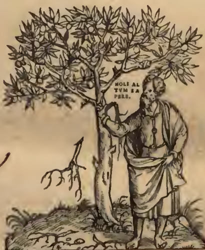
G. Budæi Parisiensis Cō-
SILIARII REGII, SVPPLICVMQ.
libellorum in Regia magistri, Ad inuictiss. & potentiss. principem Franciscū Christianiss. regem Franciæ

DE TRANSITV Hellenismi ad Christianismum, Libri tres.

PARISIIS.
Ex officina [redacted].
M. D. XXXV.

Cum priuilegio Regis. 6

AD INVICTISS. &potentiſs. principem, FRANCISCVM CHRISTIANISS. Regem Franciæ, G. Budæi Conſiliarii eiuſdem Regis, ſupplicúmque libellorum in regia magiſtri: in libros De trãſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum, Præfatio.

Iterarum humanarum ſtudio, artiúmque liberalium ac ciuilium quoquo modo defunctus: Franciſce Rex Chriſtianiſſime: ad literas diuinas longe liberaliores animum conuertere nõ ita pridem perrexeram. Hoc autem genus philoſophiæ, non mortis tantum, vt olim fuit, inanis eſt commentatio, ſed theurgiæ multiplicis potius, & admirãdæ contemplatio, quæ immortalitatem certam mortalibus beatitudinémque ſempiternam miſeris, fide nõ dubia pollicetur, comparátque mirificè atque benigniſſime. Cũ vero illud prius ſtudiũ amorem philologiæ hactenus eſſe exiſtimarim, itáque ſemper appellauerim: ei vero ætatis annos florentis atque etiam vigentis, ab ineunte non ætatula, non exeunte ab adoleſcentia, ſed ab iuuentute demũ dederim, ad hoc ipſe alterum ſtudium, ſerius quidẽ quàm oportuit: ſed tamen aliquando transferre eundem animũ concupiui: copias item ipſius omnes, facultatéſque tranſcribere, quales illæ ſunt cunque. Id demũ receptum volui, cautúmque diligenter, ne mihi neceſſe eſſet vſum & con-

ſuetudinē philologiæ priſtinæ, contracta perdiu & confirmata: ſic ipſi renunciare, eam vt ipſam vltimum valere iuberem, ſemélque ſalutarē. Quippe qui ita alterū ſtudium ab altero diſſidere minime arbitrarer (etſi opinio eſt hominū peruulgata) vt ſodalitate conſociari nequeant ipſa, contubernióque iungi. Et rem quidem ſic temperandam cenſui, itáque cōparandā vtriuſque aſſenſu, bonaque pace, philologiæ, tantum vt maiori minor philologia non grauatè cederet: faſces etiam ſummitteret honoris ac dignitatis: quanto illam maioribus ire per altum auſpiciis manifeſta fides. Neque enim de prioribus illa, ne iiſdem de partibus quidem, contendere non impudentiſſime atque iniquiſſime poſſet, quæ agnoſcere nunquam renuiſſet, apud nos quidem certe, temporaria tantūmodo oblectamenta, & vitæ ornamenta, cum ſenſuum delinimentis, ſeſe ſuppeditare obſeruātibus ſui: cū hæc eo amplius æterna bona polliceretur, & vero certiſſima fide repromitteret, ſpōſoribúſque quālocupletiſſimis. Accedit quòd lautior illa cōptiórque philologia, à me prior adamata, permultúmque & culta & obſeruata: vtpote quā annos vitæ plureis præcipuóſq; deperierim, verba dare interdū (vt verū fateamur) nō modo ſuis procis, ſed ſpōſis ſolita eſt: cū eius amātiſſimis, tū liberaliſſimis etiā & aſſiduis maxime. & porrò vnde nō ſemel atq; iterū ipſa ſolū, ſed ſæpius peperit: exactíſque tēporibus partionis nō incōmodiſſimæ. multis enim illa decoxit nimium benignis creditoribus atque liberalioribus, & paulo magis candidis & ingenuis. Contrà vero altera quam cognitam nō minus ſtatim adamauimus, etſi minus cum ea conſueſcere nobis vacauit: non verborum illa quidem venditatrix eſt, oſtentatione inſtitoria atque nūdinaria: verum bona fide vel optima potius verbi negociatrix. In tabernæ vero ſuæ, atque etiā in taber-

naculi abstrusioris penetralibus, lōge plura, maiora, splē-
didioráq; ostēdit, & simul vendibiliora, fidelibus quidem
certe sui cultoribus, rerúmque suarum æstimatoribus pru
dentissimis, & perspicacissimis. Priore autē aspectu verbi,
faciéque ipsa sua, quasi obducta rugis & vultuosa: cū pa-
rum festiuitatis præferat, tum lenociniis nullis vti didicit:
accersitísque extrinsecus inuitamētis hominum ingenio
& studio præstātium: tantóque minus eorū qui necessitu-
dinem arctiorem cum illa cōtraxerunt ostētatrice nitoris
atque elegantiæ. Etenim vt seuerior quædam paulo & mo
rosior institrix, eximias suas merces non omnibus exprō-
ptas habet: sic ipsa ad recondita admittit ægrius & visen-
da, homines studiosos: nec nisi exorata assiduitate con-
tentionis, & fide sibi facta desiderii non curiosi. Mihi au-
tem videtur catena quædam aurea verbi diuini atque cœle
stis: argumētosissima serie apta atque conserta actorū pro-
uidētiæ, quæ œconomia à priscis vocatur & theurgia, ter-
ram & mare, vt illa in Iliade σειρὰ, in cœlū tollere & attra-
here: nempe mortales ipsos continētis & insularum inco-
las. & tollere quidem illos sursum inuitos quodammodo
& restitāteis, vtpote terræ agglutinatos, è qua à principio
fictum fuit genus hominum. Tanta vis est verbi dei, tanta
facultas, ea facundiæ vis latens atque eloquētiæ in sermo-
ne sapientiæ, duntaxat iis in auribus atque mentibus quas
æterna prouidentiæ præfinitio pepulit & aperuit. Quic-
quid igitur Homerus σειρὰν illā χρυσείαν sui Iouis, esse ac si-
gnificare censuerit, nos eam esse credimus cœlestis disci-
plinæ multas per ætates seriem, ad iuuandos mortaleis ac
seruandos delapsam, subliméśque rapiendos ad vitam non
occasuram. Hæc porrò diuinitus ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ καινῇ con-
texta est mira varietate, verum nusquam non sibi consen
tanea, vt per omnes mundi ætates eodem numine prodita,

summæque sapientiæ & veritatis complexu apta & cōprehensa. Huius igitur philologiæ vel amor vel studium, vera est & germana philosophia, soláque digna suo nomine. Nec vero disciplinarum vna numeranda quæ ingenuæ dictæ sunt, vt ingenuis animis discipulorū dignæ: cæterum numero ipsa eximenda, vt egregia, & eximia. nec tam liberalis censenda, quàm liberatrix hominū, mentiúmque bonarum assertrix (qui finis est philosophiæ) ex impotentissima tyrannide metus, spei, lætitiæ gestientis, & tristitiæ supra modū cōtrahentis. & porrò ambitus, atque cupiditatis, affectuū imperiosissimorū, & dominorū mētis: nihil non ærumnarum ipsis iniungentiū atque indignitatū. Et cum hac quidem ratione, tanquam nobili illa scala patriarchæ, in cœlū scādere datum est hominibus: id est enim sanctioris philosophiæ augustiorísque gradibus ad culmē euadere sapientiæ. tum vero deum intueri licet & admirari descendentē è maiestate sua, & velut ex Olympo vero summóque semetipsum demittentem in planitiem mundi, atque ad humilitatē humanæ condicionis se submittentem. Rursúsque item ipsum post rerum humanarum status inspectionem, post seruaturæ mortalium prouinciam peractam & absolutā: in cœlum suapte vi sublimem raptū suspicere & adorare, vnà cum deo hominē hinc auferentem, selectǽque hominū multitudini viam eodem aperientem & munientē. Atq; hæc est ferè summa philosophiæ, quam studium consectatur Christianissimi, hæc Christi seruatoris œconomiæ dictæ cōmentatio, humano generi cœlitus scalarum instar demissa, ab imo ad summum pertinentiū. nimirū vt iis scalis succedere cœlo mortales quoque eius assectatores possent, quísque terrenis retinaculis non ita valide adhæresceret. Nam & ipse sese viam esse & veritatem, & vitā olim dixit immortalitatis absolutæ omnibus suis

partibus. Iam verò huius siue philosophiæ, siue philologiæ disciplina, interpres ipsa vtiq; existēs, indéxq; veritatis nequicquā à Græcis indagatæ, qui se philosophos appellauerunt: præter rerum diuinarum supremarúmque doctrinam, magnā item illā docet scientiā, imprimísque cōmendabilem, quam τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν antiqui nuncupauerunt: cuius etiam genus ipsi & natales è cœlo repetendos esse duxerunt, propter eius excellentiam. Verū enimuero eadem hæc philologia, non vt prisca philosophia fiducia humanæ mentis subnixa, consumatum hominem & perfectum numerat, qui animante tantum carne constitutus sit, animóque intelligentia prædito, & absoluta ratione imbuto, id est ad amussim philosophicam recta & exquisita. Ipsa enim hæc nostra philologia & prima & vltima docuit & demonstrauit, ad formalem hominis rationem perficiendam, duntaxat in regno dei victuri, in cœlúmque tandem migraturi, Promethei (vt ita dicam) figmēto & prædictis: accedere oportere spiramentū Mineruæ cœlestis atque diuinæ. Siquidem eius numinis afflatu tinctos eos esse perfusósque necesse est in ortu rediuiuo atque paracletico, qui genesim immortalem sortiuntur ac beatā: non sidere natalitio, sed munere diuino, atq; præsentissimo. Quibus autem id non contigerit: iis nec intellectus acumen efficere, nec humana ratio poterit, quamlibet instructa magisterio philologiæ Mercurialis atque musicæ: quáque velint prædita sit ingenii, naturæ, industriǽque præstantia: animā vt ipsi suam in potestate habeant, & tanquam mācipio possideant. Quippe cum nec anima, nec eius emissarii ac satellites, qui sensus appellantur, ita res mancipi sint, teneri vt nexu rationis ac sapiētiæ possint, humana quidem certe tantum, suáque ope nitentis ac fidentis. Verum maiori (vt dixi) philologiæ colendæ & deamandæ cum ani-

mum tandem applicare sic institissem, vt eam studio complecterer ætati ac vitæ instituto attemperato atque modificato, tyrociniũ nuper facere institui, vel potius rudimenta ponere. Opus autem de minoris ad maiorẽ transitu, an migratu, treis in libros diuisum, nunc edendum cẽsui. Cæterum in eius argumenti tractatione vtranque vtrique ita conciliare conatus sum, vel huic potius illã sic subesse volui, maioris vt minor maiestatẽ comiter cõseruaret, vt verbis vtar antiquorum fœderum: non etiam indecorè vt ancillari, quasique pedissequa è vestigio esse videretur. Neque enim hoc illi imperare ego sustinuissem, quæ heri ac nudiustertius mihi erat loco numeróque rei dilectissimæ, nec ab ipsa id exprimere nõ ægerrime potuissem, quasi exoletis iam amoribus, atque repudiandis. Tum autem veritus sum homines studiosos, decorísque prudẽtes, & iuris huius consultos: ne aut meam in hanc obseruantiam & venerationem, aut obseruationem erga illã, honorísque habendi rationem, paulo magis desiderarẽt. est enim vtraque philologia, mea quidem sentẽtia, illuminatrix vitæ, per ignorationem rerũ humanarũ diuinarúmque tenebricosæ: sed illa minor inferiórque, deorsum tãtum prælucet intellectui: hæc autem sursum versus cœlestẽ facem, grandem & illustrem præfert animis. Iccirco commodius mihi visum est, studiísque meis congruentius, sic illam in huius habere contubernio ac comitatu, hæc vt ministeriũ suũ & instrumentũ agnoscere, lautum quidem illud satis nitidúmque, sed tamẽ officio obsequióque obnoxiũ. Hæc illius vt comitatũ vicissim nõ grauaretur, quasi supraquam fas est lenociniis cultæ, profanísque pigmẽtis atque ascititiis ornatæ, à munditia sua discrepantibus. Est autẽ hæc ita moribus fortasse magis quàm natura cõparata, vt à lautitia ac nitore abhorrere, nõ etiam vt hoc tempore mũditiam

auersari atque odisse videatur, duntaxat seueram & sacrosanctā. ac tametsi pullata diu fuit ipsa & horridula: in toga tamen talis fuit, nō in pallio quoque. Verumenimuero libros de Hellenissimi ad Christianismū transitu, libētius & cupidius fecerim, ánne aptius & accōmodatius, vt tibi Christianissimo viro, nedū regi, dicarē, non facile dixerim: qui iis ipsis de rebus, quæ in illis libris disputatæ sunt, verba mecum interdū & scitè & disertè, sæpe multis cum aliis auscultāte me feceris, & admirante. Quapropter nisi me fallit opinio: horū librorū lectio non in Christianissimas aureis tantum, id est regias, incursura est: sed ad tuas etiā & Franciscanas accidet, æquas atque procliues: siquādo ab anagnoste tuo cōuiuali libri recitandi sunt & enarrādi: vt tui sæpe moris est huiuscemodi inter epulas vti auscultationibus. Id autem futurū confido, non quidem ob opificis doctrinā, aut propter industriā gratiámque opificii: quæ sanè tenues sunt, aut summū mediocres: cæterum operis ob speciem & frōtem, quam futuram apud te festiuam reor & gratiosam. Et noui quàm tibi cordi semper fuerit Christianismi tutela, gentilis tui, atque necessitudine antiquissima maiestati tuæ coniuncti. Quæ iure ipsa iandiu legitimo, vt quædam pietatis hæreditas religionísque tuēdæ necessitas, tibi cum isto diademate nobilissimo obuenit. Quippe maiorum tuorū meritis parta, cōsensúque mortaliū delata: qui maiores tui intra coronæ liliatæ ambitū tantū decus inclusum, tibi per manus tradiderunt, perpetui vtrique regni pignus, & tāquam palladium. Ac imperii quidem Frācorum maiestatē, quod Christianismi gentilitate non minus, quàm rerum gestarum gloria censeri cœptum est, atque nobilitari iam inde ab incrementis suis, quantopere dolueris imminutam fuisse paulo ante nefario facinore hominum amentiū: documēto du-

dum declarasti in præsens, in futurúmque illustri. Nā præterquam quod rem quæsitā diligentissimè seuerissiméque voluisti: coniurationem item impiam detectam vindicandam mandasti, allegatis quoquo versus certis nunciis ac mandatis: etiā quod in huiuscemodi casu solenne est fieri, supplicationes decernendas obsecrationésque iussisti. Ad diem autē condictū supplicationibus, ad vrbē hanc aduolās, caput ac decus regni, sedémq; imperii iā dicti, peculiarē ac legitimā, iustitiū esse iussisti, tabernis occlusis atque feriantibus. Imperatáque viritim lampadephoria, tute è regia in proximū fanum progressus, vnde erat ineunda vniuersa supplicatio, splendidissimo tuo comitatu & officio, tanquam aulico ministerio, incredibilis agminis pompā, ex quóque homines meminerunt amplissimam, frequentandam ac celebrandam duxisti. ad placandā vtique iram dei, portentúmque sceleris procurandum, iustis omnibus excogitatis, è veteríque memoria repetitis, quàm fieri potuit expiabilissimis. Cū interim in solenni atque religiosa transuectione sacri, augustissimi, atque enthei, ingēti vi facium omnia collustrāte, & lumen propè solis obscurante, ferculorum lōgissima serie præcedente vt moris est, tanquam instrumento officióque supplicationum & obsecrationum: tute nō tam vt rex, quàm vt pietatis signifer, & coryphæus prælucentium multitudini, conspiciebare, è loco inferiore iuxtà atque superiore. Quippe eminente conspicue nudo vertice in medio & cōferto globo procerum, & tanquā existente & emergente regalis oris dignitate, è cohorte propè millenaria virorū lectissimorū. Quorum pars torque & cochleis insignis: hexaphorum victimæ sacrosanctæ atque piacularis sub oculis tuis cingebat ac stipabat, visenda religionis specie. Quod ob pietatis exemplum ac specimen memorabile, vt apud plebem

populare, sic apud ordines prætextatos primorésque gratiosum: multitudo quæ vias vtrinque tectáque repleuerat, faustis acclamationibus, secunda tibi omnia prosperáque votis penè conceptis precabatur: simul soboli regiæ summæ spei, quæ religiosæ trāsuectionis insigne decusq; præcipuum erat, populóque spectandum, duntaxat secundum regiam tuam maiestatem. Has autem voces plausibiles & boni plenas ominis, sic excipiebāt homines iudicio & prudentia præditi: acsi cognomentum tibi quoddam magnificū post fatū populus ominaretur. Mihi verò oculis omnia auribúsque haurienti & arbitranti, non modo labefactatam aliquantum religionis probæ maiestatem constituere ipse videbare, hoc specimen edens insidentis animo tuo amoris orthodoxiæ, perstrictíque nō leuiter Christianismi ignominiam sarcire: sed etiam impietatem, ac deterrimæ hominum sectæ facinus infandū ac detestandum in triumphū ducere: quem triumphum ipsi seruatoriæ victimæ, impietatis victrici, ac domitrici comparādum ipse duxeras: omníque religionis atque ceremoniæ specie exornandum. Quod ob pietatis specimen Christianismi sanè tutori ac defensori congruens, & plebiscito, & senatuscon sulto, & equitum torquatorum procerúmque placito, purpuratorum porrò ac prætextatorum consensu, elogiū tibi testimoniúmque delatum est, vt si cui maiorum tuorum, id est Franciæ regum, amplum & magnificum ac magni ominis in futurū. Vale princeps benignissime, & vale quidem gemina valetudine. immo verò vale tibi, vale tuis: vale etiam mihi, & nobis item omnibus, quotquot sunt vale sanitatibus. Parisiis, anno à salute cōdita supra millesimum quingentesimo, quarto & tricesimo.

Verbi certa fides vt mundo augustior esset,
Principe Francisco nobilitata fuit.

DE TRANSITV Hellenifmi ad Chrifti-anifmum, Lib. primus.

ONSIDERANTI MIhi fæpenumero, Fr̃acifce rex potẽtiffime, ad eámque mentis intẽtionẽ vehemẽter incũbẽti, quodnam dignum operæ preciũ ex vfu philologiæ, atque è literarum cõfuetudine ferre poffem: & verò fcire auenti quo pacto potiffimũ meliorẽ hominis interioris conditionẽ, ex eo labore ftudióq; efficerẽ, cui externa & corporis bona quæ dicta funt, pofthabẽda, ætate quoque florentiffima duxeram: cupiditas inceffit adeundæ tandem & confulẽdæ philofophiæ. Philofophia autẽ (inquit apud Platonem Socrates in Phædone) mortis eft meditatio, eò demum ipfa fpectans, vt anima corpori nunc cõfociata, hinc tandem fublimis abeat, corporífque contagione defuncta morte facili, ad deum creatorẽ fuum rapiatur, cuius illa fimilitudine ab eodem ipfo prædita eft, quàm fieri poteft integerrima ab ipfius corporis focietate. & quidem ipfius philofophiæ munus eft, id quod homines norunt difcendi cupidiffimi, animam vt hominis docẽdam fufcipiat, corpori alligatam, atque illi conglutinatam, & verò neceffariò coactam, quafi per carcerem quendam, fic

per corpus naturas contemplari, ideóque versantem in omni inscientia. Perspicit enim facilè philosophia carceris grauitatem. nimirum quòd homo ipse interior vltrò sese vinciendum quodammodo præbeat, indulgens cupiditati. eo autem fit, vt illa animam ita affectam vt dixi, in disciplinam accipiens, sensim eam soletur & cohortetur, tum soluere vinculis illis eandem ipsam aggrediatur. siquidem manifestè ostendit, ea quæ per oculos anima, quæ per aures speculatur, & quæ per alios sensus, errore esse illa sanè plena & fallacia. Quocirca auctor est illi philosophia, iis vt è rebus semetipsam recipiat, quãtum quidem licuerit ab vsu eorum temperare. Illam enim oportere colligi & cogi in sese ipsam docet, sibíque demum vni iis de rebus credere, quas ipsa per semetipsam intellexerit, ipsas esse per semetipsas. Cæterum aliis de naturis, quarum aliud in alio quampiam esse cõtemplata fuerit: eam opinionem habere, nihil vt earum verum sit. cuiusmodi ea sunt quæ sensu & aspectu percipiuntur ab hominibus. at quod ipsa anima videt, id vtique intellectui, non etiam oculis obuium esse ostendit atque perceptum. Quibus documentis anima hominis philosophi commonefacta, simul vt intellexit, non esse solutioni supradictæ obsistendum, continuo voluptatibus ipsa sese abstinet, abstinet cupiditatibus, abstinet ægritudinibus animi & timoribus, quoad eius facere potest. At verò Aristoteles in primo eorum librorũ quæ τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ vocantur, philosophiam. ait esse scientiam veritatis contemplatricem. Cicero in finibus, artem vitæ philosophiam appellat. de qua differens (inquit) arripere verba de foro non potest. Quandoquidem autem compertum habemus priscam illam indagatricem virtutis & veritatis, vitæ lucem (vt ipse alibi Cicero dixit)

& viciorum expultricem, vmbram modo exilem fuisse veræ philosophiæ, cuius studiū ipsa nobis sapientia præscripsit & prodidit, ipse mihi oracularem philosophiam aliquando adeundam esse duxi, quam Themidis consultricis & consultæ (vt Græci suo sermone vocant) antistitem esse videbam, eiúsque oraculorum magistrā & interpretem. hæc autem est amor dei, vt Augustinus scripsit in octauo de ciuitate dei, & ipsum philosophari, dei est amorem colere. Ad eius porrò philosophiæ cultum cum ægrè quidem ipse, seróque, sed tamen aliquando admissus essem, vel vi vel clam vel precario aditum sensim aperiente, tum innata mihi quadam iandiu nō leui opinione rerum mente perceptarum: tum sensu quodam abstractiore, res æternas suspiciente, fastidiosóque satis æstimatore rerum commeātium, iam mihi gratulabar vt discipulo sapientiæ, in eiúsque clientela atque fide posito. Verùm vt est vita ciuilis, ad negocia procliuis: curis statim externis aliis super alias subeuntibus, inde mox vel abductus vel detractus, abdicatum esse me ea disciplina magno cum dolore sæpenumero recordatus sum, in quam me disciplinam cupidè adoptare auspicatóque cœperam. Ex eius autem magistræ auscultationibus, nec liberis illis quidem, nec frequentibus (multa enim intercedebant infestáque auocamenta) sed tamen iucundissimis, pauca adhuc teneo sanctioris notæ acroamata, ætate hac affecta, & quod dicere pudet, propemodum effœta, quæ nondum exoleuerunt. aculeum enim mihi reliquerant in pectore non hebetem, etsi non satis altè penitúsque infixum. Horum verò nullum satis certum nec ordinem nec numerum adnotaui, nec rationem nunc inire explicatam magnopere contendi. etenim parum constitutas vices earum commentationum habebam,

quas occasio mihi interdũ largiebatur, nõ voluntas præfiniebat. In eo tamen studio impẽsæ operæ ne pœniteat, summam adhuc commemini, eò ferè spectantem, literarum vt studiosos eos demum prudentes, & (vt ita dicam) frugi lectores esse censerem, qui quæsitas vehementi studio facultates, in eam rationem referrent: quæ non externis bonis, non caducis & intereuntibus, sed propriis perpetuisque, & interioribus instituta est, tuendis atque augendis. Ac mihi quidem imprimis accurandum id videbatur & exoptandum mortalibus, literarum præsertim optimarum cupidissimis, constabilitas habere viuendi commentandique rationes, ad easque consilium instructum & propositum accommodatum. sic enim fieri, vt qui se precaria luce frui, cum mortalitatis conscientia, tum quotidianis exẽplis meminisset, magnopere opprimi tumultu mortis non posset. Nam quid inconsultius: quid miserius: quid denique præcipiti vitæ similius, quàm in diem luce frui? quid autem turbulentius: quid deploratius: quid denique abruptius, quàm ex tempore è vita excedere? At quota pars hominum non in diem viuere: non ex temporali fato fungi videtur, si ad verum, non ad vsum loqui tantisper ipsi volumus? Adeò circa temporaria satagentibus: & sæpius nugatoria, non occurrit, non subit ante mortis præceps vadimonium, maturè commentari quid sumus: aut quidnam victuri gignimur: ordo quis datus: & metæ quàm mollis flexus & vnde: quis modus argẽto, quid fas optare, quid asper vtile nũmus habet. denique quæ bona: quæ mala post mortẽ nos maneant, rectè aut secus vitã agentes: eaque perpetua. An verò non ex tempore, nõ tumultuaria morte, nõ exitu præcipiti tollũtur ii, quos pridie fati videmus, omnibus sensibus corporis atque animi satagentes de rebus

interituris, protinúsque ab ipsis ad alios alióſque poſſeſſores tranſituris? quos honores ſimul hos atque illos ineunteis ſpectamus, ſimul ad alios alióſque geſtienti ſemetipſos ambitu deſignanteis, ſerie perpetua peruigilis cupiditatis? At eoſdem mox audimus improuiſo vadimonio euocatos, & interdum velut obtorto collo tractos ad tribunal illud ſeuerum & ſummum, vel candidum calculum ipſos in re præſenti, vel atrum & horrendum (ô diſcrimen maius omni mentis conceptu) laturos in ſempiternum. Hæc illa eſt ſedes iuſtitiæ iam præfractæ atque inexorabilis: hoc iudiciū oraculari promulgatione prædictum: hoc (vt ita dicam) apodyterium, in quo manticam hiantis cupiditatis homines, candidámque veſanæ ambitionis exuuntur, inter ſacrum (vt dicitur) & ſaxum miſeri conſtituti. Hoc cum futurum aliquando & propediem fortaſſe, nemo noſtrum ignoret: cuiuſmodi tandem inſania eſt hominum, quanta amentia, quàm dira denique dementia, manticam illam, naturæ corruptæ vicio perfluentem pertuſámque, ad ſummum implere omni ope, omnibus vngulis, velis denique remíſque contendere? aut candidam illam ambitus, identidem aliam atque aliam ſuſcipere, & deinceps laxiorem, ampliorem, ſplendidiorem? Proh diui immortales, nónne & vox humana, & òmnia mentis ſenſa, imparia ſunt ſtupori exprimendo hominum ciuilibus inſtitutis moribúſque viuentiū? Mortales qui ſeſe tertio quoque verbo ſic appellant & meminerunt eſſe: quandiu incolumes ſunt, animaduertere aut nequeunt aut nolunt, quæ ſors, quàm æterna, quàm abominanda & deteſtanda, iis prædicta ſit diuinitus, ratáque lege, & verò dei primum humanitate, deinde ſupplicio inſigni, ſancta, quorum aures occaluere ad præcepta interdictáque ſemel effata, agentis inter homines

veritatis ipsius & iustitiæ. Nec verò antè se in fraudem incidisse ter capitalem norunt, ob contemptam, imminutam, læsámque maiestatem oraculorum, Christíque prædictionum, quàm ad exitum huius theatri ventum est, quem mundum scriptura vocat. vbi clausula est risus & tristitiæ: vbi spei atque timoris finis, tum cupiditatis, iracundiæ, superbiæ, ambitionis, omniúmque curarum, studiorum, atque nugarum, è quibus argumentum contextum est vitæ quam in celebritate traducunt. Cum interim quotidie recitata in vulgus & decantata seruatoris monita, peruigilationes & excubias nobis, alta & summissa voce indicant, quasíque tesseram salutis consectãdæ, conceptis hoc modo verbis, singulis nostrum inculcent: Inter spem curámque: timores inter & iras, Omnem crede diem tibi diluxisse supremũ. Et deus quidem olim cum mortalibus agens in præconiis cælestibus, in prædictionibus vatum sanctissimorum, quorum ore tanquam spiritus sui tubà, ante aduentum filii sui hominum seruatoris vsus est: flexiloquus fuit admodum & interpretum indigens. at in ipso vnigeno filio suo, & naturarum omnium primigenio, quo veluti Mercurio mãdatorum sempiternorum vsus est, ad res humanas demisso inspiciendas & temperandas, cum potestate & imperio, apertus ipse pater fuit & planiloquus. quo fit vt causari nihil possimus, quasi rerum æternarum inscii. Horrendas vero non immerito minas illas quondam homines, humanarum tantum rerum prudentes, existimabant.

πέμψω σ' ἤπειρόνδε βαλὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ,
εἰς Ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων.
ὅς κ' ἀπὸ ῥῖνα τάμῃσι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ,
μήδεά τ' ἐξερύσας δώῃ κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι.

At quot homines nunc sumus lactati in cunabulis re-

ligionis, rectè & verè philosophantis de natura diuina, nec lactati modo, sed porrò etiam nutricati, qui & nouimus & meminimus: crebrò etiam commemorare gaudemus, quæ supra, infráque: præmia, suppliciáque, lege summa ac nunquam antiquanda, constituta, sancta, rata sint, & reposita mortalibus, rectè secúsq; vitæ muneribus perfungentibus, atque è præscripto vel ex aduerso legis à Christo promulgatæ. Quî igitur fieri potest, vt in alta securitate futuri æui & sempiterni, somnum dormiamus Epimenidis? nēpe quod oculis atque auribus captos nos recordari nequeamus, qui in tenebris his Cimmeriis hallucinamur, prælucentem facem oracularem non obseruantes: & ad veritatis & salutis monita planè obsurduimus. Nam quotùs quisque mortalium, qui per fas, nefas: qua profana, qua sacra exaggerant diuitias vrgente cupiditate, cogitare quicquam videtur de rationibus vitæ referendis, & ad ærarium referendis illud diuinum ratiocinationis exactissimæ, vbi ad quadrantem expensa cum acceptis tandem conferenda sunt, & reliqua verò cum ramento (quod aiunt) reddenda, vt Christus ipse deus palàm contestatus est? Quis verò nostrum interdum ad sese, è strepitu, è turba, è tumultu ciuilis conuersationis reuersus, cum rem ipsam, quam dixi, æstimauit attentius, & perpendit, non dementiæ instar esse, stuporem & suum & aliorum animaduertit, multiplicísque amentiæ? Tandem autē moris est, & veluti expressæ necessitatis, cū aut morbū aliquem acutum, & breui tollere solitū, sentimus adesse, quasi mortis apparitorē: aut minas alias, quæ sarcinas colligere quasi in tumultu nos admoneāt, diuina tum mādata, monita, prædictáque meminisse, auribus nostris in vita toties nequicquam inculcata. id quod si non serò, certe difficili fit tēpore, nec tam nostro quàm inimici

atrociſſimi,& tunc(vt creditur)infeſtiſſimi. Quid eos qui vel improuiſa vi,vel abdita mortis cauſa abripiūtur,medicóſque fallēte,qui permulti ſunt: quid(inquā)ipſos habere animi, quid animæ tum putamus in caſu necopinato, hinc momento temporis emigrantes in perpetuum? Quod ſi nunc pauliſper ad normam euangelicæ legis æſtimare ſocordiam noſtram,vel verius væcordem ſomnolētiam vacet,qua quidem lege ipſa atque ſeueritate quæſtionem dominus ab ſe habendam eſſe de ſeruorum ſuorum nequitia prædixit, quantula tandem pars noſtrū non ſemiſomnis tollitur? & fortaſſe(heu miſerandam ſortem)in ſtupore mētis obtorto collo rapitur. Quonā tandem igitur? ἐς τάρταρον ἠερόεντα(iterum enim externis verbis in rebus noſtris vtemur) τῆλε μάλ' ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον, τόσον ἔνερθ' ἀΐδεω ὅσον οὐρανός ἐστι ἀπὸ γαίης. At echetiſmi omnes & phalariſmi, quos vt humana patientia maiores auditos perhorreſcimus,vix exiles ſunt imagines tyrannidis tartaricæ, quæ finem nullū habitura eſt. Age,ignita ſupplicia, quorum elogia clara ſunt in ſcriptura, & furialeis omnes manias, pœnáſque trāſmittamus,diris tenebris inuolutas, quando ea hic obuerſari ſatis præſenter oculis mentis nequeunt. Sed quis cruciatus animi ad ſummū bonum nati, maior excogitari poteſt, quàm inexpiabile ſemper ac deploratum eiuſdē boni deſiderium, tranſmiſſi ab homine per incuriam,& pro nihilo habiti? An huius etiā mulctæ prædictionē,aure ſtupida,aut aliud agente, deuorabit admiratrix & indagatrix beatæ vitæ philoſophia? Proh Chriſte ſanctiſſime, optime ac maxime, quid eſt,ſi hæc amentia,ſi væcordia non eſt? Nam quam acerbiorē mentium immortaliū carnificinam, quam Alectò (vt ita dicam)acerbiorē,quem lumbricū interiorem cōminiſci ſæuiorem hoc ipſo quiſquam poſſit, aſſiduè miſeros æter-

númque excedente? Philosophia prisca omnē (vt dicitur) lapidem tot sæculis molita est, vt summi boni certam notam comperire atque veracē posset, tanquā rei imprimis homini soliúsque expetendæ, tāquam omnes numeros cōplexæ felicitatis atque beatitatis. Quid igitur causæ esse dicamus, cur rei omnibus rebus præuertendæ, nos translatitiam curam habendam esse ducamus? nimirum quòd rebus diuinis & æternis considerandis, pectore incumbimus iam pleno vanitate, ac mente rerum sensibiliū amore grauida & occupata. Vnde fit vt monitis scripturæ, vt ipsius dei filii responsis & prædictionibus, assensionem accommodemus (quod dicere vereor) academicam, non aliam vtique ob causam, nisi quia sensibus, temerariis vanísq; indicibus, fidem res illæ præsentem non faciunt & ex tempore. atqui de animorum immortalitate, eorúmque post mortem conditione, aut cælesti sapientiæ auscultandum est: aut ad priscam polytheiam atheiámque adeò iam reuoluti sumus, aut denique ex antiquitatis plæræque sententia, hodie quoque animos nostros cū corporibus damnamus mortalitatis, cuius sceleris omen deus, deus inquam pater auertat & filius, eorúmque spiritus. An in dubiū forstasse nunc quoque ea venire possunt, quæ de superis, inferísque promulgata sunt? etiámne post scripturæ vtriusque lectionem, sanctitatem, maiestatē, axiomaticámque fidē præ se ferentis & redolentis, iis quidem certe qui integris sensibus animi prædití sunt, & libentes in ea commentantur aspirante prouidētia? etiámne post ectypi cū typo: expressi signi cū annulo similitudinem, animaduersam & adnotatam, omnibus linjamentis exactam mirificentissime? Rectè vero diuina de natura, de Christi seruatoris diuinitate humanitatéque reuerētissime, ac summa cum religione differere, vnáque ita viuere, dicere vt id ma-

gis quàm censere videamur, ac semel cōstitutum habere, quidnam id est aliud, quàm in ludibrium vertere admirā dam illam & venerandā diuini iam olim cōmercii à primordiis rerum, pactíque antiquissimi humano cū genere historiam? Mihi enim videtur, qui libros veteris testamenti cum attentione philosophica legit, in iisque commentatur bona fide, tāquam historiam quandam ille diuinæ prouidentiæ percensere, mortali animanti & ratione prædito, immortalitatē parētis indulgētia condētis & molientis, multifariámque misero beatitatem parturientis. Hæc porrò tam varia est historia, tam copiosa: tot talibúsque tropis figurísque & verborū & sententiarum distincta, personarum etiā actibus, dialogísque exornata significātissime, nullius vt amœnitas studii similis illi esse possit, nulla vt cōmētatio dignior maiestate philosophiæ. postremo res vt nulla contemplabilis, probare se magis hominis ingenio debuerit, externis disciplinis exculto, à salute quidem certè æterna non auerso, ac præposterè de se merito. nam dramaticæ illæ cōmemorationes, cum sensus sint multiplicis, atque inexhaustæ interpretationis: tabernariæ tamē simplicitatis & planipedis licio detextæ sunt: mirè vt tragœdiam agat grauissimam scriptura, scita sub comœdia, eiúsque choragio. In illo igitur studiorū paradiso, studiosissimo cuique literarum bonarū tandem faciendum est, animus vt philosophicus, è pascuis philologiæ migrans, (amœnis illis quidem, sed ieiunis vtilitatis per sese, & inanibus, ad eam rem duntaxat qua de re nunc agitur) implere sese contendat pabulo sacrosanctæ philosophiæ, (quæ epulæ sunt cœlestis sapientiæ inter homines conuiuātis,) ad iustámque habitudinem farcire & saginare pro modo captus sui. Nam quis nostrum non fatetur, quis verò non libens audit, cū vsu ita venit, interdúmque

penè lachrymabundus,euangelium normam eſſe vitæ hominum cælipetarũ, & canonem innocentiæ? Cur igitur quod miramur ipſi, quod ſuſpicimus: cuius inſtituti ſequaces beatos arbitramur, non etiã cupimus, capeſſimus, & æmulamur? Cur literarum admodum,aut ſupra modũ fortaſſe,ſtudioſi,non aliquando de helleniſmo tranſeundum eſſe efficaciter ad Chriſtianiſmum ſtatuimus? atqui dignum eſt ſublimibus animis,à doctrina probabili tantum atque perſuaſibili, ſtudia ſua ingeniíque exercitationẽ, ad doctrinam illã vt græci vocant ἔνθεον καὶ αὐτόπιστον, tranſcribenda ducere, quæque auctoritate ſua pollet, ac pluſquam Pithagorica inter Pithagoreos,externa autem philoſophia,(vt Chryſoſtomus inquit in epiſtolã priorẽ ad Corinthios) tanquã ancilla vilis atque neglecta,ab ingreſſu ſacrorum theoriæ iampridem repulſa eſt,indignáque exiſtimata,'quæ arcana dominica per tranſitum introſpiceret.Quare inter hoc & illud ſtudiũ philoſophiæ, quàm plurimũ intercapedinis intereſt,quo chriſtianiſmi cõmentatio dirimitur ab helleniſmi. Verum ô diram (vt ad inceptũ redeam)intellectus peruerſitatem,cũ tamen ea demum parte naturã referamus diuinã. O tenebras pluſquam Cimmerias, ſtygiíſque illis oriũdas,quibus nihilominus in ipſis humana ſe prudentia venditat & circunſpicit,quaſi in claritate ſumma.Multo maxima pars hominũ, qui in vita ciuili aliquo ſunt numero, aut rei cumulandæ ſeruire, aut faſtigio ſuo tollẽdo ſupra turbam, ita ſolent,vt quiſque luminibus gentiliũ ſuorum & propinquorum, vicinorũ iuxta atque remotorũ, magnopere obſtruere,manibus pedibúſque contendat.Quotus autem quiſque,poſtquã in eũ(vt ita loquar)nexum ſeſe dedit fortunæ atque cupiditatis,non vniuerſa contentione viriũ corporis atque animi,nõ omni deſtinatione mẽtis,

atque adeò obstinatione, ita possessioni incumbit tū præsenti, tum futuræ, rerum sensu perceptarum, tanquā inde nunquam discessurus sit? Contrà bonis illis æternis, & ad expectationem cælestis ac diuinæ vitæ reiectis, non sic seruit persunctoriè, pro iisque sibi quærendis, ita sibi negocium exhibet, ac si pignus nullum pronunciati ab euangelo seruatore donatiui cælestis, haberemus: aut incertum ipsum haberemus, aut imaginariū? At eo quid testatius? quid consignatius? quid fide, quid opibus, quid auctoritate ipsius pollicentis, & quotidie clara voce confirmantis, subnixius esse potest ac solidius? Quid rursus vanius, quid inanius, quid denique fidei fluxioris, quàm illa fors aleatrix, quæ dicitur & creditur esse hominū fortunatrix: si quidem sensuum præstigias animi principatui obrepentes, nobísque fucum exitialem factitãtes, cuiusuis esset rationis deprehendere & refellere? ecquid enim fallacius est? ecquid ludificantius oculata rerum auritáque speculatione atque existimatione? quod Plato non nostrarū partiū auctor, in Phædrô suo grauissimè, alibíque docuit. Cæterū, dixeris hæc inter varicosos cēturiones, continuo crassum ridet Vulpeius ingens: tametsi vtinā hoc tãtum militaris ordo rideret: togatis autem & prætextatis satis probari posset. Quid autem si ne doctis quidem ipsis, & philosophia imbutis? Quod si ad oraculorū mandata, monita, cōsilia, quasi ad libros olim Sibyllinos, religiosè adiremus in cōsiliis vitæ capiēdis, Themidis vtique responsa memoriæ nostræ adhærescerent, quæ cito abeunt euanida, dum aliud atque aliud agimus, etiā inter sacra. Neque verbis autem dei confidimus, neque arrhaboni ab eo nobis dato (vt diuus Paulus loquitur ad Corinthios scribens) nisi exili fide ac superficiaria, fugacíque credimus. Proh superi immortales, rerúmne æternarū fidem atque

auctoritatem, fluxã aut ancipitem esse suspicari quisquã potest, qui secutas eam esse copias illas innumeras meminerit militum lectorum & deuotorũ, qui pomœria prorogauerunt Christianismi vsquequaque gentium? atqui illæ sola verbi dei fiducia, quasi Vulcaniis armis fidẽtes, tum nouarum tabularũ pronunciatione erectæ, ob ídque Christo sese suáque deuouentes, cuius sacramento bona fide dixerant: ingentem & luculentã fecerunt impressionem, in erraticam illam nationum barbararũ, trucémque & minacem multitudinẽ. Vndenam igitur hæc tanta ani morũ opinionúmque discrepantia? Illi pro asserenda auctoritate religionis quidem rectæ, sed tamen inter homines magnopere tunc controuersæ, patrociniíque indigentis, post bonorum abiectionẽ, honorum cõtemptionem, gentilitatum atque necessitudinũ abdicationem, mortes insuper ipsi exempláque exquisitissima suppliciorũ pertolerarunt, multa atque hilari spe perfusi & confisi. Nos eodem oleo certaminis vncti: eodẽ sacramento adacti, eorum exẽplis condocefacti & confirmati, vt videri volumus: non facultatum saltẽ vilitate & neglectu: nón abstinentia luxus atque cupiditatũ: eandem ipsi palmam aut similem liceri sustinemus: quanquam immortalitatis ani morũ dogmate, passim omniúmque cõsensu recepto, dũtaxat non profligatissimorũ. Sed scilicet fides donum est diuinũ & largitio æternæ prouidentiæ, nõ prudentiæ humanæ, nõ doctrinæ, nõ græcæ alumna philosophiæ. Profecto nos tenebris & caligine multa offusi, & crassissima, ad verũ cernere certúmque non valemus rerum differentias & qualitates. idcircóque plærunque deteriora sequimur, auersantes commodiora & plane salutaria. Illi verò (quod miremur) magna ex parte tyrones Christianismi, recens cælo delapsi. donatiui luculenti pollicitatione di-

uinitus auctorati, clariore insuper atque repræsentata æternarum rerũ cognitione aucti, omnia bona cõmodáq; interitura, præ æternis bonis pessundederunt. Quare macti esse fide ad extremũ, per gladios, per ignes, per omnia supplicia, quamlibet horrenda atque inusitata, diuinitus iussi sunt. Enimuero insaniam omni gradu comparationis excedit, quòd interdum atque etiam sæpenumero præ stupido intellectu & sensu emortuo, in rebus ter & quater capitalibus, & faceti (si diuis placet) esse, & ridicula fundere nõ veremur. Quòd antiquam illã germanámque continentiã atque innocentiam, ætatem iam ferre annosiorem negamus. videlicet tanquam antiquari die lex illa summa possit, & vt rogationes humanæ, desuetudine obsolescere, hominúmque negligẽtia. immo verò quod sanctiorum ætatũ disciplinam & ritus, vt cõmentitios iam & fabulares cõmemoramus. Quòd beatissimã illam securitatem rerũ vltro citróque cõmeantium, animíque trãquillitatẽ, quatenus & qualis in vita esse potest (cuius græca philosophia simulachrum tantum admirata est, eíque nomen splendidũ euthymiã indidit) longè maxima pars hominum, imperitorũ iuxta & peritorũ, non modo nullo studio consectatur, sed etiã auersari odisséque videtur. Denique quòd ea quæ de superis, inferis, præmiis ac pœnis, prodita sunt oraculis sacrosanctis, atque etiam effata ipsius ore veritatis, tanquam ἄλλως (absit adrastia verbo) ἀπόλογον excipimus, vt est apud Platonem in decimo reipublicæ: Siquidem hominũ sensus nõ ex verbis, nõ è vultuosa facie, quæ sæpe vanissima sunt, sed ex eorũ actionibus iudicanda sunt, clarísque significationibus. Quippe qui diuinæ maiestatis edicta & hortamenta, auribus trãsmittamus stupidis & futilibus: nisi si sordidas potius ipsas habemus, & conspurcatas appulsu rerum inanium &

fallacium è medio manãtium, quæ rationi per diametrũ veritatiq; oppositæ sunt. Certè si ratio & intellectus principatum animi regiménque obtinerent: vt natura cõparatum est nõ mendosa atque integra, quid causæ esset obsecro, quin improba illa dictata cupiditatis, elationis, ambitionis, monitis sapientiæ præceptísque cederent, subeũtéque memoria rerum sempiternarũ, caduca ista & fluxa concederent è præcordiis? mihi quidem mediusfidius interim hæc æstimanti, Platonis quidã dialogi, decenter & appositè personati, multisq; in locis grauiter & scitè sententiosi, fœdam nobis inscitiã exprobrare videntur, eandémque capitalem. Nam quid causæ esse dicas, cur in hac nocte, sublustri quidem ipsa potius quàm illustri: sed tamen face doctrinæ cælestis & inspiratæ, luculenter nobis prælucente, nõ nisi exiliter cernere eadem illa videamur, & tanquã per nebulam intellectus addubitantis, quæ philosophum illũ perspexisse nocte obscurissima nouimus, ad lucernã tantum profanæ philosophiæ cõmentantem: tametsi in summa veritatis vehementer hallucinantem? Cui dedisset ipsi quispiã, proferre impunè vt liceret quæ de diuinis rebus vndecunque hauserat, posteritatíque proderet: nec religiosè ille vtique protinus, nec ambagiosè, nec accersitis ad colorem aut veniã personis, sed docentis auctoritate diuinis ipsis de rebus, æternísque disseruisset præmiis ac suppliciis. nunc quo minus id liberè vt cupiebat faceret, à pópulo Atheniensi perimbuto errore hellenismi, metuendum esse sciebat Socratis damnatione. Quidam autem eius familiæ alumni, aduerso (propè dixerim) numine sacris initiati philosophiæ æmulatricis orthodoxiæ, veritatis imaginem magnopere admirati esse dicũtur, ab ipso primum auctore adumbratã probabiliter & mirificè, duntaxat vt illis temporibus ac locis, quæ luce

caruerunt. Verùm illa Platonis familia quæ post Christi prædicationem extitit, si vtendam orthodoxiam tractandámque rogasset ab ipsius veritatis auctore vno & interprete, vt nonnulli alii fecerunt philosophiæ quoque alūni, quid censemus eos de doctrina salutari prodituros ac scripturos fuisse, germanáque philosophia? hanc nos hodie veritatis disciplinā in paucis voluminibus, nec ipsis ita magnis, consecratam habemus, literis nunquā fugientibus, cæterum arcanorum sapientiæ capacissimis, vixque enarrabilibus humanæ facundiæ. Quod genus philosophiæ post percursa studia, quæ dicuntur externa, atque etiam inter ipsa percurrenda, summa mihi semper habere inuitamēta commentationis visum est: vtpote in quo omnia penè sint symbolica, vnde sensus sublimes, arcani, mirifici, cælestíque odore fragrantes, salubri cū voluptate ducuntur, pro ingenio cuiusque, pro captúque mentiū minime affectarum. Hæc tute cum paulo intentius consideraris, sic dei consilia mirabilia, sic rerum abditarum, & procul à sensibus summotarū, in medium prolationē, in figuris oraculorum condita, multiplicíque ambage inuoluta esse dices, vt aurum in puteis, aut venis metallorū altissimis & sinuosissimis. His adde ad hominum disciplinam, atque ad immortalitatis æternæ ac diuinæ commercium locupletandū, quòd ille importator salutis & sapiētiæ Iesus Christus, diuinitate atque humanitate constans ratione ineffabili, cū prouincia sua decederet vt cōfecta & absoluta, in cælúmque remigraret: comites tamē ipse suos quoquo allegauit gentiū (nullis enim finibus circunscriptum imperium cælitus acceperat) legis & ipsos euāgelæ promulgatores, & tāquam institores æternæ sapientiæ, in cælúmque tollentis homines. Qui cum multā copiosámque cælestium consiliorum scientiam, oculis auribúsque

hausissent, Christo adhuc ipso inter homines agēte, tū eo sublime rapto, mox allapsu numinis spiritalis vberius multo cōdocefacti, & iā pleniore haustu sapiētiæ inebriati, interpretes quoque ipsi esse cœperūt, magistríque veritatis. Hæc porrò doctrina per eorū discipulos, & deinceps per alios, atque alios prodita Christi familiæ proceres, instar & ipsa iuris habet diuini. Etenim eius magna pars, vt simillimū veri est, etsi nō iure scripto cōstat, moribus tamē recepta est ætatū sanctissimarū, senatúsque cōsultis cōstituta & cōfirmata: quorū auctoritas sacrosancta semper fuit cōsensu mortaliū, dūtaxat vniuersorū. Verū enimuero in huius philosophiæ studio mira admodū voluptate animus hominis afficitur, cū latebris in illis ænigmaticis, in cryptis (vt ita loquar) sapiētiæ, repositā iam olim cōditámq; veritatē, quasi animorū immortaliū annonā intueri cœperit, tādiu frustra quæsitā græcæ philosophiæ. omnino enim id futurū est homini philosophiæ amātissimo, qui quidē auspicatò initia susceperit hominē nouātia, ex illo admirabili supplicio seruatoris enata, nobis sēper memorabili ac prædicādo, animóq; versādo: siquidē inde solū beatæ vitæ pignus habemus lustrico die initialíq; acceptū, idoneū, certum, opimū. At huius sapiētiæ & veritatis vmbrā, philosophi quidā Hellenismi alumni, odorātes, nequicquámq; in ea vestigāda cernētes & sua & aliorū studia esse cōsumpta: demersā esse veritatē perhibuerūt in profūdo vniuersi: aut in imo adobrutā putei cuiusdā inexhausti, quod Democritus dixit: cū interim nō in imo rerū illa, sed in sūmo naturarū omniū asseruaretur vnde est oriūda. Cæterū simulachrū ipsius penes Hebræos erat, vel apud eos potius, in tabulario clausum, ne custodibus quidē ipsis nisi paucis, aperto aut perspicuo: tāetsi eorū olim principes Abrahamus, Isaacus, atq; eorū pueri & familia, eā olim

uiſſe,legimus. At Chriſtianiſmi philoſophia puteis ab in tegro refodiēdis,nō modo humū inde egerendā, ſed veterem etiā humanitatē homini exuēdā ſuſcepit, nouámque induēdā quaſi vernationē. Quo fit altero vt natali huius homo philoſophiæ ſtudioſus,humanū exuperet faſtigiū, tandémque inter ſuperos diuóſque allegatur, nō hominū quidē ille decreto atq; opinione,vt olim diui illi cōmēti tii & poetici,nō vt Romani Cæſares,aut ſenatus cōſultis, aut ſucceſſorum ſuorū ſanctionibus: ſed cæleſtis ac diuinæ prouidentiæ placito prærogatiuo. Hæc eſt illa gratia cæleſtis, hæc benignitas dei, quæ humano generi cæli cōmercıū(ô beneficiū nobis gloriandū,ô cōpreſſis decus manibus amplectendū)interuentu verbi dei eiuſdémque filii indulſit & largita eſt. Hac eadē philoſophia auſpice, ſanctiores animæ,rerū fluxarū cōteptrices,vt nulli dū amori pactæ,ab externorúmq; bonorū deſideriis intactæ,Chriſto ſe dei filio deſpondere ſolitæ ſunt, cōditori ſapiētiæ, hominúmq; aſſertori ꝙ emācipio teterrimi tenebrarū tyrāni,atque è ſeruitute ſenſuū corporis ſatellitū, qui in fide ſunt illius. Ita autē ſe deſpōdēt tāto vindici animæ,ſua vt omnia doti dicant ſponſaliū gratia, ſuúmque arbitrium, quod ſuū habent illæ maximè(tametſi obnoxiū) ſi quicquam ſui habent. Sponſus autē viciſſim ſemet vt ipſum, quantus eſt ille cūque,viciſſitudine admirabili dedat, cōmemorāda cōdicione ac prædicāda inſtauratiuæ humanitatis. Atque huiuſce quidē ſeu philoſophiæ, ſeu vitæ per theoriā agēdæ, parēs,cōditor, præſes & moderator eſt Ieſus Chriſtus,vnigenus dei filius,vt dictū eſt:omniúmq; naturarū primigenius, cui à patre omniū principio omnia ſunt credita,omnia liberè,ſummóque cum imperio commendata atque permiſſa. Qui cum cælo delapſus eſſet ſeruandi hominum cauſa, cælum etiam terræ, cæleſtémque

naturā & immortalē, terrenæ & caducæ cōciliandi, atque etiā coniungēdi necessitudine beatifica & sempiterna, humanitatis amictu tectus, inter homines tātisper egit (cætera quidē ille omnia humaniter, cæterū inculpate & innocenter diuinitatis priuilegio) quoad vniuersa vatū prædicta, omnia patris mandata placitáque exhausit ad vnum, & peregit. A quo quidē ipso & primo & vltimo, vir sapiens idem atque innocēs, numeris omnibus absolutus rationis rectæ atque integræ, ad vnguē informatus est. tū autē eius informatio nobis ad exēplū vitæ prodita, literísque consecrata est fide rata subnixis, atque axiomatis instar obtinētibus cōsensu tot ætatū, & verò auctoritate cœlitus sæpiúsque cōfirmata. Ad huiusce igitur sapiētis, magistríq; immortalitatis adipiscēdæ præcepta, monita, præscripta, hominē sapientiæ cupidissimum, affingere mores suos oportet, tenorémque vitæ mortalis afformare, quàm fieri licet proximè per naturæ oblæsæ cōdicionē, qui quidē ex hominum ordine mortalitatísque cōdicione, ad diuos iam & immortales trāscribi sese in perpetuū cupiat. id quod nō minus plebeiis & officinariis, quàm equitibus & palatinis licet, & patriciis ac primoribus. quanquam quid dico nō minus? cū sortis tam expetēdæ cōpetitores, cōditionísque beatorū cupidos & ambiētes, exuere & abiicere prætextā fastus ac superbiæ necesse sit, pro eáque cādidā induere simplicitatis & charitatis, ciuilis ac popularis? affectu etiā habitúque demisso esse oporteat, minoribúsque submisso, nō modo æqualibus? & verò iure suo & loco decedere plærūque, & cōpetitoribus maiora tribuere: omnibus denique æquo animo cōcedere? & quidē hæc omnia nō sine captione modo, sed etiā optima fiūt cōdicione. Illud verò vehemēter incōmodū accidit philosophari hac via auspicantibus, idque vicio iuris gentium euenit,

quod penè iuris naturalis vim obtinuit ante seruatoris ad uētū,nec magnopere postea exoleuit. Nam cū in artibus ac disciplinis humanis,inter enunciata rata atque cōfessa censeātur ea quæ ἀυτόπιστα dicūtur,id est primæ & cōmunes animi notiones, mentibus humanis suapte euidētia anticipatæ:è cōtrario cū philosophiæ,tū verò Christianismi præcipua dictata,sensui cōmuni sunt paradoxa,prudētiæ eo amplius vrbanæ à primoribúsque cultæ,omnino antidoxa:cuiusmodi illa sunt apophthegmata,ex ipsius euāgeli & seruatoris doctrina oriūda,& sapiētia cælesti:Amorem sui vnūquenque deponere oportere.quærendi studiū abiicere.gloriæ odiū suscipere,duntaxat populo se & scenæ venditātis.à charitate cognationis,affinitatis, ciuilisque necessitudinis cuiuscūque abdicare se,quæ quidē coniunctā causam nō habeat cū præceptis & interdictis huius philosophiæ.Suæ sortis neminē pœnitere,etiā iudicio hominū calamitosissimæ. ærūnosam condicionē cōmodiorē cēsere,è reque & salute hominis philosophi magis esse,quàm rerū secūdarū atq; affluētiū tenorē inoffensum. genio suo ac cupidini eorū nihil indulgere,quibus homo carere citra noxā valetudinis possit.alienā vicē pro sua iniuria dolere.inimico quālibet capitali & infesto placidū & beneuolētē sese præbere.& verò philotesiam illi,nō in epulo modo seruatoris,(quod plæriq; ad dieculā,& defunctoriè facimus) sed vbicūque & cōstāter propinare,& semper optima fide,quēlibet sacris iisdē initiatū, non tantū propinquū sibi atque necessariū, sed ipsummet etiā alterū esse ducere. Nihil pro suo iure agere:nihil suū esse dicere & propriū,omnia precaria existimare, omnia profectitia & herilia,præter nudā volūtatē,in vtrāq; partē ipsam certo quodā modo liberā,nec tamē ingenuā. quin & eādē ipsam egere adminiculo cælitus aduētitio, ac præcurrēte

domini comitéque indulgentia & aspiratu. Tum quod longè difficillimum,& tamen in prima & summa cera tabularum diuinarum, insignitè, & conceptis imperiosè verbis conscriptum, id omni ope facere, dei vt amorem summum sic homo suscipiat, nullum vt locum vlli alii desiderio, ne sui quidem charitati relinquat in præcordiis suis: quo minus totus esse in eo amore, hemioliúsque conetur omnium aliarum rerũ amorem, voluptatem, ambitum, cupiditatẽ, lorarios dæmonis spiritus, lictorésque esse credere. Denique crucẽ seruatoris, crucem (inquam) & supplicium domini, cultus & reuerentiæ causa nobis sæpe nominandum & prædicandũ, Pythii illius & Crœsi diuitiis, Persarúmque opibus celebratis anteferre. Ob ipsius admirationẽ & cultum nihil in numerato: in spe omnia habere velle: præsentia deo eidémq; domino fœnerari: pro iis futura ab eo stipulari, quæ cẽtuplicatò redeãt, quæque optimo iure atque inusitato apud homines, in cælo possideãtur olim. quod genus eos demũ manet, vt oraculis testatum est: aut eos quidẽ certè, certissimè & copiosissimè, qui tolerantiã philosophicã fixa fide nitentẽ, per omnes vitæ actus approbauerint ipsi domino huius sectæ auctori, præmõstratori, & præitori: quíque ante extremũ vltimi actus plaudite, nec lassescere cœperint ipsi, nec animo labascere. Huiusmodi dictata sunt antistitis ipsius cœlestis sapientiæ, ex cuius vnius officina homines iusti & sapientes exeunt: talísque erat eiusdem sapientiæ subantistes, qui Colossensibus scribẽs, acquiescere sese ait cum lætitia in vexationibus quas perpetiebatur: cum reliquias oppressionum Christi ecclesiæ capitis in carne sua exhauriret, pro ipsius corpore, quam ecclesiam vocat. id quod pro modo gratiæ ipsi Paulo datæ eum fecisse intelligimus. Neque enim dominus in sua ipsius tantum carne, sed etiam

in dectorum ſuorum paſſus eſt, & ad extremum vſque paſſurus, in quibus regnum ſuum conſtitutũ voluit. καὶ ἀνταναπληρῶ (inquit) τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία. Quibus verbis ſignificat, vt Photius auctor eſt, nos omnes eo nomine debirores eſſe Ieſu Chriſto, oporteréque ſingulos, pro captu ſui quenq; moduli, & vniuerſos eodẽ genere id debitũ diſſoluere. tãetſi perſolui nõ poteſt æs ratum alienũ, quod ne eccleſia quidẽ vniuerſa ſoluẽdo eſt, id eſt corpus ſuo capiti. quod ὑστερήματα vocabulũ ſignificat. Natura enim humana ſuapte origine rea & obnoxia quãlibet oppreſſa, æquare tamen nõ poteſt ſuppliciũ domini inſontis vſquequaque. Quod igitur & ſigillatim & vniuerſim patitur, paſſa eſt, paſſuráque eſt electorũ vniuerſitas, ὑστέρημα eſt paſſionis domini, vt Photius intellexit. Verum hæc atque alia eiuſcemodi paradoxa, Chriſtiana cõſtiruit philoſophia: vt parens ipſa hominum renaſcentium, ita ſenſus & prudẽtiæ communis in diuerſum innouatrix. Quæ niſi plena fuiſſet numinis præſentiſſimi, nunquam hæc certè aliáque eorum cõſequentia, tum in vulgus, tum ad primarios ordines promulgata, vbicunque approbauiſſet terrarum atque gentium (quod factum eſſe nouimus) quantumuis ido lolatriæ opinione imbutarum atque polytheiæ, adde etiã voluptati & ſenſuum indulgentiæ nihil non tribuere aſſuetarum. Paſſim autem eadem philoſophia legem nouam, inauditam & admirandam ſuaſit, immo verò legẽ ſummam, iure iam à principio gentium antiquatam, abrogatam, interlitam, obliteratã, quam charitatem vocauit. Hæc lex quam rectam rationẽ appellare poſſumus, in homine quidẽ imbuto ſupradicta pietate: hæc inquã lex omneis mortales in familiã ſeruatoris aſcitos, æquo iure eſſe cẽſuit, dũtaxat adoptionis iure: vtpote vnius & eiuſdẽ

domini imperio interdictóque parenteis. inter eos etiam necessitudinem germanitatis mysticæ intercedere, qui eodem parente sese genitos recordarentur, eodémque vtero editos dilectissimæ Christi sponsæ, mira fœcunditate diuinitus donatæ. O rem stupēdam, ò plenam numinis præsentissimi. profecto omnem superat admirabilitatē, tantam fuisse auctoritatem, eam facultatem, id numen legis euangelicæ, leges vt naturæ, vt iuris gentiū, vt iurium ciuilium & municipalium in cōmuni sensu gentium vniuersarum, omniúmque nationū, incisas tot sæculis, humanæque prudentiæ atque etiā philosophiæ inustas, nō modo passim abrogauerit, ac per omneis ordines, classes, sexus, atque ætates, sed etiam deleuerit & absterserit: quod quidē certè ad eos eásque pertinet (quæ innumerabilis est multitudo) quos quásque per singulas nationes pignerari, per omneis ordines deligere prouidentiæ visum est, vt adoptiuos liberos seruatoris, vt in album illud æternum relatos diuinæ præscientiæ. Quænam fuit autem illa vis tanta, vndenam ipsa enata, quæ & viriles & fœmineas mētes, seniles iuxtà iuuenilésque, robore inuicto indomitóq; firmauit? quæ huiuscemodi persuasione pietatis dilectos illos suos imbuit, tinxit, inebriauit, etiā in AEgypto metropoli impietatis: vt parentes, vt pignora charissima, vt coniuges dilectissimas, vt facultates: denique vt vitā, mortē, & cruciatus maiores humana patientia pro nihilo duxerint, præ amplexu Iesu Christi pro nobis in crucē acti? nempe vis illa fuit: illud fuit crucis numen præsentaneū. Crucis (inquam) illius & supplicii, tanto post honoratissimi futuri omniū insignium, atque augustissimi, quanto ante Christum in id lignum sublatum, fuerat suppliciorum omnium teterrimū ac detestabilissimum. inde enim gratia cælestis largitióque inexhausta vt è perenni fonte

cælestis munificentia manauit, qua Christus tyrannidem principis mundi dissoluit. At quàm præsenti, quàm efficaci, quàm manifesto dei numine eos esse afflatos, perfusos, suffusos offusósque oportuit, qui vitæ immortalis atque beatissimæ adipiscendæ, certam spem & exploratam, in fide & institutis Christianismi, atque in pollicitatione seruatoris ipsius positam esse cernerent? ecquis eorum sensum eiusmodi tum fuisse dubitat, cum Phalaristarum minas carnificinásque spernerent, vt seruatoris elogia ita ipsis viderentur axiomatica fide digna, vt prænotiones illæ quæ vocantur, iis qui mathematicis argumentationibus studere instituerũt? probè enim beati illi animi intellexerunt, morte Christi filii dei, elatum esse imperium & principatum præsulis tartarei, quod quidem ad filios dei pertinet, qui regnum dei verbo & voluntate flagitant & expetunt. Cum natura autem humana in huius vitæ mari naufragium fecisset calamitosum, ob iactum simplicitatis nudæ atque apertæ, culpa primordiali, diúque ea calamitas homines fefellisset in tenebris versantes diuinarũ rerum ignorantiæ, sub extremũ sæculorum (vt creditum est) & mũdo iam vergente quasique præcipiti, salutare lumen vitæ, plaudendúmque nuncium salus ipsa mundo, & seruator deus ac liberator attulit, naturæ in integrum aut paulo minus restituendæ. Hunc nunciũ cælitus delatum, euangeliũ scriptura appellauit, nomine sanè pleno fausti ac felicis ominis. Quo lumine doctrinæ, salutis auctor Christus & conditor, cui eam ob causam euangelia debemus in perpetuũ & agnoscimus, cum discipulos suos præ lucere mortalibus totũ per orbem tenebricosum iussisset ac docuisset, ipse in cælũ denuo suapte vi euolauit. Dein lampade (vt dicitur) per spiritũ subinde cælo delapsum, tradita affectatoribus illis suis, quos sibi ad tantam pro-

uinciam tótque prouincias legauit, per orbem terrarum ſparſas, iis tametſi incomitatis & expeditis, nihil tamen aliud niſi Pithò cæleſtem dedit facũdiam illis in re præſenti, ſecuris, nec antè meditatis, cũ perſuaſione ſtabiliſſima abundè largituram. Ex eo igitur iam tẽpore reliquiæ è naufragio delectæ, indolem aſſeruãtes gentis Abrahami darũ, per tot ætates, eadem duce philoſophia comitéque recolliguntur, tanquã ad ipſam ſalutis lampadẽ lucentiſſimam: quoad numeros aſcriptitiorum, cæleſtíque coloniæ & ſempiternæ deſtinatorũ, diuina impleuerit prouidẽtia. Quem in diem, decantatam illam rerũ viciſſitudinis temporúmque clauſulam, æui etiã æterni ac beati auſpicatũ & initiũ, Chriſtianiſmus cultoribus ſui præſtituit atque pollicitus eſt. Proh diui immortales, obſecro veſtrã fidẽ, cũ hæc quæ ego dixi, certiora certis omnes eſſe dicamus: plærique verò (vt opinor) ducamus & credamus: cur vndique nunc itur in mundi obſequiũ, inimicum legis euãgelicæ? eleuatorẽ cæleſtium auctoritatũ? abrogatorẽ æternarum ſanctionũ, numine manifeſto multifariam cõfirmatarum? tum etiã ſenatus conſultis receptarum prudentiæ atque religionis ætatũ ſanctiſſimarum ſimul & conſultiſſimarum? huic certe domino populi & magiſtro ita parere, ita ſe probare ab ineunte ætate ſolertiſſimus quiſque contendit, quaſi & vitæ & necis poteſtatẽ habeat. an potius quaſi hominum productori atque fortunatori? O ſtultitiam meram, quæ frugalitas certa putatur & prudẽtia. At huius plani atque circulatoris, hominum (vt ſtulti putant) expolitoris, eã eſſe improbitatẽ atque petulãtiam docet philoſophia, quã propter nunciũ ei remittere prudentia, cõdicionis ſuæ non neſcia, debeat, in montémque ſacrum è medio ſecedere, atque ibi ad ſtudia incũbere ab eo diuerſiſſima. Verùm cum hiſtoriæ doctrinǽque ſerua-

toris, fides & auctoritas, in opinionem & prouerbium venerit, vt cōpertissima, vt testatissima, vt consignatissima, vt numeros omnes denique veritatis & sapiētiæ complexa: quid causæ est, quin stupidi, quin torpentes, quin excordes simus atque væcordes, qui monstro tot capitum ac sine mente, morem gerere, cum eo gradum conferre, in tenebris vna micare (quod aiunt) & euagari, certo tantóque cum discrimine, nō horreamus? facem autem illam ducis philosophiæ, sacram & luminosam floccifacere, ad portum prælucentē beatissimæ tranquillitatis? Nam quis inficiari audeat, si paulo instes acrius, cum tantis fluctibus affectuum, cum tam turbulentis iactetur æstibus cupiditatū vita ciuilis atque in medio posita, idque nemo ferè intra pomœria natus orthodoxiæ, nòn agnoscat, non fateatur, non queribundè sæpe dictitet, solem tamen ipsum salutis, Phœbum illum sapientiæ, qui nobis assiduè radiis mirificis sacrosanctæ disciplinæ prælucet: sidera etiam ipsa ecclesiæ dei sponsæ, sanctarúmque animarum luminaria, ab ipso illustrata, à multo maxima parte nostrum neglectim obseruari? adde si placet vel meo periculo, eorū quoque bona parte, vel deterrima potius, qui rerum diuinarum fidem, æternǽque immortalitatis expectationem, tenere, tueri, ac circunferre debent, & verò qui in sinu refouere & vegetare Christianismi religionem semianimā, existimari volunt, charitate feruente. atqui nemo erit (vt arbitror) inficiando, qui quidē se in oculis dei meminerit conceptis serium in modum verbis, asseueratione adactū esse, tametsi non iurata. Quid igitur hic causabimur? cur omnes animæ facultates pedibus eunt in sentētiam istius, quē cōmunē sensum dicimus: atque ab euangeli auctoritate disciplináque descíscunt contra pactum adoptionis? cur cum tantū famæ ac venerationis omnium consensu

habeat euangelium, tam parũ fidei habet in cõmerciis ciuilibus, tam parum obtinet auctoritatis in vita instituenda ad præscriptum cõmunis prudentiæ? At dictata eius & consilia sufficiunt subsidiis ac præsidiis parandis atque expediendis ad casus omnes qui imminent humanæ condicioni. Cur igitur multitudo ciuilis consiliorum suorũ summam, ac suæ mentis thesaurum, in prudentiæ communis præsidiis, multo amplius ac libentius, quàm in fidei fano deponit? Vtrũ quòd doctrina ipsa Christi, quæ quotidie auribus nostris inculcatur, quæ oculis incurrit, numen illud suum amisit supradictum, quod tam luculẽtas quondam strages impietatis inueteratæ, inter innumeras gentes edidit, barbaras quasdam ipsas & bardas, quasdã etiam semiferas, & tanquam androsphingũ potius quàm hominum, si quidẽ mores & ingeniũ, non faciem tãtum spectasses, sermonisque cõmerciũ? An diuorum exempla tam multa, tam mirifica, qui vadimonium capitale cupidè, certatim, turmatim, agminatim pro Christo obierũt, vt multis & summis auctoritatibus testatum est & consignatũ: externis quoque testimoniis congruè accedẽtibus, non eosdẽ (vt ita loquar) radios veritatis, aut eiusdem splẽdoris, nunc vt olim asseruãt? At si hoc esse fatebimur, vnà quoque necesse est vt fateamur, nõ vetustatis situ id contigisse (seniũ enim res huiusmodi non sentiunt) sed oculorum humanorum vicio, qui obtueri tantum lumẽ nequeunt, quod tempore & situ æui, splendoris incrementũ accipit. Ex quo fit (credo) vt quasi deo cõniuẽte, aut minus iam res humanas arbitrante, vita sibi indulgeat, veluti sublata legis diuinæ seueritate, aut sensim desuescente, cuius ætates illæ heroicæ, sanctiorum exemplorum fœcũdæ, gratiam sibimet ipsæ ducebant nec faciẽdam nec obtinendam. Quasi verò edicta cælestia interdictáque euan-

gelica, ætatem ferre tantam non potuerint, vt sanctiones principum, vt scita populorũ, vt mores emẽdati & inculpati, qui vix sæculares esse soliti sunt vel lustrales potius. Basilius cognomẽto magnus in quadã epistola, Mandata (inquit) euangelica, nec interuallis temporũ, nec rerũ humanarũ inclinationibus cedũt, sed perenni tenore eadem ad posteritatem manant: qualia semel ore ab illo promulgata sunt veraci, beato, & immortali. homines verò nubibus similes sunt, quæ pro tẽpestatũ varietate, nũc in hãc, nunc in illam cæli partẽ feruntur: ii vtique maximè, qui animo versatili & sententia euariante ducũtur. hactenus ille auctor, religionis rectæ prudentissimus. Sed ne sit tanta censura talísque iudicii diuini, quantam & cuiusmodi monumẽta ipsa testificantur, quæ nõ dubio numine clarò consecrata sunt: ne sint supplicia peccatorũ tam atrocia, quàm sæcula innocẽtiora esse perhibuerunt, quando iam nescio quid eiusmodi nobis incuria salutis quã præferimus, promittere, diráque securitas futuri æui videtur. demus etiã si fas est, hoc deterioribus iam sæculis, & fortasse deterrimis, permittamúsque nobis multo liceri minoris præmia cælestia, atque immortalia, quàm quãti discipulis suis Christus cælestiũ & terrenorum potens, & superûm atque inferûm, indicauit & addixit, cohortíque vniuersæ contubernali suæ, atque eius assectis & comitibus. quid tũ? Num etiam persuadere nobis possumus, homines earum rerũ cupidissimos, quas deus inter homines agens, procul contubernio suo & comitatu cũ detestatione amolitus est: homines (inquam) hic beatos, & affluẽtes omniũ rerum copia: in earúmque possessione animo acquiescentes: vnáque deliciarum aucupes: aut qui eam vitæ condicionẽ exoptent & persequantur omni animi contentione: animas denique secundis rebus altiles & farctas,

sublimes hinc abituras post obitū credemus lege ab euangelo legislatore promulgata, ac sanguine suo sancta, qua tamen vna lege possumus? Neque enim dominus noster, cum familia illa sua sodalitia, quæ facultatibus suis omnibus pignoribúsque cessit, cum sese daret in eius clie͂telam & comitatū, alioqui etiam fidissima & obsequentissima, tam dura condicione egit: & cū ætatis nostræ hominibus cōniuentibus oculis acturus est, indulge͂tissimóque dominatu. Neque cohortem illam domesticam, & peculiariter euocatam, sequi vestigia sua voluit, conceptísque verbis sanxit, egente͂ ipsam & ieiunam, exuccam & exanguem, ac magnam partem crue͂tam: & nos tanto interuallo ad ide͂ quidem sacramentū vocatos, cæterum exemplo longè diuersissimo, solutissima militia & luxu prædita dignos esse censuit, vacatione fruentes operis faciundi. Neque verò priuilegiū latum apud superos de quoquam audiuimus, ne vno quide͂, lege vt diuina, vt sempiterna nō teneretur. etsi multi diro errore ducti, solutos se ipsa arbitrantur quadam prærogatiua fatorum benigniorū, rerúmque ad votum cedentium & secundarū. Nimirum multi mortales funeribus elati splendidis, opiparis, & interdū symphoniacis, sic beati hinc abeūt, vt principes olim Romani, sæuitia & impietate insignes, inter diuos referebantur, specie quidem illi visenda spectandáque popularibus: cæterū ridenda miserandáque prudentibus. Hic fortasse reclamabitur ab his, qui inertiæ blandientes nepotinæque licentiæ, quorundam nunc hominū auctoritate confidentius abutuntur, non indoctissimorū. Quorum verba ediscentes, quæ nuper exierunt, pro oraculísque citantes, sententias fortasse partim negligunt, partim non intelligunt. Quasi verò operum vacationes virtutúmque largiri consentaneè possint, qui fidei iustæ vt iustificæ, primas & se-

cundas apud Christum seruatorē, tertiásque tribuūt. Age num copiæ, num opes, num bona quæ vocantur externa, ea condicione possidentur: sic cumulatos homines felicitate beatósque efficere possunt, iis vt bona æterna illa quidem, ac mentis humanæ captu maiora, sed tamen futura, & in spe tantū posita, mutanda sint? At sola ipsa explere desideriū animorum auentium, certum est inter homines sanæ mētis. Atqui si in harū rerū perpēsione accuratauer sari nobis aliquādo vacarit, in mentémq; venerit: nihil tā in causa esse perditæ incuriæ bonorum & malorū extremi reperiemus, quàm labantem ac vibrantē fidem historiæ sacræ doctrinæque diuinæ. tāetsi ò superi, ò seruator, rem miseram, culpam fœdam, atque inexpiabilē. Scripturæ & oraculis credimus hæsitabūdè, multis, magnis, solidis, irrefutatis auctoritatibus, exemplis variis ac mirificis sic confirmatis, nihil vt iis esse possit consignatius & cōpertius, rerum quidē certè intellectu iudicióque interiore cōprehēdibiliū. Etenim vrbana multitudo & ciuilis cōuersatio, errorum omniū magistræ, docent nos in perditis vitæ rationibus, subsidiū mutuari tristi ac trepidæ cōscientiæ, ab disciplina Academiæ, ne pro certo quippiam habeamus, eorū etiam quæ de superis inferísque naturis oracula prodiderunt. At perpurgatis auribus initiatísque esse oportet, à multitudinísque malè sanæ auscultationibus integris, qui mysticæ doctrinæ studere cōstituerit, eique assensionem semel accōmodare. Nam si fides labat, charitas protinus tepeat necesse est. at verò sine ea operā & oleum huius studii perdere nos nouimus: ita spes languebit & vanescet, & frustra tandē erit & laborum & contentionis summa. Hic tu quid respondeas, si te ita affectū sacra philosophia vt discipulum suum roget? Heus tu literarū hactenus cupidissime, est aliquid quo tendis, & in

quod dirigis arcum? An passim sequeris coruos testáque, lutóque, Securus quo pes ferat, atque ex tẽpore viuis? Certè aut tecum ipse quisquis es literarum amantissimus, aut mecum ego potius ita loquar necesse est, quasi per parodiam, & verbis illis vtar Satyræ. Quidnam igitur miser ex cultu pietatis & philosophiæ expecto? Immo verò si nihil pensi rerum æternarum habemus, aut si ambiguum quippiam & alternans habemus: quò tandẽ nobismetipsis negociũ exhibemus in Hellenismo, & ad philosophiam incumbimus, quæ meditatio mortis esse dicta est à Platone? An expectationẽ illam tandem cælestis fructus & sempiterni, quẽ tertio quoque verbo quisque nostrum vsurpare in sermone solitus est, quẽ nobis, quem liberis, quem coniugi deamatæ, quem amicis, ac de nobis prolixè merẽtibus, libenter ominari & exposcere diuinitus gaudemus: tanquam nucem extrinsecus nitentem, intus forsan marcidam, asseruare in sinu nos putamus? Miserum me si ita est, atque etiam nefariè ter miserum, qui aliud de re tanta sentiam & pronunciem. Age verò, quidnam causæ esse cẽsemus, quòd cum longe maxima pars hominum, in tanta vitæ securitate degamus, mortisque sempiternæ: vix tamẽ decimum quenque videmus vel in morte placida, vel in morbo tumultuoso, nõ vehementer trepidare, venturísque æui recordationẽ quasi deprehẽsum perhorrescere? Quid quod facinorosi homines, & ter atque quater ausi capitalia: alijque qui in summa obliuione & incuria æternitatis vitam egerunt, ad vadimonium mortis præsentaneum & post spem vitæ conclamatã, in cœlum supplices suspiciunt: deúmque miserabiliter diuósque tanquã in tumultu aut naufragio, inuocant? Nempe quòd sensuum ludibriis, quasi nebulis quibusdam à principatu animi tum disiectis atque abscedentibus, lumen statim veritatis vali-

diore appulſu incũbere animo ipſi incipit:intellectúmq; ad cõtẽplationẽ earũ rerũ ciere,quæ impẽdẽt iã propius, & veluti capiti incubãt animã agentiũ. Simul numen veritatis ſuaptevi tunc in mẽtẽ inſinuat hominũ,niſi ſi qui ſunt torporis cõclamati, qui callũ iam obduxerit eorum præcordiis,qui pauci ſunt.hoc enim nõ niſi planè excordibus euenit, væſanáque rerũ æternarũ incuria correptis. Iccirco acris & ſtrenua futuræ omnino rei anticipatio, ad mortis cõmẽtationem nos perducere debet, vt ſemper appetẽtis,cũ iã dies eius ceſſerit.Hominẽ autẽ eo amplius philoſophiæ ſtudioſum,in rem præſentem ſiſtere, vt immortalitatis in vtranq; partẽ conſciũ vberiore fide,& per ſuaſione nõ labãte. Sic enim fiet vt terrore mortis animus per totã vitã vacet,qui vulgo moleſtus eſſe ſolet, animorúmq; cõſtãtiã frãgere. Cúmq; vaſa mortis cõclamata fuerint,quod ſæpe magna cũ trepidatione vſuvenit etiã non quibuſlibet: animus ſemper ipſe in ſtatione ſua excubans inueniatur,ac ſẽper apud ſe ſit. Vt deniq; ſibimet homo ipſi in articulo rei ſũmæ,atq; in vltimo diſcrimine nõ deſit, in quo ipſo ſũma actionũ omniũ,cõſiliorúmq; & ſtudiorũ vertitur:quippe vbi cũ hoſte perpetuò certamen in æuũ decernitur,eodémq; infeſtiſſimo. Ecquis autẽ nouit an dei placabilitas,quãquã aditu ſẽper obuia ac facilis, blãda etiã ſui in vita, benignáq; exhibitrix, in ſera illa tumultuariáq; pœnitẽtia,nõ tã mœſta ob admiſſa,quàm pauore perfuſa: miniſq; fati imminẽtis expreſſa, Atropi ſeſe germanã oſtẽſura ſit?O ſi id euenerit,miſeras ac perditas ærũnoſæ vitæ rationes,& pudẽdas pœnitẽdáſq;,iis maximè atque imprimis,qui beati & afflučtes fuerũt, tituloſáq; & grãdi nomẽclatura illuſtres. Quorũ memoria extructis altè monumẽtis,cũ elogio vitæ,longè latéq; cõſecrata,atq; in multa vitæ ſæcula propagata eſt.O nubẽ erroris dẽſiſſimã,ò caligi nẽ hominũ cæcatricẽ, qua vita obducta eſt in medio po-

sita, atq; in celebritate hominũ, vt malè olim & præposte rè lucẽ Latini hanc vitã appellauerint. Deus optimus, maximus, genus humanũ ad imaginẽ suã factũ, seruatũ quondã volẽs, vicémq; eius dolẽs & miserãs, vt in tenebris insipiẽtiæ diræ & insaniæ, ad internicionẽ præcipitãtis populatim atq; cõfertim, filiũ vnicũ, æqualẽ sibi æui æternitate, cæteráq; omnia parẽ, humanitatis plenæ velamẽto circundatũ, ad homines ipsos cũ mãdatis liberis liberóq; imperio legauit: tãquã Mercuriũ quẽdã futurũ, interpretẽq; commercii cælestis & sempiterni. Is nasum sapiẽtiæ veræ ac diuinæ, mirabilẽ atq; memorabilẽ nobis cõdidit, aduersus prudẽtiã cõmunẽ, sapiẽtiámq; hominũ quãlibet præditorũ natura præstãti & eximia. eius porrò aduẽtu & disciplina factũ est, vt Hellenismi philosophia, quæ emunctissimæ naris antea atq; sagacissimæ, esse sibi omnibusq; videbatur, fastigiúmq; humanæ mẽtis deo propè æquiperasse, mucosissimam adhuc esse ipsa se fateretur. hoc nihil vnquã maius atq; admirabilius, aut fecisse deũ aut facturũ esse, humana intelligẽtia concipere aut cõminisci potest. Huius miraculi cõmẽtationẽ animo aliquando philosophico, eiusmodíq; beneficii diuini memoriã, cuiuis etiam homini sæpissimè excidere, qui quidẽ per imperitiã rerũ, rusticitatémque plebeiã, non impediatur rẽ ipsam animo versare & perpẽdere, sceleris instar est profecto ingentísq; piaculi. At quotus quisq; nostrũ, in tãta studiorũ varietate, vel ad literarũ cognitionẽ, vel ad quærendi possidendíque auiditatem, vel ad ambitum incumbentiũ, vel ad sensuũ delinimẽta pertinentiũ, ad succisiuas saltem horásne dicam, an horarum quædã momenta, raptim ac defunctoriè succisa, in iis æstimandis & cõsiderãdis bona fide occupatus est? cũ interim totus sit, nõ in legitimis modo seriísq; cogitationibus: sed sæpe nugatoriis, & nihil ad sum

mā institutæ vitæ pertinētibus? O dirā animorū torpedinē spē progogādæ vitæ: quæ nos à cōmētatione harūce rerū & similiū auocat. digna certè ipsa quā propter veratrū (vt dicitur) albū sumptitari debeat: quippe cū mēs humana tū maximè ab insania liberāda sit, quā atrā bilē Græci vocāt: cū rationis certamē sensuúmq; cōmittitur, aduersariorū acriū & pugnaciū: id quod euenit quoties philosophia copias suas instruit, aduersus dictata & præcepta ciuilis prudētiæ, sensúsq; theatrici. Cæterū Christū suū charissimū deus, ideò ad orbē terrarū descēdere è cælo voluerat, vt homines veritatis inuestigādæ mirabili studio præditi, iidémq; luculēta erratione, ac deuia indagatione aliorsum abducti, in viā tandē redirēt ad veritatē ipsam ferētē, indéq; in cælū spectātē, rectáq; pertinētē. Eius igitur aductu & magisterio factū est, vt enūciata diuina, oraculorúq; proloquia, ac vatū sanctissimorū prædicta, cælitus olim edita, lōgo interuallo homines primū pauci intelligerēt, futuri paulopost populi præceptores. dispulsā enim oportuit crassam rerū diuinarū ignorationis nebulā, quā orbi terrarū offuderāt stygii Protei præstigiæ, qui circulatoria ludificatione præstringēs oculos mortaliū, eos in terrā cōuerterat, ne sursū aspiciētes, trās cælū perspicerēt. Quā in pestē incurrēs prisca philosophia, ea sibi tandē munia arrogare ausa est (vt est insolētia) quæ diuinæ sunt potestatis atque efficiētiæ: in veritate interim persequēda & vestigāda toto ipsa cælo aberrās, vt est in prouerbio. Proinde cū manifestū sit nobis, quòd sapiētiæ humanæ orbitæ, cōmētationísq; philosophicæ vestigia, in ambages quódā ferebāt, procúlque nunc abducūt studiosos sui, atque auertunt à cælestis disciplinæ methodo, cuius Christus seruator mortalium, auctor & præmōstrator fuit: aliam nobis viā ineundū est, ducē etiā sequēdū orthodoxiā, cuius vtiq;

doctrina tanquã amussi vtẽdũ est ad dirigẽdas orbitas circuli philosophici. id quod viri olim permulti doctissimi cũ Latini, tũ verò Græci fecerũt. Et quidẽ absq; doctrinæ diuinæ lumine, sine oracularĩũ monumẽtorũ adminiculis gratiáque inde manãte paracletica, nihil est opis in sese mortali prudẽtiæ, dũtaxat ad semetipsam in cælũ erigendã, ad viámq; capessendã ad summũ bonũ ferentẽ, qui scopus est philosophiæ: quippe ad æterna cõtẽplanda suapte vi caligãti & hallucinatrici. cũ etiam alioqui rationis (vt ita dicã) frenos, humanitatis efferatæ petulãtia, virtutísq; lupata duriuscula, nequaquã prius æquo animo libentíq; acceptura sit, quàm diuini numinis reuerẽtia, spésque sempiternæ beatitudinis, intrò ipsa inseruerit. Ad summã si adurgere nosmet ipsos ratiocinando institerimus, necesse est, vt opinor, ista reciprocari, Si doctrina seruatoris euãgeli, auctor est & magistra veræ & insontis ac perpetuæ sapiẽtiæ (quod nemo tã perditæ mẽtis est, quin protinus ponẽti assẽtiatur) germanã vtiq; stultitiã fateri oportebit disciplinã hãc esse tẽporariã & sæcularẽ, à cõmuni sensu gẽtiũ oriũdã, quæ ciuilis est vrbanáq; prudẽtia, quatenus quidẽ certè diuinæ opposita est per lineã (vt aiũt) dimetiẽtẽ. Et si partes omnes veritatis habet illa (id quod in prouerbium receptum est ratæ fidei apud omnes, quódque instar habet axiomatis) nimirũ hæc omneis habet numeros falsitatis. Age, si illa sacrarium est ipsius veritatis (quod in confesso est vbique gentiũ Christianismi retinẽtium) in hac vtique cõtinuò fatendũ est, vanitatis esse diuersoriũ. Deniq; si illa salutaris est, ac sũma veneratione digna (id enim nemo inficias it) hæc cõtinuò exitialis videbitur & planè detestãda, si quidẽ hãc tute institeris cũ illa cõtẽdere. Iam verò si ne præsentia quidẽ perspicuè cernit animus, nec futura præsagit cõmodè satis & tẽpestiuè: vt qui tene

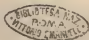
bris obrutus sit stolidarũ opinionũ, certe ad doctrinã illam numine afflatã & cõsecratam adeũdũ est, vt ad lumẽ certissimũ atq; saluberrimũ. Verũ ô mores incõsultos & præposteros: cũ ipsa sapiẽtiæ monumẽta in manibus habeamus:cũ in precationibus atque ceremoniis quotidie recitẽtur,quas maiorũ placitis & exẽplis frequẽtari ab omnibus institutũ est:denique cũ veritas ipsa auribus nostris identidẽ vltrò semetipsam inculcet:quotus quisq; nostrũ inde abiẽs,eorũ quæ audiuit,ad vesperũ vsq; meminit?meminit dico?immo verò quis satis attẽtè auscultat,interim dũ veritas ipsa atq; sapiẽtia,quasi cũ populo,cũ patriciis, cũ omni ordine agit, præceptáq; sua è suggestu,monitáq; ingeminat? Quis verò animo adest præsenti & cõtento? quod nisi res alias interim aliásq; ageremus, inter cælites ipsos vtiq; versari tãtisper videremur:dũ verba sacrosancta legũtur & palàm pronũciãtur:dũ tanquã oracula indubitata fundũtur:partim ore dei prolata,eiusdémq; hominis:partim ab entheis vatibus multis antè sæculis tũ mirè prænũciata:tũ cõgruẽtissimè iis quæ ab ipso gesta sunt inter homines & exãctata. Videlicet hoc illud est sermone diuino significatũ: aures plæriq; nõ habemus audiẽdæ sapiẽtiæ, veritatísque exaudiẽdæ. At oracula cælestia numen suũ nõ perferũt,cũ in aures insinuãt tãtis sacramẽtis quolibet modo inauguratas,& more trãslatitio. Nã nisi torpẽtẽ cælestibus promissis & interminationibus auditũ haberemus (& præmiis enim & pœnis lex diuina sancta est): ecquis tã perditi est animi, ecquis socordiæ tã deploratæ, quin pauore interim tremoréq; perfũderetur? Nũc cũ Christo quotidie auscultare inter sacra soleamus, præmia ac supplicia, tãta in vtrãq; partẽ, eadémq; sẽpiterna pronũciãti, inde nihilo secius abimus tũ hilares, tum vultuosi, prout res nobis natæ sunt, studiis nostris atq; desyderiis aut aduer

sæ aut secũdæ. futuri interim ipsi æui & perpetui, & cæli iuxtà tartariq; securi, aut securorũ simillimi, præ stupore mentiũ. Hic facere nequiui cũ minimè id affectarẽ, quin paulũ digrederer ab instituto cursu. veritus sum enim præuaricationis crimẽ, si id silẽtio prætermitterẽ, quod incurrebat in stilum: etsi rursus vereri subiit, ne vlcus tetigisse incõsultè viderer. Quare vt alternãtibus sentẽtiis aliquãdo defungerer, hactenus periclitari statui, vt specillo magis quàm vngue vlcus attrectare auderẽ. nã scalpellũ adigere tã luculẽto parẽtis cõmunis abscessui, nequaquã filii esse duxi, qui infirmitatẽ manus suæ atque imperitiã nosset. at fomẽtũ admouere nõ sustinui, ne aut frigidũ iudicaretur à lectoribus, aut fortasse præcalidũ, quod nõ minoris esset culpæ. Verũ enimuero cũ ad vitã agẽdã duas vias diremerit atque insigniuerit doctrina euãgelica, salutis alterã & immortalitatis beatissimæ: alterã internicionis æternæ, ac spei proiectissimæ: earũ in dies discrimen magis ac magis fugit, cũ tamẽ luculẽta sit orbita intermedia: ac tãtũ inter se distent, quãtũ fines & extrema bonorũ & malorũ. Plærique autẽ mortales non intra viam à Seruatore sectã, ab eiúsque discipulis atque eorũ sequacibus cõplanatã: sed in spatio cõtermino vel potius cõtrouerso, viã facimus: securi quo pes ferat, vt suprà iam dictũ est. Eorũ autẽ minimè nunc meminero, qui per orbitas trãsuersim exultãtes, horsũ illorsũmq;, qua fas, qua nefas expatiãtur, soluti metu legis diuinæ & immortalis: Cuius sanctio quãlibet prolixè cõcepta aut minaciter: nihil tamẽ impræsẽs spondet atq; interminatur. Cæterũ nõ pauci sunt, quãtũ cõiicere licet, qui libertatis dissolutæ placita cõprobãtes: nũc in hãc, nũc in illã causam academicorũ more trãseũt: nullius addicti iurare in verba magistri. Quod institutũ vitæ nuper cœpit longè luculentius quàm pridem, impu-

dentiúsque inualescere, nouarum opinionum occasione, quæ magna ex parte cupidius exceptæ vt festiuæ, quàm intelligentius, vt ab imperita multitudine, fraudē capitalem creauerūt corporibus atque animis multorū mortalium. nempe quasi præconiū gratiæ euangelicæ, quæ legis seruitutē disciplinámque obnoxiam excepit: non ad pileum mortales insontis vitæ & abstinentis: sed ad licentiā quādā vocarit Saturnaliū & Floralium. iustitium etiam planè indixerit antiquatis legibus ac moribus, quotlibet ætatū consensu probatis & receptis, & verò ætatum sanctissimarū atque doctissimarū. Hæc manus primū tenuis & obscura, sensim duces habere cœpit & signiferos armis instructos doctrinæ & facūdiæ. Sed vt est temeritas multitudinis, quadrato penè agmine vel incondito potius, partes facere longe gentiū ausa est, nōnunquā inter se dissentiēteis. erūpunt autē in dies in alias atque alias rerum nouarū molitiones: quasdámque fœdissimas & sceleratissimas: nō iisdem tamē auctoribus indignitatū, vt ex scriptionibus apparet, nec iisdē voluntatibus. etsi inceptorū huiusmodi amētiæq; multorū inuidia, in eos inflāmata est populari præiudicio, quorū nomina inclaruerūt in prouinciis quibusdā, ob susceptū primo facinus aut subscriptū: quod per ora hominū agitatū est variis rumoribus. Verū id permagni & præcipue refert, quid dextro, quid sinistro numine susceptū sit ab vnoquoque hominū, in ausis huiuscemodi: quod dies (vt opinor) nō longa declarabit. Peruellē autē vt ad res huiuscemodi cōmētādas si factū oportuit, & cordi fuit prouidētiæ, doctissimi tantū vtrinq;, atque etiā existimatissimi accingerētur, nō etiā audacissimi. Eo autē res euasit partim horū cōfidentia, partim illorū culpa: summus vt apex auctoritatis, honores propè diuinos adeptus dicam, an meritus eorū nomine sacerdotū, quos

ſibi quondam Chriſtus cæleſtis pontifex legauerat adhuc inter mortales agens: ſanè malè nunc audiat ad vulgus & incommodè, ne quid amplius dicam, & verò in ordinem propemodũ redactus ſit ſermone permultorũ, & licentia temporũ. Inuidia porrò vt multis olim ætatibus in vniuerſum, ſic noſtra flagrare cœpit vehementius ſacer ordo mortalium, quẽ profanis ordinibus aiunt oportuiſſe ex inſtituto ſeruatoris præmonſtratorẽ viæ ſalubris eſſe, atque è loco ſuperiore deſignatorem: id quod inter homines ſatis conuenit: de eóque demum cõtrouerſia eſt inter eos ac reliquos omneis ordines, quòd præitores quoq; eoſdem eſſe neceſſe fuit, exempliſque prælucere, niſi ordinis maieſtatẽ imminuere exiſtimari non nòllent, aliiſque penè contemnendam præcipua ex parte præbere. Etenim ſi ſodales illi dominici, reliquíque Chriſti diſcipuli, quíque ab vtriſque eorũ ſanctiſſimam & germanã acceperunt diſciplinam vitæ, viciſſimque eam poſteris tradiderunt per incorrupta ſæcula, ſucceſſoribus in locum ſuum ſuffectis, pietatis æmulationẽ tantam vitǽque ſanctitatis reliquiſſent, quantá exẽpla, quámque ſolida earundem virtutum reliquerãt: haud dubiè (inquiũt) ambitio & cupiditas ſummotæ procul eſſent ab aris ſacroſanctis, ab earúmque miniſtris: quæ res duæ maximè à regno Chriſti diſſidẽt. Deus in filio ſuo Ieſu Chriſto, quem pontificẽ mundo ſummi dedit ſacramenti, hominibúſque ſalutaris, cæleſtis etiam philoſophiæ conditorẽ & interpretem, exemplũ nouum ac mirabile ſtatuerat, crucis ſuſcipiendæ vnicuique mortalium, qui ipſum ſequi cuperent vt pontificem, vt ducẽ delectæ à patrefamiliæ, beatiſſimæ illi hæreditati æternǽque deſtinatæ. Id exemplũ præceptúmque, quos maximè venerari, imitari, exequíque decebat & oportebat, quibus diuus ille ſodalitatis delectæ coryphæus, & collegæ ipſius,

iure succeſſorio in manus tradiderant lampades magiſterii, eos iandiu ipſos copioſos imprimis factos, &, quod lōgè diſcrepātius eſt. Sed præſtat (vt opinor) vlcus altius nō explorare, ne immemor eſſe cōteſtationis videar à me factæ: atq; hæc ſi diuis placet (inquiunt) auſpiciis Chriſti ſeruatoris noſtri fiunt, eiúſque aſſeclarū ſub infulis & velamentis pietatis atque innocētiæ. Id verò quàm incongruè eorum profeſſioni, quàm abſonè euangelicæ ſimplicitati, quàm verſa vice religionis priſcæ, quàm ſurſum deniquè deorſúmq; (vt apud Græcos dicitur) in mores receptū ſit, nullus non intelligit, & omnes vociferantur. Nam qui domini noſtri quaſi ſub iugo traducti & furciferi (hoc enim Chriſtus dei filius deúſque, ſeruandi noſtri ergo & eſſe & videri ſuſtinuit) teſſera & inſignibus, ſeſe ſacroſanctos eſſe meritò contenderēt & venerandos, eos conueniebat ipſos, quo ſimiliores domini eſſent aut certè viderentur, parcius de genio ſuo cautiúſque mereri. niſi verò cēſemus. Sed rurſus hic neceſſe nō habeo multorum ſermone cōmemorando, litē meam facere ex aliena controuerſia, quaſi in cauſam ſubſcripſerim quæ parum mihi cordi eſt, quámque maiorē eſſe nō inficior cognitione mea. En quo mores (aiunt illi) deflexere ab illa diſciplina heroicorum temporum, nobis quidem illa commemoranda ſemper & prædicanda: ſed tamen vltimū à nobis, ab auíſque noſtris tritauíſque ſalutata, ac nunquam reditura. aut poſt inſignem quandam certè reditura tabernaculi domini conuerſionem, vaſáque eius in officina priſcæ ſeueritatis bona fide interpolata, magnopere vt mirari homines non debeant antiquas diſſenſiones in præſidiis nominis Chriſtiani nuper recruduiſſe: quæ vtinā diſſenſiones tantum ipſæ non etiam diſceſſiones ſanctæ ciuitatis fuiſſent, & tanquam abſceſſus quidā fœdi in corpore ſponſæ do-

mini. Opprimi autem aut ſedari vt olim, ſic hoc tempore, potuerunt, non magis exercēdis legibus, pœnarúmque atrocitate, quàm vitæ & exemplorum æmula ſeueritate. At nunc eò deformitatis licentia erupit in nauicularia Chriſti ſummi exercitoris: vectores vt hottamenta flocciſaciāt in puppi circáque ſedentiū: quandò ii qui ad gubernacula ſumma admoti ſunt, quíque propius inde abſunt, obdormiſcere ſomnum viſi ſunt ſocordiæ, diurnum iuxtà atque nocturnum, nec minus nubilo quàm ſereno. id quod ipſis omnino contigiſſe oportet obreptione funeſti Mercurii, aurea, vt eſt apud Homerū, virga homines improuidos exitialiter conſopientis. Pars etiam vectorū nō contēnenda: delicias grauati magiſtrorū nauarchíque ſupinè iacentium (vt quidem ſpecioſè ſatis iſti plauſibilitérque, ſi minus verè, vociferantur) in nauigia ſe coniecerunt alia atque alia, derelicta & cōtempta ſummorum auſpiciorum naui, ſibimet ipſi velificantes. Quaſi verò Ieſus vnus ipſe nauclerus (ſi ad verum loqui velimus) prætoriam nauem egreſſus, per mare iam mediū huc illúcque perambulet, quocunque inuocetur gentiū ſubinde ſe cōferens cū ſua nauicula. Haud ita pridem homines quoſdam ingenioſos, elegantiorémque in modū eruditos, pudere cœpit (vt videtur) μητροδιδάκτους aut eſſe aut videri. qui quāquam conſilii ſui cauſas, ſane quàm ſpecioſas, in medium attulerunt (quarū illis copiam, hominū literas bonas linguáſque ignorantiū improbitas largita eſt: quippe iure atque iniuria quædam inueterata tueri, eadémque ridicula, auctoritate ſola, famæque elogio obſtinantium: id quod nullis fidiculis exprimi poteſt ab intelligentibus) quanquam igitur illi vt ſcita acroamata, plauſu primum multorum excepti ſunt, tamē obliuiſci non debemus, parentē illam noſtram, tum innumerabili, tum beatiſſima

prole fœcundam, eóque nomine ſponſo ſuo dilectam & cõmendatam, ſalutarẽ methodum, nõ ipſam à ſemetipſa, non ab humano magiſterio, ſed diuinitus edoctã eſſe. Verum τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι fortaſſe videbimur: cũ vtrique apud ſeſe parẽtis eſſe domiciliũ certum cõtendant, & alteri apud alteros ſimulachrũ eſſe tantum ſponſæ dominicæ pari fiducia dictitent, nõ item pari æquitatis ſpecie: & quidem vtrinque non ſtudio partium fortaſſe minus, quàm charitate certatur reponẽdæ in artus ſuos diſciplinæ prolapſæ. Eſt etiam vtris in partibus id incõmodum, quòd homines quidã exiſtimatione freti longo vſu quæſita, titulóq; inani, magis quàm ſolido iure parta: omnia dei ac pietatis Chriſtianæ cauſa, facere ſe aut ſimulantes, aut parũ potius perhibentes perſuaſibiliter, ius oraculorum interpretandi ſolis ſibi vendicãt. Cum interim alteri magnæ matris ſacra, putidis verbis eleuent: ceremonias, annis melioribus cõſecratas: rideant: ritus etiam vetuſtiſſimos: ordinum diſcrimen obterant ac deſpuant: hymnodias lerodias eſſe cenſeant: pſalmodias pro rhapſodiis habeant, vt quidẽ eſt opinio multitudinis occupatæ inconſulto præiudicio, in vtriſque partibus. His porrò qui auſcultare cupidius inſtiterunt, plurimi quidẽ certè, eorúmque imperitiſſimi, atque ideo deterrimi, nec doctorum hominũ ſententiæ ſenſúſque intelligẽtes, primũ ſuis legibus viuere, deinde nullis cœperunt: quæ duo non magnopere differũt. Deo certe nunc vota vt ſi vnquam aliàs facienda ſunt, ſi rempublicam in meliorẽ ſtatũ ſaniorémque verterit. nam quid futurum eſſe dicas, cum ſpretis centuriis prærogatiuis, primarúmque claſſium, centuriæ fabrûm, ſutorũ, cerdonúmque in ſuffragia coeant de cõſtituenda orthodoxia, apud nos quidem certe, cum eò licentiæ ventũ eſſe videas, theologi vt paſſim agminatímque prodeãt è ſchola Lucretia-

na & Epicureorum? Tam dira autē fuit quorundam illiteratorum sceleratis in opinionibus pertinacia, vt velut pyraustæ vltrò ignem appetere nō dubitauerint, nimirum dira vanitate elati & perciti, in numerum vt diuorum referrentur à suis factiosis: nec in eo falsi sunt post fatum detestandum. Ita in dies inualescens errorum proluuies indignis auctoribus & sæpe obscurissimis, veluti diluuium quoddam est priscæ religionis, omneis ferè partes inundans Christiani nominis, discrimenque paulatim obruēs pietatis atque impietatis. Qui igitur diluuii huiuscemodi periculum metuunt, in arcam vt tandē redeant necesse est: siquidem eius cōpages eorum opinione dissoluta, ritè reconcinnata fuerit. Atqui ciuitatis dei & ecclesiæ, quam Christus appellatione benigna sponsæ suæ, quasi pactæ diuinitus, dignatus est: sic constituta mihi videtur esse societas, idémque sentiēdi necessitas: vt singuli paucíque facilè desipere, atque à regula aberrare salutari nō nequeāt: vniuersi vt nō viam tenere præmōstratam à domino, atque in commune sapere non possint, quasíque consipere: quod tamen ita demum intelligendum dico, si illi quidē è cōuentu paracletico, à gregéque dominico, superbè subducere semetipsos aut abripere obstinauerint: eorū taurorū nō absimiles, quos Aristoteles ἀτιμαγελοῦντας vocat, quasi sui abgregatores, in ordinémque armēti sese cogere indignantes. Hi autem indictis rectè atque ordine conuentibus sacrosanctis, tum charitate Christi in publicum æmulante (quod quasi condimētum est eorum quæ cōcilia vocantur) in vnum cōspirare, atque in numinis diuini sententiam transire parati sint. In huiusmodi autem casibus, ac rebus propè perditis aut turbulentissimis, illustres ætates Christianismi, solenne id remedium instituerunt, quod iandiu ac nequicquam flagitare se illi vociferantur. Verū

(vt eſt Aii loquentis proteruitas) rei longè ſaluberrimæ, quondámque vſitatæ ſæculis melioribus: appellationem tantũ inanẽ, quaſíque reliquias quaſdam ac cineres emortui inſtituti præclariſſimi, ad noſtram memoriam aſſeruatas eſſe, plurimi nunc cauillantur. colorem enim iandiu quæſitum eſſe indicti ſenatus ſacroſancti in ædem cõcordiæ ac pacis euangelicæ: ſpeciémque cõſultorum ac ludibria religionis. ſenatus vero ipſa conſulta nec ſuccum nec ſanguinẽ pietatis illius heroicæ, nec ſpiritum habere, nec verò charitatẽ præ ſe ferre probam, ſtrenuam, æmulatione flagrantẽ conſtituendi Chriſtianiſmi, eiúſque maieſtatis. Zelum ſcriptura Græca voce appellat, quo ſignificari antiquitas voluit feruorẽ animi commoti vice publica, ſtimulúmque mentis in cõmunem cauſam æmulæ. Multa huiuſcemodi aliáque non meliora, quæ cõmemoranda nõ duxi, ex hominum ſermone collecta, ad inuidiam inflammandam nõ parum valuerunt, fatali quadam inclinatione rerum. quam rerum nouandarũ materiam, oblatam potius quàm quæſitam (niſi fallor, vt ſunt rerũ humanarum cõuerſiones) nacti homines primum pauci cũ minimè meticuloſi, tum acumine præſtantiſſimi, multa quidem illi arguta atque etiam ſcita, vendibiliter: nõnulla ſanè cõmoda illa quidem, ſed nõ perinde cõmendabiliter: cæterum aut ſenſim aut repente plures facti, incõmodè quædam exemplóque non probabili, in ſcenam protulerunt, multitudine circunfuſam nouarum rerum cupida, ad licentiámque propenſa, religione vacuam. paulatímque quorundam cõfidentia id tentatum eſt, vt patrum decreta antiquiſſima, ſcriptorum etiam auctoritas & monumenta, cõſenſu tot ætatum rata & comprobata, pro nihilo ducerentur, vt iure ſubnixa tranſlatitio. Neque verò ſeſe aut quenquam liberi ſpiritus hominem teneri iam

defendunt nebulunculi quidam illiterati, non modo responsis prudentũ iuris diuini, secundum quæ iura primum pontificia & canonica tẽperata sunt: quibus iuris dictio constat, olim ad normam & bona fide exacta. sed ne insignitis quidem atque nobilissimis, & maiorum (vt dicitur) gentium senatus consultis, iussisque eorum & interdictis, tametsi antè semper pro numinibus habitis. Ex quo euenit vt vulgus licẽtiæ effrenatæ, quasi equitium quoddam vinculis abruptis lasciuiens, legum sese metu solutum esse existimarit, legésque diuini cultus, arbitratu suo condere sibi suísque non dubitarit. Audiamus si vacat, paulisper Cyprianum, cum doctum & vetustum auctorẽ, tum sanctitate clarum, tum pietatis vadimonio capitali ad extremum probatum & consecratũ. Qui de manibus (inquit) conciliorum gubernacula extorquẽt, ecclesiasticæ salutis nauem in scopulos illidunt. Quid autẽ indignius ac fœdius in Christianis gẽtibus, & in ipsa ciuitate dei esse potest, quàm leges antiquas populari licentia abrogari: vnúmque quẽque sibi vel populum vel tribum, vel ciuem perditissimũ priuilegium ferre, trinundinóque promulgare? Quòd si ex euentu iudicium faciendum est, gratúmne id deo fuerit tãta populi atque ordinum cõsternatione res nouare, lucẽ etiam caligini publicæ longo interuallo referre: sit quidem hoc sanè per me, quod & permultis visum est, eorum quoque qui in partes nõ descenderunt. Sed & Phaethon quõdam sursum deorsum lucẽ circũferendo, quàm in fraudem inciderit de cælo tactus. Verum ohe, iam satis est, forsan dicet aliquis: & memini quid superius testatus sim. tantum hoc addiderim, rem meá quidem sententia nõ sine numine quodam prouidẽtiæ cœptam & agitatam esse, qui euentus cũque rei futurus est ancipitis, quæ omnino diuinam manum poscit. Iam autem

in articulo arcēdi incendii aut summo, aut præcipiti, aut proximè quidem eũ sumus, in quo cessandi locus nullus est, ne Vcalegõtibus quidẽ: nisi veterno magis quàm somno oppressi sumus, quod ominari nolim. Nam quis tam hebes est, vt nõ videat incendii iam gliscentis, ac nisi obuiam eatur, longe lateq; populaturi, qua pios, qua impios, præpetes aues (vt est in prouerbio) & prænuncios esse, cultus diuini opiniones identidẽ euariantes pro libidine cuiusque etiam indoctissimi (quod inuidiam sanè inflammat incepti facinoris) aliàs futuri fortasse cõtrouersi apud homines ingenio doctrináq; præditos? Scilicet hoc illud est ore veritatis ipsius pronunciatũ. Ita fert humanarum rerum cõditio, mundíque præpostera ac turbulēta ratio, reliquiæ vtiq; noxiæ primordialis: vita vt carere nequeat huiusmodi euentis, pericula creantibus multitudinis animis: Scandala à scriptura vocãtur: negocia sæpe facessentia hominibus quoque circũspectis, rerúmque existimatoribus nõ quibuslibet. Necesse est enim vt eueniant offensæ, causǽque offensionum. At vero id oraculum væ particula cõsequitur è vestigio, quæ omnibus formidolosa debet esse, atque etiam horrenda. Væ (inquit dominus) illis vnde offensiones exoriũtur. Animaduertant igitur etiam etiámque ii ad quos res pertinere potest. Nam quis mortalium hodierno tempore nosse satis videtur & agnoscere, quid sui sit muneris & officii in familia domini? Verum quod ad rem nuper designatam attinet, quis eorũ qui rebus nouis captandis mundũ circumegerũt, discrimen peruidere potuit fiduciæ atque cõfidentiæ? Quis cum innumeram hominum multitudinẽ tanta religione alligauerit, solutum habere animum potest? qui quidẽ certe mentem torpentem nõ habeat ad religionis pulsus identidem incessentes animis, in re tã præcipiti suscipiẽda, tandiúq;

perferendæ? Ecquisnam verò tenebrarum lucisque confinia sic certò tenet, vt disceptator harũce rerum sedere sine pauore atque horrore queat, in iudicióque lubrico & abrupto? Quod vtinam eorũ qui cardines tanti cœpti hactenus versauerunt, quod multi cõmoliri certatim conati sunt, nõ aliquando ea mens fuerit, vt oculis auribúsque seruirent populi ac procerũ, ad res huiuscemodi excipiẽdas paulo appositorũ. Nec verò decus ipsi quoddam opimũ sperauerint, & affectarint, existimatione primũ tentanda & obtrectanda ordinis consecrati, clauóque regendo Christianismi præfecti. deinde succedẽte supra votum (vt opinor) conatu, prosternenda etiam & affligenda tot ætatum taliúmque prudentiæ. Tum autem eleuanda & cauillanda senatusconsultorum veterum auctoritate, pro numine quodam paracletico semper habita. cuius senatus patres cõscriptos cœlitum numerum diuorúmq; auxisse, veri est simillimũ, tum ob vitæ castimoniam, tum ob doctrinæ sanctimoniam. Omitto probrosè vexatos, ac per ora multitudinis traductos, coryphæos ordinis sacricolarum, scriptis cõtumeliosissimis. Mitto nomen orthodoxiæ, multorum stilis cõfossum, & maledictis pene cõtrucidatum. Hæc autem sine luculẽto atque insigni vulnere ac dedecore Christianismi, fieri nõ potuerunt, ac sine cõspicuo intertrimẽto rerum diuinarũ fidei, disciplinæque euangelicæ. Cuius rei nõ iam argumentum est, sed certissimum documẽtum, flagitiosa vita plurimorũ, eius dogmatis in summam assertorum. Cuius nominis tegmento, quasique patrocinio, licere sibi putant homines perditi, & scelerati, quicquid collibuerit, non quicquid auctores sunt homines docti: vnde ius nihilominus impunitatis & licentiæ sumunt, hominum opinione duntaxat, qui inuidiosi dogmatis præiudicio ducũtur, quæ multo maxima

pars eſt. Qua in re exiſtimanda, etſi æquis vtuntur apud noſtros homines auctores ipſi architectíque dogmatis, viris doctis atque grauibus non pauciſſimis: culpam tamen deprecari inuidiámque non poſſunt, ne iis quidem quæ ingenioſe ab ipſis & commode diſputata ſunt. Fuit olim & ſæculis iam multis, ſolenne doctæ aut ingenioſæ dicacitati, in officinam ſacerdotum declamitare, vt canonicæ diſciplinæ cauponatricem, vt vtar verbo priſco: in ordinem verò ſacris dedicatum, eóque nomine ſacroſanctum inuehi, tãquam in foro cupiditatis magis, quàm in atrio domini negotiantẽ: nundinantem vnà cum pontificatibus atque antiſtitiis vacationes atque immunitates ſacrarum functionum, veniáſque inertiæ. Nam & eius ordinis mancipes, inſtitoréſque tonſtrinæ maiorum ac minorum auſpiciorum, reprehendere videtur Apoſtolus in Epiſtola poſteriore ad Corinthios, vt verbo eius vtar, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καπηλεύοντας. At verò præſidium caſtrorum Chriſti, exercituum domini, ex arcibus regni eius cum præfectis ipſis eieciſſe, præfecturáſque ipſas vno verbo abrogauiſſe, exempli eſt abſurdi, à taxiarchiæque dignitate ac decoro vehementer abhorrentis & alieni: ſine qua mundus in ἀκοσμίαν vertens, nomen ſuum obtinere iam non poteſt. Neque verò minus eſt illud vitæ dedecus (vt nihil de impietate dicam) quòd ſacros profanóſque homines eodem habent numero locóque: & rerum hominúmque diſcrimina in lapide (quod dicitur) albo, alba amuſſi notant. Næ id eſt, vt alia omittam, non modo ad viuum (vt eſt in prouerbio) ſcalprum: ſed etiam vltra omnis pene memoriæ ſcammata, ſtilum adigere cõfidentiæ. Quòd ſi ii qui cœli luminaria ſtelláſque cum detrahere non poſſent, nec extinguere, obſcurauiſſe quo-

dam modo eadem existimati sunt, non sine luculentis indiciis & argumentis: tamenne euangelii lumen retulisse vitæ tanto interuallo dicentur eandem ipsam ob causam, ingenia huius ætatis? Id enim secundarum partium telæ, tertiarúmque textores, memoriæ prodere non veriti sunt. Horum autem in sententiam si publica transire prudentia passim institueret, quid causæ iam esset in posterum quo minus nihil tam consultum, agitatum, disceptatum esset, nihil sic semel definitum ac constitutum, quin denuo mox & ab integro reuocari in disceptationem, ad populíque disquisitionem posset, simul vt cuilibet audaciori cont ouersum id facere visum esset? ita Christianismi card nes, non senatusconsultis auspicato coacti, locísque constitutis, atque augurio cœlesti consecratis, vt moris est antiquissimi: sed ex opinione cuiusque verterentur, rerum compositarum retractatoris, temeraria manu factiosáque conflata. Sed enim non is sum ego: non ea res est, cuius rei litem meam facere consulto & meditato instituerim: etiamsi non inuitus feci, testatum vt relinquerem, quantum vicem publicam dolerem Christiani nominis: simul hominum ipsorum sane doctorum & memorabilium alioqui, mea quidem sententia, & permultorum iudicio doctrináque præstantium: tum autem literarum bonarum malè & incommode, ea de re audientium. Quid verò rursus, quid (inquam) si (vt sunt consilia prouidentiæ tam admirabilia, quàm mortalibus occulta) hoc motu, hac rerum nouarum molitione deus optimus ac maximus parturit constitutionem Christianismi, reconcinnationémq; antiquæ disciplinæ? Quid si maiestatem euangelii, fideíque verbi læsam & imminutam vltum ire statuit: extinctámque charitatem aut

perfrictione exanimatam? denique, quid si nō aliam cēsuræ fata salubris inuenere viam? tātique æterna pararit regna deus Christo? Loquar enim hic quoque per parodiā, quando mihi obuiam nō importune occurrit. magno certe & hominum & animarum numero, adhuc cōstitit hoc argumentū, stetitque nō sine plausu aliquantisper ab omni parte theatri. nunc autē admurmuratione aduersa maxima quidē ex parte, ob scelera factionū. Ad quotū autē actum eius peruenerimus: quis ausit aut possit affirmare? sperandum tamen à catastrophe proxime rem abesse: quæ vtinam palinodiæ plus habeat quàm tragœdiæ. quam in partē profecto necesse est animos vt inclinēt ii qui in scenam proferre primum argumentum ipsum instituerunt, si plausoris egent aulæa manentis, & vsque sessuri donec præco, vos plaudite, dicat. Excitandus autem publice priuatímque Iesus est, vt ventis huiuscemodi tēpestates cientibus, mariq; imperitet, increpitis & cohibitis, sicque trāquillitas redeat. peruelim autem, in naui tantum vt ipse sua Christus somniculosē obdormierit: non etiam sopore vehemēti obliuionis nostri captus sit. & (quod ominari nolim) fides semianimis in vniuersum & veternosa, expergisci sine insigni noxa nequeat. Sed cum res ferè nulla (vt credimus) tam plenum ius postliminii, támque iustum habeat, quàm venia diuina, (id enim subsidium humanitati identidem aberranti seruator ipse dedit) oranda nobis erit exposcendáque pax superûm, nunquam non exorabilis suppliciter pœnam imminentem deprecantibus. Quod mox fortasse futurum est, si ex vtrisque statiuis homines strenuissimi, pacatísque consiliis affines, in suffragium mittantur ad dirimendas finiendásque semel controuersias. Verum enimuero vt ad philosophiam redeamus à nobis institutam, quam ego philotheoriam

facilè appellauerim, homini qui ad id studium se comparauit, omneísque suas facultates ingenii contulit, id omni ope faciendū esse cēseo, quod infrà dicturus sum. Nam cum vita philotheori militia quædam sit intestina, angustiis impeditis interdum, trepidísque cōsiliis obnoxia: præsidia ipsum multa insignium oraculorū, elogiorúmque diuinorum subsidia, simul virtutum exemplariū auxilia habere cōquisita oportet, memoriæque mādata. Ex iis autem aciem quandam instruere firmam & explicatā, quæ semper sit in procinctu & parata aduersus impetus cupiditatis, ambitionis, & voluptatis, idētidem animo incessentium, aduersus præstigias dæmonis, oculis incurrētes hominū: aduersus theatrū vitæ ciuilis, vrbanæque frequentiæ, illecebris permultis iisdémque validis infestum: tū aduersus rerū aduersarum fortunæque acerbitatem: nec minus aduersus hominum iniquitatem, maleuolentiam, atque maleficia, fodicantia sæpenumero patientiam, animúmque vrentia, & verò nihilo secius aduersus secundarum petulantiam, quæ, mea quidem sententia, maiorē animaduersionē exigunt, atque vigilantiam. Hæc enim sunt arma, hæc tela, hæ machinæ Stygii grassatoris in dolo ter gemini: quibus haud temere euenit ipsis, vt paria sint aut philosophiæ placita, aut rationis monita, quanuis consultæ, meditatæ & confirmatæ: aut prudentiæ humanæ consilia, quanlibet cordatæ, atque exercitatione condocefactæ. Contra quæ tela, sanè infesta, & vulnifica, & nec opinato ferientia, eóque altius sauciantia: oculos etiam plærunque splendore inani vitreóque præstringētia: prisca rerum diuinarū prudentia, propugnaculum positum semper habuit, & præsidium tutum in fide & sponsione Christianismi. Quo mirum est magis, & simul sanè dirū, quòd rerum diuinitus promissarū ætate hac nostra fides,

emortuæ similis est. Quæ vtinā ipsa singulis in nobis tā-
tum sit intermortua. nam emori fides vniuersim nō po-
test, quæ à spiritu diuino in ecclesia semel animata est.
Certè præ vt est insana cupiditas bonorū possessionis tem
porariæ, aut nulla, aut exilis est euanidáq; fiducia in plæ-
risque mortalibus æternorum bonorum. alterutra enim
earum alteri concedat necesse est, cū vnà omnino eodē in
homine satis esse nequeāt, si quidē Pithagoræ cælesti aus-
cultare velimus & fidē accōmodare. Quocirca qui quærē
dis & persequendis vtrisque bonis studere instituerūt pa-
ri animi contentione, ludere ii operam suā vtrobique in-
ceptant, qui philotheoriam cū philotimia copulant, qui
philochristi simul esse & philochrysi meditātur: ii si qui
sunt, riualia studia inter se, absurdè atque irrito labore cō
ciliare conantur, geniis rerū ipsarū repugnātibus. Si duo
bus dominis seruire simul idem non potest, quod elogio
veritatis testificanti nō dubiè credēdum est: quo tandem
modo regno simul & tyrannidi? Quomodo autem regnū
dei eodem in pectore, tyrānisque auaritiæ, ambitus, & vo-
luptatis hærebit, cæterorúmque affectuū in anima gras-
santium? statuit enim Plato in nono reipublicæ, virū bo-
num & sapientē, intestinū intra sese regnum, malū & insi
pientē, tyrannidem eodē modo habere. à quo non absonū
est, quod seruator ipse euangelicè prodidit & mirificè re-
gnū dei intus in hominibus esse, quod de sanctis viris in-
telligendū Origenes cēsuit in tractatu de principiis. Itaq;
qui auream illam vitam viuere concupierint, quales sunt
theoricæ philosophiæ studiosi, ii argenteæ vitæ salutem
semel vt dicāt necesse est, idque fide optima. Sed deprauatus
sensus hominū, magisterióque sinistro cōmunis pru-
dētiæ imbutus, cū cupiditati agglutinatus est atque auari-
tiæ, cū ambitum vt beneficum ac largitorem honorum,

vt fortunatorem hominum consectari institit, intelligere iam inde & perspicere nequit, illã se vt rubi fascem aculeatum amplecti, strictímque retinere, hunc vt vtriculum distentum atque inanem comprehendere: in quem suæ spei summã, thesaurúmque coniecit auētis supra modum animi, & cupiditate perditi. Atqui huiusmodi placita sapientiæ ius gentium prodidit: quod ciuile mox excipiēs, eadem ipsa excoluit: tum plebs populúsque magno studio sciuit: senatus auctor est factus: equestris ordo pedibus, equis, velis in eam sententiã transiit & incubuit. tempore autem suo ac prouidentiæ placito, seruator mũdi extitit, qui generi humano ea tyrannide oppresso, nuncium plaudendum & laureatum attulit, legeque euangela promulgata, & simul abrogato principi mundi eiúsque tyrannidi imperio, nouis vero tabulis edictis, & prolatis, regnum dei esse iussit & sanxit in posterũ: legésque ipsi regno consentaneas, & instituta dedit. Iam verò sacramento nouo & inaudito, omnes regni indigenas, incolas, aduenásque adigi, atque in verba sua iurare instituit: fidem porrò certissimam sibi dare, ab eóque vicissim accipere. Ab eo igitur cum sacrarium veritatis mundo relictum esse sciamus & prædicemus: cum aditum sapiētiæ antea clausum, figurarúmque & ænigmatum densissima septum obscuritate, patefactum eodem tempore & illustratum esse norimus, fateamur, & dictitemus: adhuc tamen hæremus in luto antiquæ sapientiæ, pedésque lotos in fonte purifico, & expeditos, rursus cõtaminamus aquis spurcis, tricísque implicamus. Qui si è puteis scripturæ haurire aggrederemur, ipsósque puteos altius cõmentãdo, altiúsque fodere, quibus quidē certè nostrũ id facere promptũ est, ipsa quæ nũc esse prudētia plebi, senatui, equitibúsque videtur, illa (inquã) ipsa sæculi sapiētia, nõ dubiè amētia & insania, nedũ

ſtultitia iudicaretur, ſummarúmque rerũ inſciẽtia. Nunc quotus quiſque vel peritorum atque literatorum, in manibúſque monumenta ſacroſancta aſſiduè habentium: ea etiã ſæpenumero è ſuggeſtu enarrãtiũ, nõ ſuauius aquasillas turbidas & populares guſtat, in cratere ciuilis ſapiẽtiæ reſides ac ſtagnantes, ſi modo cyathos treis è ſiphunculis ambitus aut cupiditatis hauſerit, quàm viuam illam aquam libat, è philotheoriæ iugis ſcatentem atque ſaliẽtibus? Proh dii iam immortales, quid eſt, ſi hæc dementia, ſi amentia, ſi væcordia non eſt? præſtigiæ ſunt hæ certè Stygii illius fidei noſtræ attentatoris: qui dolis miris, diris, cæcis, ductare ſuos nouit fortunæque alũnos, quos epulis illis ſemel perineſcauit, è medio atque etiam è trãſenna petitis, in eorum necem intenta & cõcinnata. tum potione ſupradicta, mellita magis ipſa, & oblita ſubdolè, quam ſuopte ſapore natiuóque ſuaui, tyrãnidi ſenſuum, ſibiq; auctorauit. niſi verò ſuaue reuera eſſe poteſt, quod amarulentia curarum permoleſtarum permixtum eſt, angorúmque perennium. Fidem igitur aut emortuam, aut exanimi proximam eorum eſſe oportet, qui in tam manifeſto rerum diſcrimine, longè deteriora eligunt, in eiſque ſtudium omne ſuum, animíque intentionem conſumunt. At quotam partem noſtrum eximere huic culpæ, atque etiam diræ noxiæ hallucinationis poſſumus: ſi quidem ad limatum examen & iudicium expẽdere iſta volumus? Hic mihi in mẽtẽ venit regis cuiuſdã AEgypti, Pſammetichus (vt opinor) is fuit, qui vt Athenæus quodam loco retulit, cum ſcrutari arenas Libyæ ſtatuiſſet: iuuenes aliquot adipſia, quam vocant, exercuit, qui aridis in locis ſine noxa poſſent carere potione, & ſitim non ſentire. Hunc in modum qui in ſolitudine philoſophiæ ſapientiam quærere & inueſtigare ſtatuerunt, eos nihil ſitire

præter nectaream illam aquam oportet, quæ operantibus in vinea dominica plærunque funditur diuinitus: ad cætera verò omnia eosdẽ adipsos esse, in omniũ rerum inopia, fide, spe, & charitate se tolerare. In ea autem vinea regnum illud dei esse traditum est à prudẽtibus, ac iuris diuini consultissimis: in quo regno nos oportet cõsopitam fidem Christianismi iacentémque excitare & erigere. Huius porrò duo extant hodie monumẽta & documenta, integra atque incolumia, perpetuóque extabunt, quippe cedrinis in tabulis incisa: quæ cum ipsæ cariem nullam sentiunt, tum Libani fragrantiã magnopere referũt, naribus quidem ad ea non hebetibus quæ mysticè odorata sunt: & verò ad vnguentũ illud imprimis æstimatum à vera philosophia, in caput olim ac pedes Christi seruatoris effusum. Illis porrò in ipsis tabulis ac monumentis actorum prouidentiæ, certa fides, explorata spes, gestiens expectatio liberalium emeritorum, atque congiarii beatitatis à Christo pronunciati, cæli & terræ & vniuersi potenti: iacẽt illæ quidem in præsenti ob stuporem hominũ, sed tamen semianimes iacent, exuscitaríque facilè & publicè & priuatim poterunt, ab illo exuscitandi exanimatorũ auctore, quãuis etiam & quandiuuis emortuorũ. Redeat tantum animus mũdi ad sese in vniuersum: sin minus, redeat saltem animus hominum, philosophiæ fide bona studentium. tũ rerum caducarũ ille naturam rationis rectæ ponderibus expendat, nõ etiam sensuum vanissimis lancibus, mendosissimóque examine. Tum demũ autem id futurũ est, cũ deus optimus & maximus: qui sese nõ pridem animaduersorem neglectæ religionis, acrem & lynceum exhibuit, minacémque nunc patruũ vt videtur, ostendit: emẽdatorẽ parentémque præstare iis statuerit, quos filius eius Iesus, fratrũ appellatione comissima dignatus est. At verò

nunc in eo ſumus ferè, prudẽtia vt communis ſuis magis copiis fidere, acquieſcerèque in rebus præſentibus, quàm diuinis promiſſis, futuríſq; bonis cõfidere videatur. Qui diffidit autem Chriſto, ſuperorum, inferorũ, mediorúmque potenti, vnicóque domino, fidelis ille eſſe aut videri quî poteſt? & qui fidelis nõ eſt domino, quem nihil latere poteſt, ab eodẽ ipſo miſer quidnam ſperare audeat? Huiuſmodi igitur homini quonam tandẽ pacto cõſtabit expectationis ſuæ ſumma? ſiquidẽ fidẽ habet ipſe ſtabilẽ immortalitatis animæ. Verum monumenta iam dicta cõditi Chriſtianiſmi, fideíque (vt ita dicam) rerum diuinarum & immortalitatis, iactæ in terrã nouatam, diſciplináque ſalutari cultam, duo ſunt teſtamẽta dei, vtrunque ſummæ auctoritatis, & verò dubitationem omnẽ eximentis attentè cõmentantibus, aſſenſúſque cunctationẽ. atque hiſtanquã duobus adminiculis adiutus philoſophicus animus, rerum interiturarũ contemptione imbutus, admirationéque æternarum, erigere ſeſe ſublimem poteſt. Cælum etiã primum ſuſpicere tertiúmque, tum eò paulatim in viã ire à ſeruatore ſectam primo vnóque, paritérque munitam. Hanc igitur materiam obiectam habet theoriæ cõmentatio, ſanè quàm copioſam & inexhauſtã, digniſſimúmque vnũ hoc omniũ ſtudiorum, in quo veteris hominis exuta ſenectute philoſophus, quaſi adoleſcere denuo incipiat, maioribúſque longe pomœriis finem & extremũ curarũ, vigiliarum, laborúmque ſuorum circunſcribere. ſiquidẽ oracularia ſcripta, intelligentia mirabili, reconditiſque ſenſibus excaturiũt, cõmentantis animi ſitim ſemper intendentibus, & ſimul ſuauitatem hauriendi liquidiſſimas imagines cæleſtiũ rerum & viſendarũ, quæ intellectu percipi tantũ poſſunt. tum reſtibili fœcunditate fœta commẽtatio, alios atque alios intellectus parit, omnéſque ve-

races,& solidos, sublimeque rapiētes.& in his quidē ipsis (vt dicam quod animo concipio)tanquā veritatis sanctariis, Themidis illius cælestis(quod diximus alibi) quoddā est oraculum,quam consiliariam Græci sua voce cognominarunt,quasi præsidē,potentemque consiliorū homini salutarium. Ad hoc igitur oraculū supplices ac venerabundi, magnáque adire cū religione debemus,atque animaduersione extatica,si studiosi sumus. Nam si hac vtemur antistite salutis & consultrice,si eius responsa & cōsilia memoria cōplectemur, sinúque feruido fouebimus, haud dubiè antidota, hinc referemus aduersus illas escas, exitialibus illiciis oblitas animarum aucupis, voluptatē, ambitum,cupiditatē,rerum secundarū festiuitatem: suspectam semper ipsam viris olim prudentissimis, iurísque diuini peritissimis. Verum homini studioso,qui quidem salutis auspiciis philosophiæ scholam ineundam duxerit: Themide auctore intra luminosam porticū orthodoxiæ philosophandū,rerum illam multarum,magnarū, mirabilium capacissimam, ac supra humanæ mentis fastigiū sublimium: hánceque porticū philosophiæ egredi non debet,vt quidem diutulè immoretur, is qui euthymiā,quam vocāt,indagare omnibus vestigiis,assequíque cōcupierit, vt pignus summi boni,cuius ipsius vmbram tantū fallacémque imaginē,prisca philosophia summopere admirata est. Hoc qui facere efficaciter, appositè,cōstanter,ac cōsultè institerit: nimirū ipse inter diuorum iam & mortalium condicionē, mediam quandā vitam sublimémque, quasi semideorūm egerit. quippe qui ad summi boni fructūm æternum spem suā erigere, ad cælum cælorū intentionem contēplationēque possit:quæ merces est emeritorū dei militum,& appetendi terminus, vt inquit Augustinus in libro de cognitione veræ vitæ. Huic porrò securi-

tatem illã, tranquillitatémque philoſophiæ conſectanti, in AEgyptũ non longius quàm res poſcit expatiandũ, vt Gregorius inquit, cognomento theologus: nec in Aſſyriã curioſius peregrinandũ. procul etiã inde abeundũ, ſolitudinémque verſus migrandũ bidui aut tridui: ſi quidẽ priuata hominis cuiuſque ratio nõ grauetur hoc admittere. quippe in regionibus illis maximè, tyrannus ille tartaricæ ſedis præſes, excurſores multos & peruigiles, animarúmque ſicarios habet, intentos & imminenteis ad omnem occaſionem diſturbandi fani dominici, atque depeculandi. Neque verò ideò labaſcere eorum oportet fiduciam, qui intra præſidia ſanctioris philoſophiæ ſe abdiderunt, quòd intra ſepta quoque eiuſdem ſæpe cientur tumultus. Etenim ſacroſanctus eſſe nemo poteſt in militia vitæ, antequam miſſionẽ adeptus eſt: nec petitam illam adeptus eſt, ſed oblatam diuinitus, emeritam iuxtà & cauſariam. & aſylum nullum ſanctũ eſt aut clauſum cæcis illis prædonibus & ſicariis. Quãdo ne Paulus quidem ille athleta lectiſſimus, multarúmque palmarum pugil & inſignium, impetrare rudem huius moleſtiæ potuit, ſæpenumero inceſſentis miniſterio ſuo fungẽti: cum interim id iterum tertiúmque ſuppliciter ipſe flagitaſſet à Chriſto, indulgentiſſimo quidem illo domino, ſed tamen quaſi laniſta delectorũ ſuorum, quanquam apud herum ipſum gratia ſumma vt mancipium ſcitum & eximium, ſingularíque flagrabat. cæterum immunitatis inſtar fuit homini ſanctiſſimo, extra aleam eſſe præcipitẽ, intra præſidium poſito tutelæ dominicæ. adeò locus nullus inacceſſus eſt proſerpentibus illis noxis, nemóque prudens in vacatione ſupina debet acquieſcere petitionum cæcarum diri gladiatoris, infeſti ſemper aut imminentis mortalium ſecuritati. Ita ſua eſt philoſophiæ quoque palæſtra, obeun-

da illa quidem nec opinato sæpe, iccircóque non sine trepidatione & velut in tumultu. Sed quãti interesse censes, ex tuo ipse propugnaculo è philosophiæ castello, ex arce ante munita, hostem iam magnam partem exarmatum propulses: an in locum æquum, imo vero in arenam aduersarii descendas: tutéque pedibus vix insistens, equitem (vt aiunt) prælio lacessas campestri in planicie? & vt pugiles olim campestres certo quodam victu atque necessario vti solebant, ad corroborandos & confirmãdos lacertos: sic philosophicum victum accommodatũ esse oportet ad alendam vim animi, virtutémque vegetãdam: σκληραγωγίαν Græci vocant: cuius etiã ipsius alumnæ sunt insignes virtutes & præcipuæ. Iam verò qui sublimes illas sententias tropósque oraculorũ, haurire cõmentando, & concoquere ad sanitatem animæ velit, ex iísque firmam persuasionem concipere doctrinæ seruatoriæ, & fixam opinionem rerũ sempiternarum: is vtiq; stomacho vt seruiat sapientiæ necesse est, plurimúmque indulgeat. non etiã vt scenæ, popularíque plausui: non primorum ordinũ secutorúmque palato: non denique iudicio cõmunis prudẽtiæ, quibus rebus vrbana celebritas, conuentúsque atriẽsis finguntur, tẽperantur, reguntur. hæc enim naturarũ consensum inter se nullũ habent, quã sympathiam Græci vocant. Nisi verò credere possumus florida illa morum sermonísque pigmenta, quibus homines vrbanitati studentes, disciplinæq; atriẽsi, theatro (vt dicitur) & scenæ ingenium Roscianum, & comitatem venditãt, fucatam atque inanem, ad stomachũ facere theoricæ philosophiæ, quæ veritate tantũ gaudet, & cãdida simplicitate: quippe quæ diuinũ verbum pro epulis animi opiparis & suauibus deuorans, dente prius intellectus mystici cõmanducatũ: ineptias illas ostentatrices despuat vt fatuas, ad imposturam

ſpectátes, exitialémq; ludificatione, quæ duæ res cũ frater
na charitate, ciuilique ſocietate & legitima diſſidẽt. Sceni
ca verò iſta ſtudia atque hiſtrionica ciuilis ſunt pruden-
tiæ eiúſque alumnorum, ſimul omniũ quos iuuat & ipſos
ſubdolæ mentis tectoriis, interdúmque ſceleratæ, fucũ deo
(vt ipſi putant) atque hominibus facere. quippe qui vr-
banitate ac lepore ad fraudulentã ſimulationẽ attempe-
rato gaudeant, verborúmque lenocinio aſſeruiẽti: & verò
comitate populari, obuio cuique expoſita, atque aucupe
gratiæ, cum obſequioſa quidẽ illa, ſed ludificatricula de-
ditione ſui. denique cis aras, trans aras, atque per aras pa-
raſitica aſſenſione, cũ intereſſe ſua putant : quo vno ipſi
termino ius, bonum, æquum, honeſtum, definiẽdum cen-
ſent. His videas in ipſis, ſi obſeruare vacet, verſicolores
vultus & chamæleonteam pro re nata extemporalémque
mutationem, vt inquit Ariſtoteles. Stomatica autẽ ſunt
iſta ſcilicet adiumenta vanitatis, conciliantia gratiã vrba
nitatis: ori vtique fingendo & cõcinnando, non item ſto-
macho ſalubriter afficiẽdo, præcordiiſque morbidis ſanã
dis accõmodata. Sed enim deus (ò vanitas humana ſtolidi
tate prædita) deus (inquam) dignoſcere cautus eſt, quid ſoli
dum crepet, & pictæ tectoria linguæ. is ſpectator eſt, is ex-
plorator, is exiſtimator mentiũ, & pertẽtator. Verum qui
huiuſcemodi nugis ſenſus habent perimbutos: vix eſt au-
reis illi vt pronas habere poſtea poſſint, vacantéſque ad
auſcultationem differẽtis ſapientiæ & veritatis. Taléſque
ſunt ii fortaſſe, quos Chriſtus, id eſt veritas ipſa diuina, nõ
leuiter cõpellans, à concionibus ſuis modo quodam ſum-
mouit, cum inter ſermocinandũ ſæpenumero exaudibili
voce dixit, Qui habet aures ad audiẽdum, audiat. ad aures
enim tantũ acroamaticas auſcultationiſq; myſtagogicæ,
audientiã ſibi fecit, conſtantémque & æternã attentionẽ

æternus sermo dei, qui etiam sapiētia est germana & sempiterna: idem salutis auctor architectúsque mortaliū. Minimè vero ad eorum aureis hominū suauem atque penetrabilem suadæ cælestis aculeum pertinere voluit, qui in diem viuētes, temporarios fructus bonorū atque honorū cōsectantur, voluptariarúmque rerū. Tametsi quibus auscultare sacrosanctæ philosophiæ cōtigit, emendatæ vitæ innocentísque magistræ: quanti tandem æstimandum est ad vitam sine anxietate, sine tabifica ægritudine animi traducendam, quod sperare illis licet, vel spe potius certa vsuvenit antecapere, ac sibimet ipsis repræsentare, immortalitatis conditionē cumulatam veris bonis, rebúsque omnibus exaggeratā imprimis expetendis? Seponamus quæso nobis quotidie, seponamus (inquam) momentum tempusculi succisiui, vel semunciam tātum horæ carpamus, ab iis quæ maximè agimus vacuam & feriatam: tum cogitet vnusquisque quid sese futurum est, cū post peractas vices orbium cælestiū, eorúmque temporū, exuuias suas animæ tandem recepturæ sunt, hæ in pœnam horrēdam, illæ in præmium beatissimū: vtræque tamen viuaces in perpetuum & porró. Hic cui non mirari subeat simul & miserari, mortaliū sensus hebetes ad contemplationem æternitatis: qui quidem ea quæ moribus cōparata sunt, quǽque in præcordiis mundi persidētia, ita inualuerūt, vt callum iam tot ætatū inconsiderantiæ, in cōmuni nō modo sensu, sed etiam prudētia duxerint, accuratè, perpēsè, & exactè considerarit. Nam quis nostrum, cum sibi suam rem ipse & præcipuam, maximè atque acerrimè agere videatur: id demum satis agit quo pertinent ac referuntur omnia quæ agimus, curamus, cōtendimus, & laboramus? nisi non eò spectant omnia vel nobis nō animaduertentibus, aliásque res (vt aiunt) agentibus, cōmodissimè vt viuentes,

desiderare rem vllã ad extremũ desinamus, vel exiguam. at nos sic in patriã, sic in coloniam beatitudine exaggeratam tendimus, vbi demum desiderandi quicquam finis est: vt pueri ludibundi & errones, qui cupidè ferè faciunt, sinuosis vt itineribus ac maxime deuiis, ad ludũ literariũ sese agant (vt est in sermone sæpe vulgi) potius quàm eò vt cõtendant, quò ire destinauerunt. Ab eadẽ ignoratione veritatis, & verò à stupore mentis, illud est, quòd in rebus secũdis lætitia gestiente exultamus: quasi auspicium salutare acceperimus, id quod plærũque obliuionẽ æternæ vitæ affert. Quoto enim cuique tandẽ in rebus admodũ lætis, in extis (vt ita loquar) regalibus ac magnificis, obuersari potuit species tumultuarii mortis vadimonii, quod vltimam denũciat necessitatem, cũ indeprecabilẽ, tum sæpe præcipitem? Enimuero Christus moriens in cruce, felle & aceto gustato, propinasse quoddam poculum nobis videri potest, partim mentis acrimoniæ, ad cauendas mundi, vitandásque fallacias: partim absinthii vitæ, non etiã mellis atq; deliciarũ, si quidẽ adhærescere vestigiis eius cupimus, quibus in cœlũ mortalibus viã affectandã esse docuit inter concionandum. Quis autẽ nostrũ nouit quo loco ac numero homines apud deũ habeantur, in albúmque destinatricis prouidentiæ relati sint: qui hic vel summo vel infimo ipsi numero mortaliũ habentur: vel splendido & obscuro? Nimirũ candidis nos & atris dies hominũ calculis adnotamus, ratiocinatione cæca plærũque & præpostera, vsque adeò absurde rationẽ rerũ inire mundus nos instituit magister multitudinis: in cuius ludo sic ab ineũte ætatula versamur ad vltimos vsque actus vitæ, vt pœnitenda semper pigẽdáq; discamus, magna cũ afflictatione animi. stultã hominũ superficiariámque conjecturã: cum elogio summa fide prædito didicerimus, in caligine multa, al-

tissimáq; iudicia dei esse mersa. Homines certè multos beamus existimatione nostra, quasi per viã pomparũ thensarúmque ad immortalitatem famæ & memoriæ, quadrigis(vt aiũt)albis vehentes: cum interim ad sceleratam ipsi portã recta cõtendant iter, indéque ad necẽ tandẽ rapiantur abominandã & sempiternam. talis est enim sæpissimè catastrophe theatricæ iactationis industriæ, & ingenii, & solertiæ, in qua ciuilis aulicáque prudentia, specimen sui præbens, vestigia visenda perpetuáque relictũ ire vitæ sperat, felicitatẽ per illustrẽ æmulandámque trãsactæ. Quippe si lege sua agere seuerus idẽ & misericors dominus instituerit, eorum mortaliũ plurimi qui triumphali porta ingressi, per ora stupẽtium transuecti sunt populi ac procerum, scelerata mox iidem porta, nefastóque exitu ex hac vita excedũt. Sed (hei mihi) Christus nobis fidẽ facere hallucinationis nostræ, ob stuporẽ nostrũ nequit, præposteríq; iudicii, qui mundo tot, tantos ipse, tam locupletes veritatis sponsores dedit, vadésque capitales. Verũ enimuero hominũ stultitiã philosophia ridẽs, huiusmodi vitam docet laborũ esse curarúmque cõgeriem, & cumulũ angorum, pyrámq; cupiditatis atque inuidiæ exaggeratam. Inde autem nauissimus quisque atque strenuissimus iudicio cõmunis prudentiæ, quàm plurimũ sibi sumit, in manticámque pertusam ardẽtis auaritiæ, ac perfluentẽ infarcit: sícque præclarè rem gerere facereque existimatur & sua & imperitorũ sententia: cũ interim irrito labore (vt illa demonstrat vitæ magistra) simílique Danaidũ torqueatur, qui inferis quondã destinatus est. Sed nullo thure litabis: Hæreat in stultis breuis vt semũcia recti, inquit in Satyra Persius. Humana igitur prudentia litem suam luculentè facit interdũ, decretis existimandis, placitísque prouidentiæ, hominũ etiam felicitatem fallaci rationũ putatione

colligit, retũ tãtũ secũdarũ modulis eã metiẽs. Mihi enim qui fortunæ obsecũdanti vela pãdere maiori cõtentione pergũt, terrenísq; rebus vehemẽter adhærescere, similes esse vidẽtur feris circulo grãdi sic alligatis aut inclusis, inde vt erũpere nequeãt. Vt enim illæ cursim recursímque circulũ ambiẽtes, cũ nihil promoueãt, tamen sese semper exitũ inuẽturas aut solutionẽ sperãt: sic ambitiosi hominis vita & cupiditate perciti, nihil aliud est, quàm orbis quidã & cõtinuatio curarũ, laborum, anxietatũ, seriẽ illi ærũnosæ vitæ perpetuã cõtexẽtiũ: cũ interim ad bonorũ summã adipiscendã, quam cõsectari videtur, nõ proficiat hilũ. Quid igitur in vestigatione summi boni, quod omnes expectare nosmetipsos, in cælũ identidẽ oculos attollentes, dicimus: opus est in AEgypti mediterranea descendere? quid vsquequaq; ibidẽ expatiari? Quid verò curiosẽ penetralia AEgyptiorum gẽtis lustrare, indigna vtiq; & auersanda oculis, sanctioribus sacris purioribúsq; initiatis? Huiusmodi est ille fortasse descẽsus ad inferos animarũ, quẽ Homerus vir Græcus, poetarũ omniũ præstãtissimus, æmulúsq; eius Virgilius noster finxerunt. quibus in locis mõstra varia esse perhibuerũt, hominúmq; cupidorũ, auarorũ, ambiẽtiũ supplicia cõstituerũt. quæ si oculis subiicere cuiquã, & perlustrare placeat, primo cuiq; fortunatorũ in illas tenebras cõiicere sese atq; insinuare, multo vtiq; prõptius est, quàm eorũdẽ paucis inde, prudẽtibúsq; remeare, vel eorũ quos ardẽs euexit ad sidera virtus. tenẽt enim media omnia syluæ, vt inquit ille. Quibus in syluis lustra sũt & cubilia eiusmodi ferarũ, cupiditatis, auaritiæ, ambitionis, insolẽtiæ, tũ salebræ multæ opacæ sũt, sinuosæq; in deuia abducẽtes, lucis etiã superioris inficiẽtes obliuione expatiatores homines, erronésq; animos. Quanquã quid dixi in AEgyptũ descendere? quod interdũ atq; per

occaſionē aut neceſſitatē facere, fortaſſe philoſophia alū-nis ſuis indulgeat & amātibus ſui: cæterū & catè & circū-ſpectè, ſuſpēſiſq; ingreſſibus ob pedicarū ſuſpicionē. Quid verò ſi homines ab eiurata AEgypti ſeruitute, exuuiiſq; eius in ſacra lauatione abiectis ferme cū deteſtatione, de-nuo ipſi nō dico in AEgyptū deſcēdere ſuſtinēt, cōmercii que alicuius gratia peregrinātur: ſed in AEgyptū intimā trāſuerſi & præcipites ruūt, AEgypti tyrānorū nexus vl-trò & cupidè rurſus ineūt: qui inſani affectus ſūt, animi trā quillitatis perturbatores? in ergaſtulis etiā eorū miſeri cō-flictantur, aſſidua neceſſitate operis faciundi, ingenuis ani mis pudendi & deſpuēdi? Hic rurſus, hic non mirabimur rationis ſtuporē, torporémque intellectus humani? Pro-fecto ſenſus communis & vita mortalium à vero auerſa eſt, & veluti oculis mentis capta. Nō Chriſtos nos eſſe ipſi domini, nō vnctos oleo lætitiæ meminimus, diuiniq; ſpi-ritus, qui theatrico iſto noſtrapte ſponte vngamur oleo, anxietatis curioſæq; cōtentionis, theatróq; aſſeruiētis, vt æmuli ſcilicet, vt diſcipuli ſpiritus cupiditatis improbiſ-ſimæ, Chriſtianorúmq; tantū inane nomē circūferētes. nā inſtituta ciuilia atq; vrbana & planè ſæcularia, vt titulo ac primore ſpecie Chriſtiana ſunt: ita cōſideratione lima ta atq; exacta, antichriſtiana reperiuntur. Age quotus eſt hodie quiſq;, vel ætate hac deprauata, & ad veritatis intel ligentiā hebetata, nec iā ferri tantū duritia, ſed plūbi gra-uitate tēperata: hominū dico nō profligatiſſimorū, qui ſi vſuuenerit, vt pro tuendis aris Chriſti aduerſus impiam barbariē pugnandū ſit: nō libens in cauſam piam animā profuſurus ſit? quin ſe (inquam) coniugem & pignora de-uouere omnibus cū bonis paratus ſit, ſi partes orthodo-xiæ in diſcrimē vocētur? vix decimus vt opinor, hominū quoq; ſui liberorúmq; paulo plus quàm piū eſt amantiū. Sed fac vt non minor pars tantū hominū Chriſtianiſmi

ſpem retinentiũ, nomen ad ſacramentũ illud cupide datura ſit. hoc nimirũ vehemens indiciũ eſt fidentis & infixæ ſuapte vi religionis Chriſtianæ in animis hominũ hærentiſque præcordiis glutino initiorũ. Cur igitur aut quî fieri dicas, vt oraculis euangelicis, vt ſententiis conſenſu nominis vniuerſi Chriſtiani ſic receptis, vt auctoritatem (quod alibi ſæpe dictũ eſt) axiomaticam habeant, tamen aſſenſionẽ ephecticorũ more philoſophorum accõmodare videamur? Contrà verò in iis rebus quæ oculatam fidẽ atque auritam habent, non ephecticũ aſſenſum, nõ ſcepticum, vt olim Academici, ſed dogmaticũ catalepticúmque largiamur? Quæ (malũ) eſt iſta peruerſitas opinionũ? num ſenſuum locupletius eſt aut iuratius, quàm intellectus teſtimoniũ, cui magis credatur? Nunc autem tranſmittam auctoritatem oraculorum, quæ omnem ipſa prorſus hæſitationem eximit hominibus ſanæ mentis, nec Sirenicis illecebris ſenſibúſq; affectis. Nego hominem eſſe quenquã diſciplinarum peritum, quin formis mathematicis, interuallis & angulis, eorúmque theorematibus, fidẽ habẽdam certam & fixam eſſe ducat: ad quæ tamen cõperienda, nulli ſenſuum teſtimoniũ ob id denunciatur ad iudiciũ philoſophiæ, vt teſtificetur de fide demonſtrationis eorum. & puncti quidem mathematici, & lineæ geometricæ ſciẽtia, cum ne aſſentiẽdi quidem cunctationem admittat inter artis diſcipulos, tamen ab intellectu longè plus, quàm à ſenſu mutuatur. Quanta autem ſit ſenſuum fallacia, Academiæ placita docent, inſtituto Romani fori, iuriſque dictionis ciuilis comprobata, ſi Ciceronis elogio credimus in vltimo Academicarum quæſtionum. Quam noſtram rationem (inquit) maiorum comprobat diligentia, qui primũ iurare ex animi ſentẽtia quenq; voluerũt: deinde teneri ſi ſciens falleret, quòd inſcitia multa verſaretur

in vita. Tum qui testimonium diceret, vt arbitrari se diceret, etiam quod ipse vidisset. quæque iurati iudices cognouissent: ea non vt esse facta, sed vt videri pronunciarent. Et nos Christianismi mordicus retinẽtes, in iis quoque capitibus amplectendis euangelicæ legis, hæsitatores aut sumus, aut esse nos ostendimus: quæ si in dubium reuocentur, summa pietatis Christianæ hæreat necesse est? Id autem ominari argumentando, nedum addubitando, vereor ne sceleris instar sit ingentis & expiandi: ita ad infantiã res ipsa nos redegit. Quapropter clausulam huius libri hic facere coacti sumus, etsi rei indignitas ampliora postulabat, dicẽdáq; affatim suggerere scribẽti videbatur.

DE TRANSITV Hellenismi ad Christianismum, Lib. secūdus.

HRYSOSTOMVS AVctor magni splendidíque nominis, in epistolā Pauli ad Romanos, laudationē diuini eius viri scribens, ait se nō vereri Paulum ipsum mundi cor appellare, innumerabilium bonorum fontē, principium & elementum vitæ. per quē deus (inquit) arcana miranda effatus est, quódque mirari possimus, maiora quàm per semetipsum. Hæc mēs diuini viri, immo verò hic animus vitæ, hæc mundi præcordia, dei sapientia perimbuta, tincta, atque grauida, philosophiam theoriæ studiosam magnopere locupletarunt, atque etiā maximopere. quippe quæ cōmentationis rerum cælestium syluam, vastam, densam, opacámque aperuerint: in qua sylua velut indagine cōmentationis cingere cubile veritatis ipsius, summíq; boni legere vestigia possemus, in montē olympū ferētia. Is porrò dei testimonio ornatus, quasi lectissimum spiritus diuini, cælestísque disciplinæ cōceptaculū, & simul spectatum assumptus adyta sapiētiæ, dignissimus est vtique, cuius elogia & monumenta, qua de re nunc agitur, instar sint apud mortales decuriæ vnius aut alterius

magiſtrorum, atque etiã centuriæ, è ſinu prouidẽtiæ dei, ex eiúſque ſapientiæ ſanctario prodeuntium. Quare qui huic veritatis antiſtiti, legis euangelæ interpreti, ſeruatoris ipſius ſalutiſque hypophetæ, auſcultatorias aureis adhibere neglexerit acroamaticas, is è ſchola philoſophiæ cõtinuò explodendus eſt conſenſu prudentium: & verò è conuentu eiiciendus vniuerſorũ ſacris Chriſtianiſmi operantium, quam eccleſiam quaſi concionem ſanctã piámque, ſcriptura appellitauit. Atqui talis tantúſque is magiſter in epiſtola ad Epheſios, filios diffidentiæ quos vocet non video, quibus iram dei imminere idem teſtificatus eſt ipſe, niſi homines Chriſtianos noſtri ſimiles, præſertim huius temporis, quo tẽpore fides vel tantulum labaſcens, expiabilis vtique indiget animaduerſionis diuinæ & ſupplicii: poſt confirmatam conſenſu tot ætatum perſuaſionem diuini cultus, & pietatis eiuſcemodi quem profitetur ipſe Chriſtianiſmus. diffidentiæ enim filios quam ἀπείθειαν Græcè dixit, eos appellat, non qui fidem abrogant atque auctoritatẽ ſermoni euãgelico, ſed qui vel quicquam derogant ac detrahunt fidei atque auctoritati euãgelicæ. In geometria cũ elemẽta cõceſſeris, neceſſe eſt vt theoremata quoq; ex ipſis coagmẽtata itidẽ fatearis: & cũ primũ theorema, ſecundũ, tertiũ, & deinceps, vt demõſtrata dederis & cõceſſeris, diſciplinæ placita poſcũt, vt reliqua etiam cõcedas, vt ordine poſteriora, ſic neceſſario cõſequẽtia: alioqui tute improbus videbere, aut ſtare non poterit conſtitutio geometriæ, ſciẽtiæ compertiſſimæ. In theoriæ porrò diſciplina & ſacroſanctæ philoſophiæ, quæ non lineas imaginarias, nõ formas quadãtenus opinabiles vt geometria, ſpeculatur: ſed diuinã ipſam maieſtatẽ pro obiecto & ſubiecto cõmẽtationis habet, naturarũ omnium certiſſimo, atq; eo amplius res alias abſtractas & cæleſtes ab ipſo

& in ipso sempiternas futuras. In ipsa igitur disciplina, tantarum rerum contemplatrice, enunciata veritatis suapte auctoritate rata, ponimus vtique omnium suffragio, ea quæ deus idémque dei filius, inter homines agens, sub corporis integumento ore suo pronunciauit, ac de patris voluntate spiritúsque diuini aspiratione sanxit & promulgauit. Ita quicquid cum euãgelicis præceptis aut interdictis discrepat, noxiæ diræ tandem fore inficiando nõ sumus. Atqui ipse ad quadrantem rationem reposciturũ sese & exacturum conceptis verbis palámque pronunciauit, scriptúmque & cõsignatum ita reliquit, vt ne causari ignoratione huiusce iuris & sanctionis, aut obliuionẽ excusare quouis modo possimus. Quid me igitur, quid te lector, quid vno quoque futurũ est nostrum, è moribus & institutis sensus communis, vitæ suæ tenorem comparantiũ, quæ manifestè pugnare cũ monumẽtis sapiẽtiæ cælestis, legéque euangela intelligimus, cũ sanctionis terribilis & capitalis clausula promulgata? & in tã dissoluta supináque animaduersione, & incuria tum pollicitationum, tum minarũ domini, serui insigni nequitia præditi, audemus nobis promittere adeundæ hæreditatis copiosissimæ facultatem, adoptiuis dei promissam? Si scripturæ credimus, dei filius & sermo, interpres prius fuit inter deum & Abrahamum, quasi stipulatorẽ quendam delectæ vniuersitatis hominum, qui veritati & sapiẽtiæ vt parenti, dicto audientes futuri erãt, fidémque habituri. Iterum idem dei filius interuẽtor fuit inter deũ patrẽ omniũ & genus ipsũ humanũ, cõmerciiq; cælestis & æterni pactor atq; transactor. Hoc porrò pactũ fœdúsq; admirabile, nõ minus admirabili pignore sanctũ est & cõfirmatũ. Siquidẽ Abrahamo quẽ diuinitas ipsa in deliciis habuit, ineffabilẽ deus pollicitus hæreditatem, quo fiduciã ipsi, eiúsq; germanæ

posteritati plenissimã faceret, sanctissime adiurauit. Quid inquies, per Stygos paludem, dii cuius iurare timẽt & fallere numẽ? Minime. Quid ergo? terrã, mare, sidera? Ne id quidem. iurat per semetipsum deus, ratũ id pactum æternúmque futurum, quando ne deus quidẽ ipse, tametsi omnipotens, maius iurisiurandi pignus sanctiúsque dare potuit: id enim Paulus ipse testatur & admiratur. Tametsi iusiurandum illud deus non patriarchæ gratia pollicitationi suæ addidit: quippe cuius strenuam fidẽ nouerat & cunctatione vacuã, non præscientia modo diuina, sed etiã clarissimo recentíque exẽplo. Cæterum nostrã aliorúmque mortalium ignauissimam fidẽ prouidens, corneáque viscera Adamidarũ, alumnorum pertinaciæ atque cõtumaciæ: contra quã testimoniũ perhibet insignis ipsius patriarchæ fides, graue, clarũ, & irrefutabile. Hic si quis me roget, cũ receptissima sit merito auctoritas scripturæ, cũ interdũ sensuum sublimium miracula inter cõmentandũ in ipsa emicantia, fidem rerum diuinarũ manifestam faciant: sic ex ænigmatibus illis diuini sermonis raptim coruscantia, quasi fulgetra quædam rapida, è nubibus altissimis erũpentia. denique cũ exempla tot prodita sint certissimæ fidei à viris sanctissimis, quorũ nos memoriã colimus vt venerandã & consecratã. hic igitur si quis quærat, cur adhuc affines esse pergimus apithiæ gentilitiæ, Nihil aliud habeo potius quod respondeã, nihil quod causificer, quàm hebetem sensum cõmunem & euanidum, quo nos magistro passim vtimur, rerúmque diuinarũ humanarúmque æstimatore. Nos enim tũ dei, tum eius sapientiæ odorem quendã, vel succisiuis horis cõmentando captamus, vel tantisper dũ operam damus sacris auscultationibus: interímque dum odor rerum diuinarũ quasi vnguẽti suauissimi fragrat, admiratione earum & suauitate duci-

mur. Simulac autem res alias agere instituimus (quod nunquam nō ferme facimus) sensibúsque vacare, de rebus vanissimis, aut certe ab illis diuersissimis, ad principatū animi referentibus, quasíque ad senatū ciuilis prudētiæ: odor tunc ille natura fugax, protinus euanidus abit, & memoria eius interit. Nec verò ex eorū numero sumus, qui dicere cū Paulo potuerūt, Gratiam deo habemus, qui odorem cognitionis Christi in omni loco manifestum per nos fecit. Etenim qui hoc dicebat, quocunque locorū ipse gentiúmque se conferebat, vnà quoque odorē cognitionis dei Christíque disciplinæ circunferebat: videlicet illa est tyrannis principis mūdi abrogata tantū à Christo inter filios dei, qui in regno eius agunt. Quē principem idē apostolus ad Ephesios scribēs, imperatore huius sæculi, & potentatus aeris nuncupauit: ideo (vt censet Chrysostomus) quòd ipsi natura humana sese, partē quidem longè maximā, in nexum vltro dedit & mancipiū: idque fit hodie ab ipsa, iudicio tā præpostero, ac de salute propria dirum in modū merito, vt Christo dei filio nemo penè attentionē accōmodet, etsi tanta nobis taliáque polliceri, eadémque perpetua: principi autē ipsi mundi, cōfertim mortales sese agminatímque, tanquam duci proprio agglomerēt, assecláque sese præbeant, præsentia quidē illis festiuáq;, sed tēporaria promittēti fallaciáque. Cuiusmodi auctoramēto mortales obligati tyranno teterrimo, sacramēti immemores, quo in verba seruatoris adacti sumus, salutarē militiam regni dei beatámque detrectamus, atque è numero delectorū Christi, aut certè euocatorum, in numeros protinus viui (vt dicitur) videntésq; trāscribimur, noxæ Stygiæ destinatorū. Miserum ac perditū, dirúmque cōsiliū! hanccine vim cupiditatis, hanc ambitus, hanc voluptatis, eiusmodíq; annonæ militiæ infernatis, vt iis stipēdiis

allecti homines, nec cælestes postea numeros copiásq; beatas recordentur, eorúmque emerita stipendia, sempiterna futura? Hæ sunt scilicet præstigiæ & fallaciæ Caci illius Stygii, auersis vestigiis cæcísq;, mortales in illud orci specu, vastum horrendúmque rapiētis. Iacessit enim in nobis acer ille instinctor, æmulationē, cupiditatem, lasciuiam, libidinē, aliósque igniculos cognatos inferorū, insitos naturæ deprauatæ, atque iis cōsternatæ & velut fanaticæ mentis œstris, cæcísque furiarū aculeis, aut præcipites agit homines, aut trāsuersos eos rapit in exitium æternū. Quem casum præcipitiúmque tartareū, si vitare ipsi prouisum, & auersari cupimus: oculos protinus retorquere ad seruatorē oportet: qui in crucē mirificè sublatus, atque vndiq; cōspicuus, expassis etiam vlnis sinum in suū nos ac præsidiū euocat assiduè: ac tergeminus quidē in persona atque in numine deus, vnus in natura & substātia, à primordiali statim noxia, occlusos sapiētiæ thesauros habuerat, miréque inuolutos & obsignatos in oraculis suis. Iesus autem ipse Christus, nunquam sine præfatione seruatoris hominū à nobis appellandus: idem dei filius, & verbū, & sapiētia eiusdē, in officina paracletica corpus humanū factus, clauem illā antea inauditam mūdo attulit gazophylacii cælestis, scriniáque reserauit inexhaustæ sapientiæ atque beatissimæ. A cruce autem eius, tanquā à perenni fonte salutis, à capitéque manātis per orbē fluminis veræ & æternæ sapientiæ, ducenda est ratio prima & vltima philosophiæ, cōmentationísque summa pertinētis ad theoriam: quæ dubio procul ipsa cōtētione animi probi atque sublimis, attentionéque eiusdē perpetua dignissima est. Pandito nunc occlusa deus, aureísque nostras ieiunas mysticæ disciplinæ, verbo suo mirifico ac spiritu impleat: eiúsque vi aculeata suauiter, & flexanima stupentia præcordia

cieat. Plus est enim infinitis partibus aspirãs paracleti numen in oraculari studio, quàm actio asseruiens & pronũciatio, quamlibet animata in oratione humana: vt mirari desinamus nõ perinde constare omnibus eius studii rationem, euentúque eodẽ cedere. Refert enim nõ quatenus quisque se ingurgitet aquis ex illo flumine exundãtibus, sed quo spiritu afflatus, & quàm sitiẽs immortalis sapientiæ: tũ homines quidã crudi, cõcoquere nõ possunt aquas, haustas quidẽ sæpe auiditatis curiosæ cõgio magis, quàm fidei bonæ cyatho & charitatis dei. nisi verò putare debemus bono stomacho eos esse, qui esculentam carnẽ Christi veram, & potulẽtum sanguinẽ, auribus admittere sine symbolo nequeunt, nedum scripturæ elogio, totque animarum sanctarũ priscarúmque auctoritati credere: quósque Christus ipse augustissimi sacramenti conditor, cum iis valere iussit, qui ipsum olim de hoc sermocinantẽ ferre nõ potuerũt: vt est apud diuum illũ Ioannem scriptũ, à manu eius seruũ fidũ atque dilectissimũ. Age dum igitur, agamus nos (inquã) quod agitur in vita præcipuè: siquidẽ rationalis animans, à ratione recta, nõ item ab obliqua & peruersa, finitionẽ suam accepit. Lignum ligno normaliter incubãs, caduceum pacificatoris esse, non dicamus modo, sed ducamus etiã, ac mente permemori teneamus, quẽ inter diuinam humanámque naturã interuenisse, & diuinis elogiis, & traditæ per manus auspicatò initiatas, auctoritati nõ dubiè credimus. sic enim maiorum gẽtium senatus ille censuit, ætatúmque heroicarũ, germana, docta, inspirata, incorruptáque prudẽtia. sic centuriæ primæ classis, diuinis ornamentis ac dignitate præditæ, ob idque non dubiè prærogatiuæ, sciuerunt ac iusserunt. sic capitali pignore cauerũt, sic fide sua ingenti & admiranda esse iusserũt, agmina illa numerosa testiũ, vel innume-

ra potius, qui vades pro Christo semetipsos offerre sæuissimis tyrannis ac truculentissimis minimè detrectarunt. Sic denique rei euidentia fateri nos cogit, quæ in oculos quidem illa incurrit: sed hebetatos rationis rectæ cōniuētia, nebula insuper offusos à Caco exhalata ex antro illo tetro, tartaridarum domicilio, draconísque faucibus. Age igitur rursus, hoc insigne salutis, hoc symbolū pacis superum impetratæ, hanc notam, hoc monumentū adoptionis diuinæ, iúsque cernendæ hæreditatis opimæ atque beatissimæ, pro amuleto circunferamus alexicaco, in sinu id gestemus, apprimamus id præcordiis, videamúsq; magnopere ne discinctis aut malè cinctis excidat. totos enim nosmetipsos contactu eius atque osculo, lustratos esse meritò confidimus: quippe qui illa veluti cælestis Herculis claua, tria Cerberi tetra capita, cōcisa atque elisa, ternas fauces confractas esse norimus, voluptatē, cupiditatē, fastum, quarum primæ voracissimæ, secundæ hiantissimæ, tertiæ sunt tumentissimæ. Orci quoque repagula antea intacta & immota, illo veluti sacro vecti cōuulsa citò scimus, custodiásque vetustas vindice seruatore extractas, quæ clausæ in caligine, desiderio lucis supernæ iandiu tenebantur: nam tulit hinc illis aliquādo optantibus ætas auxiliū aduentúmque dei: Alcidésque magnus ouans victoria venit, clauator diuinæ maiestatis: opima subinde spolia illaturus in ærarium cæleste, visendū, splēdidum, & copiosum. Tum primum manes Cacum videre trementē, turbatúmque animo: hanc denique tesseram esse gloriari iure possumus, initi & contracti hospitii perpetui inter cælum & terrā, deum inter mortalésque, incolas huius orbis. Commercii cuius ergô, pæana sæpenumero nostrū canimus in obsecrationibus & precationibus, quæ fiunt in tēplis sanctissimis, interim dū pacem dei superúmque exposcimus.

Scimus & in hoc ligno, lustralique adeò expiabilissimóque signo, duas inesse normas: ad quas omnē lapidem exploratū oportet, qui quidem quadraturus sit in structura fani mystici. Hoc idem porrò lignum inuertere tute si in stiteris, trutinam statim exactam in eo inueneris, quæ tāquam in æquilibrio iustitiæ constituta, neutrā in partem vergit. nam in libra iugum ita porrectū vt stet ad exactū æquilibriū, vtrinque rectum vnū efficit, vt Aristoteles inquit in Mechanicis. ad eundémque modū brachia expansa in porrecto ligno, corpore in sublica ad perpendiculū extenso, singulos rectos vtrinque figurant, & tanquā deliniant. In hoc lecto pœnarū Christus iacens, emptor ipse familiæ (vt verbo vetustissimo iuris vtar) hæres in asse relictus æterni patrimonii, testamentum suum condidit, vel conditū potius confirmauit. in quo quidē testamento ab octo beatorū gradibus eos ipse reliquit exhæredes, quos ciuilis prudentia felices, ac frugi homines esse iudicat: cum interim fidissimis suis amicis, quibus pacem suā dederat vt legatum vberrimū & imprimis expetendū, doloris atque ærumnæ absinthium propinauerit in calice philotesio. Verum id genus supplicii (mirū id dictu stupendúmque meditatu) seruile apud priscos & detestandū, à Christi seruatoris morte cultúque venerandū, sacrosanctum, augustum esse cœpit, atque etiam laureatū, idque meritissimó. Siquidem Iesus Christus, è cruce velut ex ara quadā insigni, edita & conspicua, quasi è loco superiore, principem illū mundi cū copiis suis fudit, fugauit: ex arce etiā oraculari, in qua sibi numen ille diuinúmque cultū vsurpauerat, luculētè deiecit, præcipitémque deturbauit. Opima præterea spolia eiusdem è regia retulit, vasa automata atque animantia, argētea aureáque, è medio atque è penetralibus AEgypti repetita, asportatáque, ad ornamētū

latitudo, quid longitudo, quid altitudo, nosséque cognitionis Christi charitatem præstantissimã, quo impleamini & absoluamini ad totũ vsque dei complementũ. Quibus ille verbis, vir diuinarũ rerum consultissimus, seruatoriæ vim œconomiæ effectúmq; immẽsum exprimere mirè voluit, & significãtissimè, vt O Ecumenius Græcus auctor, ex sentẽtia Photii hominis acutissimi scripsit. œconomia autem à Græcis theologis dicta est, verbi dei vita, in corpore mortali existentis, cũ theurgia mirifica totáque illa salutis hominũ peragendæ diuina prouincia, quã ipse libens seruaturã appellauerim, ab eo administrata secundũ mandata præscriptáque dei patris, à diuinis quondam vatibus mũdo prænũciata. Longitudo significat ab omni æuo & ante tempora, cognitionẽ eius quod dictum est, apud homines, atque administrationẽ, à deo præfinitã fuisse. Latitudo ex eo intelligitur, quod in omnẽ gentem vis eius & potestas, extensa est & propagata. ad eos enim qui ante legem, ad eos qui sub lege, ad eos qui post legem fuerunt, humanitatis Christi, & rerum ab ipso, deo simul atque homine gestarum, beneficiũ & fructus efficaciáque spectauit. Altitudinis extrema eò pertinent, vt intelligamus, eundem Christum ad inferos descendisse, ad cælúmq; ascendisse, & simul primitias humanitatis beatissimæ super omneis gradus angelicos eundẽ sustulisse. Ad summã, in Christo cruci affixo, nõ modo fundamenta fidei iacta sunt, sed & substructio ipsa, & exædificatio Christianismi, columen & fastigium religionis, eo firmamento nitũtur: id enim pro axiomate tenere nos oportet. Quod nisi fecerimus, aqua disputationis nostræ, ratióque adeò tota prorsus hærebit sanctioris philosophiæ ac theoricæ. nam & sanguinis Christi expiabile numen inde pẽdet, quo fœdus vnitatis mortaliũ cũ superis atque immortalibus, san

ctum est. Postremo hoc habet philosophia tanquã diuinæ cornu copiæ, vnde nõ alimẽta modo theoriæ, sed etiã delicias suppeditet cõtemplationi æditæ & recõditæ: vnde diuitias summas animi studiosi promat, fidẽ, spem, charitatẽ: vnde in rebus acerbissimis, æquum animum, in secũdis, vitæ contẽptum. Est apud Platonem in apologia Socrates Delphico se oraculo differẽs sapiẽtissimum hominum pronunciatũ esse, nõ aliam magis ob causam, quàm quòd nihil se scire opinaretur, nisi vnũ id ipsum, nihil se scire ipsum. Vas illud lectissimum summi ac cælestis Promethei, Paulus iam sæpe dictus: ad vnguẽ figuli ipsius absolutus, nihil se scire gloriatur, nisi Iesum Christum seruatorẽ, eúmque cruci suffixum. Vtrum igitur horum doctiorem, sapientiorẽ, rerum cõmodarum homini prudentiorem, arbitrari debemus? hunc claro elogio nouimus in cælum sublimẽ esse raptum, haustáque doctrina ex adytis sapientiæ, nobis oracula fudisse, diuináque cõsilia enarrauisse, ea demũ quæ in vulgus promulgare ac prodere, quatenúsq; licuit. à quo viro præcipuè, secundum quidẽ deum simul hominémque Christum, factũ est, vt studium sapiẽtiæ in cælum è terra sublatum sit. Quod contrà Socrates è cælo in terram deuocauerat, ad mores hominum cõponendos, quorum immortaleis esse animos ipse quoque cẽsebat, si Platoni credimus. Profecto harum rerum cõmentatio congruẽs est homini philosopho, primáque & summa digna philosophia. cuius vnius & studii & cõtemplationis altitudinem, magnitudinẽ, amplitudinẽ, non dico exhaurire nequirent omnes philosophorum sectæ, numerosæque familiæ atque ingeniosissimæ: sed satis admirari, si nunc reuiuiscerent, rectámque religionis opinionem quæ orthodoxia dicta est à Græcis, tuendã aggrederentur certatim & explicandam. Dei filius idem ratio & sermo

& sapientia patris, cælitus delapsus è solio diuinæ maiestatis, cum humani generis gratia hominem iustum plenúmque suscepisset: in eo homine ipso cætera nobis simili, ortus tantum priuilegio, & culpæ vacatione eximio atque immuni, agi in crucem, in crucem (inquam) agi, figi, extinguíque sustinuit. Hoc cum longè maius sit beneficium erga mortales, atque luculentius, & verò admirabilius, quàm mundum condidisse, in eóque vitam ficto homini luteóque inspirasse: quotus quisque nunc hominum id recordari videtur animo satis grato atquē rē perpendenti, vt quidem par erat agnoscere gratiæ magnitudinem? Nam cum magnoperè inculcatum sit, & penè auribus infixum populi & primorum, hoc consilio prouidentiæ, beneficentissimè, honorificentissimè, summáque indulgentia cum homine diuinitus actum esse: iccircoque Christum id facere cum patre & spiritu cælesti statuisse, naturam vt humanam secum sublatam in crucem, ibíque restitutam immortalitatis primæuæ natalibus, in cælitum deinde ordines adoptaret & transcriberet: nos tamen certatim id agimus (ô diram amentiam) certè quidem plærique qui in medio & publico viuimus, longissimè vt à cruce dominica liceat nobis esse, vitámque traducere. At hoc quidnam est aliud (conferre enim hic pedem cum veritate tandem oportet) quàm seruaturæ Christi acta aut abrogare, aut irrita facere? quàm præeuntem nobis deum viam salutis, destituere, in diuersúmque iter contendere quàm quisque potest maximè? O vitam hominum præposterè, ô exitialiter, ô perditè comparatam. tu cum Christi nomen, numen, doctrinam adores: cū expiabilē esse censeas & fateare: ita tamē vitā studiáq; vitæ instituas (de me autem cum primis loquor) ab eius vt præce-

ptis, institutis, exemplis abhorrere videare? Videamus per deum ipsum immortalem Christum, immortalitatísque parentem, ne id ludificatoris sit assectæ, aut parum sanæ mentis. Nos stipendia facere auspiciis seruatoris omnes videri, existimari, perhiberi volumus, vtpote sacramento mirabili in verba eius adacti. Quis enim hoc non magnopere præ se ferre contendit? tesseram etiam eiusdem militiæ, insignéque gestamen venerari gaudemus adorabundé. Cæterum ærumnulas, muniáque militiæ, quorũ illa sunt indicia & monumẽta, obire reuera abominamur, vt mala, vt incommoda (ô rem cum professione Christianismi discrepantem) vt homini omni ope opibúsque depellenda & procuranda. Heu incertum & stolidum vitæ nostræ propositum, ac nihil omnino præferens quod spectet ad finem bonorum consectandum, malorum auersandum. Nisi verò non rebus affluentibus & lætis exultamus, gaudióque perfundimur, vt salubribus & expetẽdis: tristibus & aduersis vultus ducimus & contrahimur, vt noxiis & longè reiectaneis. Adde quòd diuum Paulum ipsius hypodidascalum sapientiæ, qui in cruci affixo merito ponit omnia, & beatum ipsum, & æternarum rerum prudentem & conscium, tum fuisse dicimus maximè & credimus, cùm de Christo philosopharetur, crucísque supplicio: & porrò inspectorẽ supernæ sapientiæ, arcanorúmque eius mirabilium & visendorum. Age iam, cum diuorum reliquias miremur vt heroum, earúmque loculos auro & gemmis ornare moribus receptum sit: qui velut calones seruatoris, susceptam eius clauam ad extremum pertulerunt, partim non frigore, non æstu, non inedia fatiscentes: partim ne acerbissimis quidem pœnis cedentes, maioribúsque humana patientia. Sed cum

cam ob rem memoria eorum publicè consecrata sit, cum priuatim beata, augusta, votis etiam imploranda ferè existimetur: quî fieri potest duntaxat fide bona, omnia vt è diametro opposita, omnibus vngulis (vt dicitur) captemus & aucupemur? Nimirum, quòd prudentia ista, quæ in publico medióque versatur (de Nestorea loquor, & senatuũ principe) cum in perspiciendis vanitatibus Argo oculatior, in rebus tẽporariis Corculo illo ciue Romano cordatior sit, in diuinis tamen rebus æternísque existimandis, hebes, secors, excors esse, atque adeo væcors, manifesto deprehenditur. Age rursus, paulisper fateri verum sustineamus: vt fit, cum fidiculis sordidatæ consciẽtiæ subacti, sacerdoti expiatori indicare nos contaminatæ mentis, & male sibi consciæ, visum est. Quotus igitur iam quisque nostrum, de spe æternorum bonorum interdum percunctantibus, cuiusmodi, quantámque habeamus eorum expectationem atque desiderium, ex adyto cordis sui responsa dare iudicandus est? & non è limine potius ianuáque tantum eius templi, in quo templo verbum dei veritatísque diuersari sustinet? & nos adoptionis liberi (ii enim esse verissime gloriamur) hospitem admittere veritatem non veremur, non grauamur, non perhorrescimus, in diuersorium vanitatis, & simulationis, & perfidiæ? Nisi verò non est perfidia, fidem fallere, ab eóque reuera desciscere, in cuius verba solẽni sacramẽto diximus. Enimuero illi duo falsi testes & vanissimi, sceleratíque mentis humanæ interpretes, vultus & lingua, mundum impleuerunt vanitate, præstigiis, & circunscriptionibus, quæ ludibria sunt aperta Christianismi, apud deum quidẽ illa, criminosa atque capitalia: cæterum apud homines, lauta atque vẽdibilia: si quidẽ ad verũ loqui, nõ ad veritatis simulachra volumus. at id si aliàs vnquã, nũc omnino no-

bis faciẽdum eſt, tanquam in exhedra quadam ſanctioris philoſophiæ differentibus: atque id cum paucis tantũ, iiſdémque initiatis (vt aiunt) maioribus initiis, & profanis procul arbitris: ſic enim exiſtimari volo. Nam quid diſſimules? quæ te ad maiora reſerues? Num locus alius, non tempus, nõ argumẽtum appoſitius aliud eſſe poteſt? Iam verò Ioannes ille baptiſmi proditor primus, ab eóque nomen adeptus, quem vnum euangelus, cœli aduena, pro cognitore dandum cenſuit mortalibus, vt idoneum & locupletem (ab hominibus enim Chriſtus nondum agnoſcebatur) quanquam cognitore nõ opus erat ei, qui teſſeram circunferret indicem ſui generis ac natalium, edendis tot talibúſque theurgiæ mirificæ facinoribus. Et erat miſſus è cælo ad res humanas inſpiciendas, poteſtate cum ſumma, ſummóque cum imperio. Verum ille anteambulo veritatis & prænuncius, quodnam tandẽ initium aduenięns dedit diſciplinæ philoſophicæ? Reſipiſcite (inquit, ad populum iuxtà atque primores loquens) quandoquidem regnum cælorum appropinquauit. Reſipiſcentiam autem nemo neſcius eſt (opinor) mœſtam, & veluti ſquallentem recordationem eſſe, ob errorem admiſſum in vita inſtituẽda, atque in ratione comparanda ad functiones animæ cõmodas, naturǽque rationali conſentaneas & congruentes. At verò cui reſipiſcere contigerit reſipiſcentia euangelica, id eſt pœnitẽdam eſſe admodũ pigendámque Adamidarũ vitam perſentiſcere, qui cũ ſalutis appetẽtis præcurſore philoſophari, qui cũ ipſo deniq; Ieſu Chriſto diuinitatis emiſſario & interprete, rationẽ vitæ beatæ mire inſtituerit: huic in primis expiandus ille Adamides vetuſtus eſt, qui in dei comitatu obſoleſcit, cũ aliàs, tũ vero pœnis ob ſecus vel admiſſa vel cõſulta & inſtituta, ab ſeſe expetẽdis. Et qui è cæleſtis iã vitæ præceptis, quæ inter mortales

inclaruit per Iesum Christum, & prodita est : rediuiuum hominem suum formare concupierit : is suauem vt nexum disciplinæ euãgelicæ, atque interpolatricis hominũ, ineat necesse est. nanque hac vna ratione vitæ, tetro ex illo cæcóq; ergastulo Stygii plagiarii exire, in libertatémque poterit asseri arbitrii, dignam animo immortali, & præsertim philosophiæ cupidissimo. Liberum autem arbitrium cuiusmodi intelligam hic testandum habeo, ne conflictari mihi contingat cum iis qui status controuersiam duriusculam nobis faciunt, aut cum illis qui decretis vel nouis, vel rediuiuis potius, in necessitatis compedes impegisse dicũtur: quos Christus vindex cœlestis, liberali manu (vt antiquo verbo loquar) asseruerat, è castáque AEgyptiæ impotentiæ & Hellenismi, ad pileum Hebraismi prius, deinde Euangelismi, euocauerat. Mihi quidem τό, τι αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ πάλιν τὸ ὑπὸ τῆς προνοίας προωρισμένον καὶ καθεστηκὸς, altrinsecus posita, eiusmodi disceptationem excitare videntur, quampropter intellectus humanus Pythiũ illud γνῶθι σεαυτὸν recordari debeat: déque ipsa cõtrouersia, cuius Paulus disceptator esse arbitérque veritus est, aut prorsus nihil, aut amplius atque amplius pronunciare in perpetuum. Quid enim iudicio mortali cum iis quæ deus ignota nobis esse voluit? Hoc autem nuper vir doctissimus, ac de literis eximiè meritus, quem nominare in præsentia supersedeo: recte censuisse mihi visus est, in locum illum insignem scribens epistolæ diui Pauli ad Romanos, contrà quàm plærique arbitrabamur eum sentire, ob quædam quæ exierant ab eo præproperè, aut exciderant illi fortasse expressa studio amicorum. Ego verò existimo (vt alibi dictum est) eas contentiones, quæ hac de re, quibusdámque de aliis exarserunt non ita pridem, studii plus habuisse (vt fert concitatæ mentis impetus) si-

multatiſque philoſophicæ, non vnis forſitan in partibus: quàm æquitatis innocēter æmulæ, ac candoris animi, euãgelico ſpiritu indoléque imbuti. quod pace dictum velim omniũ ad quos id pertinere poteſt. Satis enim omnes nouimus quàm ægre ſibi temperare ſoleat ſtrenua vincendi cupiditas: præſertim cũ marte ſuo ſplendẽtíque freta eſt, & Palladis inſtinctu percita, geminis armis inſtructæ. Haud equidem neſcius ſum, ita nos eſſe liberæ voluntatis, vt & motus animi nihiloſecius, & temperatio habenæque propoſiti ac conſilii, apud hominem illa quidem, cæterum penes deum ſint, animorum vtique potentem, & creatorem. Siquidem prouidentiæ faſcibus & auſpiciis, arbitrii ductus, tenórque voluntatis, conſenſu omnium cedit non inſipientium: vtpote in quo viuamus, moueamur, & ſimus, quod idem Paulus ait. Nec ideò tamen quiſquam eſt ſanæ mentis, quin in perperam conſultis, in temere ſuſceptis, in ſecus admiſſis, ſimul vt reſipuit, deſtitutum illico à deo ſeſe culpa ſua aut ſcelere fateatur, perurgente conſcientia. Quin pœnam eo nomine, à numine, ab homine deprecari vereatur, quaſi non volens ipſe, inſónſque peccauerit, etiamſi imprudenter quaſíque imprudens egerit. Quocirca putidum admodum eſt auribus lectorum & auditorum ac faſtidii plenum: quod quidam ſcriptores huius temporis, homines pereruditi in diſciplinis elegantibus, libentius nihil faciunt, quàm vt libero arbitrio, eiúſque aſſertoribus proterue cõuicientur, alternáſque commentariorũ paginas eodem argumento impleant, ſeſe in hoc venditantes factioni, vernili pene dixerim loquacitate: vt non decãtatior fuerit Oreſtes olim in fabulis ſcenicis, quàm arbitrii & iuſtitiæ humanæ per ludibriũ mẽtio in libris theologicis. Neque verò ſunt hæc acroamata tam ſcita, vt decies repetita placeant & centies. Neque fides &

dilectio numeris omnibus absoluta, mellita sane vocabula, suauióque digna, atris illis salibus discordiæ, satyricisque apte cōmendantur, aut cōueniunt. Atqui hæc ipsa nomina, honoris tantū causa Christianismi cōmendāda nominatim atq; euāgelii, sordere tam cœperūt, atque obsolescere vsurpatione nimia. Ecquē enim iam pudet, nō dico scriptorē memorabilē, sed vaniloquētiæ nunc celebris institorē illiteratum & officinarium, iustificam istam fidē, nulla non virtute vacuam, supinam & inertē, & verò sempiternæ vitæ securam, obuio cuique venditare, libello è sinu prompto? & homines non animam sed spiritum ducentes, & charitatis alumnos (vt quidem credi volūt) amarulentiæ sarcasticæ sententiis non pudet, aut piget: rerum diuinarum cōmentarios fœde cōtaminare? nimirum multa acrius & nauius oppugnarētur, celerius & certius expugnarentur, in hac quidem certe specie, composita acie argumentorum, ac genere scribendi didascalico: quàm petulanti maledictorum agmine, & vicissitudine rescribendi acerba, & argumento dissona. Etenim moratas disputationes, qua de re nunc agitur (mea quidem sententia) non morosas esse conuenit, si numine afflatas esse volunt existimari: quod necesse est omnino iis qui persuadere cupiūt. Verum enimuero philosophia nostra Christianismi alumna, admodum diuersa est, abhorrénsque ab stoica & arroganti: quæ nihil nō tribuit & largitur humanæ sapientiæ, cum hæc nostra oraculari authoritate condocefacta, homini quanuis eximia ac felici natura prædito, quanlibet docto & sapienti, nihil opis & præsidii in cohorte sensuum, nihil in facultatibus animi esse censeat, quātumuis tranquilli, cōpositi, atque considerati, duntaxat ad summā bonorū adipiscendā: si quidem fiducia sui subnixus, vel vir, vel homo, pomœria egressus sit diuini

præsidii: aut si tesseræ vigiliarũ oblitus, securitatis culcitræ indormiscere cœperit, tanquã sub tutela tutus sapiẽtiæ philosophicæ. Offensatrix est enim casitatrixq; adeò humana sapiẽtia, adminiculiq; indigens supernè profecti tii: nõ aliter atque inter velificandũ nauta, tametsi nõ cessans & solicitus, flatus tamẽ indiget obsecundãtis, qui votis exoratur vt dei indulgentia. Et nobis res est in vita cũ angue peruigili, reptili, calcibus imminẽte, stolido primũ sensui quasique muliebri, obrepente: dein rationi quoque sensim masculæ ac meditatæ, sæpe etiã à calce sursum versus arrepente, eorúmque tandẽ ceruicibus sese centuplicato circũplicante: qui hilares, nitidi, prætextati, cõchyliati, tum sacris & profanis fascibus cõspicui, turbam summouent longissime populariũ. Sator est idem messórque scelerũ, ex improuiso fere imminens, omnes articulos callens, omneis aditus tenẽs circunueniẽdi hominum quãuis circunspectorũ. Cæterum eo exitiabilior hostis, atq; inimicus capitalior, quòd minus iis infestus est, vnde propius abest: id quod iam olim de vulpe in prouerbiũ venit. Nã quos in ære suo esse nouit, eos partim in tranquillitate quadam acquiescere atque securitate, partim altum somnum edormiscere prosperitatis sinit: nimirũ feriarum vitæ vsuram, & laxamenti deliciarum, in nexu sempiterno durissime exacturus. In vniuersum porrò generis humani noxiæ antiquissimæ & decantatissimæ, parens & auctor: quæque diuinitus tãtum expiabilis erat. qui ob superbiæ immanissimæ facinus, cælestiũ ordine motus iudicio dei primo, amplissimoq; gradu dignitatis deiectus proseleno præcipitio (vt Græco verbo dicam) malorum omnium vitiorúmque sementẽ, per orbem terrarum vbique iecit ob inuidiam: ex qua messem perennem animarũ iam inde à primordiis rerum facere instituit, atque in dies magis ac

magis pergit, multiplicem, & variam, & exaggeratissimã:
In messe autẽ, quã seruator sibi facere suóq; in agro insti tuerat: quẽ suo nomini nuncupauerat & consecrarat, annulo etiam suo spõsalitio obsignauerat, stragem semper edidit & populationẽ, sæculis multis calamitosissimam: & verò nunc maxime pergit edere luculẽtiorẽ indies, qua plebis, qua procerũ. Id quod cõmunis sensus animaduertere, partim alias res agitans, partim ad res stupens perpetuas & immortales, nõ potest. Pròh supreme conditor, ex tanta massa tuæ figlinæ quotam partẽ delegisti, quam in cohortem illam beatam secerneres amicorũ? Quis rationem inire hãc auspicetur sine horrore animi ac stupore? Verum ille improbus, mortis immortalis conditor, à primordiis protinus, & à vitæ intellectúsque tyrocinio, mentem humanam ad imaginẽ dei factam, de statu deturbauit securæ ac beatæ innocentiæ. in vno autẽ aut in altero homine liuoris sica feriẽdo, posteritatẽ totam in æuum sauciauit, lethali quidem illo, nec tamẽ inexpiabili vulnere. Etenim dei filius, decreto æterno destinatus humanitati suscipiendæ, immortalitatíque morte sua mortalibus restituẽdæ, in crucem actus ab hominibus, (quod identidem inculcandũ est auribus) naturam ipsam humanam, quam diuinæ sociabilem aduentu natalitio fecerat, in gradũ ille quidem, sed tamen sic reposuit, vt caducam ipsa condicionem retinuerit, cũ voluntate vt suprà dictum, vtroque versus quodam modo libera, tametsi obnoxia.

Hic locus est parteis vbi se via findit in ambas.

Et animaduertẽdum nobis est hoc in loco etiam etiámq;, quo nobis hæc libertas arbitrii, qualis est illa cunque, data sit: quanto cum discrimine ad finẽ properemus, & summam bonorum aut malorũ: quàm decliui denique loco, quàm lubrico, quàm abrupto situm sit diuortium illud

viarum, sursum semel, deorsúmq; ferentiũ: quandoquidẽ inde reditus nullus est (horrendũ dictu) spirandus aut timẽdus in sempiternum, adeò metus nullus illuc, spes huc omnino nulla comes est. At vasculum nullum horoscopum mortis inuenire hominũ solertia potuit, duntaxat nõ vanissimum, etsi summa industria cælestium motus corporum, statásque vices eorũ cõuersionum, scrupulari obseruatione cõperit & prædixit, atque eo amplius momentaria. Philosophia autẽ euangelica non alio vel solario vtitur, vel nocturno horoscopo, quàm tessera vigiliarũ à domino nobis data, qui excubias & matutinas, & vespertinas, antelucanásque edixit. Omnium enim horarũ aduena est mortis nuncius. idem viator supremi tribunalis, interdúmque vadator hominũ, præceps atque tumultuosus. Pròh diui nunc immortales, quodnam argumentũ cõuenientius esse potest, aut cõmodius cõmentationi philosophiæ? Certe sub armis eius, intráque præsidiũ philotheoriæ expeditos, à morte deprehẽdi satius est, quàm sub fortunæ sarcinis, in cãpo ambitionis, in statiuis cupiditatis, in diuersoriis amœnis opprimi voluptatis. Verũ enimuero mentes ad diuina æternáque contẽplanda conuersas, furiæ veteratrices, & improuisæ, atque vbique locorũ grassatrices & maleficæ, variis auocamentis ac ludificationibus abducunt, opinionem vel fixam æternarum rerũ labefactant: quippe quæ res gestas à seruatore, actorúmq; seruaturæ auctoritatẽ, omnem etiam, vt suprà dictum est, œconomiã tametsi testatissimã, in opinione, in sensu, in fide tot ætatum, tanquã in æs incisam, monumentis marmoreis & cedrinis, æuóque nullo cessuris, insculptam, inculcatam etiam tot gentibus, & cordi (vt ita dicam) terrarum orbis inustam, tum fide, morte, cruore tot agminũ deuotorum sanctam, fixam & affirmatam, tamẽ labefactare idẽtidem

aggrediantur, machinisque conuellere multifariam. Nam etsi fundaméta Christianismi Herculis columnis firmiora sunt in vniuersum, in singulis tamen mortalibus labãtis animi tentationes identidẽ repetunt, molestáque negocia, permultáque exhibent, nisi numen adsit præsentissimum. Tanta enim fuit magnitudo beneficii diuini erga homines, vt illi cedat prorsus humanæ mentis captus, in nullo non nostrum interdum eo repetente vitio, quã apithiam vocant. Quapropter (vt inquit Chrysostomus in Epistolã pauli ad Ephesios) longe admirabilius est Christum viuẽtibus legem euangelã persuasisse, quàm mortuos exuscitasse: id quod validis ille argumẽtis ostendit. O Economiæ autẽ ab ipso Christo administratæ, exactus intellectus eiusmodi est, vt de eo id dici possit, quod de dæmone AEgyptio Lucanus poeta scripsit, Nunquámque satis quæsitus Osiris. Tum de fide harum rerũ certa, id Ouidianum nõ minus dicetur apposite, Semper enim perdũt, semper & inueniunt. Hæsitatio enim nostra, rei toties etiam à nobis iudicatæ quæstionẽ refert subinde renascentẽ. nec verò nostra fide quicquam eius rei promittere possumus, nisi Christus æternitatis spõsor, & ecclesiæ sponsus, id sua quoque fide esse, fiduciáq; sui iusserit. Et mẽs quidẽ humana atque ratiocinatio, vt mus in pice (quod prouerbialiter dicitur) in æternitatis contemplatione, in iisque consli ctatur, quæ de Christo domino nostro, deo eodẽ atque pariter homine dicuntur: quæ de libero arbitrio, de sempiternis actis prouidentiæ, quos προορισμοὺς Theologia vocat, vt inquit magnus Dionysius: à quibus ipsis vtique genealogiam illi duram necessitatis ducunt, qui liberi arbitrii appellationẽ nimiopere oderunt. Iure ciuili liber est homo non minus, & ingenuus, qui omniũ legum nexu tenetur. Arbitrium igitur esto etiam liberũ, licet ob noxam

illam primordialẽ obnoxia sit condicione. Equidem hominẽ sic meritis suis, fidei fundamento nixis, saluum fieri puto, vt seruus suis nummis redemptus, liber olim fiebat. at seruus suos habere nummos nequaquã proprie dici potest, cũ nihil mancipio sibi quærat & possideat: ne homo quidẽ liber arbitriũ habere vllius rei potest, quod non magis dei sit, propriũ, quàm eius qui habet, suum. Proinde vt iure summo conniuẽte, seruus nummis è demensi sui reliquiis, confectis, ad libertatẽ: sic homo arbitrii sui adminiculo ad salutem æternam aspirare nõ prohibetur, indulgẽte prouidentia. Verũ in iis aliisque eiuscemodi mens humana curiosius commentans, in asystata, quæ dicuntur argumenta, incurrit, quorũ exitũ inuenire, explicationémque nemo potest. Quare in ea caligine speculationis deprehensis, quasi in æstu alternantis hæsitantiæ, opinationísque euariãtis, ad sacram illã (vt iam dictũ est) nobilémque anchoram γνῶθι σεαυτὸν respiciendum, in eáque subsidii certi fiducia secundũ deum collocanda est, vbi nullus temeritati atque errori locus est. Id quod mihi Paulus sæpe dictus, Theosophorum Plato, admonuisse videtur in epistola nobili quam ad Romanos scripsit: cũ in dei iustitiam atque prouidẽtiam inquirere nos vetuit, selectarúmque animarum, & reiectanearũ iura, causásque disceptare. Neque enim analogia intercedit inter præscientiã dei cõsiliáque, & intellectum coniecturámque hominis, & oracularis elogii ponderibus, non humani sensus præiudicio, argumentationísq; philosophicæ, rerũ æternarum auctoritas & fides expendenda est. Mihi verò non modo curiosum, sed etiam fraudi ingenti videtur obnoxiũ, quod paulo ante dictũ est, in ea inquirere, quæ deus clam nobis esse voluit. Etenim multos olim mortales doctos alioqui viros & eximios, transuersos abripuit contentionum æstus,

tuendis pertinaciter dogmatibus inconsulte susceptis, huiusmodique non ita pridem æstus, nescio quo primũ numine, an turbine excitatus, tantóque interuallo: vnitatem Christianismi repente secuit & luculẽte: ísque admiratione primũ ingenti, mox etiam stupore, deinde studio non minore à multis exceptus est. Habuit enim nouitas frontem primam festiuã ac speciosam, antequã augescens pernicacia duriorem in modũ eam perfricare instititit. Id ego cum honoris literarũ causa, tum alias ob causas nollẽ factum: deinde isto exemplo factũ, si factum oportuit, itaq; in fatis fuit prouidẽtiæ; tum quorundam cũ inuidia perfectum, & quoquo peruagatũ gentium. quorũ vicem mediusfidius vehementer dolere cogor, cõsiliúmque reprehẽdere virorũ ingenio doctrináque præstantiũ. Quid ni autem id facerem? qui ab eorũ auctoritate videam imperitum vulgus licẽtiam mutuari: improbe quidẽ illam inscitéque & immaniter, sed tamen vtcunque adumbratam: tũ ea fiducia ludibria religionis cõminisci ausum alia super alia, delendis placitis antiquis sanctissimorũ Christianismi Eumolpidarũ. Quid enim? ad sũmúmne indignitatis non ventũ est (id quod à me taceri sine scelesta præuaricatione nõ potest) cũ hominũ cõiuratæ cateruæ palàm decuriantur ad discrimen tollendũ bonorum & malorum, atrorum & candidorũ, quod decus est decórque conuersationis hominũ, pignúsque regnorũ & ciuitatũ? Est enim (vt opinor) vita iam in præcipiti sita, si pietas, si religio, ac dei contemptio eodẽ loco habentur: cuius rei exempla quotidie non obscure prodũtur. Hanc morũ stragẽ, hanc Christianismi cladem, literarũ bonarum ignominiã, virtutum internicionẽ, cum in dies crescere, quasique ædium sacrarum incendiũ gliscere conspiciamus, vnáque Palladium fidei conflagrare, pignúsque æternæ beatitatis, quid

animi iā habere, quid ſpei, quid expectationis bonæ poſſumus? Quid verò hominum ſumus duntaxat Chriſtianorum, ſi his portentis, ſi diris omnibus, ſi tot prodigiis, talibúſq; nō permouemur, atque perhorreſcimus? Atqui nec victimis cæſis procurare, nec holocauſtis queūt, quas publica piáque perſuaſio expiabiles nequicquā eſſe cenſuit, adeo ferū vlcus eſt Chriſtianiſmi, carcinomáque indomitū orthodoxiæ, quod nec ſcalpello, nec cauteri, nec remediis vllis cedit hominum, & Pæoniā modo manum poſcit & manet. Miſeram & exitialem huius ætatis ſortem, tametſi literarum claritatis mire inſtauratricis, quæ perpaucorum crimine, permultorum ſcelere, religione ſe obſtrinxerit dira & inexpiabili. Nempe quaſi terſioris doctrinæ ſplendor iam nimius, in caliginē atram illico ſtygiámque verterit, aut rerum diuinarū prudentiæ nebulam offuderit, exortā ex Auerno, excitatámque à ſpiritu impotentiæ, præcipitis & erraticæ. Imis enim ſumma, inferis ſupera, optimis deterrima, ea occaſione permixta eſſe, omniáque cōfuſa, quotus quiſque non ſpecioſe dicturus eſt, iſtorū quidem certè qui literis reſtitutis male cupiunt? ſiquidem quā maxime hoc tempore earum ſtudia noménque inclaruerunt: tam maxime denſis in tenebris nauigiū domini ſeſe egit, & nocte intēpeſta. Quin & lacerata nūc opprobriis nauis oneraria, alioquíque iampridē veluti ſolutilis, pronáque ad naufragiū, omnium oculis expoſita eſt, inuidioſéque traducta. Interim autē nos vectores, qui ab illis ἐπιμαγέλαις dirempti, pontificia familia cōtumelioſe quaſique gregales vocamur, ſtationē nullā ſatis hoſpitalē cernimus puræ & innocēti fidei atque religioni, neque appulſum certū circunſpectamus oculis peruigibilibus, atque in cōmune excubantibus. vela publice libentes pandimus cūctationi & incuriæ, priuatim ſinus totos hæ-

sitationis implemus atque diffidentiæ, auras captantes interim desidiæ, supinæ atque prolatricis. Quæ quo placidiores sunt, atque etiam placetiores singulis & vniuersis, eo pellaciores sunt vtique, impendióque magis noxiæ & improuisæ:& verò pluriũ mentes in syrtes, in scopulos, in vada rapientes addubitatricis philosophiæ & deliberatricis. Ita est autem nata celebris nunc cõtrouersiæ latéque patentis disceptatio, inter principes antesignanósq; partium, vt hic illicque signa auspiciáque cõspiciãtur orthodoxiæ: tessera etiã insigniáque ducum, Christianismi tutelã sibi vendicantiũ:cũ interim vtrique vtrosque theologos quidẽ esse, nõ etiã theosophos dictitẽt. Illud verò nõ ita valde decorũ, parúmq; adeò videtur esse rei disceptãdæ congruẽs, quod inde iã ab instituto certamine, rerũ diuinarũ cælestiúmq; argumẽtũ, satyricis magis actibus verbísque, altera quidẽ ex parte præcipuè tractatũ est, motúq; petulãti, quàm philosophica grauitate, theosophiámque decenti. Rursus id illis eorúmq; fautoribus magnopere reprehendendũ videtur, quòd hinc animaduersionũ (vt ipsi dicunt) atrocitate res geritur sub legũ auctoritate: nec perinde charitate Christi, & æqui boníque fiducia, vt quidẽ ipsi perhibent. Mihi verò & multis id placere nõ potest, quòd cũ copiis imparibus, dissonóque clamore, signa partiũ collata sint, in speciẽ æmulæ, priscæ, germanæq; pietatis, vtrique etiã auspicia sua esse defendãt tuendæ orthodoxiæ, momica tamen phalange atque etiã mimica impressiones fiunt, aginéque irrito pugnatur cõuiciorum vehementius, quàm acie instructa cõpositáque argumẽtationũ. Id genus cõtentionis, vel dissensionis potius ter capitalis, in ciuitate dei exortũ, è re esse Christiani nominis, nobis probari nequit, omnibúsque (vt ipse reor) æstimantibus secutam inde atrocitatẽ digladiationũ, extremáque

exempla petulātiæ facinorosissimæ, huius tamē indignitatis solatiū vnum habemus, ne vndique vita pudenda sit & detestanda. Negari enim non potest, nisi ab imperitissimis, iisdémq; literis verioribus iniquissimis, exoletæ iam & sordentis rusticitatis sitū (quæ supercilio semper magis quàm sanctitate censa est) planè detersum esse hoc eodem tēpore, qui scripturæ cōsecratæ obductus, per ætates permultas exortes literarū cognitionis linguarúmque, luminibus nō parū officiebat scholarū huius philosophiæ. Ingentem verò rursus iactū ab illis virtutis & honestatis, è naui domini factū esse, stragem calamitosam innocētiæ atque religionis, indidem enatā esse, quæ mens cunque hominū, quod propositū cunque fuerit ipsius nouitatis designatorū, cū nemo inficiando esse possit, qui quidem nō iniquus arbiter sit prodentis se veritatis: nō video in rerū nouatione quicquā tanti fuisse, quàobrē gratulari sibi vita, nedū Christianismi summa debeat. nisi verò in vsum vitæ, in existimationē Christianismi, in dignitatē religionis esse potest, & mundo conducibile, virtutū omniū chorum, quod decus est immortalitatis, doctrinæ philosophicæ summā, tot seculis cōparatæ, sapiētiæ moratæ opinionem, nulla nō memoria augustari, è conuentu, è cōcione seruatoris exegisse, explosisse, cōuiciose exibilasse. Ad iustificæ autē fidei adumbramentū, tanquā benefactorū omnium instar, & maleficiorū solum expiamentū, omnia redegisse salutis subsidia, excellentissimas denique virtutes, instituta vitæ præstantissima pro nihilo ducere, vt sordēteis & obsoletas in cōspectu domini. Proh superi immortales, éstne id animos hominū epulis accipere euangelicis & cælestibus, siliquas fallaces fidei & charitatis obuiæ & compitalitiæ, ieiunis obiicere: sícque lactatos homines imperitos, immunitate iusta & vacatione donare? Nā quo-

tusquisque huius philosophiæ studiosorum, præconium istud fidei iustificæ, sane speciosum auditu ac magnificum, non tanquam congiariū quoddam opimū pronunciatum, excipit, vacationis operū, & licentiæ omnibus numeris solutæ timoris sollicitiꝰ eámq; incuriæ inertis perditæ securitatis, somniculosæ cessationis largitionem, ita acceptam refert doctrinæ recens editæ, vt iam vitæ disciplinam, morū seueritatē ridiculā esse putet, archaismíque deliri ac Saturnii redolētēꝰ At ii huius liberalitatis auctores sunt, operísque faciundi vacationū largitores, qui donatiuis venialibus, tesserísq; vænalibus abolitionū pontificiarū, cum assensu multorū, plausúque primū refragati sunt: eo tamen blādiores (vt verū fateamur) nouarū tabularū promulgatores, quòd & gratis & vberius gratiā admetiuntur, & porrò cū corollario in futurū quoque securitatis. Ecquis est autē sanæ mētis, qui causæ quicquā dicere ausit aut velit, quo minus vim illā saluificā, hominúmq; seruatricē, & deificā, mortalitas cōscia suæ cōdicionis, acceptā referre debeat diuinæ indulgētiæ, nō benefactis suis aut aliorū ? Ecquis est porrò quin diuinæ naturæ fidē fixam, Christíque theurgiæ, fundamentū & fastigiū esse cēseat spiritualis ædificii, quæ sedes est regni deiꝰ Sed tamen hæc ipsa fides, virtutū omniū sane princeps, illarúmq; præsultrix & chorodidascalos, serie earū ipsarū & teste gaudet vt comitatū sibi cōsentaneo & cōgruēti. Quin & chorū illū suū, gestamine crucis insignē & venerādū ab inertia & segnitie vindicās, munificē esse docet, ad functionésque vitæ obeūdas instituit ad modos hieropsaltæ: qui nō intus sibíq; tantū ipse, sed extra etiam atque omnibus cecinit. Hæc insignia, hæc decora, hos ritus religionis, si è ciuitate dei persuasio gentium sustulerit, si mores antiquauerint, quid erit tum postea ecclesia dominiꝰ Nimirum officina

quædam ampliſſima perditæ licentiæ, effrenis voluntatis aſylum, vel libidinis potius, taberna voluptatis plena lenociniorum,cõtubernium,collegiũ & ſodalitas omnium vitiorum? quem ad finem hauddubie huius philoſophiæ ſtudia ſpectãt & manifeſte vergũt, etſi aliũ ipſe fuiſſe ſcopum eorũ non dubito,qui primũ hanc nobis telam ordiri inſtiterunt. Quocirca hæc & alia his affinia acerba cõmentatione ſcribens, cum populo me agere teſtor imbuto perperam hac doctrina, cum eiuſque proteruis abſurdiſque defenſoribus:non item fortaſſe cũ auctoribus ipſis & nouarum rerum molitoribus. Quos mediuſſidius ipſos in maleficiorũ inde quotidie naſcẽtium reatu magis eſſe & inuidia, quàm in cauſa culpáq; ſcelerata, per me licet vt omnes exiſtiment,eorum ſententiã, magis quàm verba attendẽtes.idque expugnari forſan poſſet,aut defendi,dũtaxat quadã ex parte rerũ,ad ſubſellia, aut in ſenatu prudentiæ,neutram in partẽ procliuioris. tametſi vtinã ipſis in mentem non veniſſet:aut certe cautius feciſſent & modeſtius, vt ex atrio domini ſacroſancto, taxiarchiã tollerent,decus rerum & dignitatem, ſacrarum æquè ac profanarum. Quid enim oculis vel orcheſtræ,vel ordinum,vel caueæ deniq; ſobriæ & paulo honeſtioris, approbare ſeſe poteſt,in quo non ſua cõſtet ordinũ ipſorum graduúmq; deſcriptio ex qua maieſtas orta eſt? Qua cum ipſa(vt inquit Ouidius) conſedere ſimul pudor & metus: omne videres Numen, ad hanc vultus cõpoſuiſſe ſuos. Hic enimuero reclamaturos ſcio quoſdam,atque hoc,illud,aliúdq; ſpecioſe excuſaturos, & verò vltrò fortaſſe accuſaturos: quaſi meam hanc litem faciam priuatámque, hac ætate, contráque meum inſtitutum, & præſertim eiuſmodi litẽ, cuius nec diſceptatór eſſe iure meo, ne diſputator quidem poſſim. Sed tamen quid agerẽ,nihil minus mihi meditan-

ti euenit, alióque iter contendenti, vt ad ruinam veritatis, ad incendium sacrorum, ad naufragiũ religionis disciplinæque salutaris, occurrendum mihi esset, opellámque cõferẽdum qualẽcunque. An autem facinus istud auspicantibus vel fiduciæ vel audaciæ, cælestis auis, sancta ac sanctifica addixerit (vt augurali sermone loquar) deus optimus maximus, iamiam ostensurus est, vt libens coniicio: cuius numinis est vnius, auspicia rata irritáve facere omnium inceptorum. cuiúsque admirabilis prouidentiæ beneficio, res malo exemplo cœptæ, exordióque non probabili, vt quidem est iudicium mortalium, bene interdum ac feliciter eueniunt cum stupore ipsorum. Exierunt nuper libri quidam bonis (vt speramus) auibus: mihi quidem certè lætis, qui pene neutrò propensius antea auspicari institueram, cum de cælo seruarem pro meo instituto, attentè satis ac solicitè. Hi cum in manus meas hæc prodentis incidissent, forte quadam oblata, non quæsita & rogata (neque enim controuersiæ inter doctos agitatæ, cognitor esse accuratus cogitabam, & succisiui temporis tantum lector iandudum esse cœperam, non modo commentator) Verum eos libros percurrere mihi cum contigisset, primùm ea de re homines non leuiter amare cœpi, alterum præsertim à quo nũquam animo alienus fueram ob ingenium hominis doctrinámque eximiam, etsi à studio partium illarum nõnihil diffidebam: deinde nobis literísque gratulatus sum, quòd res controuersas spectare ad concordiã quadãtenus existimaui: siue illa futura est multo æquior condicio dissensionũ, & expiabilior. sedatioribus tãtũ animis opus esse mihi visum est: stomachísq; nõ ita crudis vtrinq;. Hactenus impetu & clamore, & præcipiti impressione res gesta sit, quandò ita res nata est: placidioribus iam modis argumẽti tanto interuallo

reducti, agenda est tragœdia, si quidē est peragēda. Est autē eius generis argumētū, quod vtroque versus fœcūde tractari, & facunde etiā possit magna quidē ex parte: sed vtinam tranquille quoq; ac cōposite. id quod tum demum futurū est, cū modos ipsis actoribus fecerit æmulatio digna Christianismo. In causam vtrinq; insignes ac numerosæ aduocationes subscripserūt, illinc tamē plures studio præcipiti aut incōsulto. In illam etiā partē nostrorū hominū trāsitiones, meticulose quidē illæ atque mussitabūdè, sed tamē crebro factæ sunt, & tanquā palabūdè. Vsqueadeo quædā sunt, sic à cōmuni persuasione auersa, vt tamē ea controuersa fecerit festiua nouitatis facies, quæ aut erronibus animis, aut volucribus mirè lenocinatur. cū eo quoq; quòd illinc copiæ ex euocatis ac volonibus cōflatæ sunt, quæ ad pileū insolitæ libertatis & inauditæ cupidè cōuolauerūt. Mihi verò cū non paucis id permolestū fuit, & simul periniquū esse visum est: quòd literarum bonarum opinio nostrarū iuxta atque peregrinarum, in inuidiam vnà quoque cū inuisis dogmatibus, in discriménque vocatæ sunt eam ob rem, perinde vt in crimen. siquidē quàm maximè hic visa est feruere cōtentio, atque illa ex parte per occasiones passim eualescere (aut casus enim temerarius interdū, aut hominum culpa victoriæ impotētiū, hic quoque quodāmodo νίκην ἐπιχαλκέα fecit) tā maxima flagrauit inuidia ad populū primorésque, literarū splendor restitutus ac rediuiuus. O quàm inique iudicium sensus cōmunis vel natura, vel moribus cōparatū est. Verū huiusmodi studiorū erat nostrorū cōdicio, iniqua quidē illa, ac tantū nō pœnitēda, sed tamē vt sperare meliora liceret ac lætiora. Ecce autē (pròh Christe splēdor diuinitatis, decus humanitatis) facinus, scelus, nefas, literis ipsis ex æquo penè indignū & importunū, nō vernaculū quidē ipsum,

neque nostræ fœturæ: sed importatũ audacia proiecta, vt mihi cõpertũ est: cæterum ætatis nostræ probrũ olim futurũ, nisi diuina benignitate verterit in clausulam malorũ: id quod sperare ipsi nõ de nihilo cœpimus. Nobis igitur hæc scribẽtibus, hydra quędã cæcæ ac vesanæ peruicaciæ, quæ in tenebris alebatur, in hac vrbe repente, aliisque multis nobilibus in oppidis extitit ac prodiit: factionisq; inuisæ ac lucifugæ, plæraq; literarũ ignaræ, corda, sensus, ora, sic insanè, sic dirè peruagata est, vnus vt & alter Hercules, claua, ferro, flãmáque rẽ gerẽtes, satis esse nõ possent, si superstites essent, tetro ac multiplici monstro, plurimorúmque capitũ, conficiẽdo & extinguẽdo. Etenim cõiuratæ impietatis dirísque deuotæ homines, scelus ausi cõfidẽtius, quàm illi quondã Athenis Hermarũ accisores & demutilatores, eadẽ nocte cõdicta cõpluribus in oppidis, iisque disiunctissimis, ex cõposito, & veluti eodẽ furoris signo sublato, proscribere sustinuerũt, edictísque maledicis cõfigere, decus & columẽ, pignúsque Christianismi. Et furialis quidẽ ille genius, cui ne Christus quidẽ ipse seruatura hic fungẽs, omniq; imperio præditus, ita fuit sacrosanctus, quin eius innocẽtiã tẽtaret numeris omnibus absolutam, nuper ad sacrosancti charisterii maiestatẽ, nõ modo imminuẽdã, sed etiã obterẽdã accinctus & proculcãdã, inuenire potuit qui manus cõscelerare tanto piaculo nõ vereretur. nempe tẽporis condicionẽ nactus propemodũ fide cassi, mũdo nihilominus agẽte, quàm ea quæ antiquissimæ fuere curæ sæculis melioribus. ac post Triumuiratũ quidẽ illũ morte è medio sublatũ, qui ad errorẽ antiquũ denuo asserendũ, ab ipso designatus fuerat, supparis audaciæ cõplureis alios substituit, qui prouinciæ succederent flagitiosæ eadẽ peruicacia. Gliscẽte deinde scelerũ profectu vt natura fert malorũ, Aium quidẽ illũ loquentẽ, sed

ſtygiũ allegauit, è ſinu ſuo productũ, appoſitiſſimũ emiſſarium ad enecãdam fidẽ Chriſtianiſmi, in ea prouincia in qua maxime valere adhuc orthodoxia vigeréque videbatur. Vt breuibus abſoluã, poſt ſolicitationes multas, variáſque hominum noſtratium, quaſique iam labantibus animis complurium, repente Aium locutum è faucibus Orci excitum, diris ipſis ſororibus diriorem, in ora populi inhalauit gentilis Chriſtianiſmi, recta & ſincera religione imbuti in vniuerſum, vt qui maxime. diceres crapulã quãdã Ditis patris eſſe, Mephitim eructãtis prodigioſæ ac piacularis impietatis. In præſentiáque ſolicitudinis publicæ ſumma, in eo erat præcipue occupata, vt gens ſanæ perſuaſionis alumna, extinguenda catharmatũ multitudine, atque è medio omni ope ſummouẽda, quaſi manu quadã Orci emiſſaria, gratiã à Chriſto ſeruatore ineat ex piabilẽ, cuius maieſtas, paucis hebdomadibus læſa fuerat ſceleſtiſſimé. infauſtã hoſpitalitatẽ impietatis trãſlatitiæ, quæ eã contagionẽ attulit. O quænã ſatis terra diſcedere, quod chaſma dehiſcere illis Triumuiris potuit, ne nominatu quidẽ dignis: eorúmq; mox hypodidaſcalis poterit, niſi cito reſipuerint? quod equidẽ nõ deſpero. Itane verò Herculis ærũnarũ inſtar fore ſibi putauere æquales noſtri mortales, ſolicitaſſe inferos ad dogmatis eius monſtrũ, in lucẽ denuo reducendũ? Quæ (malum) tanta illis eſſe potuit philoſophãdi cõmentãdive inſania? Siccine huius ætatis philoſophiã feriatã eſſe infeliciter, & vitæ exitiabiliter, vt in ritus recte atq; ordine cõditos, auguſtarúmq; ætatũ cõſultis cõprobatos, inquirere auſi ſint perpauci terræ filii? Siccine ἐρεβοδιφῶντας (vtar enim verbo Ariſtophanis) omnia rimari iuuit, vt ſeſe humo tollerẽt homines pumiliones, vt Herculis & Liberi, noſtræ memoriæ æqualiũ, terminos ſuperaſſe famámque viderẽtur? Ex eorum autẽ alio-

rúmque curiositate nimia & audaci, errorum odyssea primum Christianismo, deinde scelerum iliàs & piaculorum enata: quæ cœlum terræ miscuit, & chaos penè reduxit. Extitit haud ita pridem ingenii mediocris homo, qui cupidine gloriæ accensus, cæca & præcipiti, ne ad musarum conuiuium venisse ἀσυμβόλως diceretur, symbolum attulit commentitium, quod à magistris suis acceptum hominibus absurdissimis, longo vsu suũ fecit: longe futurus vtique felicior, si vmbra tantum esse, atque ad epulas venire philosophiæ, asymbolos maluisset & inglorius. O mores huius ætatis. Hanccine amentiam? Hunccine prudentiæ communis ac publicæ contemptum? Itáne verò homines vegrandes, cum sese in tragicam proceritatem cothurno sustulerint arrogantiæ, in cœlum arietare verticibus audebunt insanissimis? sanctissimarum ætatum prudẽtiam atque doctissimarum, compellare vt deliram scriptis suis non verebũtur? Atqui præclara illa scripta, pigmentis inanibus iudicium hominum fallẽtia, quæ Saturno consecrasse se putauerunt, Vulcano quotidie magno plausu dedicantur cũ eorum professoribus. Quin & vno edicto omnibus in prouinciis, primo quoque tẽpore animaduersionis diuinæ, aut sensim fortasse, conflagraturi sunt per resipiscentiam publicam. quæ aut futura est vtique ipsa propediem, aut ad extremum actum fabulæ rerum humanarum ventum est. Id quod significare videtur conniuens in hisce facinoribus, vel conniuenti similis potius, ludorum ipsa seriorúmque inspectrix & præses prouidentia, locorum etiam personarúmque designatrix: & verò omnium vt potens & moderatrix, ita recte ac secus actorũ ac consultorum arbitra peruigil, & æstimatrix. Quisnam igitur furiatarũ concionum: quis perditarum coitionum nefas præstaturus est? quis porrò pessun-

datæ & cõuiciis conculcatæ mysterii mysteriorũ reuerentiæ? hoc est enim quod magnus Dionysius τελετὴν τελετῶν appellauit, quasi piamẽtũ piamẽtorum, sacramẽtũ sacramẽtorũ: & Synesius ἀπόῤῥητον τελετὴν, id est sanctiorẽ expiationẽ & reconditiorẽ. Egregii verò philosophi, atque de literis sacris æque ac profanis meriti, qui ne nomenclatori quidem (vt aiunt) in patria antè noti, etiam inclarescere huiusmodi docendis tragœdiis, vbique gentiũ, concupiuerunt & sperauerũt, etiámne cũ scenam in diuersum verterent theologicæ sapientiæ? etiã cum offensione tercapitali ad superos mortaleísque offensuros se viderent? O dirã væcordiam. en rerũ humanarũ diuinarúmque magistram philosophiam: en disciplinã, fidei & charitatis dei, tertio quoque verbo cõmendatricem: numine (credo) grauidã paracletico, quæ nobis pepererit dogmata huiuscemodi. Et cum nefastæ illius doctrinæ promulgatio repagula fregit reuerentiæ dei: tum cõmentarii licentiosi, alii super alios certatim elucubrati, ad vltima impietatis exẽpla, diuinarúmq; rerũ contẽptionis, quãplurimos perduxerunt. Ius & fas vnà cũ dei metu deiecta sunt passim è vitæ priuatæ gubernaculis, ex quo licẽtioris religionis patrociniũ, viri docti suscepisse visi sunt. Priuatæ vitæ dico? quid si etiam multis in locis publicæ? Cedente enim ex ecclesia Christi rituum priscorũ disciplina, ceremoniarúmque receptarũ opinione ab istis exibilata, cõcessit vnà quoque fides, nõ è foro tantũ vænalium, & è nundinis: sed etiã è præcordiis hominũ: nempe quasi decoctrix pollicitationũ domini. Est autẽ hic ordo rerũ atque processus, vt licentiã istam, solutam legum canonicarũ vinculis, & cultus immunem religionis, euestigio sequatur cauillatio prouidentiæ, cum incuria salutis: quod luculenta docuerunt experimenta. At verò in primis id rancidum est auditu ac putidũ: quod

tacere non quiui prorſus cum maximè cuperem. Nam fides & dilectio euãgelica, auguſtæ quidẽ illæ virtutes, omniúmque virtutũ longe principes: cæterum hac ætate, his moribus, his hominibus, nõ niſi de nomine cognitæ, bene factorũ omnium, inſtirutorúmque egregiorũ ſplẽdorem, vmbra quadam nomenclaturæ, vt ampla in ſpeciem ipſa & vendibili: ſic euanida reapſe & futili, obſcurauerũt. his enim vocabulis ſanè plauſibilibus ac ſonãtibus, cõmentarii farcti ſunt aliquorũ, ad faſtidiũ vſque aurium, offenſionémque lectorum, cũ eleuatione improba & propemodum ſcurrili humanæ virtutis & iuſtitiæ. Ita vitiorũ omnium colluuioni, ſcriptorũ verborúmque impudentiæ, & grauεolentiæ dogmatũ, quæ nullũ non paulo ſagaciorẽ offendit, Minerua (ſi diis placet) peplum ſuũ obtendere nõ grauabitur? In quo peplo virtutes illæ primores ſolæ iam attextæ ſunt, vel verius prætextæ, magna cũ inuidia literarũ elegantiæ, cum noſtræ, tũ peregrinæ. Nam (pròh dei hominúmque fidẽ) quis fauere iam lingua, quis temperare ſtilo poſſit in tanta indignitate ſacrorũ pollutorum? Indignitatẽ dico? Quid ſi autẽ ad vltimũ ventum eſt diſcriminum? quippe cũ de aris, de focis ſanctioribus, de tẽplis deo ſacratis dimicandũ ſit? de pignore denique immortalitatis beatiſſimæ & tanquã de palladio Chriſtiani nominis periclitandũ? ſidera quis mũdúmque velit ſpectare cadentẽ, Expers ipſe metus? quis cũ ruat arduus æther? Terra labet mixto coeuntis pondere mundi Compreſſas tenuiſſe manus? Vel quòd Theodidactorũ appellatio ætate deterrima nata eſt, ac nullo metallo digna, mundo in nequitiam, in perfidiam, in diuinæ ſponſionis diffidentiam, in nihil non erroris denique vergente & præcipiti, in nullum non nefas intrepidè ruenti: eccui hoc tandem ſtomachum non moueat, qui quidẽ ipſe fibras corneas non ha-

beat? Nostrísne moribus credemus euangelæ legis mysteria, benignius esse quàm antiquorũ liberaliúsque credita? familiarius & simplicius aperta? at verò priscæ sanctitati, tanquã rusticiori, quãlibet rerũ mirificarũ designatrici, operta illa fuisse, aut ab oculis auersa? Cur igitur Christus sui ac veritatis testimoniũ capitale, eorũ sæculorum animis denũciauit, si de arcanis altioribus celatos illos voluit? Mirum verò nisi perpaucis hominibus nuper credimus, sanctissimis (credo) antistibus theosophiæ, datum esse diuinitus, vt figuras, vt tropos oraculares intelligerent penitus, vt diuini iuris nodos soli, vt legum ænigmata soluerent, vt ratarũ irritarúmque legum discrimen certũ tenerent. denique vt ceremoniarũ ritus, ecclesiæ domini effata præirent solẽnia, quæ maiores illos olim maximósque prætererũt. ætas igitur nostra θεοδιδάκτους sapiẽtes edidit: superiores omnes ætates homines αὐτοδιδάκτους, eosdémque λιθοδιδάκτους. vitã credo, deus ὀψιμαθῆ esse voluit, quæ sero demum tẽporis nouissimi ac præcipitis, theosophiam cognouerit. Scilicet is superis labor est: aut fuit heri primũm aut nudiustertius. Theologici senatus conscriptos spiritus dei paracletus germanã paulo antè docuit rationẽ colendi sui, ac promerendæ gratiæ cælestis & viuificæ. ad eam autem maiorũ olim gentiũ patres, quãlibet vitæ sanctimonia memorabiles, aspirare non potuerunt. Vel hoc quis non credat, qui huius temporis instituta, qui vitam, qui zelum æstimarit hominũ inclarescere quoquo modo cupientiũ, ne dicam cacozeliam? At enim non magistrorũ hic crimen, sed discipulorũ coarguimus: operam suam ipsis odiose vẽditantiũ, & verò inuitis atque respuẽtibus, hieronicarũ præmia, olimpiáque vincentiũ, cũ improbe, tũ verò inuidiose decernẽtium. Esto sanè hoc crimen sit turbæ inepte assentatricis, & tanquã operarũ quarundã

vilium suffragia sua nummo sestertio addicentiũ. id enim mihi libens doctrinæ hominũ merito persuadeo. verũ eo saltẽ nomine in culpa sunt ipsi non leuissima, quòd futurũ rei euentũ prouisum habere perspectúmque debuerũt. Atqui vel id fuit recordãdũ, quòd cũ carceribus sese effudere quadrigæ, Addũt in spatia, & frustra retinacula tendens, Fertur equis auriga, nec audit vulgus habenas. Nam quis iam nauem retro inhibeat, quæ fertur in scopulos, cũ remiges obsurduerunt? cũ vectorũ plurimi seruari non cupiunt? Tum illud extẽplo occurrit hæc cernẽtibus, neque extẽplo tantũ & cõfestim, sed etiã ex ecclesia cõferctim, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, quod prisco sermone celebratũ est, in discipulos huiuscemodi. Turbæ igitur ingeniũ, æstimatũ oportuit, quæ cursim in eam sententiã ire pergit, cæcáque & præcipiti ferri cupiditate: quã satis constat non tam secundũ libertatem pronunciatã esse, quàm secundũ licentiã vindicias dedisse legũ metu solutam, humanarũ iuxtà diuinarúmque: aduersus quod censuit prudentia memoriæ consecratæ, & venerationi semper habitæ. At eius vnius auctoritatis fiducia, magna hominum multitudo, benigna & liberalis interpres eorum quæ scripta sunt de iure immunitatis Christianismi: πόῤῥω ἔφθη ἐπιπηδῶσα ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, vt est in prouerbio. Pròh superi, rem præcipitem (identidem enim rapior in stuporem) rem nouitatis inauditæ, & fortasse omni ope procurandæ, quámque propter lustrari ædes domini ciuitásque sanctissima debeat. Nimirum aut finis rerum adest, aut censura ista vel noua vel rediuiua quadã ex parte, tam multiplex, tot capitũ, tanto interuallo denuo nata, breui interierit, aut stili sui modũ valde temperauerit. Vnáne litura deleuerit, circunscripserit, obliterarit leges, ritus, mores, vsus, in communi sensu vitæ, in prudẽtia tot ætatum inustos? veterrimæ sa-

pientiæ subscriptione elogióque cõprobatos? Per me quidem esto, vt quædã circũscripserit vt superuacanea, quædam vt obreptitia præterierit, nonnulla vt spuria notarit, siue conniuentibus illa, siue somniculosis obrepserint religioni tẽperandæ præfectis, ne quid durius dicam, sensum etiam ipsum cõmunem circunspectiorem in modũ, acriorémque cõformauerit. superstitione porrò futilium ceremoniarũ, aut emortuorũ quorundam rituum homines non imperitos soluerit: quæ hactenus obstrictam passim tenebant cõmunem etiam prudentiã nexu opinabili, atque inueterato. Hæc atque alia quædam huiusmodi per me licet, & per multos, vt nõ modo festiue ac plausibiliter fecerit, sed etiam commode ac cõmendabiliter. Quòd autẽ blandiente incepti plausu, ad viuũ altius sensim atque altius stilum suum sic impressit, aut impressisse certe videtur, Christianismi vt disciplinam, nõ tam ad disquisitionẽ senatus consultiorũ hominum doctiorúmque vocarit, quàm momici eam conuentus tabellis subiecerit: id verò intolerandæ est cõfidentiæ atque iniquitatis, siqui tueri velint: capitalísque adeò erroris, siqui auscultare illis obstinauerint. Nisi verò deũ ingenia tot ætatum, nisi annorũ sexcentorum sapientiam, & verò altero tanto maiorẽ tarditatis damnasse credendũ est: sic excordis & stupidæ, cõprehendere cuncti vt nequiuerint vim verbi euãgelici: vnum autẽ & alterum tantũ nostros æquales, intelligentiæ puræ restituisse suam cõtrà sententiam, qua sentẽtia cætera multitudo cultrix Christianismi, eiusdémque alumna, tam grauiter ad hoc æui mulctata est. aut nisi seculi deterrimi philosophiæ prouidẽtia, veram, meram, & (vt aiunt) ipsissimam sapiẽtiam, familiariter & indulgẽter ostendit, vt æmulæ fortasse supra alias fidei apostolicæ, aquísque (vt ita dicam) inambulantis, & priscæ sancti-

tati, insignibúsque capitibus Christianismi, inuolutam ipsam edidit, vel imaginariam potius exhibuit spectandã & ludificatriculã. Acta(credo) hominũ mirifica, vitáque exẽplaris, fidem multitudini facit eorundẽ doctrinæ numine præsentissimo sanctæ & consignatæ. Felix profecto seculũ, si ita est: illíque ipsi homines deliciæ sunt domini: neque ii quidẽ modo apud deum gratiosi, sed eorũ pleriq; multo magis discipuli: quippe qui omnibus penè numeris immunitatis donati sint diuinitus vt quidẽ audimus, & interdum vidimus plerosque interpretari: quanquã ætate ferrea terrigenarúmque nati: macti quidẽ illi cælestis priuilegii promulgatores, iuris diuini interpretes, blandi & populares. beata verò vasa domini, sic à prouidentia electa: queis haurire solis liquidã illam aquam datum sit, è puteis consecratæ sapientiæ, quæque post annos plus mille ac ducentos, capere prima potuerint sensum, vsum & fructũ manantis inde doctrinæ. Et anchoram, si diuis placet, Christianismi, cũ ecclesiæ Christi iactatæ & fluctuãti, tum fidei labefactæ & charitati dei iam cõclamatæ, nouæ istius philosophiæ axiomata iecerunt? Quod eorum quidam sentire, scribere, dictitaréque videtur apertissime. At hæc tamen disciplina, quãlibet sanctæ familiæ mater atque religiosæ, thiasum tamẽ vnà quoq; peperit, in theatróque edidit, Satyrorũ Eleusinia veneranda irridẽtium, audacia sanè, impia & detestãda optimæ partis mortaliũ opinione. O malè, ô absurdè, ô intolerantissimè factum, quod paucorũ causa doleo, hominũ doctissimorũ eorundémque dignissimorum, qui ingeniorũ suorum specimina cõmẽdabilius ederẽt, publicéque fructuosius: quod fortasse facturi sunt, cũ deo visum fuerit, Vertunum illũ abditum circumagere prouidẽtiæ. Pulchrè exorsam esse telam noui operis, in sermone erat hominum, atque etiam

opinione,cornicum ſtatim oculos cõfixiſſe doctrinæ nouæ acumen ferebatur: at mox blandiente prætextatorum quoque ac purpuratorũ plauſu,modum tenere ardor animorum oblitus eſt, vt eſt mortalium ferè natura cõparata,cũ quidem marte ſuo potius inſtincta eſt ipſa quàm diuinitus. ſermonis autem impotẽtia plurimũ quidem illa offenſionis habuit: ſed eorũ præcipue culpa, actorum ſane ineptorum,qui Mimo ſubterſeruiẽtes, partem quidem non contẽnendã iucundo,aliquãdiu multis,& plauſibili, dum coryphæis ſuis ſuccinunt, ſumma proteruitate vocum,ſententiarúmque vſi ſunt,& exquiſitiſſima. Id enim nõ modo magnũ frigus attulit dramati noui operis:quod pulchre ſteterat re calenti:ſed etiã puncta multa, eademq; claſſica,in ſummam cauſæ detraxit. Accedit quòd factioſum vulgus, occultarũ concionum œſtro vel coitionum potius extimulatũ,vehementius flãmam aluit inuidiæ,faces alias ſuper alias ſuggerẽs patrandis eo nomine facinoribus.quæ flãma cum apud nos caſu magis neſcio quo cõſediſſe,quàm inopia materiæ putaretur:(quippe factionis ſtudio non obſcure inualeſcente,minúſque in dies ac minus criminoſe)inuidia ſuppreſſa aliquãdiu,nocte vna erupit magnũ in incendium,nihil minus expectantibus:quo euenit vt plures in ſecuritate acquieſcentes,partim deprehenſi ſint, partim ſemiſomni euaſerint, ac nõ nihil ambuſti,ex incẽdio tumultuoſiſſimo. Ianque nobis hæc pro dentibus, multitudo non contẽnenda Vcalegontum,non tãtũ eo caſu flagrare inuidia,ſed etiã flammis cõflagrare, quod doluimus,cœperat. plures enim ſceleris cõuicti fuerunt, nec tamen niſi ad extremũ confeſſi, quàm pro opinione hominum ac fama quæ præceſſerat.vt niſi præſentiſſimo numine,atque præter expectationẽ hominum detecta eſſet cõiuratio, & patefacta in ipſo tẽporis articulo,

res non ad dissensionem tantũ ciuium de re summa Christianismi, sed ad direptionem & cædem mox spectare videretur. Maledicorũ autem partim, malefici quoque esse ita affectauerant, vt proscribẽdæ passim orthodoxiæ, cõfigẽdíque verbis, & maledicentia libellari atque programmatica, sanctissimi crusti & consecrati, partes sibi depoposcerint: non contenti tacita atque ignaua sceleris conscientia, nisi tragico facinore piacularíque admisso, pariter quoque cũ animis manus arsuras conscelerarẽt: sicque multitudinem eundẽ in furorem traherent. partim etiam eorum viam in cælum inferũ affectauerãt Herculis AEtæi Calanorúmq; exẽplo. Cæterũ vtrosque pœnituit, puduítque ad extremum, elatæ funere religionis probæ quãtum in ipsis fuerat: id quod ipsi testari certissime possumus, quos vehementer misertum est hominũ pœnis exagitatorum temeratæ, & compellatæ capitaliter, pérque cõpita traductæ, victimæ, dei verbo consecratæ. Illud vix dixeris indignúmne sit magis, an ridiculũ: quòd homũculi permulti non plane trientales, in partes descendere feroculè instituerãt, vel ascendere potius, atque in digitos erecti, sic causam totam cõplecti, vt hoc vno ingenii sui documento, sibimetipsis viri magni: stultis etiam hominibus aliqui esse viderentur. Iamdudúmque vel pridem hæc ratio cœperat esse inter alias celebris ingeniũ & industriam proferendi, in mediúmque prodeundi, hominibus præsertim literarũ nesciis. quos rhapsodos paucis mensibus, an diebus fieri moris erat locorũ scripturæ cõmunium, in libellis decãtatorũ in dies aliis super alios exeũtibus, hósq; pensiles circũferre cũ pugione solenne erat nebulonibus, aut in loculis tunicarũ conditos, sicunde metus erat. horum autẽ ilias nobis orta est paucis annis, atque huiuscemodi inscriptionũ, quas propter vadimonia deseri pos-

ſent, quod olim Plinius dixit. Equidē doctorū cauſa aucto rúmque nollem factū, chalcotyporū vt officinæ vacaſſent libris vernacula lingua ſcriptis, paſſim editis ac publicatis. id quod eorum refert maxime, qui meriti ſunt imprimis, vt tanquā inſignia familiarū enumerētur huius philoſophiæ, qualis eſt illa cunque. Nam veluti tractata notam labémque remittunt Atramēta, ferè lectores crimine fœdo Splēdida ſcripta linunt, aut ſi malunt ipſi, cādida. quanquā & latius multa leguntur, quæ criticam manum poſcere doctiorū ac prudētiorum exiſtimātur: notámque ſpuriorum manere indignorúmq́ germana familia. Aduerſariarū quidam partiū, quanquā non admodū ille quidem atrox cauſæ inimicus in ſummā, vt præ ſe ferre videbatur: ſed ridiculis gaudēs, cauillando aiebat, è ſemine nouarum rerū iacto nationem quandam Thaumantidarum extitiſſe protinus. ſic enim appellabat, qui ſtultorū admiratione magis, quàm ſuapte vi creuiſſent. in quorū diſciplina, fluxa tantū eſſet & euanida veritatis ſpecies, religioniſque probæ ſcita magis & vendibilis, quàm rata & probabilis adumbratio. ſimul fidei & charitatis ſimulachra monogrāma, ideis haudquaquā ſolidiora, non aliter atque in ea cæleſti ſpecie, quæ Thaumantis ob id dicta eſt, oculorū ludibria pro veris rebus cedunt, apud homines quidē naturæ rerū inſcios. Hæc hominis forſan cauillatoris verba videri poſſunt, vel cauſæ magis inuidioſæ iniqui, quàm animi è ſententia loquentis, quod quidē ad aliqua pertinet, ad aliquóſque eorū. & fateri tamen oportet, vel defenſores ipſos patronóſque nouitatis, vnius & alterius mortalis fiducia (ſiue illa fuit confidētia, vt plurimi cēſuerūt) prodito audaciæ exemplo, mentē, linguam, ſtilum, temeritatémque factioſæ multitudinis, ſoluta paſſim fuiſſe, liberatáque prorſus dei reuerentia atque religione: vnáque eſ-

frenatam esse proteruitatem morum, petulantiam & lasciuiam. Quare in sæcula nõ ituram auctorem tantæ nequitiæ philosophiam, omnino credibile est. sæcularem enim patientiam huiuscemodi rebus prouidentia non solet accommodare. At enim, hæc ego nunquam mandaui, dices olim, nec talia suasi. Credo equidem cordi tibi hæc nunquam fuisse, quisquis es literarum sacrarum studium candide prosecutus: plurimósque doctorum ita opinari arbitror. nemo tamen non illud statim excusanti intorserit ipsi auctori, si quidem secum agi placide patiatur. Mentis causa malæ tamen est, & origo penes te: quippe qui elementa prima condideris, vnde fanaticum vulgus axiomata prima mutuatum est disciplinæ impiæ & detestandæ, quæ discẽdo quoque in dies dirior fit, & putidior. Iam verò quòd viris bonis, doctrina & facundia claris, lautáque musarum supellectile copiosis & ornatis, in concionibus inuidiose, in cõsiliis pene criminose obiicitur: quòd homines his ornamentis nobiles, ad labefactanda orthodoxiæ placita accincti sint: quòd sobrii ac meditati, subductáque (vt aiunt) ratione, pessundare religionem priscam, ritúsque antiquissimos tentarint, atque probatissimos: succincti & freti linguarum cognitione: id tandẽ nõ viderint ipsi quò pertineat? quò gentiũ, quò errorũ, malorúmq; euasurũ sit, nisi obuiam mox itum sit consensu literis incumbentium? si quidem togata multitudo, prætextatorum ordo, atque senatorius, holosericatorum denique natio, & cohors torquatorum, despuere literarum elegantiam perrexerint, vt contaminatam errore translatitio? Quorsum tandem? inquient. Nempe vt iubere actutum atque vbique necesse sit, literas ipsas valere cum peregrina eruditione, errorum importatrice

multitudinis opinione, atque etiam paucorum ac procerum. Quotus enim quisque in iis iã studiis acquiescere in animum inducet, quæ populi præiudicio, optimatum assensu, decretis criticorum damnata esse viderit, atque in exitium acta? At verò hoc consilio quid abruptius? quid nobis deploratius? quid ingeniis præstãtioribus calamitosius? quid vitæ denique damnosius esse potest, & exitialius? Proinde si semen à fruge, si sementis à messe cognoscitur, si ab euentis rerum cõsilia huiuscemodi æstimanda sunt, quàm auspicato susceptam esse rerum nouarum molitionem, quibus ominibus exorsam esse ꝗdam istam, ac detextam dicemus, quæ plus atrocis contentionis attulit ecclesiæ, stragísque religionis, quàm illud olim malum discordiæ Ilio ac Troianis importasse, Græciæque dicitur. Et sic quoque natum heri ac nudiustertius euangelium aut in medium primum allatũ, nos credere oportet, quod ille triumuir scripsit, multíque subscripserunt? Scilicet Lucina nascẽtis denuo veritatis ac sapiẽtiæ fuit, doctrina enata stygiis ex oraculis. Nam quem putemus alium quàm tenebrarum antistitem, choragum eius fuisse fabulæ, quæ Titanica magis impietate, quàm tragœdiæ interpolatæ mangonio, nobilitata, à cuneis paucis assensum, à plurimis abominationem retulit? At is tanquam philosophiæ salem sese cum suis illis nobilibus collegis attulisse gloriabatur, vt quidem colligi ex eius verborum arrogantia potest: deíque & hominum fidem identidem implorabat, quòd philosophiæ studiosi respuerent eum salem vt noxium & venenatum, quem ipse & candidum, & theosophiæ priscæ probatum videri contenderet: & verò è seruatoris mensa epulóque petitum. En animam & mẽtem cum qua dii nocte loquuntur. En condimentum, quo natalem euangelii recens nati, celebrare philosophia

debeat. O insanam & capitalem philosophiam, iugulati iandiu dogmatis exuscitatricem: quæ non modo res ancipites & olim controuersas, academici moris venia disputare, sed res etiam præcipites & nefarias, constituere & decernere ausa sit. huiusmodi est igitur hominum sapiētia, qui ecclesia antiqua disturbata, nouam ædificii spiritualis rationem nobis informauerunt: quam ad normam exlegis licentiæ, ad regulā Lesbiam, & pro cuiusque libidine tēperandā, vel deprauandā potius, ad perpendiculum denique exegerunt ventis omnibus agitatum, euariātium dogmatum ad arbitrium cuiusque legislatoris, legis & prophetarū interpretis perditissimi. Est autem operæprecium cōmentum attendere Stygii machinatoris: & simul exordium & omnes actus fabulæ, quæ à socci facie prima & comica (vt ita dicā) fronte, ad cothurni non dico grauitatem, sed atrocitatem diram erupit. homines enim nouandarum rerum cupidi, paulatim id fecerunt, vt sponsam domini primum, parentem vnicam Christianismi, eiúsque clientelæ in fide Christi positæ, veluti iam anum ac senio delirātem, iugulare instituerent suo sibi gladio, vt solenne est ferè impiarum factionum conditoribus: id est verbo diuino, sursum deorsúmque versato, ecclesiæ au ctoritatem placitáque abrogare. deinde matrem sibi aliā vt adoptarent moribus suis appositiorem, quā veram domini pactam esse dilectámque contendentes, ex ea dominum ipsum Christum non liberos suscepisse statuerunt, sed obnoxiæ mentis seruos, nexǽque vinculis duræ necessitatis. cæterum eosdem immunitate præditos operis faciundi acquiescere in cubili iusserunt fidentis deo securitatis: in dilectionísque cōplexu inanis & euanidæ. Ex hac prole, τῶν θαυμαντιδῶν alia rursus enata τῶν φιλοσυμβόλων deterior natio, ex iisque mox ἡ τῶν μισευχαρίστων prognata, tāquā

ex aspide vipera. Porrò autē si perrexero, vereor τῶν ἀθέων natione ominari: καὶ τῶν μετενσωματικῶν, qui & μετεμψυχωματικοὶ dicti sunt. O fidē perditā. Videāt obsecro, videant (inquā) etiā etiámque, qui præmiū sperauerūt tyrannicidii, ne in inuidiam eis spes euadat odiúmque parricidii. Nisi non est parricidium, diuorum ipsam matrem, de cælo detraxisse, vt est latine loquendi consuetudo: de gradu (inquā) dignitatis, existimationis, & maiestatis, ecclesiam dei pactam deturbare voluisse. Vide quid promouerit non paulo curiosior in ritus inueteratos inquisitio. nam dum in sponsæ domini mores à crepundiis eius inquirunt: dū gemino (quod dicitur) ab ouo exædificationem ecclesiæ dei repetunt, paulo ἀναλυτικώτερον vtique philosophando, religionem Christianismi ad chaos reduxerūt academiæ. & dum operis expolitionem detergent homines (vt videri volunt) anthypocritæ: velut ornamentum ascititium ac religionis lenocinium: operis ipsius compagem symmetriámque dissoluerunt. ita fit; vt qui se solos cum familia sua, in filios dei adoptauere, quod ex eorum scriptis apparet, dæmonidæ ipsi permultis Titanúmque gētiles magis esse videantur. Hi sunt autem qui vnitatem spōsalium cœlestium scindentes, Christum ipsum digamum quodammodo faciunt, cum sit pseudogamia verius eorum ecclesia. Egóne vt credam eam esse filiorum dei matrē, quæ monstra tot ediderit? cuius vtinam puerperæ loci iam essent eiectitii. quos etiam mortales non puduit, tabulis obsignatis agere ætatum heroicarum cum prudentia, & verò cum paracletico numine disceptare, cōciliorum præside. Itàne verò antistites ipsi soli diuinitus designati sunt, intelligētiæ verbi dei, nunc primùm cœlo delapsæ? pròh superi: impotentiam animorum incredibilem. Religio prisca, & mille ac ducētorum amplius anno-

rum canicie venerabilis: cum prudentia eiusdem temporis, per prouincias nuper in triumphum ducta est ab istis, & contumeliose traducta, ouante licentia nostri sæculi. ob victoriámque audaciæ intolerantissimæ, ornamenta triumphalia iis decreta sunt qui peristyliorum vestitum abiecerant. quorum vtinam ipsorum argẽteis linguis aurea quoque corda responderent congruenter: quod credi ipsi volunt. verbi dei mentio subinde in ore est, & in stilo, summa cum admiratione ipsius: quæ res oculorum aciem vulgi suo splendore sic perstringit, vt quod agitur hac præstigia, cernere non valeat. Quotus autem quisque hominum φιλοῤῥημόνων, philologia quoque illa præditus est, quam in sermone præfert ista rhapsodorum natio? Quasi vero verborum inanis venditatrix, atque institoria verbi commendatio, amatoribus veris ipsius conueniat & cultoribus. certe quidem quosdam vidimus: quosdam etiã legimus in verbo verba dantes apertissime. Nemo nostrum inficias it, victoriam verbi dei ad extremum futuram: omniáque humana instituta, manus ei dare debere summa cum æquitate animi, atque reuerentia. Sed ita demum verbum domini sui sponsa agnoscere didicit, cũ numine conditũ est interpretationis paracleticæ. id quod dominus nos docere videtur, capite sexto Ioannis euangelii. ídque homines certi nuper non ignorantes, vnum & alterum & paucissimos, antistites tanti oraculi, támque patentis prouinciæ inspectores, designandos curauere, libera quidem illos cum potestate, sed suffragio confuso populi, liberalitate lactati immunitatis operum indictorum constitutionibus antiquissimis conciliorum, atque pontificiis. quibus conciliis atque pontificibus illi statim designati imperium abrogauerunt in præteritum, in instans, & in futurum, vtpote vitio creatis igno-

rantiæ verbi. quæ legum abrogatarum promulgatio, licet apud nos translatitia, paulatim tamen repens, eousq; eualuit, vt quæ haud ita pridem & semper παράδοξα nobis erãt, nunc vt πυθόχρηστα à multis nostrorũ hominũ excepta sint. Ex pigmentis autem illis imaginariæ veritatis, ex elemẽtis doctrinæ scitè adulteratæ ab hominibus doctis, ira iusta, an iniusta percitis, deterrimi subantistites & imperitissimi, cinnum attemperarunt, vel verius miscuerũt peruersarum opinionum, errorísque varii ac multiplicis, atque in multis etiam absurdi & ridiculi, is autem nihilominus vnius hactenus nomen tenuit, vt conditoris: magnam partẽ fortasse dogma nõ agnoscentis, atque etiam dissentientis. Et quemadmodum Epeus ille opifex ęqui fatalis, Homeri carmine nobilitatus omen tulit & inuidiam euersæ Troiæ à proceribus Græciæ, qui in equo ligneo delituerant: sic ille quamlibet, doctus alioquin atque memorabilis, inuidia perpetua flagraturus est alienorum quoque scelerum ac scriptorum, siquid ei acciderit antequam illud restinxerit incendiũ, quo incendio nunc ardet luculenta pars finium Christianismi. Neque verò viris bonis ac prudentibus, qui quidem catastrophen considerarint licẽtioris huius dramatis, hoc persuadere quisquã poterit, quod τόνδε τὸν ἵππον ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν ἀθήνῃ. quippe facinoris huius quale est illud cunque exitus, index est certissimus iudicii diuini: ex quo præcipue ratio atque indicatio constat, operǽque precium humanorum huiusmodi consiliorum, si quidem constatura est. Nam pròh superûm atque hominum fidem, quodnam sperare præmium. Sed enim porrò iam vltra clepsydram elatus sum: quam mihi supra admensus eram, indignitate vtique scelerum transuersum me agente, quæ in præsenti nata, insistere me coegerunt, cum recta contendere

iter instituissem. Quare ad institutum cursum ab excessu redeundũ est: quẽ mihi non cupiẽti prorsus iniunxit persona ipsius Aii Locutii, quã equidẽ hactenus induere grauatus eram, cunctatúsque fueram: quandiu quod excusarẽ habebam. Núncque ea quæ scripsi, è plano dixisse vtique videbor ipse, vt mihi persuadeo: non quasi è suggestu, aut tãquã è subsellio quodã superiore. Neque enim eorũ sum, qui in album asscribi affectauerim scriptorũ suo iure disceptantium tantarum rerum controuersiam. Quapropter necessitate me soluam in alteram quoque partẽ non nihil declamitandi, vel cum patronis eius potius legitimis atque ordinariis, expostulandi, quòd paulo minus æqui sint in suum cuique tribuendo: ne hic quoque imprudens stilum, quasi specillum adigam, altius quàm pro data mihi dandáve concessu lectorum auditorúmque venia, qui fines nõ ignorãt modúmque meæ cognitionis. Sunt autẽ nõ pauci qui in nostris exterísq; veluti criticis ac cẽsoribus orthodoxiæ, magnopere desiderent æquitatis aures comitatísque philosophicæ. quippe qui auscultationem accommodare plærunque grauentur iis de rebus animi causa, atque etiam animæ disputãtibus, aut etiam tãtum percunctãtibus, quæ inter peritissimos non nihil cõtrouersæ sunt, quædam etiam iam olim controuersiosissimæ. Ferre autẽ nõ queũt homines quidã eruditione nõ qualibet prædití, se non vi argumentorum, non auctoritatum consecratarum pondere premi (vt quidem ipsi vociferantur) cæterũ præscriptione trisæculari iniquè summoueri, aliquãtóque ampliore, à causæ dictione. Enimuero indignũ esse, nec vltra tolerandũ, quòd obsoletis fascibus nullorúmque iam auspiciorũ, quæsitæ auctoritatis nomenclatura tãtũ gradationis, cõcedere hactenus oportuit maiestatẽ aut dignitatẽ instructiotis philosophiæ, ac

multo ornatioris. Quem tandem inueniet (inquiunt) tam longa potentia finem? Ecquando sese abdicaturi sunt illi æquo animo, dictatura ista Pithagorea, atque omniũ artium cunctarũ disciplinarũ, scientiarúmque cẽsura? omnium dictorũ, scriptorum, ac professionum pro potestate arbitra? non ex boni æquíque sententia, nõ ex antiquissimæ memoriæ doctissimæque responsis, sed ex placitis illius iudicia pronũciãte ex hedræ argutatricis: in qua plus supercilii semper fuit, caperatæque frontis, quàm dignitatis Areopagiticæ, probæque seueritatis. Atqui insolentis magisterii fastu atque imperio sese exuãt ipsi necesse est, si viri boni videri volunt & credi, vt cõgruit eorũ philosophiæ, dictáq; vt præcipuè, nõ dicentes iudicent antiquo præiudicio inuisæ nouitatis. Neque enim virorũ esse bonorum vti præscriptione quantilibet tẽporis, si minus est in causa bonæ fidei, quàm iuris summi, iniuriáq; permixti. Hæc est fere summa eorũ quæ Aius ille loquẽs logodædalia magis improba, quàm facũdia iusta præditus, vltro citróq; altercatione circulari aut cubicularia dictitat: nõ etiam triuiali & circũforanea. qua de controuersia nuper cum cõmunis prudentia in consiliũ hominũ sermone familiari mitteretur, populique sensus communis in suffragiũ: longe quidẽ superior erat ea causa, honestatis morũ patrocinio, quæ ab antiquitate stabat: inueteratáq; forma religionis & pietatis. Alterius autẽ partis numerosa aduocatio, duobus validis adminiculis, causam iure tum scripto, tum moribus recepto, luculenter infirmiorẽ, sustentabat, studio ingenti libertatis legibus solutæ cõciliariis, pontificúmque sanctionibus: quanquã nec ciuilẽ in modum ac legitimũ informatæ reipublicæ congruentis, nec optimatum vitæ. deinde tabularũ nouarum nomine, tanquã vitæ beatæ certissimo omine: dulci quidẽ illo & sane

festiuo primore statim specie, cæterũ mox plausibili tantum ac iucundo legis diuinæ decoctoribus. Hos autem fidem bonam agnoscere, & vnà quoque eam cũ ciuili charitate cõplecti, ægre persuaderi potest optimæ parti mortaliũ. Erant etiam nonnulli in vtrorunque fauorẽ ambigui, & Ephecticorũ similes: quidam etiam nõ Scepticorũ dispares & deliberantiũ. Quibus addubitationẽ extemplo dempsit atrox illa coniuratio, sane oppressa mirificè, illa verò & numine deprehẽsa manifesto atque memorabili. Et quando tamẽ iuris dicendi ratio, de sententia cõmunis sensus, & fortasse prudentiæ pronũcians, ita cõparata est, vt causa cũ suapte ipsa specie, tum verò cardine cõtrouersiæ firmamentóque superior: tamen quadã in parte labet, atque inferiori cedat (in vtriusque enim partis argumentationibus, interdũ aqua illa quidẽ ratiocinationis hæret: sed illius pes in luto dogmatis sidit lõge altius & fœdius) sed quãdo tamen in his prœliis ancipitẽ Mars acrior interdũ victoriam facit: licet bello quidẽ vinci orthodoxia ab æmula sua nõ possit, quam nõnulli loxodoxiam nuncupant: peruelim equidẽ, & optarim votis etiam conceptis, literarũ saltem honoris causa (vt nihil hic aliud dicam) hominúmque illorũ gratia, egregiè doctorũ, in diẽ vt trisæcularẽ lis hæc comperendinaretur: quæ aut tẽporum iniquitate, aut aliam ob causam dirimi coactis omnibus decuriis iudicũ legitimorum nequit. Id tamen interim recepero bona vtrorunque venia, interim vt vindiciæ dentur secũdum eam partem, quæ & rebus auspicato iudicatis à maioribus, & iure luculentiore nixa est: tũ autem quæ spõsores vindiciarũ promptius dare potest, quæ prædes longè plures exploratæ fidei & locupletes. Interim forsan viderint homines singuli & vniuersi ad quos res cõtrouersa pertinet, quid sui sit officii, quæ partes de-

cidẽdæ rei ſint, quæ vnis adiudicari tota atque integra nõ poteſt conſenſu alterorum, in hoc fortaſſe nõ prorſus ini quorum. ſiquidem ſcriptitandi reſcriptitandíque viciſſitudine iurgioſa & gladiatoria, Chriſtianiſmus lacerari, eiúſque exiſtimatio poteſt: reconcinnari & conſtitui orthodoxia non poteſt. Quod igitur fauſtum, felix, fortunatũ his atque illis ſit, viritim & vniuerſim, hoc Homeri carmine eludendam hanc digreſſionẽ eſſe duxi. hócque erit exodium inſerti operi actoamatis, cuiuſmodi à Græcis vocantur ἐπεισόδια.

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν, ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο,
καὶ χόλος ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι.
ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσιν ἀέξεται ἠΰτε καπνός. Verum vt iã ſatis ac nimiũ forſitan expatiati, ad inſtitutam viam reuertamur. Multis & aliis modis teterrimus idem ac vaferrimus criminator Orci, negocium faceſſere mortalibus ſolitus eſt. Nunc enim titillat corpulẽtum hominem atque aſpectabilem, inſtinctu voluptario atque proteruitatis. ſícque inteſtinũ hominem interpellat atque intus conditum, ad philoſophiam theoricam incubiturũ. Interdum cæca cupiditate tranſuerſum agit vtrunque, nõnunquam œſtro vindictæ extimulatũ, vel æmulationis improbæ, præcipitem rapit cum iam impotentẽ ſui. Eſt quando placidè ac leniter inſinuans, & quaſi per obreptionẽ penitus admiſſus, circum præcordia ludit, nõ ſine grãdi noxa, vtpote laſciuia graſſans, appulſu minimè atroci in ſpeciem, & parum tumultuoſo, ob ídque minus ſuſpecto. Eſt rurſus cum occaſionẽ nactus, eas intus intemperias cieat, vt vel rationis frænos admittere affectus impotentes ſui reſpuant, ac ſi quoquo modo inſertos illos nõ reſpuerint, genuino tamẽ eos (vt aiunt) eorúmque echinos lupatáque cõmordeant. tum

verò præcipites deinde væsaniq; ferantur, vt effreni & furiata mente. Quid quod eiusmodi est ille captator astutia præditus & solertia perdita, vt vnde minime ab eo tibi me tuendũ censeas: inde maxime formidolosus sit pugilibus experiẽtissimis. denique instinctor ille fraudulẽtus & versipellis, nulla nõ arte instructus est cæca, surda, & Vulcania, ad hominũ captionẽ. Quo impẽsiore cura nobis si sapiẽtiã audire institerimus, excubiisq; acrioribus, appulsus eius obseruabitur. Certè quidẽ homini philosopho, vtcũque fines AEgypti cõfiniáq; egresso, ac iã in arce philotheoriæ cõmentanti, omniúmq; horarũ excubitori, licet edita illa è specula intueri huiusmodi grassatorem: in triuiis vitæ: in atriis principũ: in cupiditatis, in ambitus, in voluptatis diuersoriis: in erroris cõciliabulis peruolitantem. eorũ verò verticibus plærunque oberrantẽ, qui apicibus honorũ sic inter animanteis bipedes insignes sunt, & eminentes, vt vpupæ insignitæ sunt inter alias volucres. Ad exercitationẽ autẽ hominibus datus est, marcẽtiúmq; animorum & iacentiũ extimulationẽ: animarum iste cõtrectator proteruissimus. mentium vel bonarũ ac castarũ interdum cõscelerator ac cõstuprator: tranquillitatis animi peruigil solicitator, intestinæ pacis turbator infestissimus: lictor exterioris, carnifex interioris hominis: oppugnator patientiæ: constantiæ labefactator: fidei attẽtator: temerator innocẽtiæ: cũ bellua tam importuna, cum volucre tam obscœna, cũ mania, cum intemperia tam fœda, tam terribili, tam immani, nec tamẽ aspectabili, aut aliàs incurrente sensui, singulare certamen & passim & identidem vnicuique nostrum prædictũ est diuinitus, indictúmque, valenti iuxtà ægrotóque, noctu & interdiu, in celebritate vitæ & in secessu, denìq; per omnes vitæ actus ab ineunte ætatula tyrocinióque rationis. Et cũ multa quidem

eius tela sint, omniáque capitalia, iugulũ etiam ferè conditi intus hominis, vitaliáque petentia: exitialius tamen quosdam voluptate euertit, quosdã cupiditate, quosdam vecordi iracundia. Atque alius quidẽ alio telo citius aut nocentius, alius tardius aut leuius sauciatur: cæterum malum subinde rebellans & indomitum, nec remediis ita cedens, vt dormire sapiens in vtranque (vt dicitur) sine crimine arrogantiæ possit, vel capitalis negligẽtiæ: ne si succinctus quidẽ sit copiis omnibus philosophiæ. nulli enim non metuendũ ab illa cæca assiduáque furiarũ trium gladiatura, quarũ exacuti mucrones, venenóque illiti, in aureis, in oculos, in os, in omneis partes blãdè & iucundè incurrẽtes, ad viscera tandẽ sidunt & vitalia. interímq; homo securus, velut è ludicro quodã innoxio digressus, ilia subter cæcum vulnus habet: cum intactum sese esse atque integrũ putet: vsque adeò Stygius ille Proteus, omnia trãsformat sese in miracula rerum. Multifariam igitur plagis cæcis mortales expositi, quonã modo iocis, ludis, cauillis indulgere, quando genium suũ curare molliter & delicatè sine culpa socordiæ, tanquã in alta securitate, possunt? At nos inter sacrũ saxúmque cõstituti (quod fuit quodã in prouerbio) tamẽ nihil minus quàm hoc agere solemus: ridere verò, cachinari, nugari sustinemus. Atqui nisi caute, prudẽter, circũspecte, & tanquã è castello philosophiæ huiusmodi impetus excipiãtur, nisi assiduæ petitiones caueãtur cæcæ gladiaturæ: ad vitalia fortasse impetu primo penetrauerint, vel sensim persederint: si quidẽ in re præsenti à nobis floccipẽdantur. Et earum quidẽ petitionũ aliæ (vt res natæ fuerint) aliis nocentiores erũt: vt verbi causa, libido prima aut voluptatis, aut cuiusuis alius incessentis cupiditatis, strictim hominẽ pepulit? hoc tãquam peccati elementũ est. altera est autem vel libido tantũ vel cupido

inchoata:& velut per summa titillans, aut leuiter appulsa: hauddum tamen admissa penitus in præcordia, quod iam primordiũ est culpæ. At verò tertia est flagitiosa eo amplius, atque scelesta, animo iam incessans plena cũ assensione, quæ dein patretur ipsa necne, nõ magnopere refert, quod quidẽ ad animam pertinet sauciam iã & cõprehensam. Hoc genus vt capitale victo, sic victori apud deũ homini palmariũ: etiãsi id esse diuini beneficii, partẽ quidem longe maximã, potissimámque, nouimus. siquidẽ liberi arbitrii facultates, in peculio quidẽ illas (vt sic dicã) habemus: cæterũ eas esse nouimus domini in mãcipio: vtpote qui in seruitute natos nos esse meminerimus, obnoxiáque cõditione. & vt in quenque incubare numini paracleto visum est: is demũ fidei, charitatis, ac bonæ volũtatis plenus est. cæteris porrò culpæ notis vacare, supra hominis est fastigiũ: à quibus intactum hominẽ euadere aut incolumem, cœlestis est prorsus vacationis, mortalíque fastigio sublimioris. Nec verò in procliui situm est, ne in philosophiæ quidẽ contubernio, vitiorũ igniculos, vitæ ob noxã datæ insitos & cognatos, extinguere, naturæ ipsius petulantiã compescere, vel cõptimere potius. denique primordia tollere viciorũ, & (vt scripturæ verbis loquar) delere primigenia AEgyptiorũ. Id quod si ægre paucísq; conceditur, alumnis philosophiæ, qui ad curandũ animũ ipsi vehemẽter incubuerũt, corpúsque perdomãdũ, quid futurum est illis tandẽ, qui carni indulgere, in corpus proficere & crescere, nõ item in animũ cupiũt & contendũt? Cum autẽ animarũ ille captator, plagas suas & pedicas tẽdere & explicare omnibus in viis, semitis, diuerticulísque, solitus sit: tũ verò in triuiis vitæ plurimũ, in cõpitísque id facit, quæ ciuiles sunt celebritates, conuẽtúsque insignes tũ splendore personarũ, tum concursu hominũ. In

iis enim multitudinẽ habet obuiam ad prædam & expositã, & verò sese ipsi dedẽtem vltro prædoni ad captionẽ ac fraudẽ. quippe incautam & immemorẽ cõditionis suæ, insidiásq; non suspicãtẽ. Quo fitvt in basilicis, in atriis, in locis frequẽtibus, & in regiis, & apertius tendat animarum ille auceps, & simplicius: cæterũ plagis maioribus & perplexioribus, in quas sæpenumero scientes prudentésq; homines, ceruices primũ erectas & cõspicuas inserũt, deinde penitus ipsi toti insinuant, & irremeabiliter: atque ita (ô cæca mens hominũ) vt visendi illi sibimetipsis & ad mirandi, & nõ potius miserandi ob id esse videãtur: illi verò vt plausus quoque captent inde spectãtis stupidæ multitudinis. Neque enim in theatris huiuscemodi metus est ipsis vllus ferè à bellua reptili, nec obseruare vacat animæ periculum, iis qui in scenis amplioribus, oculis seruiunt plausitantiũ. Quin & eorũ magna pars, qui in foro honorario quæstorióque negociãtur, suis ipsi aucupiis æmulorũ tendiculísque intenti sunt, nihil minus pensi habẽtes, quàm ea quæ de superis inferísq; audiũt. Miseram verò & cõturbatã, perditam & profligatissimã hominũ rationẽ: quos prudentes, quos cõsideratos, quos æmulandos, quos denique (vt vno verbo cuncta cõplectar) frugi esse homines vrbanus sensus iudicat: atriensis eo amplius, numine quodam benigno, benefico, ac fortunatorio præditos. Age verò, vt iam in vniuersum loquar, vita ipsa ciuilis & quæstoria, in qua nauissimus quisque ac maxime industrius, ingenii specimen præbet, fatíque sui condicionẽ experiri contendit: quidnam aliud est ipsa, partem quidẽ longe maximam (si quidẽ limatam ad veritatẽ loqui placet) quàm hominũ studium, varium quidẽ illud & multiplex: sed eodẽ tamen spectans, patrimoniis augẽdis & propagandis, facultatibus cumulãdis, ac fine modo exaggerã-

dis, acerrimè intentum? quàm legitima, quàm frugi (si diuis placet) circũscriptio: ac legum ipsa morúmque auctoritate freta? quàm inflãmata hominũ cupiditas plus habẽdi, audendi, ac pollẽdi, in captionẽ, in necem, in spolia & exuuias imminẽs? Quorum tandẽ? ciuiũ & municipũ, popularriũ, tribuliũ atque curialiũ: gentiliũ præterea & cognatorũ. Ad summã (vt plane & verè dicã) quàm quædã Christi legis antinomia: quæ lex cultũ ac studiũ charitatis dioscureæ inter adoptiuos dei sanxit? Quid autẽ illa panegyrica vita hominũ personatorũ, quos ψpseudoprosopos vocãt: qui theatri ac scenæ cuiusq; imperii & monarchiæ incolæ sũt aut accolæ: qui nõ legibus, nõ plebiscitis, nõ senatuscõsultis, nõ prudẽtũ respõsis, nõ sacris sanctionibus & canonicis, sed curiata lege solũ euangelæ obrogata, atque in diẽ viuunt: duntaxat quod ad animũ attinet? nónne eorũ conuersatio si in vniuersum attenderis, cõciliabulum esse arbitrabere & iudicabis, erroris hallucinationísq;, demẽtis & deuii, tũ autem æternarũ rerum obliuionis & incuriæ? vbi nulla est vnquam canities cupiditatis: vbi perpetua adolescentia hiantis auaritiæ: vbi nulla emerita suntvnquã stipendia impudẽtiæ & ironiæ: postremo vbi ambitus Eurystheo imperiosior, nullam nõ ærũnam iniungit gloriæ candidatis & cõpetitoribus. At hoc est studiũ legitimũ ciuilis sapientiæ, hoc gymnasiũ hominum, ingenio industriáque præstantiũ. Hæc & huiusmodi alia Christianismi auocamenta perspiciẽtes quondam homines multi, rerũ diuinarũ prudentes, iurísque salutaris consulti, excedere è celebritate vitæ, atque è medio, instituerũt, & tanquã foro cedere erroris, mercatúsque exitialis: vtpote in quo cernerẽt lictores Orci lorariósq;, vsquequaque peruolitare. Eorũ autẽ partim ad vitã abstrusam se contulerũt & soliuagam: partim societatẽ coierũt

ſodalitiā, in cōmune cōmentantes, atque in ſociabili philoſophia acquieſcentes. Quod hominū conſiliū ad tranquillā vitā & ſalubrē agendā captū, ab aliquibus improbatū eſt: nimis fortaſſe animantibus, ac de hominis interioris integumento humaniorē in modū merentibus. ſenſoriis enim corporis, quæ feneſtrarū vicē obtinent, clatri abditæ philoſophiæ admoti ſunt ad ſenſuū cōpeſcendam temeritatē & cohibendā, falſa ſæpe & vana pro veris referentiū ad principatū animi. Sed non ė qualibet vitæ conditione & inſtituto conſiliū id capi poteſt: neque cuiuis naturæ cōmodū eſt & opportunū ė medio ſic diſcedere, intráque periſtylia ſacra philoſophiā amplecti. quanquā rurſus philoſophia non facile ſemetipſa frui poteſt, ſi ei quotidie in forum atque in baſilicas prodeūdū eſt, nedū ſi in publicū: quātominus autē ipſa philotheoria medulla philoſophiæ? Et queadmodū ii qui ad literarū ſtudia animū applicandū duxerunt, nō qua vrbes habitantur frequentiſſime, habere ſua ſolent domicilia: ne aut ſtrepitu viciniæ, aut vſus mutui neceſſitate, aut officiorū ciuiliū obeundorū, interpelletur eorū contentio: ſic qui ſartumtectū aſſeruare animū, à maléque ſuada noxa quàm minimè libatū, cupiūt: iis id præcipuè faciendū eſt quoad eius fieri poteſt nō incōmodiſſime: rerum vt æternarū ſtudio, quàm plurimū: caducarū vt curæ, quàm minimū tribuāt. Perpetuā tamen eſſe rerū illarū antipathiā vſque adeò nō puto, quin & togatæ aliquando eſſe huic philoſophiæ, & prætextatæ liceat, interdúmq; ſericatæ, cū ita vſuuenerit, perſonam vt ſuſtinere equeſtrē ipſi opportunū ac decorū ſit, quod ſine captione quidē fiat, imminutionéq; eius integritatis, & vbiq; fide optima. Cæterum rara auis in terris, nigróque ſimillima cygno. Et quibus hoc ſemel certū eſt, quid illis iam cū foro iucundū & ſuaue eſſe poteſt? &

qui ad Mariam bona fide constituit, quò iam cum Martha consuescere potest, negociúmq; habere? Nimirũ nonnihil periculi est, ne incestus hic quidam sit, in philosophiæ sanctitatem admissus, aut certè in eius dignitatem. Nam quid germanæ & iustæ philosophiæ, solitudinis alumnæ cum vrbica, cum atriensi turba, cum strepitu celebritatis? denique quid cum stoliditate mundi, cúmq; sensus communis temeritate, non tam agentis vitam, quàm semper satagentis, si res ad verum existimetur? immo verò satin salue in illa viciorũ errorúmque colluuione, animus iam sui iuris existens, diu versari potest atque peregrinari, citra imminutionem quidem atque intertrimentum simplicitatis suæ? Siquidem sensus temerarii, atque obturbatores tumultuosi principatus animi, adire solent ad eũ assiduè, vt iudicem eorũ atq; disceptatorẽ quæ referũtur ab ipsis. ac sæpe quidẽ illi officiosè adire, ac pro potestate, pro munere à natura ipsis iniuncto: sed sæpius sic obturbare, sic adstrepere rerũ causas, qualitates, quãtitates, pondera æstimanti & expendẽti, vix vt satis apud sese animus queat esse, vt munere suo ac magistratu summo possit rectè atque ordine fungi. Quare nisi interdictis continentiæ atque abstinentiæ, tanquam præturam gerentis in administratione eius status quam theocratiã vocant, sensuum licentia coerceatur, atque obnunciatio assidua quasi salutaris auspicii diremptrix, inhibeatur: principatus quidem ipse nec liberum, nec rectum rerũ ipsarum quæ in senatu suo agitantur & disceptantur, iudicium habere potest. Atqui hoc apertis interioris curiæ foribus, & verò hiantibus, & res alias atq; alias appulsas, intrò cupidè cõfertímque admittentibus, fieri nequit commodissimè. adde quòd obnunciatores illi, plærũque præcipites: sæpe etiam

vt dictum est, tumultuosi, falsum modum renunciare rerum solent:vanas magnitudines fingere,ac pondera commentitia. Vnde fit vt animus trepidis nunciis vanísque consternatus: extra cancellos sui tribunalis exeat, aliásque res actitet,nihil ad id pertinenteis qua de re cum primis agendum est. Apud se verò esse quo tandem modo potest animus ipse, peregre semper agens,multiuagus, erro, vulgiuagus, expatiator, palabundus, excursor? Quomodo autem inspector?quo curiosus?quo denique perlustrator? emissarius? circunspectator? Circunspectum verò & consideratum esse cupidum Christianismi, cultorémque eius institutorum oportet: auribus ad rumores vanitatésque torpentibus:non circunspectatorem, non oculis proteruis, non temerè emissitiis, non rebus visis cupide incumbentibus: non auscultatorem blateronum, non captatorem rumorum,non auditorem auidum Aii locutii, auctoris vanissimi. non ludi denique philosophiæ desertorem, non emansorem, nec verò atriorum accolam,nec conuenarum ciuitatis incolam, ne finitimum quidem.Id quod homines quidam,quasi diuaricati per oppidanæ vitæ confinium atriensísque, faciunt: vt alterum illic pedem (quod prouerbialiter aiunt) alterum hic habeant:eorum animalium similes, quæ ancipitem vitam agunt, ob idque amphibia dicta sunt. Siquidem huiusmodi homines, quo vehementius augendis fortunis suis ac ornandis intenti sunt, eo inconsideratiores esse solent rerum in spe positarum, quarum pignus nullum expectationis, sua sententia locuples & idoneum, oculis obuersatur ipsorum. Nam inter planos huius vitæ, hic quem mundum veritas ipsa vocauit: mirificus est hominum circunscriptor, atque à rationis suasionibus abductor: quanuis meditati sint ipsi, quanlibet animo confir-

mato . tum autem operam plurimam nauat idem quasi necessitudine coniunctus: satori illi scelerum & messori, primigeniæque noxæ auctori & suasori. qui passim terram versans humanam, in eáque sementem noxiam ac pestiferam factitans, semine sublecto euangelico, propter vias tamen regias & curules, vt sementes ipse facit grandioreis, sic messes inde aufert longe vberioreis. non perinde verò id euenit secũdum viam sacram, asperam quidem illam, nec itidem patentem, atque equestribus copiis impedimentísque permeabilem, sed longè magis reductam ab orchestra chori Stygii & Eumenidum. eam verò circa ipsam, plæraque nunc vasta, inculta, desertísque simillima cernimus. mores enim in militarem viam atque vehicularem vehementer incubuerunt. quasi verò sub sarcinis commodius, cúmque impedimentis, iter expeditius contendatur ad immortalitatem. Quocirca vt nunc sunt mores comparati, & studia vitæ ciuilis atque in medio positæ: ecquis est qui dubitet aut neget, animarum longam seriem & consertam, quandam veluti restim ductantium, errabundæ saltationis atque deuiæ, noctu & interdiu, fauces in illas Ditis hiantissimas, furiis dirum carmen modulantibus, obtortis collis rapi? Simulachrũ fortasse Christianismi publica frons retinet, germana verò religio atque pietas indies exolescunt, & conspicuè fugiunt. Sanctitatis tantum & fidei nomina insigniáque retinemus, & tãquam illarum exuuias in cœlum reuersarum. & sic quoque eò viam affectare vnusquisque nostrum præ se fert? antiquissimámque eam curam habere perfricta fronte dictitat? Itáne verò pietatis imagine adumbrata placari deum credimus & speramus? Stat contrà ratio (inquit ille) & secretam gannit in aurem. Heu fœdam erroris tetrámque caliginem, quæ finibus quoque & visceri-

bus Chriſtiani nominis, è faucibus Herebi inhalata eſt. adeò in cœlũ attollere mentis oculos & figere nequimus, quò inter primos aſpirare,eóſque demũ forſan,elogia teſtificantur euangelica,qui & mundum, & ea quæ mundi ſunt,aſpernanda duxerunt. Anaxagoras celebris nominis philoſophus,omnia tenebris circunfuſa eſſe dicebat. Empedocles anguſtas ſenſuum eſſe ſemitas conquerebatur, vt inquit Lactantius. Democritus veritatem in puteo quodam alto obrutam eſſe aiebat. Socrates philoſophiæ propè parẽs,inſcitiam pro doctrina mirè profitebatur. Quid igitur aduentus diuinæ ſapientiæ mundo,quid cœleſtis deſcenſus veritatis vitæ profuit,ſi ignorationis noſtræ tenebris non illuxit? ſi veritatem philoſophicam è puteo caligante non in lucem ſemel extraxit? ſcientiam in æuum mortales non docuit? Reſtat id demum, vt contenebraſſe denuo cauſando perhibeamus. at id fateri haudſcio an impium ſit:atque etiam ineptum & abſurdum:cum lux eius non minus nubilo quàm ſereno,non ſecus in tenebris Cimeriis,atque in Oriẽte luceat. Equidem diem vltimũ adueſperaſſe potius cenſuerim, mundúmque iam præcipitẽ, & verò decrepitum ac delirum,indicare,ominari,ſignificare occaſum ſuum appetentem,interitúmque. Certè quidem mente captum mundum eſſe inficiando non ſumus, qui ſapientiam & veritatem,beatiſſimæ vitæ partẽ,è manibus,è moribus,è medio abiecerit,pro iiſq; errorem dirũ & ſtultitiam cupidè ſuſceperit, ne dicam inſaniam. Proh Chriſte,proh ſuperi,proh dii iã beati & immortales,quid eſt, ſi hæc amentia non eſt, iuſtáque dementia? nos fauces Orci libenter accolentes, tranſitum tandem in illum Abrahæ ſinũ ſperare ſuſtinemus velut Abrahamidæ? Aliquando igitur Chriſtianiſmi conſtituendi ratio nobis ineũda eſt,dum in ſpatio ſumus, dum prima aut recta ſe-

nectus:dum superest Lachesi quod torqueat. Occasio nō modo volucris, & rapida, sed feræ quodammodo etiā naturæ est: vt volucres quædā quæ quāuis domesticæ sint, euolandi tamen & reuolandi consuetudinem certam non habent. quare primo cuique arripienti cedunt occupationis iure, vt tradūt iurisconsulti. Dies nos, noctes, & horas fati circunstat inexorabile vadimonium, spiritum exacturi quem naturæ debemus. at in tumultuaria mortis ac trepida denunciatione, anima vti non potest præsentis animi consilio. Accingendum igitur ad commentationem finis primo quoque tēpore, & quæ Dædala Circe incantamentis suis ac maleficiis immutauit, ea philosophiæ sacræ excantamentis in integrum restituenda sunt, aut certè in meliorem statum reuocāda atque salubriorem, quodam quasi postliminio ad sese atque ad principatum redeuntis animi. (Circen autem nunc appello, errorem vulgiuagum, & prudentiam communem, opinione falsa beatæ vitæ imbutam, rerúmque expetendarum, qui mundus (vt opinor) à scriptura dicitur). Sic enim omni ope contendendum est: si quidem cōstare nobis fructum cupimus ærūnosæ huius vitæ, ac re ipsa calamitosæ. Nisi verò nescimus ipsi, vel verius non recordamur, Christianismum vitam esse lustralem, sordidatam, solicitā, & peruigilem: atque expiatricem vetusti illius hominis supini & veternosi. Ac mihi quidē huius vitæ rationem pro captu æstimanti, vnusquisque nostrum sui quidē certè non nesciorum, non immemorum, peregrinantis videtur animū speciémque præ se ferre, melioreis in sedes amœnioreísque tendentis ac festinantis. Has autē dicere ipsas sedes possis, illarū penè similes, quas olim dixerūt insulas beatorū: si tamē vmbræ rerū, rebus ipsis cōparādæ sunt. Verū cū mare inter nos & illas interiectū sit, varium, scopulosum, vndiq;

agitatũ multifariã & æstuosum, nauis nobis disciplinæ socialis, ac ciuilis: à seruatore relicta est ecclesiæ conditore, quæ nautico ministerio, instrumento, gubernaculisque instructa fuit ab ipso, aut eius auspiciis: & simul formulis attemperata ritibúsque sanctis hortamentorum. tum vectorum multitudini loca partim per ordines descripta: partim promiscuè attributa, infrà, suprà, & in medio. Flatum etiam à puppi pollicitus est, ad exoptatúmque locum vectores perlaturum, si clauum rectum tenere, sinúsque spiritui afflaturo pãdere, ecclesia perrexisset. Quod cum in exercitoribus nauis & magistris ferè positum esset, fluctibus vt secundis flatibúsque procederet nauigatio: in eo tamen ordine multa deformata fuisse iampridem fama vulgauit: tum magistrorum auaritia: tum vectorũ primæ classis studiis & incuria. qui fortunæ candidatis antiquissima quæq; munera puppis & proræ, fruẽda permittere soliti sunt, cupiditatique hominum dilargiri, potius & condonare, quàm reapse commendare fungẽda rectè atque ordine. ex quo factum vt canonũ canicies vel caries potius, nulli iam vsui sit: sed velut anus delira è foro explosa sit, & ad scrinia bibliothecarum reiecta. de ponte enim iandiu comitiorum paracleti deiecta est disciplina canonica: vt annis sexaginta maior atque etiam sexcẽtis. vt non sit magnopere mirandum quod quidam subridiculè dixit in re parum festiua, lamentísque digna, potius quàm ridicula. aiebat autem minus esse deformitatis propemodum & licentiæ in agricolarum ordine, quàm in sacricolarum. Vtinã autem reliquias saltem & cineres funere propè elatæ iam fidei teneremus, à qua fide fideles suos dominus dispensatores quosdam vocauit. qui enthei animi, qui æmulationis piæ: qui spiritus: qui dei pleni, ecclesiæ quondam columen, decus & ornamentum erant. nunc vix atque etiam

iandiu, tectorium inane ecclesia, colorem & simulachrum retinet conditæ & demõstratæ à Christo religionis: si quidem vniuersitatis iudicium è parte multo maxima facimus. Et quidem quorundam (aiebat ille) beatorum interdũ misereſcere me ſubit: qui recordari nequeunt, cum vnũ & alterum ambiunt, honorum conſecratorum, ſeſe procos eſſe Hippodamiæ: & verò præcipitis magis ambitus atque proiectioris ſemel ſe atque iterum aleam experiri, quàm illi olim proci, quorum cupiditati cum fortunæ (vt aſſolet) improbitas ſubſcripſit, reclamante ob rerũ indignitatẽ, & quaſi quiritante bonorũ grauiúmq; natione, obdormiuiſſe interim videtur prouidẽtia, vt eſt ſtultitia multitudinis. Sic autem ferè videmus ſummæ rerũ humanarũ gubernacula, orbíſq; actus vniuerſi cõuerſionẽ, nõ ad coniecturam hominum, nõ ad bonorum æquorúmq; votum: non ad prudentum & conſultorum iudicium, reſpondentia: nec ideò ſuas leges tamen ac certas non habentia, cauſáſque nobis abditas euentorum. quippe in numine & maieſtate ſitas ipſius prouidentiæ, concordis in vniuerſo diſcordiæ temperatricis: ſine qua nihil factum eſſe in naturis productis nouimus, dicimus, & credimus. tametſi fors & fortuna, cum in vniuerſum probitatis & æquitatis carnifex: dignitatíſq; & ordinis humanis in rebus abrogatrix atque deletrix: tum verò rationum philoſophiæ conturbatrix, quãtumuis ſubductarum, interdúmq; diſiectrix: prouidentiæ conniuentiam exprobrare ſolet ad vulgus, incuriæ ſimilem, ſæpe cum conuicio. Illa verò & temporum ſæpe cõdicione adiuta, principúmq; hominũ volũtate parũ cordata: vel verius animi ſecura libidine, periculũ magnũ creat mortaliũ innumeræ multitudini, ac fraudem captionémq; nonnunquã capitalẽ. habenas enim rerũ ſtulti & imperiti, quæ maxima pars eſt hominũ, cœlitus mãdatas

esse Romæ legimus, ob indignitatẽ Flauii scribæ, qui ædi lis curulis factus est, præteritis consulariũ filiis. nostro au tem tempore cum & magistratus primarii, atque insignes honores ordinis amplissimi sacricolarum, viris imperitis nonnunquam (ne dicam non optimis) aut sæpe conferan tur, neque id quidem modo, sed etiam cumulatè congerẽ tur: ingentique cum indignatione nemeseos & adrastiæ: nunquid causæ est quin homines literis & existimatione cẽsi, libros abiiciant, calamos frangant: forulos cõburant, philosophiæ salutẽ, nec minus moratæ, dicant, quàm lite ratæ, si succensere ipsi iniquitati tẽporis, si irasci iuris di stributiui negligentibus in animum inducãt principibus viris atque pontificibus? At ita deo visum est, ob idque mussitãdum magna cum æquitate animi, si quidem sape remus. quis enim nouit, cum vtris commodius & præstan tius, his an illis agatur, diuinitus? Quapropter ad consilia dei: ad acta prouidentiæ, quæ ponderibus suis cælestibus, & nobis incognitis, causarum momenta examinat, homi númque tum merita nouit, tum illis commoda & incom moda: humani intellectus aciem conniuere multò consul tius est: quàm audacius ex aduerso homines obtuenteis, mulctari cæcitate. Quam in fraudem sæpe incidunt, qui trans cœlum quasi vitreum & perlucidum, vim intelligẽ tiæ suæ perspicere posse confidunt. Proinde qui ad cæci numinis aram & versatilis, vota magna cum religione fa ciunt, ii parum idonei sunt ad numerum eius augendum sodalitatis philosophicæ, qua de nunc sermo nobis est. Cum eo quoque, quòd Christus sapientiæ magister, censu ram nouam & inauditam inter mortales gerens, dictatu rámque veram ac nobis commemorandam, rerum ad bea tam vitam pertinentiũ, fortunatos homines & copiosos, omnibus è gradibus deiecit beatorum nomenclaturæ. hoc

certè omnibus in confeſſo eſt:quod qui philoſophari fidè bona inſtiterunt,quo minore pomœrio conſtituendæ vitæ ſummam, tuendǽque œconomiæ circunſcripſerunt, (intra quod tamen egeſtatis gurguſtium tegetémque non cludo) non modo ſecurius,aſylóque propius tranquillitatis agunt:ſed etiam expeditius ærumnoſi curriculum certaminis permetiuntur. At nullus finitor,humanæ cupiditati tam commodè ad ſalutem, tam congruenter ad philoſophiam,ſtatuere modum poteſt: quàm dei prouidētia, ſi tamen hanc ei curam permittere nobis perſuaſerimus: aliáſque res interim ipſi curæ antiquioris agamus. An obliuiſci tandem theoſophiæ cupidus homo poteſt, quo ex loco ſeruator ſalutem nobis æternā pepererit? qua ex formula tum mortis,tum vitæ,aditum nobis in cœlum,oſtiúmque beatæ & immortalis ſecuritatis patefecerit: id eſt exaggeratæ numeris omnibus felicitatis? Iam verò æquitas animi, ſi in rem futura eſt cuiuſquam, nimirum è re maximè futura eſt exiſtimationéque hominis philoſophi.atqui in ea plus inuenies ſubſidii tādem,quàm in impotenti affectu,præſidiíque longè plus,quàm in ciēdis animi intemperiis impatientiǽque tragœdiis.Nam cum nulla ſit actio prodita mortalibus ob iniuriam fortunæ, nimirum non cum deo expoſtulanda eſt ob rerum indignitatem,prouidētiæ vt conniuentis patientia, ſed à deo poſtulanda potius in aduerſis æquanimitas, ne vulnus fortunæ ſcalpendo inconſideratius, exulceremus acerbè atque dilaceremus.vnguis eſt enim in vlcere,impotentia ſermonis in iniuria fortunæ. Poſtremò mortalium vita certamen eſt quoddā vmbratile ſtygio cum ſicario, & cum fortuna carnifice philoſophiæ:hoſtibus cum infeſtis,tum cæcis,tum improuiſis:qui prælio in vita ſæpenumero, bello non ante mortem vincuntur. Sua eſt autem vnicuique

palma victori in æuum destinata. suum interim vnicuiq; stipendio tanquam æs attributũ consolationis diuinæ. At verò bello finito, & peregrè redeuntibus, certum & fixum domicilium constitutum est, ad fructum pacis atque securitatis, æternæ iam atque beatissimæ. Desinamus igitur cũ imperitis atque æquanimitatis nesciis, stomachosè in fortunam inuehi, vel verius subamarè compellare prouidentiã quasi pseudopronœam, sub appellationis fortunæ integumento. Quòd enim nunc grauamur & querimur, nulla non memoria fuit, humanis vt in rebus in vniuersum, & verò summis vt in rerum actibus, temeritas casuum, forsque illa fortuna nũcupata, magnopere polleret. Quin & in æde domini nonnullos, quos videmus reuerentiæ supremæ titulo insignitos, satis vrbanè quidam pro concione, esse tanquam vasa dicebat aurea, ad ornatũ in altari domini, non ad vsum exposita: sicut in ædibus priuatis vasa à Græcis ἀναθηματικὰ dicta: quæ in ornamento tantummodo sunt abaci, & vt est apud Homerum, ἀναθήματα δαιτός, non in ordinẽ etiam redacta instrumenti conuiualis: spectandáque magis ipsa domi, quàm vtilia. Huius deformitatis causam attulit primũ supremorũ domini dispensatorum incuria (aut siquid aliud fuit, vel culpæ vel criminis) quibus summa nauis anchora (vt aiũt) ab ipso credita esse existimatur. Siquidem ex quo primum legendorum administratorum facultatem, à comiciis paracleticis abductã, muneris illi sui tãtum fecerunt & arbitrii: ima summis (quod aiunt) quodammodo permixta sunt. sponsos enim ecclesia prouinciatim ex eo tempore habere cœpit, magna ex parte homines non delectos, sed quoslibet: peculiatos quidem illos atque numularios, cæterum nullo ære memorabili censos duntaxat euangelico. dotis etiam magis sponsalitiæ atque eius obuentionum, quàm sponsarum ipsarũ

quàm emēdati ritus & cōpositi. Alia igitur (vt mihi quidem videtur) ineunda erat ratio rem lapsam constituēdi, æmulationísque piæ ac probabilis redolentior. Quod nō dubiè futurum erat, si quantum studia apud singulos, & quiduis inceptandi impetus valent: tantum Christi charitas in publicum valeret prouinciatim. vni quippe vacat studiis odiísque carenti humanum lugere genus: quod de Catone à Lucano dictum est. Cuius iandiu viri germanū genus interiit: & pseudocatonū pro eo passim enata gens est mundo, degenerante iampridem Christi charitatis indole, sic publicam vicem dolentis, vt priuatæ ac propriæ rationem præ illa, propè nullā habeat. Proinde ad suprà dictam rerum deformitatem, aliásque complureis, cum vasorum vasculorúmque omnium Prometheus, patientiam tandiu accommodet: quid causæ est tandē, quin vasa ipsa etiam vtilissima, acquiescere in suo ministerio debeāt, potius quàm rumpi stomachando? Verū enimuero vt ad nauigationis mentionem longo satis interuallo redeā, quanquam & iacturæ animarum, & naufragii causæ, & rursus salutis atque incolumitatis, in cura & industria, & rursus in torpore atque inertia exercitorum nauis sitæ sunt cuiusque prouinciæ, eorúmque qui ab ipsis, magistri in naui designati sunt: prospicere sibi tamen vnūquenq; oportet. Quis enim alienæ fidei salutem suam ita creditam credat, vt in securitate sui acquiescere debeat, qui quidē ipse vehi naui se meminerit, quæ vasti ponti fluctibus scopulísque exposita sit? Quasi verò si videre mihi contingat eos qui ad clauum sedent, eúmque ipsum fortasse, cui primarum & secundarum partium inspectio mandata est, alto somno sopitos, aut per foros tabulatáque animi causa inambulāteis: securos sui suorúmque periculi, cœlitus denunciati, ipse quoque suppari sopori & inertiæ indulgere

debeam: salutísque meæ rationem quanlibet habere atque translatitiam. Quid si contrà eò acrius tibi consulere debeas, quòd auspiciis ductorum defici te tuósque gregales sentias? Ita fert autem religionis ratio à Christo constitutæ seruatore mortalium: cura vt sui singulis antiquissima esse debeat: deinde coniunctorum necessitudine religionis, & communitate initiorum. Ac tametsi parentum & liberorum beneuolentiam: hominum etiam cognatione & beneficẽtia, & simul officiorum vicissitudine deuinctorum, gradationem, atque ordinem amicitiæ, lex Christi seruatoris non sustulit: propinquitatis tamen atque germanitatis charitatem, arctam, exquisitam, & (vt alibi dictũ est) dioscuream, intercedere inter homines alienos quoque vel genere, vel municipii iure, ignotósque statuit: & porrò lege sanxit. Sublatã insuper & præcisam illam exceptionẽ voluit iuris gentium & Hellenismi, extra quam si is quicum mihi negocium est, capitali me odio prosecutus fuerit: aut capitali me fraude quoquo pacto implicuerit. Quod ius Christianismi, nulla ex memoria, nullis è moribus gentium, aut institutis philosophiæ, translatitium esse constat, sed nouum & inauditum. neque verò è terra: sed è cœlo oriũdum est, vt tute hominem quemuis, iisdem tantum sacris tecum initiatum: cætera alienum & incognitum, & porrò malè tibi cupientem, non modo tibi iustum amicum, sed alterũ te esse ducas. & cum sis Pylades, Orestem eum esse censeas. nec minus illi alteri, quàm tibimet ipsi cupias, faueas, cõmodites. adeò Christianismi exortus veluti nata fidelibus hora, diuidit in geminos concordia fata duorum. neque duorũ tãtum: sed multorum quoque & plurimorum, quasi germanorum geminorúmque. Hic, hic superi, hic (inquam) quis est qui culpa vacare possit? Quis inter nos Aristides euangelicus? quis porrò ad

normam euangeli vir exactus: quis ad ædificationem ædis dei quadratus? quis ad examen domini vir est æquus & bonus? quis verò ad perpendiculum crucis Christi rectus est? quis porrò suffragiũ meritus ipsius filii dei, vt atramento mentis, vt liuoris loligine vacuus, quod illi Israelitæ contigit, quem ipse Iesus Christus suo suffragio ornauit? ecquis huiuscemodi nunc extat? in vrbana cõuersatione, in oppidana, in comopolitana, in vico, in rusculo, in gurgustio, in peristylio denique monastico? equidem vix est opinor in timoneo. Nam in atriensibus conuenticulis lex charitatis nunquam fortasse trinundino iusto promulgata est: cum ibi rara & exilia eius vestigia compareant: nisi subdolæ & intus atræ, ironiáque adulteratæ. Certè nunquam illic rata satis fuit ea lex, si quidem è memoria nostra, atque ex auorum, coniecturam in præteritum facere institerimus. id quod vt ipse faciam, non ægrè qui volet mihi persuaserit, qui genium aulicum non vnius tantum generis, nec vnius ætatis, aut lustrarim oculis, aut satis meminerim. Hactenus enim illic beneuolẽtia valet, atq; semper valuit, porrò etiam valebit, ita ferente genio conuenticuli, quatenus & quandiu inter æmulos, inter mutuo semel offensos, inter perditè sæpe exosos, fucatæ amicitiæ suum operæ habent pretium, olímque habuerunt. Neque verò in simulationis æde veritas coli piè potest: neq; charitas contubernalis esse cupiditatis auidæ atque æmulatricis. Quæ cum è cratere ipsa redundante sæpe hauriat, opulentiæ inexhaustæ, è siphone tamẽ bibere, aut è gutto sugere ipsa sibi videtur, quasi malignè fundẽte fortuna, aut largitionis genio. In eo conuentu & similibus, quas officinas esse videmus tabernásque humanæ prudentiæ: cum pudorem impudentia, sermonis candorem versutiloquentia, veritatem vaniloquentia, bonum & æquum iniquitas

& improbitas,loco moueant:omníque gradu,ordinē, statu,auctoritate,& ponte denique deiiciant:ibi negociū habere studia philosophiæ quî possunt,nisi molestissimum? Ibidē ergo maneant qui nigra in candida vertere,atq; ima summis miscere didicerūt.in Calypsûs(inquā) maneāt diuersorio,in quo mortales ingeniosi,candidā simplicitatis insontis & ingenuæ, deponētes, qua in genitali lauatione amicti sunt, versicolorem ipsi pro ea habitum, cum sexculyxea calliditate sumunt.deinde sophismatis & antisophismatis atriēsibus & palatinis:strophis atque antistrophis instructi, ibidem solennibus & ediscendis, fortunam sibi finxisse scitè ac strenuè dicantur.Non ignoro virtutis speciem interdum ibi cōspici illustrem & vendibilem. hoc dico,virtutes ibi plærunque personatas esse:ad vsúmque exemptiles,& Roscianas.Quippe vbi tam friget veriloquium atque etiam offendit,quam plausu excipitur scita assentatio.Proinde,procul inde,per inquam procul abscedant necesse est phileuangeli & planiloqui: qui veritatis cultores sunt atque simplicitatis:vbi philirones & flexiloqui,primarum & secundarum actores,& tertiarū esse plausibiliter cernūtur.In vniuersum Dionysiaci(vt Græci dicunt)artifices,è schola ludiorum,vbi ciuium incommodis & necibus sua commoda augere,non modo solenne est,sed etiam plaudendum & palmarium. Lex autē beneuolentiæ supradictæ, hoc habet magnopere memorabile,imprimísque accurādū, (vtpote in tabula summa scriptum,secūdum & proxime diuini cultus præceptū, quàm maximè fieri potest dedititii atq; deuotitii,in quo præcepto Christianismi imum est fundamentum & fastigium) hanc inquam,habet lex Christi tanquam appendicē primi capitis,vt qui in ciuitate professi sunt quæ theocratia regitur: sic animo comparati sint, ciuicam vt coronā ab

omnibus & singulis mereri cupiant & gaudeāt, vbi res nata cunque tulerit vt id possint facere: à propinquis iuxtà alienísq;, ab amicis itidē & inimicis. Charitas enim Christi amussis est alba in lapide albo, vt est in prouerbio. quippe quæ necessitudinem Pyladeā, vt vinculum ecclesiæ, vnitatísque retinaculum, sanctissimè instituerit, quod quidem ad beneficentiam attinet & beneuolentiam. Christi porrò nomen: insigniáque crucifixi Christi, in delitiis habet tantum: & velut vnicos amores suos ardentissimè exosculari gaudet, atque etiam suauiari. in eo summi boni pignus habere se certissimum summa cum fiducia credit, in eóque falli non potest. Age iam, hanc cum esse summam religionis & pietatis orthodoxia constituerit: cum id è loco superiore docentes religionis interpretes audiamus: cum è loco inferiore, secunda nos admurmuratione hoc dicentibus assentiamur: cum publico consensu, cum legibus & regum & pontificum id capite sanctum sit, dirísque insuper imprecationibus, siquis eius dogmatis quicquam labefactare ausus sit. Iam verò cū morituris nobis hoc maximè in mentem venire: & persuasissimum esse, cum in Christi cruci affixi amplexu animam agere summopere exoptemus. Postremò cum eos quibus id diuina benignitate euenit, rectè, commodè, & feliciter vita functos esse perhibeamus: nobísquemetipsis soleamus & charissimis id ominari, liberis ac propinquis. Nec verò manes funere elatorum rectè conditos esse censeamus, nisi super humatorum tumulum cippúmque monumenti, crux pro ornamento amuletóque dirarum erecta sit. Hic iam quid dicam? vndenam ista tandem mentium, opinionúmque peruersitas? vnde sensus communis & prudentiæ ciuilis tam deuia, tam cæca contentio, vt aliud in vita expetendum, & equis verò velísq;

consectandum, aliud in morte, pro summi boni pignore existimemus? Summa certè hæc dementia est, hominique verè philosophanti incurrens oculis,& miseranda:vt non mirum sit nobis, veluti mente captis, bonis interdictum esse, quæ quidem sanè vera germanáque bona sint: nec in fortunæ infidæ ac perfidæ mancipio posita. eorúmque tantũ nobis vsus & potestas permissa,quæ longè officiunt plus animo quàm proficiunt, & simul quæ animæ corpori fœdè lenocinanti,sæpissimè negocium exhibent,anxietate plenum. Nam quotus quisque nostrum sacris initiatorum, æternitatem promittentibus & immortalitatem, vsque adeò de se liberísque solicitus est,vtrum suum illorúmque nomina, in albo cœlesti perscripta sint designatorum Christi: atque idem ipse de eo angitur,vt inter alumnos fortunæ, beneficiariósque fati, adoptatum sibi esse ipsísque eueniat? Age nunc in diuersum: ecquis est mediocri cognitione imbutus, aut etiam leui opinione rerum sempiternarum,quin probè intelligat, atque ex animi sententia si vrgeas fateatur, multo deterius & miserabilius cum illis actum esse, qui inter reiectaneos prouidentiæ relati sunt, quàm cum calamitosissimis hominum in vita; qui spem habent beatitatis? Itaque tum demum resipiscere incipimus, cum atropos apparitrix rigidissima, migrandum esse innuit, serò, an adhuc tempestiuè, nescio: certè difficillimo tempore, & sæpe grauissimo. Hoc igitur teneamus vt elementum philosophiæ primæ: naturam humanam, luere olim non potuisse fidem suam nec nunc posse,stygio fœneratori oppigneratã & nexam,nisi fidei crucifixi interuentu, qui constitutum chirographi alioquin indelebilis,è loco superiore pro singulis ac vniuersis fecit. Cæterum per euariantium affectuum iactationem, quasi per mare (vt diximus) va-

dosum, scopulosum & procellosum: per pontum quoque & per euripum, per breuia & per alta, vela nobis facienda sunt. Remigio etiam nauigandum, ad quod ipsum strenuè & nauiter nobis incumbendum est, flatibus quoq; secundis non minus quàm aduersis. Nec ideò tamen à naufragio nimiopere metuẽdum est, quod quidem attinet ad summam rei nauticæ: quippe nauigio non fragili, nõ solutili, cæterum è materia crucis dominicæ cœlesti manu ædificato, tabulis nouis cedrinísque coagmentato, clauis insuper illis compactili & confirmato, qui in seruatoris sanguine temperati sunt. His autẽ ipsis fides Christianismi sic validè, sic firmiter fixa est, vt cõuelli nulla vi possit in perpetuum, non inferna, non superna, ne si tartarea quidem ergastula soluantur, si Titanica stemmata, si nomenclaturæ Hesiodeæ monstra in populos emittantur. Quo minus nobis metuẽdum est hodie à rerum nouarum molitionibus, animos solicitantibus sanctiorum ætatum senatusconsultis acquiescentes: quas indies alias atq; alias videmus exoriri, exorturásque fama adhuc perhibet, & tẽporis licentia præ se fert, ad vsque vltima indignitatis exempla, nisi publicæ curæ vigiles viderint, ne quid ipsa res Christiana sibi permissa, detrimenti capiat. Etenim auspiciis Christi exercetur nauigatio, qui cum vbique habeat imperium dictatorium, nec minus id obtineat in hostico & infesto, quàm in pacato & composito: nauem tandem ipsam cum delectis vectoribus incolumem appulsum iri pollicitus est, vel si Palinuri somniculosè, ac etiam veternosè obdormierint ingenti cum sua fraude. Singulis tantum id videndum est, ne iactum earum rerum faciant, sine quibus ad portũ hospitalẽ atque amœnũ nemo admitti potest. Retinenda enim (vt dictum est) mordicus capita duo prima Christianismi: qui sic decem ipse tabulis legis

constat,cariem nunquam censuris:nusquam remissionem seueritatis iam æternæ,atque in omnes æquè pollentis: vt in prima secundáque tabula,totius legis summa,ab euangelo legislatore posita sit, & constituta.Summopere igitur homini philosopho cauendum est, ne in tempestate, ne in turbine,ne in æstuosa iactatione (cuiusmodi iandiu populum ordinésque exercent) iactum inexpiabilè summæ Christianismi faciat:ne in vadis hæsitantiæ quasi expes & deprehensus hæreat.Quod etsi non minus sereno & tranquillo,quàm nubilo cœlo impendentiq; procella euenit incautè & supinè nauigantibus: nunc tamen vigilantius obseruandum est, ex quo opinionum quarundam (vt dictum est)peruersarum nebulæ, nullo sæpe auctore sparsæ, certum cœli conspectum passim iis ademerunt,qui ad oculum tantum & astrolabum cœlestia perpendunt. Nec verò diebus(vt dicitur)halcyoniis,in vtranque aurem dormiendum est. nam eo tempòre maximè marina monstra suspecta sunt sapientibus, atque formidolosa . His adde, quòd & bono & firmo stomacho esse oportet, animíque æquitate prædito, vim aduersus & iniurias tum hominū, tum fortunæ,nec nausea(vt ita dicam) indignationis atq; stomachatione rumpi. Vt enim grauatè plærunq; hæc deuorentur,velut res amarulentæ: admotis tamen quasi fomentis, sanctioris philosophiæ præceptis ac documentis, commodè concoquuntur. Hoc porrò etiā in loco ab Homerica philosophia mutuari quippiam nostra nō grauabitur orthodoxia. apud quem poetā Vlyxes aduersus Sirenum capitaleis illecebras, consilium Circes , quam ipse deam vocat,secutum se esse commemorat,eóq; consilio & ipsum & socios perniciem certissimā effugisse.Inter monstra enim maris huius sæculi,curriculíque vitæ actuosæ & fluctuātis,quod nobis vel breui vel lōgo traiectu, vel me-

diocri transmittendum est pro cuiusque vitæ fuso: Sirenes plenissimæ sunt periculi, vitatúque difficillimæ. Auscultet igitur Vlyxes, philosophiæ non priscæ terrenæque discipulus: sed theoricæ potius, de cælóque seruantis quam Græci vocant οὐρανοσκόπον. Vir prudens vtique rerum salutarium, ac diuini iuris consultus, de sua salute propinquorúmque & sociorum anxius: tum appulsus in patriã suauissimi cupidissimus. Siquidem sacrosancta philosophia, quæ velut in mari hortator hortari solet, salubria hortamenta dare nobis nõ desinit πρὸς μελιηδέα νόσον, eáque inculcare assiduo magisterio. Sirenes autem sunt hoc tempore mea quidem sententia, vt etiam olim fuerunt, iucunditates & illecebræ vrbani conuictus atque prætoriani: cuiuscunque etiam hominum celebrioris conuentus, in quo ciuilis prudentia venditare se, iactaréque solitã est, suis cum multis variisque facultatibus ingenii, animíq; expolitionibus. In his enim nominis claritas ambitiosè quæsita, oculos præstringit sensus & prudentiæ quæ communis dicitur: splendore quodam, in re præsenti quidem illo sanè micanti & æmulando: sed veluti vitreo & sensim euanido si sustinere pergas. Et Sirenes quidem, quanquam olim dictæ sunt aurium voluptates, vt Gorgones, oculorum (quarum nulla ad sese hominem rapit violentius, quàm laudatio cuiusque suis auribus deuorata, vt inquit apud Xenophontem Socrates) Sirenas nihilominus nunc esse duco aut certè dici posse, vrbanæ vitæ illicia & atriensis, & cuiuscunque conuentus ac conuictus celebris, ad popularitatis aucupium plausúsque, institutæ & comparatæ. In his sunt autẽ, morũ ad rationẽ tẽporis locorúmq; & fortunæ, concinnatio atque compositio, affectionum corporis, eiúsque habitus & cultus elegantia & lautitia. lepos, facũdia & venustas in sermocinatione, studiosa & aucupatrix

fauoris & gratiæ. ambitus ſtrenuus & ſibi ſemper inſtans, popularis auræ petitor, & famæ candidatus. deniq; omnia vitæ lautioris ac nitidæ munia, functiones, officia, obſequia, ad venditationem ſui theatricam exquiſita, concinnata, & perpolita. At hæ reuera formulæ ſunt fuci, ſenatui, populo, equeſtríque ordini, vitæque (vt dicitur) & mũdo factitandi. hæc artificia probitatis adulterandæ & charitatis, atque ementiendæ ſuauitatis morum. beneuolentiæ euangelicæ ludibria inaniáque ſimulachra, quæ alienis iuxtà familiaribúſque obuia eſt (vt alibi diximus) & morigera. Quarum ex rerũ mixtura cinnus ille conficitur morum, quam vrbanitatem appellamus aulicam, vendibiliter quidem ille, & mirè ad ſpeciem, ſed inaniter reuera & in modum futilem attemperatus, nihil prorſus aut æqui boni referens, aut charitatis Chriſti. Multa autẽ huiuſcemodi vendibiliter inter homines fiunt: ac ſecundo rumore plauſúque excipiuntur: quæ auerſa tamen aui inauſpicatáque fieri, ſapientiæ non dubium eſt, quæ de cælo ſeruare inſtituit, ſurſúmq; ſuſpicere. vſque adeò regnum Chriſti, ab inſtitutis humanæ prudentiæ diſſidet. Et hæc eſt ferè formula eius Sirenis, quam aulicã facũdiam dicimus: non magis locum ſignificare volentes, id eſt eius incunabula, quàm ludificationis artificium, quod latiſſimè patet. hæc autem in iudicio philoſophiæ nec facũdia eſt reuera, nec morum elegantia: ſed aretalogia potius hominum circunſcriptrix: auribus putida & moleſta ſimplicitatis amantiſſimis, cuiuſmodi ſunt aures præceptoris euangeli auſcultatorum, audiendæ veritati, non item vanitati, pronæ & defæcatæ. huic ſiue fallendi artificio, ſiue actui ſcenico è ſchola diſciplinæ ſalutaris protinus explodendo, conuenit amiculum anceps atque geminum ſimulatione ſubdola diſſimulantiáque contextum, tin-

ctúmque succo supparasitantis præpotẽtibus impudẽtiæ: quã vt fert vsus induunt fallendi artifices in hanc aut illã superficiẽ. ad desultorios enim mores ea vita maxime cõparata est. In vniuersum autẽ nugarum institores, fumosæ charitatis ac tepidæ venditatores dũtaxat apud homines in atriensibus conuẽticulis adhuc hospites ac peregrinos. quibus nullũ est negociũ ipsis, nulla necessitudo cum veritate germana, cum simplicitate Christiana, deniq; cũ fide bona, & cum candore hominis interioris. Nihilosecius tamẽ ars est moribus iandiu receptissima in omni penè ordine, sacro iuxtà (si diis placet) profanóque: sui ac certi generis lenocinio tẽperata, capitalíque mangonio. Hac liberaliorem paulo genium habet, imposturǽque non ita maleficæ, blandiloquentula tantum comitas, & prensatrix hominum: ludibundis oculis, & mimo scitè seruientibus. quæ salutationũ largitrix prolixarum & sesquipedalium: amplexus etiam arctos ingeminare solet, nec verò grauatè sese dedere, vt in quenque incurrit qui quidem aliquo sit in numero. Cæterum captandæ magis (vt fit) gratiæ, quàm doli mali, fucíque in necem hominum captionémque factitãdi, cupida & artifex. Vtraq; tamen si ad verum æstimare res volumus: amicitiæ iustæ & beneuolentiæ nescia atque neglectrix: & meditata tantum vanáque veritatis assimulatrix. Sed quæ inter artis aulicæ tamen ediscẽda sit progymnasmata, iis quidẽ qui officinæ ambitionis formandũ atq; perpoliẽdũ genium suũ dederunt. Quibus etiam vt appẽdix accedit ea quã Græciglossocharitiã vocant, sermonis quidẽ illã largitione, sed veritatis atq; operæ parsimonia morigerãtẽ. Ad huiusmodi verò morũ mẽ dosam rationẽ, corporis animiq; degeneres affectiones, ad personatæ vitæ ductũ, nihilq; sui proferẽtis, nõ naturæ procliuitate: nõ igniculis illis innatis: non instinctu spõtaneo

ſuóq; mores ciētur hominū:ſed praua æmulatione, ſed prudentiæ communis magiſterio, & ſenſu inſititio. cacozelia Græcè dicitur, vicium in verbis, in ſentētia, in pronūciatione: in toto denique homine ipſo, qui in Chriſti ſacramento nunciū vanitati remiſit. Natura enim duce ad veras & ſimplices actiones ferimur, vt in pueris patet, in iiſque hominibus: quos Græci ἠλιθίους vocant: non ad imagines veritatis, ementitáque inaniter rerum officiorúmq; ſimulachra. inde illud oraculum Chriſti apud Matth. Niſi efficiamini (inquit) ſicut puer iſte, non intrabitis in regnum cœlorum. quibus verbis, vt Ambroſius adnotauit in quadam Homilia, infantiā morum dominus ſignificauit, affectuúmque maleficorum animi vacuitatem. Quapropter ab Helleniſmo errorum præceptore, ſimulachrorum cultore, nugarum opifice, ad veritatis cultum atque ſimplicitatis, philoſophia nos reuocare clara voce videtur, vtpote quæ theoſophiæ germana ſit & ſocia. At nunc vt mores in aſſimulationem verterunt, planéque inualuerunt, non amicorum, non ciuium, non virorum bonorum officium, ciuiles vſus actionéſque: nec verò (quod præcipuū eſt) vnguentum Chriſtianiſmi initiorum redolent: quo & caput & pectus, anticáque pars hominis Chriſtiani, poſticáq; delibutæ ſunt. Amicorū dico mores & priuatorum? quid ſi ne magiſtratuum quidem, honoréſque gerentium? quid ſi nec ſacerdotum? heu pietas, heu priſca fides, etiam autem ne ſacerdotum quidem? etiam inquam. Niſi verò non videmus paſſim, è ſuggeſtu, è loco ſuperiore, pro concione, inſtituta Chriſtianiſmi, exempla continentiæ, ſententias euangelicas mirificè commendari atque deprædicari. tum in ſtudia auaritiæ, in honorum gerendorum, in cupiditatem rerum caducarum magno ſudore, ingenti laterum contētione, Stentorea voce inuehi. & plæroſq; ta-

men corũ mox flagrare audimus infamia cupiditatis perditæ atque ambitionis, ſimul vt occaſio quædam feſtiua candidam hominibus pridie ſquallentibus aut pullatis induit. Porrò equidem progredi in religionẽ traxiſſem, niſi cõſpicuam rei indignitatem hoc ita clamitare cernerem, vt ſilentio prætermittere ſine præuaricatione nequirem. Scenicorum, hiſtrionum, ludionũ actiones, pro veris functionibus legitimiſque habere nos homines anthyporitæ clamitant. idque mores iam recepti non obſcurè præ ſe ferunt, in profanis, in ſacris, in apertis, in opertis. Age verò, quando eouſque euectus ſum trahente rerum ſerie, vt vel momi perſonam, vel Aii loquentis aſſumendam aliquantiſper habuerim, licet mihi illæ nec humeris aptè, nec ſtomacho nõ ægrè ſedere poſſint, hanc aut illam vt ſuſtineã, hoc quoque in loco neceſſe eſt, ac ſiquando alibi fortaſſe ſcribendi ratio inſtituta id tulerit. Homines quidam primùm pauci, egregiis illi quidem ingeniis ac literis, ſed liberioribus præditi, & tanquam ex aſylo apertè, acerbè, atque vocaliſſime conuiciãtes, mores & ritus hypocriticos, (vtar enim eorum verbo) momicæ aſperitatis ſalibus perfricantes, nihil nec ſibi propemodum, nec poſteris fecerũt ad imminuendam opinionem ſacrarum functionum, lædendámq; maieſtatem ordinis conſecrati atque conſecratoris. A quibus audaciam mutuati alii deinceps atque alii ex turba hominum miſcellanea, conuicium facere apertè non deſinunt primariæ hominum nationi, populúmque imbuere eorum contemptione. eóque iam res euaſit indignitatis & licentiæ, vt non tam pontifices nos habere partem quidem longè maximam, quàm propontifices dicãt, aut ſignificent. (neque enim quæ atrociora ſunt, proferẽda eſſe duxi) non tam præſules, quàm præſulares viros. non pontificatibus, non antiſtitiis, non primatibus in cœno-

biis: non aſſiduis iuſtiſque functionibus munera obeuntes, vt collegas & ſodales. non ſacris deniq; magiſtratibus, non flaminiis, non archiflaminiis fungentes, in ſua ſorte ſingulos atque ordine. Quanquam nō propontifices tantum ſingulos mortales (quod olim receptū eſt, ex quo aſſiduitatum veniæ, munerúmq; in æde domini fungendorum vacationes, in commercio hominum eſſe cœpere) ſed etiam propontificibus habemus, quaſi Ianos quoſdā geminos & tergeminos, aut quaſi reliquias quaſdam generis illius ἑκατόγχειρος. Hæc verò ab hominibus ita dicūtur, ad lienem vt fortaſſe exagitandum, non etiam vt ad præcordia pertinere videantur opinione imbuēda colendæ ſanctius religionis. Sed ſint ſpecioſè dicta, nec abhorrēter prorſus à veritate, (licebit autē perſona quoque Aii loquentis iam exuta, quippiam huiuſcemodi rerum fateri in ſinu philoſophiæ). Spectamus enim & ipſi permultos eiuſmodi ſacerdotes, (vel in oculos illi incurrunt noſtros potius) nihil aliud penè, quàm titulorum honorúmque potientes, opimorúmque fructuum: eóq; nomine palàm & cum ordinis inuidia ſibimetipſis gratulātes, cætera nebulonibus ſimiles, vertice tātum ſummo nouacula perſtricto, aut forfice libato in ſpeciem capillo atq; defunctoriè. Vt igitur hæc eſſe vera quadam ex parte fateamur, tamen non tam culpæ hominum, quàm condicioni temporum tribuēda ſunt apud æquiſſimos iudices. Nam quis mortaliū ordo in vita, ſic officioſè ac decenter conſtitutus eſt, vt huic ordini licentiam exprobrare infamiámq; videatur? Quin & priſca innocentia multum debuit diſciplinæ primùm adoleſcēti, & deinde iam adultæ. Nihil autem minus ferēdæ eſt ætati, quàm diſciplina morum rectè atque ordine conſtituta, etiam ſi ſemel iterúmq; recocta ſit. Eodem ferè pertinet, quod pro monachis, & monachorum primis, & co-

ryphæis, fartiles ali dicuntur homines, quasi in macaron insulis,fruentes illarum redditibus opimis. qui legum canonúmque sanctionibus,tanquam præsidiis sacrosanctis, diligentius adhuc & certius asseruati sunt,quàm illa olim mala hesperidum cãtatissima. Felix hominum genus,quibus vt feriatis epulonibus, omnium maximè mortalium, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται, quod est apud Homerum. En quò philosophia Christianismi delapsa est: id est vt ipsi interpretantur, ab heroicis virtutibus ad ironicas ceremonias:exoletis iam & propemodum deletis veritatis rerum sanctitatísque vestigiis:si quidem ad normam priscæ seueritatis explorare res volumus. Monumenta tãtum ad hoc æui asseruata sunt,clara quidem illa & memorabilia:cæterum rari vsus aut etiam nullius: visendáque potius & admiranda, quàm æmulationem sui concitantia. mirum vt ad modum non sit fortasse,operum humanorum indicaturam vsque adeò euiluisse,eorum iudicio, qui omnia fidei vni tribuũt. quippe quæ tectorio scenicæ hypocriseos inducta, intus sint inania spiritúque vacua. Ab ecclesia autem Christi,si fidem,si charitatem veram tollas:quid iam aliud erit,quàm nauis in mari æstuoso & scopuloso, prora & puppi cassa? Verum vt ad rem redeamus: eiuscemodi sermonis in vita ciuili:actionum subdolarũ, ministeriorúmque artificia:tum ad veritatem adulterandam, tum ad officiorum vicissitudinem dolo malo inficiendam, inuenta & comparata:quàm è diametro opposita sint, nõ modo cãdori euangelico,sed etiam innocentiæ moratæ, quis nostrum non clarissimè perspicit? cui quidem fraudẽ cõtendere cum æquitate vacauerit. Siquidem Christi seruatoris doctrina eiúsque discipulorum, doli mali inter homines & vaniloquentiæ,quoddam fuit euerriculũ, vt Ciceronis verbo loquar. At nunc æquo & bono imbuti mo-

res,& ſimplicitate tincti: pro nihilo ducuntur, atq; etiam ridentur, vt exoleti,& obſolentes in perito rerũ homine: prudentiámque ciuilis & atriorum incola, ſummam morum ſanitatem: vicium eſſe cenſet, vitáque incommodare. Lege autem veritatis promulgata,& charitatis, rerum mirificarum opificis: aqua & igni interdictũ erat viciis contrariis ſimplicitati morum atque integritati, ſocietatis ciuilis iura abrogantibus. Et veritas quidẽ ac ſapientia dei, tum plebem olim ſibi circunfuſam, tum diſcipulos ſuos alloquens: placida ferè & leni oratione vtebatur. ad ſcenicos autem homines fictóſq;, ad verſutiloquos & captatores, pugnacem illum ſermonem,& altercatricem fundebat orationem, minacem inſuper cum maledicto. Certè quidem ſeruator nullum crimen frequentius cõtumelioſiúſque obiecit, ſermocinando cum primoribus ſacerdotum, quàm aſſimulationẽ ſanctitatis & probitatis. nec ſibi inter hominũ mores quicquã magis cordi eſſe, quàm apertam ſimplicitatem declarauit, cum æquabilitate in ordinem ſe cogente: duntaxat non vacuam cæleſtium rerũ ſapientia. At nos omnia exquirimus & cõſectamur figurata ſubdolè, litáq; tectorio vultuoſæ verſutiæ & præſtigiatricis. Quid autem in vita ciuili atque aulica primarum, ſecundarum, tertiarúmque partium homines, aliud quàm fabulas agunt, prætextatas, togatas: tabernarias & planipedes: choragorum vice fungentibus ſenſu cõmuni & prudentia, deſignatrice fortuna? nam quota pars actuum ciuilium & prætorianorum, quota officiorum priuatorũ, pura eſt & vacans ſimulationis fuco,& vanitatis lenocinio? Neque verò veritatem in hoc libro, vtrãque in partem teſtimonio noſtro fraudare præuaricãter ſuſtinuimus: cum perſonã Aii ſupradicti induiſſe nos meminiſſemus. O vita, ἄσέ σε δαίμονος ἄισα κακή, morúmq; facies adulterina, ger-

manas virtutes è medio sustulit. Magister ille populi pro cerúmque mundus, mendosis actionibus inuicem circunscribere docet homines. at vetat id spiritus doctor, ad Ephesios scribens. Religio & pietas, eorúmque diuersoriũ aut certè domicilium, prosopopœiarum theatricarũ simulachris pro insignibus vasis plærunque exornata sunt, quod homines permulti palàm vociferantur. quæ simulachra colere nos oportet nihilominus & venerari, siquid mei iudicii est: vt exuuiis augusta & sacrosancta primordialis germanǽque religionis. tametsi ii ex eorum numero sunt, aut ex eorum natione potius, quibus Christus semetipsum non credebat, quondã inter homines verba faciens, ideò vt Ioannes testatus est cõsiliorũ eius conscius, quòd eos non minus intus aut non aliter in corde, atq; in cute nosset, vtpote cui nihil prorsus occultum esset. Verũ his atq; huiuscemodi multitudinis imperitæ ludificamentis, homines quidam prætexta fascibúsq; spectabiles: quidam lituis, infulis, trabeísque insignes & venerãdi, cum & scitè vtuntur, aut appositè rationibus suis ad animi obsequium, nõ ad officii functionem subductis: fucum sese facere mortalitati putant, imperiorum maiestate adductæ, aut religione obstrictæ: cum reuera ludibria pietatis Christo seruatori pendant, pro cultu & obsequiis, munerúmq; sacerdotii functionibus seriis, & spiritu non vacantibus. Has veritatis imagines & sanctitatis, vtinam idolomastiges homines censura sua tantũ notassent: non etiam seruatoris diuǽque eius parentis simulachra ex æde domini deiecissent, cõtra morẽ maiorũ. Sed enim vereor lege vt agere euãgela iam liceat ad subsellia ciuilis iudicii, nõ tantũ cõmunis & togati, sed etiam prætextati & infulati.. præcipuè verò ad consessum prudentiæ, quæ maioribus auspiciis subnixa est & stabilita. quæ etsi iuri multum tribuit

honorario, æquitatem tamen eius iuris affinem, aut sustulit, aut magna ex parte deleuit & antiquauit. Age verò, naturæne instinctu, an æmula procliuitate euenit, in mores recepta iure gentium, vt in suo quisque ordine cupiat, conetur, & gestiat primam classem ducere? vt primas ferre partes honoris & compendii? & cum id ex animi sententia cuipiam contigerit, ille vt in proximum protinus ordinem sursum versus adoptari, & deinceps in aliũ aliúmque aueat, scansili serie ambitus & perpetua? nec verò antè auere & discupere desinat, quoad in præcipitem tãdem altitudinem ardor cupiditatis euadat? Atqui horum hominum sitim ardentem extinguere difficilius est fortunæ, omnia in spem cadentia iis largiendo, quàm gliscentis incendii vim sistere guttuli stillicidio. Quanam igitur parte hominis, circuncisam vitam esse Christianã dicemus? Vbi autẽ illa cordis circũcisio, cuius cõmendator est idem Paulus in epistola ad Romanos entheo spiritu imprimis scripta? vbi porrò pura voluntas? vbi sarta tectáque mens hominis à spiritu cupiditatis improbæ? An corde tandem circuncisi sunt, qui sibi finem quærendi possidendíq;, qui fastigium attollendi modum præstituere nequeunt? Non ignoro hæc & huiuscemodi acroamata, aurium non esse ciuilium, nedum prætorianarum, atque haud scio an nũquam fuerint, nusquámque. Quare mihimet ipse hæc cano, vel philosophiæ iam sæpe dictæ potius, cuius vix tamen ipse limẽ summo pede attigi. Inde autẽ est illa Siren enata, omnium pellacissima, auctoritas & imperium in summo actu rerũ tum sacro, tum ciuili. quæ homines non perlicit solum ad sese & pertrahit: vnde nomen inditum Sirenibus: sed transuersos agit etiam, porróque in charybdin rapit plærunque, sitis bonorũ atque honorum inexplebilis, Quem sanè ad gurgitem cupiditatis qui penitus

rapti sunt, introque mersi: rarissimũ est postea existere vt denuo possint, indeque emergere, vt legum iurisque memi nisse velint, aut diuini aut humani, ne mortalitatis quidem illi in rebus rationem inceptandis & exequendis habere, nedum immortalitatis. Hæc sors vitæ idola aurea & argentea colit, ex iisque numina sibi aliena à Christo ser uatore facit atque abhorrẽtia, vt manifestum est animaduertentibus. Neque id quidem modo, sed etiam assensione obnoxia atque clientelari, atque eo amplius, assentatione quasi parasitica, ordinis hominum prætextati & infulati, diuinos honores propè dixerim adepta est, vt ἰσόθεος, homi númque fortunatrix. in quorum ordinum sentẽtiam togata multitudo & militaris, pedibus non dubiè transeuntes: illos in catalogum si non semideorum, certè τῶν ὑπερανθρώπων referre non dubitarunt cultu atque supplicationibus. Quapropter hæc Siren quanlibet penatiũ censuúmque amplificatrix: quanuis hominum ornatrix atq; beatifica, velis tamen & remis sapienti fugienda est, æternorum tantum bonorũ admiratori & verè idolomastigi huiuscemodi simulachrorum, quæ ἰσοθέως coli sine scelere nequeunt. Et quidam talis actus vitæ, quo florentior apparet oculis theatricis, eo minus fructus habet iudicio philo sophiæ, prophanæ quoque, rerúmque diuinarum nesciæ. Siquidem qui rerum potiuntur, qui fata regunt cuiusque prouinciæ, & cupere ipsi solent & satagere magis deinceps atque magis: augescentéque indies captura, auiditate, vehementius affici. id quod si in ordine equestri apud deũ capitale, in senatorio sceleratum est ob idolorum cultum quæ in corde circunferuntur: id in natione sacrosancta, à curáque rerũ externarum euangelicis institutis summota, quo nomine appellabimus? Scio me paradoxa scribere, atque etiam antidoxa vitæ in medio positæ, ad quam

ratio mea cõparata est. Sed actus quoquomodo peragendus est, quoad personam posuero, quam mihi ad scribenda hæc induit amor atque admiratio germanæ philosophiæ, etsi perleuiter mihi exiliterque cognitæ. hoc dico quod fando audire aliquando memini. si quorundam hominum ex eo ordine insolẽtia, fastus & cupiditas à regno dei abhorrentia, tantum apud superos nemeseos, apud inferos plausus excitauere, quãta apud mortales inuidia flagrare memoria nostra superioréque cœpere, causam nullam videri, cur tam beati putentur esse & æmulandi à nobis, quàm titulosè & obseruãter salutãtur à multis. Christus æquabilitatis vindex atq; ciuilis isonomiæ: diuitias & fastum in ordinem redegit, tum extorres regno suo & ciuitate domóq; esse iussit: & verò in penates suos illos æternos patriósque, vix admissum iri palàm eos cõtestatus est qui copiis affluerent. Quocirca res supra modum secũdæ, quæ oculorum nostræ mentis aciem splendore suo præstringunt, nullo penè locǫ numeróque rerum expetendarum, iudicio hominum iuris diuini consultissimorũ, habitæ sunt omni ætate. Verum vt est peruersitas sensus humani, multa & centumuiralibus iudiciis, & senatusconsultis, atque etiam Areopagitarum sententiis, inter prima & præcipua censa sunt, quæ philosophia diuinitus instituta, ad quintam classem reiecit. Sequitur & alia Siren, sæpenumero comes aut socia superioris, vel verius secundaria. rationem enim suam habet ab illius sciunctam, sed tamen secundum illam illecebrosissima, exaggerata titulorum nomenclatura, supra ordines erigens quorundam fastigium, cum æquationis ipsa (vt superior) nescia, tum verò æquè in obliuionem mortales, atque ignorationem sui aliorumque adducens: quos carminibus suis affecit. Constat eius hypostasis nitore & lautitia vitæ: extructis prin-

cipem in modum menſis, opimo victu, Syracuſanóque & adipali, cœnarum adiicialium abaco, inſtrumẽto Luculli conuiuatoris, ſplendido & redundante. Huius faſtus appendices ſunt, tum hærentis veſtigiis clientelæ manus ancillans, ad omnéſque nutus ſupparaſitans: tum comitatus multiplex atque miſcellaneus, regem ſuum paſtorémque ſtipãtium gnathonicorum philoſophorum. In huius comitatu & familia, quoſdam quaſi ſeruos ab oblectamentis videas, quoſdam à ridiculis, à fabulamẽtis, à cauillationibus, nõnullos etiã fortaſſe ab obtrectationibus, aut ſcómmatibus ridiculoſis, ſed aculeum ignominiæ relinquentibus. Mitto qui à variis eſſe ſolent tacendíſque voluptatibus regi paraſitico: nullum vt ſit tempus, quo tẽpore non ſcitè, & tanquam frugaliter conteratur ocium, quod habẽt pro negocio beati illi homines & copioſiſſimi. vtpote quibus ad procurandum genium, propoſiti ſui ſummã, vitǽq; inſtituti, applicare vacarit & cõtigerit. nulla etiam vt ſit (ſignificantius enim loquar) eorũ fruendorũ interca pedo, quæ prudẽtiæ mundi bona & expetenda vidẽtur: cõtrà ſapiẽtiæ cœleſti, mala & auerſanda. Heu perditas vitæ rationes (iterũ enim & ſæpius paradoxologiæ indulgebo animo meo obſequẽs) heu peſſime meritos mortales de potiore parte ſui. Felicémne hanc vitam, an flagitioſam eſſe cenſemus? Heu prudẽtiæ noſtræ dictata exitioſa, atque anteuangeliſmo planè cõgruentia. niſi verò hominis eſt euãgeliũ exoſculãtis & amplexãtis (vt Græci dicũt) πάντα τὸν βίον σπουδάζειν. Iuſſúſne oprare vir verè prudẽs, à deo quicquid vellet, hanc ſortẽ vitæ peteret? cæcũ vitæ ciuilis atq; in celebritate poſitæ, conſilium & propoſitum. Quid enim? mẽtíſne compotes ſunt rerum diuinarum æternarúmque cõſciæ, qui huiuſmodi vitæ æmulatione ducũtur? At beata nobis & æmulãda videtur vita opibus circunfluens. Nam

quotus quisque hominum paulo nauiorum vacat eo crimine, eorum quidem certè qui in eo peccare potuerunt? Cum interim improbissimus quisque huius petitor cōdicionis, perditéque ambiens, tamen vt Cæsaris candidatus simulet se petere. Quotus autem quisque nostrum meditatur, aut meminit in vita instituenda, decantata illa paradoxa, oraculáq; certissima cœlestis sapiētiæ, Beati pauperes spiritu? & quæ sequuntur. Immo verò quis non pro paralogis habet, non modo pro paradoxis? Quis porrò illud non modo philosophicum, sed etiam philostauricū attēdit, eodem ore veritatis pronunciatū, Beati qui persecutionem patiūtur? At hæc sunt verba Christi, vnigeni filii dei: patrimonii sui opimi atque beatissimi auctionem facientis præconio exaudibili, atque etiam olim exaudito per vniuersum orbem. Quid igitur tam discrepat ab suo opposito, quàm professio nostra dissidet à vitæ proposito? Nam cum nos omnes Christigenarum professione gaudeamus, cum adoptionis cœlestis iura habere nos gloriemur, ab altero natali manantia: paucissimi tamen nostrū, ea licenda tantì ducunt, quæ æstimari humana mente nequeunt, ac sub admirationem tātum cadunt, quanti ea esse putant, quæ cum suapte natura spernenda sunt, tum precario solum iure obnoxióq; possidentur. Nimirum Sirenū stygiarum carminibus aures hominum obsessæ ac delinitæ, monita veritatis, hortamentáque cœlestia, vt iis cōtraria respuunt. illúdque est scilicet præscitum prædictúmq; propheticū, ab illo euāgelistarū vertice quodam loco citatū, Domine quis credidit auditui nostro, & brachiū domini cui reuelatū est? Quo brachio vis ac virtus sermonis euāgelici significatur. Quare fides, tāetsi in omniū sermone est, ac per ora populi, senatus, atq; equitū volitat, vt festiua & amplectenda: iustā tamen hospitalitatem, atq; etiā

iusta longè inferiorem, in corde perpaucorum inuenit è multitudine delectorum. iisque demum Iesus sese indicat vt discipulis suis, manifestóque ostendit, vt est apud eundem cap. quartodecimo, non etiam mundo, id est potentibus, copiosis, & illustribus, à regno dei abhorrētibus: qui mundi sunt ipsius decus & ornamentum. Siquidem procerum motus hæc cuncta sequūtur: humanum paucis viuit genus, vt apud Lucanum Cæsar inquit. Agè quid habent iam mores simile condicioni hominum & habitui, ob noxam admissam intus ægrescētium? Quid vel tantulum habet vita moribus hominum instituta, mœstæ lustralísque pœnitentiæ, quæ nobis indicta est, edictóq; perpetuo iniuncta? nam sternotypticam istam, quasíque histrionicam, qua in speciem vtimur more quodam solenni, nihil moratur deus. planctus est enim pharisaismi, atque etiam Hellenismi verius, quàm expiabilis resipiscentia Christianismi, atq; præcordialis. Potéstne igitur quicquam è diametro cuiquam magis esse, quàm hilaria perēnia, ærumnosæ vitæ opposita sunt, & velut cruci affixæ? Atqui hanc Christus ipse seruator & dominus, christis suis denunciauit, id est nobis omnibus genitali spiritu rediuiuis: ídque imperandi verbis, atq; in formulam iniunctæ necessitatis conceptis. quippe qui crucem suam tollere vnumquenq; iusserit, qui quidem iisdem vestigiis aut eorū æmulis, viam in cœlū post ipsum affectarit. Hic aqua illa purifica, vetustíque hominis expiatrix, hæreat necesse est: nisi crimen hoc esse capitale fateamur, cuius criminis comperti lōgè plurimi mortaliū, & manifesti sumus. Ita si pœnam deprecamur æternam, ad aram nobis misericordiæ recta confugiendum, omnibus quidem illam nunquámque non patentem, sed resipiscentibus. At verò qui resipiscunt, stultè sese de semetipsis consuluisse.

perperámque agnoſcunt. id quod imprimis neceſſe eſt vt faciant, qui Sirenibus mundi ſeſe pertrectandos dederũt, atque deliniendos. Meminerint autem (quæſo) ſemper lectores, huiuſcemodi diſputationes ad vulgus non valere, puténtque intra porticum philoſophiæ, à qua tamẽ procul abſum, hæc à me dicta eſſe, non in atrio honoris, non in officina ciuilis cupiditatis, non in campo honeſtæ ambitionis, non in conuenticulis alumnorum ſenſus cõmunis, cuius alumni ſumus: quod ineptire planè eſſet, nõ commodè & appoſitè tantis de rebus diſſerere. Proinde qui Chriſtianiſmi dogma ſociare cum Helleniſmi atque gentilitio ſperat, id eſt cum Ariſtippeo, circuncisioniſq; præcordialis neſcio & exorti, is (vt opinor) non diffidet, ſe cauum à conuexo dirimere etiam poſſe, aut vtrobique operam ludere non grauabitur. tametſi illa non difficiliora ſunt fortaſſe, quàm à Chriſti cruce difficile eſt ærũnarum agmen, rerúmque aduerſarum moleſtiam diſſociare. At verò ſine cruce Chriſti ad beatam vitam ſubuolare, eos demum credendum eſt, quibus æterna diuinitas gratiam adraſtiæ legis fecerit. qua lege pater ipſe cœleſtis, filium ſuum teneri dilectum & vnigenum ante omneis voluit. Quo apparere poteſt quanto in errore vita verſetur, & promiſſorum Chriſti in quãta diffidentia: qua nulla maior eſſe inſania, nulla capitalior culpa poteſt. Me miſerum cum hæc dico, & vt dico, ſentire etiam cogor, ita enim viuus vidénſque (quod dicitur). ſed reliqua ominari vereor. Verum duæ iam dictæ ſortes vitæ, earúmque Sirenes, rerum fluxarum temporariam poſſeſſionem, perpetuam faciunt deſtinatione mentis, contra quàm hominũ natura, rerúmque ipſarum cõſtitutum eſt. Vſum etiam & fructum peculiarem & precarium, vt ſuum, vt liberum, vt proprium, atque optimo iure poſſidẽt: cum nihil

non profectitium,nihil non temeritati obnoxium casuíque,habere nos sciamus.exitialior tamen est eorum securitas qui dubias cœnas ructantes,redditus consecratos & fiduciarios,iure vel potiore,vt sanctos: vt domini notaque insignibus impressos,vt profanis manibus intactos,quàm auita patrimonia possidere se ducunt.nempe quasi in referendis rationibus eadem condicione futuri sint homines pecuniosi atque peculiati.Hic hic atrociores,hic existunt, ordinis illi dedicati obtrectatores.Quid enim (aiũt illi) futurum est tandem,si ii qui sese christos Christi esse præcipuos,ac penè solos perhibent, & tanquam è cohorte seruatoris prætoria, aut principe ac signifera, genialibus sacris initiati magis esse quàm Christianis,videri non verentur?Quod si redundantes copiæ nusquam non ferè, nunquámque non incommodæ,hanc deformitatẽ faciunt in atrio sacrosancto, quod hactenus sartum ac tectum ab omni iniuria, Christi reuerentia præstitit: quem tandem non subeat impetus, si non in eorum sententiã transeundi, qui licentius quàm par est censorium stilum adigunt, vel momicum potius, in eximium ordinem: tamen secus de illis existimandi?Quem etiã nonnihil censendi de cornu illo copiæ tandem exhauriendo, quod plenius fit indies & tumentius,decedente innocentia? Audiant igitur ii ad quos ea res pertinet,audiant(inquam)fremitum Aii locutii, ne forte ad secessionem spectet haud aspernendã ad nationísque sacrosanctæ exuendam fœdè reuerentiã.aiunt enim(vt est huius temporis confidentia) vel vociferantur potius:non antè redituram religionis constitutæ faciẽ spiritúmque fortasse(siquando rediturus est,iúsque habiturus postliminii,)quàm fastus & cupiditatis sportæ,vix scias superfluentes magis an perfluentes,ad sportulas redierint ciuiles aut canonicas. tum demum enim fore inquiunt,

vt quod nunc paucis satis esse non potest, plurimis sufficiat isonomiæ beneficio, proportione quidem geometrica attemperatæ. Verum hæc & alia eodem spectātia, mox forsitan viderint ii quorum est inspectio summa pecuariæ domini, atque etiam vineæ, rectè atque ordine repastinandæ & excolendæ. At etiam ne qua indignatio desit (quod si palàm dicere religio est: hic tamen infodiam) ex istorum natione præcipuè esse dicuntur, qui nulla exempla beati pauperis esse putant, iuuenésque hortantur vt illam ire viam pergant. Quos tamen (ne stomachētur æqui animi) aut eorum permultos, ita mortem obeūteis videas: tantis vt ex copiis, egentibus exiguam stipem, propinquis atq; necessariis, legata præcipua æris alieni relinquāt. Agè porrò, quis nunc natalibus vel obscuris ac plebeis ortus, si maiore quodam fato præditus, sericū sese filum aut purpureum vnum, sortitum esse in colu trium sororum experiri cœperit, vel augurio liberalioris spei atque festiuioris, in animum induxerit: non statim titulosis gradibus scandere in cœlum gloriæ theatralis nititur, in ordinémque semetipsum beatorum omni ope adoptare, & mox in collegium semideorum? Quis hominum fortunatorum non prandere videri vult vt Crassus: (quod aiebant) & cœnare? non vt Lucullus ædificare? Quis superuacaneos census, annuósque prouentus, in statiuis quæsitos cupiditatis? quis emerita ambitionis stipendia, eiúsque germanæ sororis & vterinæ, quam ἀνθρωπολατρίαν vocant, non in delitias, in voluptatem: non in saginam denique vertit inertium amorum: in farturámque conterit desidiæ, quam Sirenem improbam vocauit Horatius? Hæc equitem, hæc populum, hæc sacrum forma senatum, excepto sapiente tenet. Quis verò rursus non intelligit, non videt, non perspicit, Colosseos quosdam homines, sti-

patos clientelis agminibúsque succinctos, quo vulgo putantur beatiores, quo religiosius adeuntur à multis & coluntur, eò inuisos magis esse vulgo, suísque interdum cultoribus, turbæque circunfusæ, ob tædium obseruantiæ, eorúmq; fastidium? Eò verò propius sæpe abesse à furiali illo cōuentu, vbi Tartarus ipse bis patet in præceps tantū, & quæ sequuntur: quo magis in cœlo esse (vt est latine loquendi consuetudo) iudicio populi ordinúmque existimantur? Multa certè moribus hominum, rumore secūdo, plausúque excipiuntur, in theatro vitæ vrbanæ & atriorum: quæ in regno Christi quo de regno nunc loquimur, aduersante numine fieri nemo negare potest. Quare animaduertere lectores oportet, non præcepta me vitæ, non hortamenta his commemorandis scribere, quorum imprimis egens ipse sum atque insciēs: sed in rebus huiuscemodi potius cum lectore non quolibet, animi causa, animæque commentandis, æstimare, quàm è diuerso vita, atque etiam è regione comparata sit, ab ea ratione disciplinæ, in quam disciplinam iureiurādo adacti sumus ipsi lustrico sacramento. Potéstne tandem homo nouus: in officina diuini spiritus reconcinnatus: sine scelere hæc expetere: ea omni ope consectari, quæ spiritus illi stygii, cupiditatis, ambitus, elationis magistri, vt regni sui ac tyrannidis firmamenta, in mundum introduxerunt? Atque ex eorum quidem hominum natione sunt lotophagorū proceres: qui in imum maris sidunt, asinaria mola premente ceruices istas quanuis arduas, superbas & inflexas. ad quorum fortasse sortem Christus humilitatis decus, euangelico tropo allusit: tanquam in mari mersi curarum terrenarum & inanium, cœlum iam ipsi suspicere, æternitatémque nequeant. Idne autem satis animaduertere posse videntur aut meminisse, partim qui honores sibi

ciuiles, donatos fortunæ beneficẽtia, non creditos esse censent cœlesti prouidentia, partim qui pontificatus, antistitia, aliáque sacerdotia, (sic enim nunc redditus annui, non munera officiosa ministeriáque vocantur) non fideicommissa antiquæ pietatis esse interpretantur, sed legata quædam ludicra iucunditatis, ad vtendum fruendum, ligurien dum relicta: ad curandúmque aliàs molliter oblectandúmque geniũ. Hi sunt qui in altissima securitate æterni æui quærunt, & tanquam optimis ab auctoribus & locupletissimis accipiunt, ea bona, quæ in nullius hominis mancipio sunt, etiam si esse cœperũt iandiu in cõmercio. Cum interim ii quos ipsi auctores laudãt suos ac largitores tot tantorúmque titulorum, in pari acquiescant maioréque supinitate. nempe tanquam prædibus ac prædiis (vt dicitur) & seruatori ipsi, & populo plebíque animarum, cautũ sit huiusmodi liberalitatibus. Scilicet ius & fas nomina monosyllaba, honori haberi non magnopere solita sunt ab ordine grandium mortalium, insigniterq; extantium super æquabilitatem ciuilem. Et verò classes etiam ipsas, & populum (vt verum fateamur) in ordinem magis cogit, atque ad æqui boníque reuerentiam redigit, tenuitas fortunarum atque mediocritas, quàm domini timor, Christianismíq; pietas. Iure enim ciuili gẽtiúmq;, quo iure nominis quoque Christiani, vt quondam, fines adhuc reguntur: mortales ferme omnes tollunt animos submittúntque, pro modo & captu fortunæ fortunarúmq;. Quin & ex euentibus rerum splendidis aut obscuris, æqui plærũque homines atque iniqui fiunt: ne gratuitam putemus fortis fortunatricis benignitatem: vt mirum non sit, tam arduum esse diuitibus & copiosis in regnũ dei ingressum, quod dominus olim testatus est. Aliud est etiã & prorsus diuersum ipsius fortunæ hominúmque cõsilium & insti-

tutum. Siquidem apud eos quos bonos æquósque credimus, bona nostra deponere solemus & gaudemus. Illa verò aleatrix cæca, surda, volubilis, & præceps consilii, libētius sua commendat malis atque nequitia præditis. quippe quæ iniquos homines (vt dictum est) facere, atque improbos, ex æquis bonísque consueuerit. Aristoteles quodã in problemate ludibundus, quamnam ob causam (inquit) paupertas frequentius ad bonos diuertit, quàm ad malos? Nempe quòd cũ omnibus inuisam se norit esse: bonos tamen melius sese & cõmodius vsuros intelligit: vt qui mala vertere in meliora nouerint. id quod philosophia quoque carminibus suis facit in moribus hominum, qui quidem eam audire sibi persuaserint. Verum monstra iam dicta illecebrarum iisdem parentibus orta sunt, cum anxio corporis curandi studio, & incuria mentis. ex eóque fonte error ille manauit, qui per orbem effusus, veras ac germanas virtutes adobruit Christianismi, ritus antiquos obliterauit, æqualeis actionum mirificarum. quibus tamē virtutibus fidem magna ex parte abrogauerunt ætates deterrimæ, moresque degeneres Christi adoptiuorũ. Hic enimuero præterire Sirenes reliquas statueram: sed earum vna præstò sese sistens, in oculósq; incursans in aurésq;, præuaricationem obiicere mihi visa est, aut crimen obliuionis. præsertim quòd hoc tempore magnũ ac numerosum post se trahat comitatum, nitoréque conspicuum, & luxus elegantia. est autem illa, summa venustate ac lautitia prædita, germana Cupidinis: cum omni ipsa genere lenocinii ad animos perlectandos instructa: tum Veneris cesto succincta, carminibus Homeri nobilitato ποικίλῳ. ἔνθα δ' οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκται. ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστύς, πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων. Huius Sirenis carminibus, sexus vterque hominis afficitur non ægerrime. Hæc

omnes Veneris ſermocinationes, geſtus, appellationes, tactus, affectiones, nutus, petitiones, luſus, proteruitates nouit. eiuſdem diſciplina ludibundos aſpectus, oculorũ coniectus, nictationum proluſiones, Veneris laceſſendæ prælu dia complectitur. omnes denique amoris licendi emerendíque ſermunculos, verborum velitatiũculas, vrbanitates, lepores, diſcipulos ſuos docet, qui ad ludum eius vẽtitant. ad ſummam, hæc cupidinem ipſum eiconicũ (vt dicitur) ethicúmque effingit, & exprimit. Huiuſmodi porrò lenociniis actuum, vultuum ac verborum, totiúſque corporis affectuum, vernaculis & noſtratibus, ſatis quidẽ illis acribus atque proteruis, ſuauitérque aculeatis & vrticoſis, acceſſit haud ita pridem rhythmorum italiſmi genius, tanquam ars quædã venuſtæ dialecticæ, & cupidinis eloquentiæ, lepos orationis amatoriæ, pithò hypocritica, omniũ philtrorũ vim ſuperans: depereunteis amatores ſimulans, animóſque deſpondẽteis ecſtatici amoris inſania. Huiuſcemodi cinctu virgines & mulieres compluſculæ ornatæ, atque ad certamen iucundiſſimum accinctæ, eóque ſibi ornatu amantibúſque placentes, venditatione ſui gaudẽt iuuenum æmulorum, eſſe ſe in magiſtræ, in heræ, in dominæ mancipio (ſic enim eſt hominum oratio) certatim profitentium. tum dedititios ſeſe deuotóſque clientulos adiurantium: non tam ſancto forſitan, ſerióque quàm proteruo, venuſtóque iureiurando. Seruili enim auctoramento certant æmuli aut prioreis aut primas herilis amoris promereri: ſicque macti eſſe gratia, quæ ſumma eſt votorum amantium. Huius & illius obſeruantiæ indulgere, atque ei addictum eſſe vocant, qua cum negocium habere ocii inſtituerint, amoríſque commercium: & verò (ſi ſeruatori placet) ſeruitutem ſeruire conditionis dedititiæ, nexúſque cupidinis, Hoc autem (quæſo) homini ſacrorum ini-

tialium memori, vtrum est vitam inter Christigenas spiritu vernantes agere, an inter Adamidas veteris hominis delitiis indulgere? exuuias abiectas contra fidē sacramenti resumere? perennes verò ferias vanitatis proteruissimæ instaurare post resipiscentiam? Quotus porrò quisque, quotáque hac Sirene non caperetur, quam Iuno Homerica, etsi candidis vlnis amabilis & eximia, tamen à Venere quondam vtendam sibi esse rogandam existimauit: cum Iouem suum amore præsentaneo acríque inflammandum haberet? Nō sum nescius ista vrbanitatis causa sæpius, exercendǽque animi causa facundiæ, atque proteruitatis honestæ: quàm ad Veneris patrandæ spē fieri, ideóque in mores recepta esse hominum, pro negotio iusto ocium quouis modo delitiarum conterentium. & quidem sine intertrimento integritatis puellarum ac matronarum, plærunque id factitari videmus. Sed tamē eiusmodi vaniloquentia, auribus circuncisis atque euangelicis tam putida est, (quarum est hæc auscultatio) vt inter ludicrum certamen seriúmque, non ita multum interesse videatur. Nam vrticam feram qui tractant incautius, vredinem tandem sentiunt. Vtrobique etiam ludicri designator, commissor, applausórque, nefastus est genius, ex amantibus interdum amentes efficiens: atque in occasionem semper imminēs catastrophæ atrocioris: quàm vt eò pertinere posse & euadere institutus actus placidè, lusúsq; videatur. Quod si oculi quorundam hominum fascino afficiunt eos in quos incubuerint: limos illos aspectus & proteruulos, subassentientésque respectus, nec hebetes esse nec inertes sanè credibile est. si tamē illos aspectus appellare debemus, qui oculi sunt verius emissitii: secum deferentes partem animi, vicissímque assensus non nihil referentes. Adde quòd aliis quoque modis vrbanitate plurifariam lenocinante, eiúsque insti-

tutis, virginum mentes & matronarum aliàs incorruptæ, nonnunquã afficiũtur, vt parcissimè loquar. Certè aphrodysiorum ceremoniis quamlibet in mores hominum receptis delitiis studentium: dissentientes sunt admodum ritus initiales Christianismi. In vniuersum verò vrbanitatis affectationem in sermone nimiam, quod iuuẽtutis lautæ & elegantis præcipuum est studium: Apostolus ad Ephesios scribens, σαπρὸν λόγον appellat, quasi putrem sermonem & marcidum. est autem putre quod iam vsum nullum præbere potest, vt inquit Chrysostomus in epistolam eiusdem ad Timotheum. Putris est igitur & quasi vermiculosa in Christianismi disciplina, in homine spiritu imbuto & numine, huiusmodi lepos, aut proteruæ, aut aliàs improbæ ac maleficæ vrbanitatis & comitatis: vt deniq; vetusti hominis exuuiæ, abiiciendæ procul, non modo deponendæ. Tales sunt igitur permultæ animarum plagulæ, tum apertæ, tum cæcæ, ideóque magis cauendæ, ab illo quidem animarum aucupe & captatore in mundo dispositæ: minimè autem nobis suspectæ atque formidolosæ. Quibus tamen captandis atque irretiendis oculum ille adiecit toruum ac Titanicum: si quidem aspectabilis esset oculis mortalibus. sed ciuilis hic sensus, vulgiuagáque prudentia, plausus captans theatricos, captionis horrendæ securitate gaudent: totáque aut plurima est mens humana in cura rerum nihil ad animorum condicionem pertinentium: quæ vtranque in partẽ ipsa, futura est sempiterna. Certè si planè & ad verum loqui licet (vt iam dictum est) in aure philosophiæ, pudor, pudicitia, modus, modestia, candor morum & germanitas, officiorum puritas, de gradu deiecta sunt existimationis priscæ, propemodúmque prostrata: ius & fas obtrita sunt, atque etiam hypocrisi cõsceleratа, si quidem ad amussim mores explorarẽtur euangelicam. Hæsitantia

fidem, contemptus religionem, licentia perdita dei timorem excepit. Vnde autē abest offensandi religio, vnde dei reuerentia, ecquis ibi dubitat examen insidere crabronum stygiorum, homini intestino mordicus, perditéque inhærentium? Mundus igitur (quod mirari philosophia sæpius dicta, & miserari possit) frequētissimè habitatur ab Titho no illo, homine veterrimo, Hellenismi alumno: in veritatis disciplina Christianismíque dormitatore & veternoso, etiam intra pomœria sanctissimæ ciuitatis. Rarissimè autem idem mundus incolitur ab homine rediuiuo, manúque cœlesti recocto atque reconcinnato, quem spiritualem scripta sacra à spiritugenitali nominãt. Atque eiusmodi sunt beati illi designati, ab æuo in album relati destinatricis prouidentiæ, veréque Christigenæ, qui sensui communi assensionem semel renunciarunt, atque optima fide. pro iisque demum dei filius, apud patrem deprecator esse voluit, eósq; in fidem suam à delectu, è mundo facto, in patrociniúmq; suscepit: vt non mirum sit, tametsi valde dirum, paucos esse electos, qui aures habeant ipsi veritati & sapientiæ efficaciter exaudiendæ. Proinde mundus est, à quo Iesus ipse Christus, deus idem & homo, existens alienus, alienatos quoque suos voluit, (quod eius ille seruus à manu, testatus est) quanquã in meditullio orbis terrarum natus esset. Hic idem est ille mundus, cuius sapientiam meram esse stultitiam apud superos, cœlestium ille rerum ac diuinarum Paulus, non tãtum auctor maximus, atq; interpres consultissimus, sed arbiter eo amplius & spectator quondam factus, testis est grauissimus, ac summa fide præditus. Deniq; mundus hic est, cuius sapiētiæ genius, Argus est in rebus temporariis & opinabilibus: Tiresias & Phineus in æternis, ac certis certioribus. quippe qui spiritus sapientiam, quæ cœlitus delapsa est, ineptiam esse pu-

tet,& vertat in vicium existimatione sensus communis & lucifugi:quod idem auctor ad Corinthios scripsit. Quapropter & germanæ virtutes,& solida solum bona, meritissimóque expetenda:& verò velis,remis,equis (vt aiunt) persequenda iis qui sanæ mentis sunt: à vita tamen ciuili atque vrbana veluti repudiata,è medio summota sunt:idque comitiis(vt ita dicam)curiatis, tributis,centuriatis, equitum populique assensu:nec verò sine senatus, sine ordinis amplissimi luculenta auctoritate,cum profani,tum verò sacrosancti:succidaneáq; pro illis recepta sunt,imaginaria bona,falsa,& adumbrata. Ita ad prudentiæ humanæ scita atque dictata iam reuoluti sumus,quæ à Christo seruatore confixa palàm,atque traducta, omninóq; abrogata inter suos fuerant,vt è faucibus Orci enata:vt oraculis refragantia cœlestis sapientiæ. Atqui stultitiam ipsa summam humanæ redarguit sapientiæ,& porrò amẽtiam illi exprobrat & væcordiam. Ita in eiusdem fide atq; auctoritate,nisi in huius maris traiectu,consilia vitæ sita, rationúmque nostrarum summam subductam habuerimus, constantérque collocatam,(id quod themis iam dicta, auctor est ad oraculum eius religiosè adeuntibus)ad portum aspirare quî tandem poterimus Coloniæ beatissimæ,aspiraturósq; sperare nosmetipsos ad extremum? Cum autem ita ferat & ciuilis vitæ tenor,& in celebritate versantis vel vrbica vel aulica,ratio,ac mundi iam sæpe dictum magisterium,vt solertissimus quisque hominum & acerrimus: à pueritia protinus, aut certè ea ab ineunte ætate quæ in medium proferre sese potest,speciménque indolis suæ dare, ad speculum vt semetipsum affingat communis sensus & prudentiæ:mores etiam suos comparet,corporísque affectus,vt æmulos eius & simiolos:meritò inde euenit eiusdem vt nutritii alumni, nutricísque eiusdem vberibus la-

ctati, eodem quoque lacte erroris imbuantur. Est autem hæc disciplina sic moribus propemodum constituta, atq; si præsultrice stultitia & chorũ instituente, iuuentus magno studio restim perpetuam necteret, singuliquecertatim ad eam se adiungerent, tum eundem orbem voluerent erroneæ disciplinæ, à sapientiáque deuiæ. Quam vitæ stultitiam Democritus olim risisse: alter ille è contrario defleuisse dicũtur. Cæterum Threnodus vates Hebræus eandem lamentatus est miserabili carmine, non iam vt ineptiam & stultitiam, sed diram planè vt amentiam & væcordiam. Quod vtinã satis animaduerteremus, vt rei tantæ par erat animum incũbere, curæ haud dubiè antiquissimæ, omnibúsque præuertendæ. Nam quid aliud penè omnes agimus, vitam ciuilem ambitiosámque agendo, nisi post lotionem lustralem, certatim & studiosè ad illuuiem redimus? Verum philosophicæ exhedræ atque abstrusioris huiusmodi est commentatio, non disputationis sympostiacæ atque exterioris: quod sæpe nobis contestandum est. & quidẽ, dixeris hæc inter varicosos centuriones, Continuò Crassum ridet Vulpeius ingẽs. Quanquam quid dico inter cẽturiones? immo verò primores inter ordinum, inter vertices populi, inter decora reipublicæ, hæc & similia astruere si cœperis, confestim tollent equites peditésque cachinnum. at hoc quid est aliud quàm comicus risus in tragœdia atrocissima? An deum diuósque renidere censemus, nobísque arridere, cum in vineam domini semina transferri videntes, aut ex cãpo ambitus, aut ex hortis voluptatis, aut è seminario hominum, sacerdotalis innocentiæ famam agnoscere verecundantium, in eo nos cauillandi argumenta libentes arripimus, ridiculísque gaudemus? Homines in amore Christi riuales, vt inter se amãtissimè affecti sunt, ita Christi æmulatione præditi, vicémque pu-

blicam dolentes: minimè ista risu, sed gemitu potius prosequũtur, malísque ominibus. Hic etsi vereri subit, ne mihi in hoc opere vicio vertatur philhomeria (cuius tamen crimẽ diuus Ambrosius in explanatione scripturæ, in sermone de cruce minimè veritus est) versuram nihilominus iterum faciemus ab eodem ipso poeta, nec importunã (vt reor) nec vsura dispendiosa. Vlyxi igitur iam dicto, nõ polytheiæ quidem ipsi, sed orthodoxiæ alumno, cui nõnulli arbitrati sunt ad significationem prouidentis hominis nomen esse inditum: ego verò ab etymo nominis cõiecturam faciens, viatoris nomen esse philosophi censeo, de salute sua bene in via, sociorúmq; merentis. Verũ illi Vlyxi hoc magnopere vidẽdũ, ab ipsis ne Sirenibus in transitu ita retineatur, salutẽ vt suam posthabẽdam esse amœnis digressionibus viæ compendiosę & salutaris, cum vulgo mortalium omnis generis atque ordinis, sentire videatur. Et quando tamen homini literarum non vulgarium amantissimo (ad id enim genus tantum hominum habere me nũc sermonem ipse memini, testatúmque volui) in vastissimo pelago oberrandum est, eodémque pleno Sirenicis perlectamentis: exemplum ab illo ingeniorum principe, & simul auctore summo philosophiæ vetustissimæ, rogandum est nobis vtendum: vel sumẽdum potius occupationis iure: si quidem tenere nos formulam vsurpandi iuris huius potuerimus. Et olim quidem illa tanta, tam ampla copia, tam variè locuples, in medium exposita est: & tamen adhuc libata potius ipsa videri potest, quàm immi nuta. Cæterum non cuiusuis, nec nostrum est fortasse, Corinthum illam adire, vt est in prouerbio. Quemadmodum igitur Vlyxes olim Ithacensis, vsus cõsilio magæ Circes, Sirenum cantus suaues quidem illos vehementer & iucũdos, sed non minus exitiales & vitandos, quasi per trans-

ennam audiuisse dictus est ab Homero: eundem ipsum in modum hominem suscepti sacramenti tanti memorem, principatum animi sui ad malum nauis alligare, vinculis legis euangelicæ, eiúsque seueritatis oportet. Sine eo autem malo fidei certæ ac opificis & iustificæ, in cruce domini fixæ & confirmatæ, officia cuncta nautica, ministeria omnia quamlibet culta in speciem: armamenta insuper, gubernaculáque ipsa, tum vniuersi instrumenti pietatis descriptio theatrica & distinctio, nihil ad rem pertinent qua de re maximè & imprimis agitur, nihil (inquam) vectoribus ad finem propositum illis, aut certè proponendum conferunt. Quòd malus autem in naui est: hoc est crux in ecclesia, vt inquit Ambrosius. Vlyxem porrò Homerus socios suos incolumes, auribus obstructis transmisisse cecinit, vt efferatos à Circe (quæ mihi prudentia communis est) Cyceonis potu, & tanquam veneficio quodam magico: hoc dicere nunc possis cinnum vrbanitatis aulicæ, atque eius affinis æmulæque, tametsi oppidanæ. Quo cinno leuiter inebriata iuuentus, elegantis vanitatis studiosa, plausus captare solet leporis morum & facundiæ: in eóque studio ingenium animúmq; exercere omni contentione. Verum hausto errore sensus communis, vario & multiplici, capaces iam non erant Sirenum musicarum auditionis, Vlyxis Homerici socii: nam & vera se scire, & ficta gloriabantur. Cæterum pro veris fallentia, quod Hesiodus etiam commemorauit in poemate theogoniæ, sub nomine musarum. Eundem igitur in modum, philosophum sanctioris sapientiæ cupidum & discipulum, animi principatum, suúmque adeò hominem intestinum, ita comparatum habere oportet, sensus vt il-

le suos omneis in potestate habeat: vel obstructos vel apertos ad præscriptum rationis, tanquam comites & administros ipsius. nimirum vt exurdatis auribus, vt oculis hebetatis, cæteris etiam vt sensibus aut enectis aut torpefactis, qui à mundi contagione deprauati, quasique ab oculo Megæræ fascinati sunt, inuidiæ stygiæ (adde etiam & fortasse à diuturniore contubernio musarum profanarum) spiritui tandem illi genitali cupidè sinus pandat, in patriam propellenti per portum euthanasiæ. Quem ad finem ipsum vnum summúmque, sanctioris philosophiæ studium à prudentibus non dubiè institutum est. Et philosophus quidem prouectus, qui iam habitum virtutis consecutus est: quanquam tangitur voluptate ob lectionis amœnitatem, nonnihil etiam sæpe titillatur ob imagines rerum quæ commentanti occurrunt intellectui: sensus tamen petulantiam plærunque dicto habet audientem sapientiæ, atque obtemperantem, vtpote domitam iam & infractam. Vnde fit, vt subiectum primum secundo præualeat, & materia formæ concedat, id quod hominis fert ratio, naturæ suæ conscii ac memoris. Imperiti verò nulla lege rationis rectæ vincti, ita demum pericula maris citra noxam euadunt memorabilem, si sensu vacent illecebrarum, ad perniciem certam viatores pertrahentium. Nam Sirenes supradictæ, velut aureolis quibusdam catellis delinimentorũ suorum, aures auditorum permulsas, sensúsque deuinciũt: sicque de statu mẽtis impotentes iam sui mortales deiiciũt. At ex eo demũ statu, tanquam ex edito quodam loco, recta potest esse iustáque veritatis atq; sapientiæ cœlestis cõteplatio & intelligentia. Quid autem inde sequatur nemo ferè non vi-

det. Iam verò medicamēta Circes esculenta & poculenta, apud eundem Homerum mortales immutasse legimus, in animantésque brutas vertisse diuersorum generum. Hæc ego nunc veneficia referenda esse cēseo ad cupiditatis immodicæ quæstum, stipendiáque ambitus, tum ad fortunæ ingentiores cæcásque largitiones. Quarum rerū pharmacopolium, in conuentibus esse præcipuè regiarum, luculentum & copiosum, nemo est quin nesciat. Eorum porrò venenorum mentis atque animi, tantam vim esse virúsque eodem ex ipso poeta intelligimus, eorum vt antidotum vnum tantum atque antipharmacum, à priscis repertum sit ac proditum: quod ipse moly vocat. ídque non hominum inuentioni, non fortuito casui: sed diuinæ potius benignitati acceptum esse referendum, auctor ipse censuerit. Cuius fabulæ allegoria, cum vocabuli molyos etymologia, ad reconditioris disciplinæ traditionem relata est, quæ per Mercurium administrata esse dicitur, rectæ rationis illum interpretem & magistrum. Cum igitur natura humana quoquo versus admodū versatilis sit, eáque de causa & Proteum & Vertumnum aliqui eam appellatam esse putarint, si commentationi philosophicæ moly illud cœleste, diuinæ iudulgentiæ allapsu accesserit: etiam vt Circes pocula doctrinæ sacrosanctæ anteuerterint, postliminio tamen rationis rectæ, genitalem in formam quodam modo restituemur interpolis humanitatis, tametsi interpolandorum mortalium officina spiritalis, non iterum patet homini. Sub nomine autem molyos herbæ Homerus philosophiæ doctrinam significasse symbolicè creditur à doctissimis. Cuius vim eam esse (vt volunt) arbitratus est ille vir mortalium ingeniosissimus: eámque facultatem, mores vt hominum degeneres & efferatos aut veterinarios factos, atque pecuarios, sibi

tandem illa, naturǽque humanæ restitueret. Id quod si de Hellenica philosophia dictum est, quæ mortalium reuera inuentum fuit, quanto nos congruentius id tribuere diuinæ disciplinæ potuimus? Inter moly enim nostrum atque illud Homericum, cum plurimum, tum hoc refert, quòd illud è puteis sapientiæ cœlestis: hoc è terra effoditur, humanisq; inuentis. Quare plus est oxymoriæ in vita, & moribus Hellenismi philosophiæ, quàm veræ solidǽque sapientiæ. Ad hominem verò philosophum perficiendum, qui ad regulam euangelicam, ad normam, vt sic dicam, atque perpendiculum crucis dominicæ eiusdémque seruatoriæ, respondeat, quales illi fuerunt heroes apostolici, primæ classis ac sensus spiritalis ciues in ciuitate cœlesti: eorúmque fortasse e uestigio sequaces conscripti in centurias primæ proximas: non satis est opus esse Promethei, hominem fictum quoquo modo, & planè lutum & corpus: cuiusmodi maxima pars est mortalium Christiani dogmatis retinentium. Ne animantem quidem esse satis est, vel animalem potius, nimiúmque animæ tribuentem: sunt enim quamplurimi, qui longè plus animæ, quàm animi ac spiritus habeant. Necesse est autem eo amplius, spiramento insignitum esse, & velut absolutum vltima manu sapientiæ: id quod fit, cum Minerua cœlestis, Prometheo naturæ, spiritus diuini opificium atque expolitionem addit. At talis philosophus vel verius theosophus, nihil aliud curæ habet, nihil animo complectitur nisi deum: nihil amat nisi Christum, vt quem propter & mensam numulariam, vt olim vnus è duodecim, & publicani sensa pro derelicto habere semel constituerit. Aliud est autem ad effigiem dei factum esse, quod omnibus mortalibus contigit, qui ratione præditi sunt: aliud ad similitudinem dei informari, quod

ſignificat ad amuſſim euangelicam vitam ſuam exigere, vt inquit Baſilius homilia decima in hexaemeron. & hæc eſt diſciplina (vt ipſe inquit) Chriſtianiſmi, θεῷ ὁμοίωσις κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνθρώπου φύσει. Quæ oculos in capite habere philotheorum docet, celſáque contemplari & cœleſtia, non terrena caducáque meditari, vt idem homilia ſequenti dixit, è ſententia Eccleſiaſtæ. τοῦ σοφοῦ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Verum enimuero cũ ſit omnis nauigatio in mari periculoſa, ideóque à quibuſdam ſapientum magnopere damnata: tamen cum hæc qua de paulo ante agebamus, omnibus nobis ſit propoſita: niſi ſi quis in vitæ tyrocinio, atque in ipſa ſtatim crepidine continentis, fato ſuo fungitur: tutiſſimum eſt (opinor) tractum maris conſectari quàm minime æſtuoſum, tempeſtatibúſque obnoxium: quoad fieri poteſt, procul à Sirenibus illis vehementioribus: quique cordatis hominibus & conſideratioribus minus ſit metuendus. Nam magnæ parti hominum ingenio & induſtria pollentium, atque etiam multo maximæ, ſcio id probari vix vnquam poſſe. quippe qui vela conſiliorum ſuorum & ſtudiorum, cupiditati, quæſtui, ambitioni pandere, ac fatorum fauori, ſicque pelago medio vel impendente procella ſe credere, gnauiſſimi hominis eſſe cenſent, atque etiam conſultiſſimi. Mea verò ſententia, & multorum, quibus id hominibus, mediocri, aut modica potius, Parcarum benignitate contigit, vt non tam latè ſparſis fuſiſque facultatibus, quàm digeſtis explicatiſque, & compoſito magis quàm copioſo vitæ degendæ inſtrumento, hoc mare vt tranſmitterent: ii & commodius viaticati, & felicius inſtructi ad eam expeditionem ſunt, quæ per tot monſtra vitæ, tot æſtus, tot ſcopulos nobis exāclāda eſt. Subductis enim (vt videtur) & expeditis rationibus peregrè eũtibus opus eſt, ne ad itinerũ la-

borem, vasorum quoque redundantium custodia accedat, curáque impedimentorum. Quicquid autem opulentia, quantúmque secum trahat, quamlibet amplos fines census sui metetur: viatorium est nihilominus instrumētum vitæ, atque diuersorium, non stationarium atque domicilii. Christus inter alia multa quæ noua instituit, censurā mūdi exercens: ius stirpium atque gentilitatum in populo re diuiuo sustulit, & adoptionis induxit. Quare etsi principum & magistratuum imperium, atque auctoritatē prærogatiuam, doctrina sua sanxit, ne rerum humanarum ordo antiquaretur: voluntatum tamē ciuilium æquationem sensuúmque suasit, in ordinem se cogentium, fraternáque charitate inuicem sese non grauatē dedentium. Proinde in huiusmodi ciuilitate, quæ theocratiæ fundamentis nixa est, & charitate Christi coagmentata, si quidem rationem elementorum suorum tenet: quid ciuem super ciues capite atq; humeris extare, & veluti populares suos & adoptiuos fratres, calcibus obterere tantopere iuuat? Quid luxu, quid fastu, quid lare familiari prælauto ac splendido opus est? Quid instrumento vitæ cumulato supra fastigium ciuile, atque vltra modum exaggerato? præsertim cum dominus auaritiam hominum compescere volens, apud Lucam scriptorem euangelicum dicat, vitæ nostræ præsidium & fiduciam, nequaquam in eo sita esse quod circunfluit, & abundat. Certe quidem vtcunque & quantiscunque finibus, hominū cupiditas quærendi consilia possidendíque metetur, certus est tamen modus vnicuique instituto vitæ, ratione ciuili frugalitatéque præstitutus: non communi quidem ille sensu ac vulgiuago attemperandus, sed sanctiore potius atque philosophico nedum philostaurico. Nam quæ prudentiæ communi commoda sunt atque vtensilia, eadem rationi philosophiæ

reiectanea sunt atque impedimenta. Ita putandæ rationes nostræ falce philosophica: rescindēda quæ luxuriant: effundenda erogatoriis beneficentiæ piæ modulis quæ redundant: siquidem præputati & circuncisi desiderii hominem Christianum esse oportet, quod dominus præcepit, non modo studiosum philosophiæ. Quo detestabilior est atque deploratior eorū vitæ ratio, qui in summa colligenda facultatum suarum, ne aliena quidem subducunt & malè parta. Quasi verò non is demum inter dei adoptiuos locuples sit, qui auro probo, puro, suo, vt fuit olim in prouerbio, diues est, indéque munificētiæ misericordis sacrificiū deo facere solitus est. Et hactenus ita loquor, quasi theorica philosophia, modulos suos & decempedam, à ciuili prudētia, aut à Peripatetica disciplina, mutuari debeat ad constituendos possessionum suarum fines, ad censúsque ac pignorum temperandam mensuram: non quasi Diogenis animo calcare rerum caducarum mancipia eam deceat, Socratísque stomacho inopiam & pauperiem ferre, in pignoribus suis factam, in aliísque facultatibus. Nisi verò iuris prædiatorii studium, nexorúmque ciuilium atque mancipiorum, hæreditatum & caducorum sciētiam, cum studio iuris cœlestis, quærendæque & cernendæ hæreditatis, à Christo suis ac legitimis desponsæ, consociari posse sine collisione credimus, mutuáq; offensione. Quod si nunc iuris huius auctoritas fortè & seueritas, in controuersiam (vt est licentia huius ætatis) aut in dubium, à cōmuni prudētia quouis modo reuocetur: ecqua lex tandē (quæso) ecqua sanctio, aut rata magis aut seuera esse potest, ob ídque reuerenda, quàm ea quæ verbo dei promulgata est? quàm quæ in cruce seruatoris fixa? quæ sanguine Christi sancta? nisi si nobis persuadere institerimus, longissimi temporis incuria, ac trisæculari hominum, alteróque

M.iiii.

tanto, ſeſqualteróq; fortaſſe, diuturniore ſecordia, aut refigi legem illam potuiſſe, aut vſu contrario tandem obſoleuiſſe. Sed ſcilicet liberum cum libera, philoſophum cũ theoria, commẽtari hæc & huiuſcemodi oportet, quæ rem habere non poſſunt commodiſſimè cum obnoxia condicione ciuilium ſtudiorum, nedum atrienſiũ: id quod nos experimenta quotidiana docent. Etenim diſciplina euangelica, cuius alumnus eſſe debet quaſíq; verna diſcipulus, homo philotheorus, quoddam eſt amplum euerriculũ cupiditatis, ambitionis, auaritiæ, voluptatis, omníſque ſtultitiæ, vanitatis & ineptiæ, quæ materia obiecta eſt & propoſita ciuili prudentiæ, diſcipulíſque Circes illius variarum animantium opificis, quæ Dædala eam ob cauſam à Virgilio appellata eſt. Quippe dominus noſter Ieſus Chriſtus, cum ad diſſoluendam principis mundi tyrannidem, ſupernè miſſus eſſet, non ſeruatoris tantum munere, legíſque latoris functus eſt, ſed etiam dictaturæ honore & imperio, & præterea cenſuræ (vt dictum eſt) memorabili ſeueritate. Et tribu quidem ipſe Iſraelitica mouit cupiditatẽ, ambitum, hiantem auaritiam, eiúſque ſtudioſos cultoréſque, vt circũciſionis cordis expertes. In album etiam centuriarum cœleſtium, claſſiúmque beatarum, referri eos vetuit, qui ad Honoris ædẽ, ad aram fortis Fortunæ, frequẽtius ſupplicatum irent, ac religioſius, quàm ad Themidis ſupradictæ oracula conſulenda, impetrandáque reſponſa ex adyto ſupernæ prouidẽtiæ. Tum qui vanitatis æra merere mallent ſub imperatore ambitu, principis mundi legato, quàm in ſtatiuis rectæ philoſophiæ, vallo crucis munitis & circũdatis, ſtipendia facere, ærumnoſæ quidem ad tempus militiæ, ſed tamen contemplatricis, præmiáq; expectantis viſenda & ampliſſima: eos quidẽ ille dirutos eſſe iuſſit atque pronunciauit, ære illo cœleſti legionum bea-

tarum, ad emeritáque sempiterna militia missarum. Nam quid aliud est tandem vita Christi, disciplináque euangelica, quàm censura seuerissima prudentiæ ciuilis, quàm acris refutatio humanæ sapiētiæ? quàm hypocritici fastus, quàm ironiæ sacerdotalis, acerba castigatio & traductio? Dominus noster ipse, Christus, virtutis præmōstrator nobis fuit, & simul prægustator, & propinator omniū amaritudinum vitæ, atque acerbitatum. Omnes iniuriarū, contumeliarum, pœnarum indignitates, oculis, auribus, ore, capite, corpore, manibus, pedibus hausit: & nos omnibus sensibus voluptates exquirimus? Vtrum est hoc tandem parentare Christo, pro nobis in crucem acto? Quid verò humana sapientia, tanta corporis vexatione, assidua animi contentione proficit, nisi chirographū nexus æterni rursus in palimpsesto interiore scribit? Quid igitur profuit ex AEgypto ire, ac mare per medium uāsire, si iterum in nexū AEgypti, in ergastula tyrānidis remigramus? si ibidem addicti iterum nexíq; acquiescimus? Anima cum ad lustralem immersionem accedit, nuncium ipsa protinus AEgyptio sponso remittit: suas res etiam ipsum sibi habere, conceptis ea de causa verbis, ac solēnibus, iubet: vt in cœlestis manum spōsi mancipiúmque veniat, vt olim loquebantur. hoc faciens salutem multam mundo eiúsq; fastui dicere se testatur. Ad AEgyptiū igitur illum cum ita reuertitur, vt eius sodalitate, contubernio, comitatu gaudeat & delectetur, nónne infidam sese Christo, vel perfidā potius ostendit esse? si quidem ipsi desponsa erat omnibus cū suis facultatibus. At prudentiæ ciuilis discipuli, sic hiantis cupiditatis ingluuiē, diurnis & nocturnis laboribus, contubernalibus curis, parasitis & concubinis anxietatibus, explere nequicquam contendunt & satiare, vt crateres implere vastos Erebi tyrānus ille stygius. Qui fieri potest

igitur, nob is vt constet ratio Christianismi, si nobiscum iustitia diuina, lege agere summa, suáque velit? nisi verò deũ toto ex corde, toto ex animo, omnibus numeris amoris amat, qui vix eius cultui atque meditationi tertias partes intentionis tribuit, nedum contentionis. Nos flendo, ridendo, lætando, tristando, sperando atq; timendo, & dies & annos ducimus, per inanes, futiles, irritos motus animæ atque affectus, nihil quicquam (vt plurimum) ad summam rei pertinẽtes, quæ imprimis in vita accuranda est. Qui tamen vtinam ipsi ad rem tantum non facerent, non etiam plærunque officerent vehementer. Quo fit vt qui cordati, corculi, cati, circũspecti sunt fluxis in rebus & mox interituris: iidem hebetes ipsi, bardi, inconsiderantes, & verò morionum similes sint, (quod mirum an dirum sit ipsum magis nescio) in rebus æstimandis primæ notæ atque auctoritatis, inter homines quidem certè cœlestium rerũ cõsultos, veritatísque prudentissimos. Nónne videmus operosissimam esse communem prudentiam & accuratissimam, circunfluentibus in rebus & superuacaneis? contrà verò somniculosam eandem & oscitantem, in cõducibilibus maximè atq; necessariis? Laborat enim industria mortalium & solertia, vt hic redundet vita: non vt commodè quoque & expeditè ad vsum fructúmq; bonorum sit instructa. minimè verò vt olim atque in sempiternũ, omnibus numeris beatitudinis cumulatam se gaudeat. diram, & capitalem mortalium inscitiam rerum summopere expetendarum. Nos bonorum possessionem vnde liberi, & liberi quidẽ dei patris, charissimi atq; beatissimi, nõ agnoscimus, aut agnitam certè petimus, vt Cæsaris (quod dicitur) in comitiis olim candidati, petebant. At verò bonorũ possessionẽ vnde serui & obnoxii, & exhæredes patris, magno ambitu petimus, omníque animi contentione. Hoc

quid est autem? Hoc (inquam) quidnam est, si summa imprudentia, si inscitia perdita non est & profligata? Sacrosancta philosophia res diuinas & prius inauditas, non docuit tantummodo homines: sed dedocuit etiam quæ terrena sapiẽtia stygio errore imbuta docuerat. At mũdus iam immemor, ad priscam ignorationem æternitatis reuolutus est, ad luteámque adeò quandam sciẽtiam, pinguem & corpulentam. Quid igitur Hellenismi profani transcriptio, ad Christianismi circuncisionem profecit, si ambitum, si cupiditatem, si elationem mentis, si amorem, si sitim ardentissimam rerum placitis diuinis damnatarũ atq; abrogatarum, æquè vt antè incircũcisa habemus? Philosophiæ veteris auctoritas, etsi verba Græciæ reapse, eiúsq; discipulis dedit, componere tamen mores permultorum, superuacuáque desideria amputare potuit: sapientiæ cœlestis gladius non poterit, tametsi acutissimus? Heu pietas, heu prisca fides, quò tandem gentium illæ, à quóq; amandatæ sunt? Christus dei filius, quasi harmostes quidam diuinus (vt Græca voce dicam) cum summa mirificáque potestate in mundum missus, ad rempublicam humani generis constituendam, quæ diuinam iam manum non obscurè poscebat ac flagitabat: cũ leges & instituta vitæ ad normam exegisset, ad regulam atque perpendiculũ diuinæ sapientiæ, duodecim viros sibi legauit, vnúmq; præterea insignem, è prouincia sua decedens. Cum autem eorum vestigiis impressæ omnes mundi regiones fuissent, veritatísque sensu tinctæ earum nationes: hominum subinde incuria, dæmonúmque solertia, memoriam eius monumentáque deleuit in parte mũdi longè maxima. Cætera verò in parte, quam incolũt Christiani, vestigiorũ eius exiles notæ magis ad hunc diem, quàm vestigia ipsa clara & luculenta manserunt. quippe quæ in obsoleta iam via tan-

tum agnosci certò possint,& vel solitudine,vel hominum infrequentia desita. Certè quidem nunc procul remota,& abscedente à via prætoria,consulari & populari, quæ incurrunt in vrbes aliáque hominum conuenticula,tanquã in compita quædam mundi. Iis autem nunc in ipsis viis, siquis acrius obseruauerit, non expressam imaginem germanæ illius & puræ religionis ac pietatis, non iustæ persuasionis rerum à Christo dei verbo proditarum,effigiem informatam, sed veluti simulachrum eius videbit, prima manu deformatum,vel carie verius vetustatis exesum, nec liniamẽta asseruans. Nam obductus iam situs libris ritualibus, monumentísque primordiorum Christianismi, atque eius architecturæ,quadã quasi vetustatis præscriptionẽ summouet ac longè depellit eos,qui sanctitatem & vitæ innocentiam,& sacerdotii denique maiestatem, ab exemplis illis mirificis ac prædicandis repetunt. Et cum memoria quidem nostra sibi indulgere in vniuersum haud ita pridem institit, in iis quæ ad cultum atque obseruantiam priscæ pietatis pertinẽt, & porrò ad obseruationem rituum atque ceremoniarum,spiritus longè plus quàm fastus præferentium,tum verò mores receptissimi principibus adblandiuntur sacri perinde ordinis atque profani: si tamẽ profani homines dici propriè possunt, qui oleo initiali delibuti sunt. Simul interpretes legis assentatores,moribus præpotentium adstipulantur responsorũ indulgentia. nimirum tanquam deus cui persona nulla eximia est, si diuo Paulo credimus,non æquè rigidè pensum à primis ordinibus,vt ab aliis exacturus sit: ne dicã etiam rigidius. Quòd si ad veritatem loqui placet limatam euãgelicè, an non omnes hoc tempore mortales numularii facti sunt, in mundi conciliabulis,in AEgypti mercatu, in Babylonis foro negociantes: non Christo collybum ipsi, sed dæ-

moni factitantes? ii etiam (si diuis placet) cui talenta sua Christus ipse commisit, in rem suam suorúmque, non in hostiũ vertenda? Ita chronocrator huius ætatis (vt Genethliologi loquuntur) Mercurius est ille stygius, non caduceator, sed loculatus. At is fidem tantum Græcam (vt Comicus Plautus inquit) sequitur, repræsentatúmq; precium: nec spei quicquã ille aut expectationi credit: ne miremur cõcussam his sæculis & collabefactam oraculorum fidem. Hi mores, hi sensus, non illorum sunt temporũ, quæ mortaleis tot insignes, maioresq; humano fastigio, mirificentissimis facinoribus diuinisque ediderunt. non earũ etiam sunt animarum, quas è sinu suo prouidentia ad Christianismi illustrationem emisit. nõ earum Christi ouium de quibus ipse dixit, Meæ sunt illæ, nemóq; rapiet eas de manu mea. non eorum hominum, quibus idem ipse testimonium sui ad tribunal sæuitiæ, ad carnificinas crudelitatis impiæ, ad phalarismum denique tyranni, cum denunciauit. qui in solem (vt dicitur) & puluerem prodeuntes, cruenta tãdem præmia, eadémque beatissima promeriti sunt: non eorum etiam sunt ii mores philosophorũ, qui in palæstra virtutis, atque in vmbraculis innocẽtiæ, Christo se deuouerunt, à mundo emancipati. Postremò non Christi pedissequorum, non eorũ quos ipse staurophoros esse iussit, vt sui similiores essent, cum eam viam ingrederentur: quam ipse præmonstrare præiréque institerat ad superos iter affectantibus, vtpote qui per manus & pedes ipsius Iesu Christi, cruci quoque suffixi, fuisse viderentur ipsi. Proh supreme seruator (inquit Aius ille loquax) vbi iam fides apostolica, vndarum inambulatrix? Quonam mores æquales eiusce fidei abierunt? non signare quidem aut partiri limite campum fas erat: in medium quærebãt omnia. Nũc autem & iampridem tã friget in sinu Christianismi

charitas, quàm feruet in eius tutoribus & nutriciis ambitus & cupiditas. Qui vni & alteri magiſtratui, honori, muneri deſponſi ſunt, in alium ſtatim aut alium, atque etiam ad alios aliáque nullo fine animum adiiciunt. & quaſi anteriores ſponſas funere extulerint, denuo proci fiunt, ſimul etiam complurium: cum interim, ſi diuis placet, homines polygami, cœlibes eſſe moribus ac legibus exiſtimentur. & huiuſcemodi (inquit) mortales farragine rerum ſecundarum obeſos, inter alumnos paracleti ad cœlum euolaturos, credere nos cum ipſis ac confidere debemus? Anne eſt hoc tandem militantis domino populi tabernaculā rectè atque ordine metari, principiis omnia tribuere, præſertim inertibus magna quidem ex parte atque ſupinis? Nam cum res hodie dominica ad triarios apertè redierit, ſi in ſummā iudicium facimus, principes tamen inſtiterunt laxiſſimè cum anteſignanis tendere in caſtris Chriſtianiſmi, atque etiam ſtatiuorum decora & inſignia ſummouere improbiſſimè. Ordines enim alios, ordinúmque ſingulos munifices, videmus promiſcuè, nulláque lege priſca compoſitos, ad ordeum (multitudinem quidem longè maximam) redactos eſſe, cum iſtorum ſinguli (ſi diis placet) integrarum legionum frumentum vt euocati Chriſti, annonáſque accipiant, quo genium ſuum farciant. Quibus vtinam ipſis tanti eſſet in officio eſſe, quàm in officiis eſſe cupiunt. Quomodo autem ingredi per portam illam anguſtam ſic ſuffarcinati, ſic titulosi, vſqueadeo peculiati contendunt (quod dominus ipſe præcepit) homines quidem illi officioſiſſimi, ſed ab officiendo rei ſummæ potius, quàm ab efficiendo dicti? Hæc certè & alia huiuſmodi, conuiualium ſermonum argumenta, & ſæpe concionum: nec paſſim, nec apertè, quaſique recepto iure fierent quà ſacro, quà profano,

nisi genius ille hominum effascinator, quem mūdum appellare scripturæ auctoritate solemus: visu suo venefico, conditi intus hominis vires sensúsque inficeret & enecaret. In cuius celebritate & frequentia, sic petulanter vitam, sic inerter degimus, vt serui nequam & verberones: qui herilis metus ac seueritatis obliti, tantisper, dum dominus peregrè rediturus est, in diémque à nobis incertum expectatur, non liberalia modo ipsi (quod dicitur) agimus, sed propemodum bacchanalia. Proinde quibus contigit per expeditam vitæ condicionem, minora & pauciora in hoc traiectu maris pericula adire, quibus placido genere vitæ quasi tranquillis vndis prouehi, quibus offensionum ciuilium scopulos, contentionum & simultatum tempestates, in foro, in atrio, in toga, in prætexta, in infulis vitare: nec verò in vadis hærere studii cuiuspiam iucundi, morantis viatorem in mansione diuersoria, cum iis mihi certè prouidentia egisse videtur non incommodissimé. Quippe in qua viuendi sorte, in negocio quoque vacet, consilia vitæ agendæ dirigere ad scopum philosophiæ commentatricis mortis, immortalitatis vtique beatissimæ studiosæ & candidatæ. Nihil enim refert, modo fieri possit, in Basilicáne, in aula, in æde sacra, in porticu: domi denique tuæ philosophere, an in secessu aut exhedra peristylii. In cuiusmodi secessum, vt præcipiti forsitan consilio non pauci, aut aliàs inconsulti, quod exitus sæpe docet: sic plures inita diu subductáque ratione se suáque conferunt, tanquam ad resipiscentium asylum: & velut ad portum tranquillitatis se recipiunt, grauati & exosi iactationem huius maris, æstúmque molestiam. Tum stagnante sinu, gaudent ibi vertice raso, Garrula securi narrare pericula nautæ. Cæterum inuidia iādiu flagrat ea natio, quasi Calypsò quan-

dam atram, ironiæ vel germanam vel affinem, pro numine colendam alexicaco imperitæ multitudini præbeant. Quod aliquorum forsan crimen, insonti tamen impingitur multitudini. Equidem, vt à caluo ad caluum (quod dicitur) iniqui est iudicis & præcipitis, eodem iure censere: ita à raso ad rasum damnare, vel nota mulctare ignominiæ tum atratos, tum albatos, præcipitis vtique famæ præiudicium sequentes, non satis æquorum esse arbitror hominum, sed censuram subiratam offensámque exercentium, de re tot sæculorum taliúmq; consensu comprobata.

DE TRANSITV Hellenismi ad Christianismum, Lib. tertius.

VANQVAM QVOD superiore libro dicere institeramus, philosophia multiplicem personam induere possit, & verò pro re nata interdum aut theatri gradibus, aut orchestræ contentaneam. natura tamen amica est ipsa, & consuetudine gaudens abstrusæ vitæ, è medióque summotæ AEgypti & Babylonis. ac tãetsi imprimis palmariũ est, in tẽpestate, in trepidatione, in fluctuatione vehementi & iactatione, gubernacula minimè manu mẽtis mi sisse rationísq;: quibus tamẽ oram legere placidã procliue est, nec alto se cõmittere, interímq; nihilo intẽpestiuius ad destinatũ portum venire: iis vtiq; cõdicio rei nauticæ felicior est, trãquilliórq; multo & cõsultior. Huiusmodi autẽ vita est eorũ, qui cũ possent in hominũ frequentia, & con uentibus celeberrimis, & velut in triuiis vitæ specimen sui edere, suarúmq; facultatũ: id tamen meditata ratione, constantíq; animo repudiarũt, nec multitudini mortaliũ innotescere gerẽdorũ honorũ industria & solertia, aut aliàs cõcupiuerũt. Quam ob causam contẽplatrix vita, & mor tis obeundæ cõmentatrix, rerum sempiternarũ studiosa & admiratrix, non ab re vt peregrinãtis animi via, immunis in primis & libera, à sapiẽtissimis mortaliũ vehemẽter cõ-

cupita est: quibúsq; eã suscipere cõtigit, aliquandiúq; gustare, ab iis est ferè ipsa ad extremũ retẽta. Nã quibus sic vitam degere licet & cordi est: præterquã quòd cõpẽdiũ magnũ curarũ, angorũ, cõflictationũ, ægritudinũ multarũ & acerbarũ faciũt: in mũdo quoq; ipsi, atq; in mari ita versantur inũdantis vrbes multitudinis & æstuãtis, vt tamẽ in statione & secessu se cõtineãt, ab externis tecti securíq; tẽpestatibus, vndarúmq; iactatione. Quod tamẽ & ipsum rursus nõ vsquequaque perpetuũ est, ne hoc genus vitæ vt vnũ & eximiũ, vindicare velle videamur ab omni vel noxa, vel offensione memorabili. impingitur enim nõnunquã, & inter orã legẽdũ, atq; etiã proxime portũ. adeò nihil nec semper, nec cuiuis, nec vndiq; tutũ est, noxæq; stygiæ sacrosanctũ, quæ nusquã nõ insinuat. Verũtamẽ in secessu, à cõflictantísque turbæ ac sese collidentis recessu, animus hominis studiosi, sæpius, placidius, & plenius feriatus est cõmentationi philosophiæ. & hæc est disciplina vnica, quæ ad vitã nos viámq; theoricã repetendã cõdocefacit & instituit: è qua via quondã decessit misera mortalitas, per hallucinationẽ & insipiẽtiã. Ac cõplures quidẽ homines ingeniosi in vmbraculo speculatricis & piæ vitæ, cũ ad eã meditationẽ cõstanter incubuissent, interim apud mortales obscuri & inglorii, victo demũ illo dirarũ tenebrarũ principe, mũdóq; eius præstigiatore, cœlũ ipsi ouãtes ingressi sunt ad extremum, ingenti cũ plausu theatri supernatis, visendi & sempiterni. Tãtum autem vitiũ fuit humanæ rationi oblatũ in primordiis rerũ, ab illo importuno, obscœno, atq; inauspicato animarũ viciatore, vt quãuis abluta noxia in purificã immersione & animorũ smectica, tamẽ inusta mulcta caducæ condicionis, animæ semper hæreat, stigma (vt ita dicã) diuinæ iustitiæ. Ita quod supplicio seruatoris factum est, animæ vt humanæ cõdicio, quæ ab illo primordiali casu, tot ætatibus iacuit vt prostrata, per fidẽ ipsa sacratissi-

máq; initia Christianismi, quæ suppliciũ illud Christi mirificũ peperit: in gradum salutis atq; immortalitatis beatissimæ, reposita sit, ab Orcíq; mancipio, & nexu diræ noxæ, vindicata in arbitriũ sui: id securitatẽ homini supinã minimè præstare debet, sed dei timorẽ addere summũ potius, atq; vigilantiã. & porrò tantæ rei diuinitus administratæ animaduersionẽ intendere, assiduã, perennem, & sollicitam. Neq; enim humana ratio, vt spiritus sacrosancti beneficio in finegmate in itiali, tyrannidi supradictæ exẽpta est: ita suis quoq; protinus legibus reddita est: neq; vulnere perpurgato, ad integritatẽ etiã mortalitas redire obducta cicatrice potuit. Nec verò eadẽ cõdicione vt quondã ante noxiã admissam primordialẽ, nec optimo (vt tũc) iure trãquillitatis, animũ suum possidet, quia immunitas vnà quoq; nõ redhibita ab inexpiabili bello fuit, vel externo vel intestino. Proinde meminisse etiã etiámque oportet, ita nos in libertatẽ à domino nostro, eodémque vindice, assertos esse, vt libertini tamen generis adhuc simus, nõ ingenui: quippe quorũ olim maiores ob noxam dati fuerint. peccãdi verò condicione, casitandíque, & porrò præcipitẽ in locũ ruẽdi, sic imbutos permãsisse, pedetentim vt ingredi per viã eodẽ ab ipso domino duceq; præmõstratã, magnáque cũ religione debeamus, & cautione. Ita & philotheoriæ studium, & vita ipsa hominũ qui philotheori sunt, potius quàm philosophi, nihil est aliud quàm resipiscẽtia iã dicta, cũ admiratione ac speculatione theurgiæ, sanè Dædalæ & mirificæ: partim ante Christi aduẽtũ editæ, partim ab eo iã ipso, deo pariter & homine nato, administratæ, ad humanũ genus tãdẽ immortalitate, beatitate, atque diuinitate donãdũ. Superi immortales, quodnã studiũ hoc dignius? quod amplius esse potest? quæ verò cõmẽtatio augustior excogitari, in quã incũbere toto pectore morta

les ingeniosissimi, tota mēte, omniū animi facultatū intētione, neruorū deniq; cunctorū intellectus cōtentione, aut debeāt aut possint? Deniq; in qua Homericā vim ingenii, ac verborū amplitudinē, poetæ heroici: cothurnū altissimum, tragici: magnitudinē sententiarū, maiestatē disserendi, expatiantē amplissimámq; facūdiā philosophi Academici, si ita visum esset prouidētiæ, debuerint & potuerint exhauriēdā ducere? Quid autē si nec amœnior vlla, nec suauior inuenitur experiundo, nec verò salubrior? Et sapiētis quidem vitā, cōmētationem esse mortis priscorū probatissimi philosophorū, ratione nescio qua suspicati sint, nisi quòd sic natura cōstitutū est: is est veritatis & sapientiæ genius, vt apud eos quoq; plærunq; sese probet, olímq; probauerit, quibus eadē ipsa vel veritas vel sapiētia, cognita nunquā fuit. Philosophiam autē euangelicā, axiomaticam ego appellare institui, propter cōditoris ipsius auctoritatē, qui parens est veritatis primæ atq; sapientiæ. Quem etiam appellandū posthac cēseo ipsum, id est αὐτόν, nō trāslatitio ab antiquitate nomine, sed suo vnius & proprio: ita vt ipsum id est αὐτόν, vnum & absolutū subiectū intelligamus, eximia natura ac dignitate notū. Qui non vnus modo ipse, id est deus dominúsque absolutè vocari, vt infrà, supra, nusquámque non imperitans suo iure, sed etiam Pithagoras debet, vtpote cuius sermo mirabilis, Pithûs acie mucronéque exacutus sit: qui cordis, qui cotis, qui denique lapidis ac silicis duritiam penetret, cum in aures insinuauit diuinitus perpurgatas atq; perterebratas. Nā quòd huius ætatis corda ipso gladio sic acuto penetrari, eorúmque cupiditates circuncidi non possunt, in causa est vtique ira dei culpa nostra concitata: non acies verbi eius hebetata, quæ semper eadem est. Deus autem non paulo offensior est & iratior flagranti & væsanæ cupiditati no-

ſtræ,cuius ingluuiem auentem nihil implere poteſt:ſimul ætatis noſtræ iniquitas,quæ ad ſummũ penè euaſit,multifariam varia,efficit,vaginã vt tantũ verbi dei tractare aſſueſcamus:non vt latentẽ intus gladium animaduertere & admirari. Nam hiſtoriã tantum euangelicam,& theurgiæ Chriſti contextũ recitantes aut audiẽtes,illicet acquieſcimus:nec quid iis ſignificetur, quid nobis denũcietur, quo pertineant quæ lecta ſunt & decantata, recordari curamus & cõtendimus. Quare verbũ ipſum tametſi ſuapte vi animatum,animánſq; vehemẽter inter mortuos homines, tamen velut inanime atq; hebes auribus deuoramus ſtupidis ac torpentibus:nullúmq; aculeũ perſuaſionis fixæ,nullos feruentis charitatis igniculos, aut certè exiles illos ſemíq; ſopitos retinẽtibus,nec ad præcordia porrò eoſdẽ trãſmittentibus. Verum philoſophiæ euãgelicæ, quæ ab elemẽtis ad ſumma theoremata, ſerie cõſerta eſt axiomatũ (quanquam eorũ multa fermè ſunt paradoxa,vt dictũ eſt,& antidoxa cõmuni hóminũ prudentiæ) quantus ſit vſus ſtudioſiſſimis ſalubris ſciẽtiæ,hinc intelligi poteſt. prudẽtiſſimi enim atq; ſapientiſſimi iudicio mortaliũ exiſtimati, ſi ad normam illã diuinam æſtimentur,id eſt ſi ad veritatis ſummæ libram eorũ ſapiẽtia pẽdatur, Anticyræ annona egere protinus videbũtur. Et prudẽtia quidẽ iſta humana,cũ naſturtio(vt ita dicam)ſanctæ philoſophiæ ac ſanctificæ, cúmque contẽplationis epulis animum ſuum alere vegetaréque deberet in via diſcriminũ pleniſſima: mandragora interim & papauere veſcitur in rerum æternarũ diſciplina cõſectanda. Vnde fit, vt Mercurius ille ſtygius, lethæis eſcis mortales ineſcatos,errorum etiam exitialium cinno inebriatos,inſuper virga aurea argenteáque conſopiat,in cubili luxus ſupinos,ſalutíſque incuriæ,ac ſpei vitæ longæ. Inde verò vt ſæpiſſimè in lacum illum nequic-

quam nobis decantatum detrahat, diuitum, inopum, ſenum, iuuenum, infantium, ſtultorum ac prudentiũ, imperitorũ iuxtà doctorúmq; colluuione plenũ, nec vnquã redundantem. Nam (proh ſuprema prouidentia) quid de iis ſperandũ eſt (quæ multo maxima pars eſt hominũ) qui nõ antè ad deũ apoſtrophen faciunt, eámque cõſternabilem: quàm ad extremã cataſtrophẽ vitæ vẽtũ eſt, vel fabulæ potius & imaginis vitæ? Cúmq; in theatro vitæ ordines ſint diſtincti, togati & prætextati, infulati & paludati, apicibus honorũ quidam homines, inſignibúſque magiſtratuũ cõſpicui. quidam diadematico geſtamine eximii, quidam tiara auguſti: quidã purpura ſacroſancti: alii ſub aliis velamentis honori & venerationi habiti, & ſimul loca cuiq; ordini atq; homini attributa iure gentiũ & ciuili atq; põtificio: illic tamen omnes eodẽ iure ſunt, eadẽ condicione. nec vt vectorũ nunc diſcrimina ſunt in vniuerſa eccleſiarum naui, ſic miſerorũ delectus erit tũc in lacu, cuſtodiarũ Orci. Ad id igitur, quò omnia vitæ humanæ cõſilia referri debẽt adipiſcendũ, quod finẽ & extremũ priſca vocauit philoſophia, non magnopere refert, quali quantáve nauicula, quámque ſplendide, aut ieiunè inſtructa, vnuſquiſque animus humanus vectus ſit. Id demum autem refert, quàm opportunè, quàm hoſpitali tempore, quàm gratioſè ad portum peruenerit finémque nauigandi: è quo portu finéque, ad finem illum optandũ expetendúmque peruenitur. Quantum eſt autem hominem ſtudioſum, in theoriæ contubernio, alioquin etiam ſuaui & amœno, cogitatione antecapere certa, ſtabili, fixa, denique in rem propè præſentem animum ipſum ſiſtente, qui ſtatus hominis poſt mortem futurus ſit, ſi in Ieſum ipſum Chriſtum, eiúſque pollicitationes, ſi in ſinum Abrahæ, omneis ſuas ſpes contulerit & direxerit? ſi vniuerſum animi cen-

ſum facultatéſque, ſuo cum omni theſauro, cum vniuerſis opibus, in gremium charitatis Chriſti coniecerit & effuderit? Nullum enim caſtellum, nullum cõditorium, nulla arx munita, nullum præſidium tam firmum, tam fidele horum cuſtodiæ eſſe poteſt, quàm fanum fidei Chriſtianiſmi, excubiis ſeptum atque peruigiliis philoſophiæ, omnium dierum atque horarum. Mors eſt enim homini, ſic extrema (vt dictum eſt) æternáque bona fide commentato, eruptio è carcere, exilii terminus, ærumnoſæ peregrinitatis clauſula, ad portum exoptatũ appulſus. poſtremò premẽtis oneris prægrauiſq; excuſſio, fictilis & putris corporis abiectio. Tum demum autem eques ſecurus, ex equo deſcendit natura conſternabili, interdúmq; lymphato, interdum furiis iracundiæ, œſtro ſæpenumero Veneris incitato. Tunc miles fidelis, paucis licet ſtipendiis (vt ſæpe euenit) confectis: tamen vt emeritus militia dura mittitur. tũc etiam ſeruituti corporis naturæ lege addictus, eiúſque obſequiis quaſi ob noxam datus animus, morte veluti vindice, nexu permoleſto, vrentéque mortales bonæ ſpei, ſoluitur, quaſique manumittitur. Ibi iam diſcriminũ finis, immunitas fortunæ temeritatis. Ibi curarum anxietatúmque depoſitio in ſempiternum. iam ægrotationum, dolorum, timorum, ægritudinum, æterna vacuitas. Ibidem caliginis & tenebrarum exitus: in patriam verò atq; in lucem progreſſus atque aditus. Inde demum natura humana veram & iuſtam vitam beatámque auſpicatur. tunc primum ſemetipſum animus noſſe incipit, eſſéque quod nunquã deſiturus eſt. Is deniq; ſperandi finis, quando ſpem atq; expectationem geſtienteis, rata, fixa, æternáque adeptio ſummi boni excipit. túmque demum pro vſu & fructu, propria poſſeſſio & hæreditas beatiſſima cedit. pro incolatu ciuitas. pro opinione ac fide comprehenſio & ſcientia. pro

ludibriis sensuum, rerum visendarũ conspectus, perceptio & fructus. veritas expressa & eminẽs pro adumbrata. tranquillitas pro tempestate. quies pro inquiete vita. post sensuum vicissitudinem, post affectuum varietatem, perpetua mentis æquabilisque constantia, & fiducia, compertáque possessio veritatis atque sapientiæ, quæ epulæ sunt animi suauissimæ. Iam verò post vniuersi solutionẽ, post interitum spatiorum atque intercapedinum temporis, rediuiua corporis animíque societas: pro tempore perpetuitas, pro instanti, prætereunti, venturóque, non alia iam atque alia præsentis & futuri excipiens instantia. Cæterum præsentis ac proprii summi boni perpetuus tenor, simul præteriti desiderio vacans, simul expectatione futuri non suspensa, in corporis (quod miremur) animíq; consensu plenissimo. Postremo pro amphitheatro, infinitũ diuinitate plenum, pro spectaculo scena Mosis aperta, visenda & spectabilis. Simul ipsa iã vera lucidáq; theoria, vmbratilem hanc nostram sequitur, & imaginariam. denique (vt omnia vno verbo complectar) mortem & miseriam excipit beatitudinis & immortalitatis summa, ἐυεστὼ καὶ ἀειστὼ, quæ latinum nomen non habent, pro ea quæ in terra ἐυ-ζωΐα falsò dicitur, quæque tanquam finis & extremum bonorum est communi prudentiæ, sed fluxum & euanidum. Hæc, tot, tantáque in expectatione posita sunt emeritorũ stipendiorum Christianismi, quæ cœlo delapsus euangelus antea inaudita, pro testimonio palàm, pro cõcione sæpe, pro imperio, pro potestate, pro numine, pro æde, pro templo summi dei pronũciauit: ídque conceptis verbis in asseuerationem, oraculi fide multum augustiorem. Obaudientibus autem (me miserum qui hæc scribo) aliúdque (vt dicitur) agentibus, omnia prædixit atque interminatus est contraria, ac per diametrum (vt aiunt) opposita. Vt enim

illi lætitiis lætabuntur omnibus, iisdémq; sempiternis: sic hi viceuersa mœstitiis mœrebunt, numeris omnibus æternitatis & miseriæ coagmentatis. At nos vtraque (ô perditas cæcæ vitæ, ô deploratas rationes) súsque déq; facimus: vt quidem inferbuerunt studia ciuilia, ad bona ista fluxa, temeraria, caducáque consectãda. In fide quidem ipsa fortunæ fallacis ac circunscriptricis hominũ: non in Christi seruatoris posita, pronunciatoris tum veracissimi, tum locupletissimi. Hic quid agat recta philosophia, germanáq; ratione instituta, quid (inquam) agat theosophia cum sensu communi, cum prudentia vrbana & ciuili? Quid cũ aularum incola sapientia? illa, summi boni spem, æternitatis expectationẽ, Critolai libra, hæ Aristippi pendunt trutina. Illa ad infinitum bonum cõsiliorum suorum summam actionúmq; refert: hæ mortalium domicilio omnia circunscribunt, vt quidem præ se ferunt apertissimé. denique his anima cum palato, illi spiritus tantum sapit, cætera stupentibus longe propiora sunt. Illa eadem vitã sæcularem, tanquam lustrale quoddã munus necessitatis esse censet, corpori seruientis ad animæ tuẽdum diuersorium, cito emigraturæ. Hæ vsum vitæ, habitationémque precariam, æternitatis instar habent, peregrinitatísque viatico, quasi summo bono incubãt, & perpetuo. illa interim Ambrosia & nectare alumnos suos alit. Hæ fœno & stipulis, & inanibus quisquiliis animos pascunt hominũ vt iumẽtorum, siti semper aridos. Verum quod dicere institueram, sapientis vitam antiqui philosophi, admirãdam summopere, æmulandámque iccirco cẽsuerũt, quòd in ea demum virtutum omnium summam vsúmque, esse posse dicerent & contenderent. Sapientem enim vnum per prudentiam mundum hunc, & omnia quæ mundi sunt, præ rerum diuinarum scientia atque speculatione, despicienda ducere

& aspernanda: quibus in rebus ipsi animi contentionem ingeniique, omnem & vniuersam, figẽdam esse censebant. Illum etiam per temperantiam rebus omnibus abstinere, quibus corporis curandi ratio vacare potest non incommode. per fortitudinem non terreri metu mortis, non doloris, non rerum aduersarum, vt qui mẽtem habeat abstractam à commercio sensuum, in editóque sitam. Atqui iisdem ex rebus iustitia cõflatur, omneis ipsa numeros complexa innocentiæ. Huiusmodi autem fuit (vt quidem ipse reor) eorũ virtus, quos scriptura, summa auctoritate prædita, iustos esse viros elogio suo testata est, quasi ad libellam æquos, & ad perpendiculũ rectos. Hos porrò treis philosophiæ quasi cardines, sequitur ipsa tanquã agmen colligens virtutũ, sapientia, cuius gentilis est ille sapiens, quo de nunc antiquorum è sententia loquimur: in veritatis illa perspicientia contemplationéq; summi boni vehementer occupata. Hic enimuero felicis & beatæ sortis mortalium, parum mihi prudentes cõsultique homines quidam visi sunt, qui vel è statione vitæ compositæ, è medióque reductæ, vel ipso è portu senectutis iam emeritæ, rursus in æstum munerum ciuilium, vel in ambitus iactationẽ aut vrbici aut atriorũ, scientes prudentésque referuntur. Nam quibus id inuitis & gementibus euenit (quod solenne est & fuit semper plurimis eorum, causari vel impudẽtissimè, quibusdam etiam adiurare sanctissimè) sed quibus id contingit minimè affectantibus, iis equidem censeo magnopere esse condolescendum. & verò tanquam pro ærumnosis, calamitosóque quodam casu oppressis, precationes frequentandas esse, obsecrationésq; supplices. Quẽ enim eorum non misereat, qui quidem inire cupiat gratiã ab ipso legislatore, qui legem tulit ac sanxit germanæ charitatis & misericordiæ? Verum enimuero nequaquam ego tãtum

theoricæ philoſophiæ, ac verè propriéque ſapientiæ ſtudioſæ, tribuendum cenſuerim, quãquam doctrinarũ principi, ne heroicæ quidem (propè dixerim) vitæ diſcipulorũ eius, quantum priſca mendoſáque philoſophia ſuo ſapienti tribuiſſe dicitur, omnes vt ſenſuum motus ſapiens in poteſtate habere exiſtimetur: ſibimet vt ipſe omnium inſtar eſſe, ſecum vno ineundam rationem habere ad beatitudinem adipiſcendam. denique omnia vt ſemetipſo longè inferiora ducere non dubitet. Vaniloquẽtiæ certè ſunt iſta placita, à porticu nomẽ habẽtis, indignæ ſanè vel nomine ipſo philoſophiæ, quod ſibi vni quondam ipſa vindicaſſe dicitur. Hæc illa eſt autem magiſtra, quæ ſui ſapientis alumníque ideam commẽtitiam in cœlum celebrando ſuſtulit: in numerúmque formarum beatarum propemodum adoptauit, vt humano maiorem faſtigio. At philoſophia hæc ſacra, axiomatica fide cœleſtíq; elogio ſubnixa, non ab hominum illa quidẽ inuentis, non à demonſtrationum lineamẽtis: cæterum à numine cœleſti ius atque auctoritatem habens, cuíque theurgia mirifica pro argumento apodeictico diuinitatis fuit: vnum ſapiẽtem ſuo iure nouit ipſum (vt Pithagoriſtæ quondam loquębãtur) vnum iuſtum, vnum abſolutum bonum, vnum (inquam) ipſum nouit, qui ipſe omnes virtutis numeros ſuopte ingenio, ſuapte natura complectitur. quíq; ſtatim ipſius appellatione, vt propria, vt peculiari, vt abſoluta, vt omnes numeros ſignificationis complexa, notus eſt. Vnicum exemplar ipſum virtutis, veritatis, atque ſapientiæ, ad quod formas ipſas virtutum primarias & exẽplares effingi atq; exprimi oporteret, ſi quidem exprimi poſſent. Sub ipſius enim nomine fulta à ſemetipſa auctoritas, auguſta maieſtas, ſacroſancta veri fides, ipſa ſuo numine nixa, fixa, firmiſſima, omne externum reſpuens indicium & argumen-

tum, intelligitur, significatur, & exprimitur. Quanquam si argumẽtorum & demonstrationis res esset, typorũ cum ectypis compositio, indiscretáque similitudo signorũ cũ significatis, symbolorum cum rebus repræsentatis, prædictionũ cum euentis, conuenientissima comparatio, ad vnguémque exacta commissio respondens, omnem inficiationis ansam præcidens: haud dubiam vim haberent grãmicarum apodeixeon, vt mathematici vocant. Mihi autem fides certa & cõsignata summæ Christianismi, sic in scriptura cõdita videtur esse, tum diuinitus edita, tum per manus ipsas dei, eiúsque legatorũ tradita & hypodidascalorum, vt ignis à natura in silice inclusus est, aut in alio quouis igniario. Vt enim corpora igniaria mortalibus data sunt ab initio, nõ vt ignauissimo cuique atque inertissimo, ignis vsus, rei maximè ad vitam necessariæ, in promptu & ad manum, nullo labore, & sine inquisitione esset, sed vt varias vsus meditando extunderet artes: sic rerum æternarum, & veritatis ab ipso proditæ dei filio, auctoritas, æstimatio, firmitas, demonstratio: summi denique boni, omnibúsque numeris cumulati maiestas, atque eiusdẽ indicatio, si liceri instíterimus iusta contentione, in monumentis historiæ theurgicæ nobis proposita sunt, ab orbe statim condito res gestas prouidentiæ commemorantis. Atqui huiuscemodi sapientiæ doctrina, in scriptura, quasi in lapide, in silice, in re dura, interdúmq; menti refractaria, cœlitus hominum generi iccirco prodita est, vt silicis venis abstrusum excuderet ignem. atterere enim intellectum scripturæ, & affricare validè & assiduè opus est, fomitémq; bonæ mentis, atq; orthodoxiæ hærẽtis, promptum & paratum habere, ad scintillas luminis excipiendas accurate, & intente atque religiosé. Verum id plærunque ita segniter & oscitanter facimus, inde emicantes vt

igniculi,in fomite ſenſim emoriantur,vt futili & inutili. Profectò id mirum eſt, certúmque adeò ſtuporis hominũ indicium:quòd cum ſapientiæ ſacrarium in medio ſitum ſit,omnibúſque ſic expoſitũ,vt cuique bona fide pulſanti aperiatur:homines tamen permulti cum literarum ſtudioſi, tum verò philoſophiæ nominis ſtudiíque cupidiſſimi,cognoſcere germanam veritatẽ non magnopere contendant,quæ intus non dubiè clauſa eſt:cum eáque cognita familiarius indies conſueſcere negligunt,tractare etiam & oſculari,cõſertíſque digitis retinere & amplexari. Niſi verò ſiquid pulchrius ſapiẽtia cœleſti, ſi iucũdius, ſi ſuauius quicquam animis eſſe poteſt, ſi benignius morigerũ, ac ſeſe liberalius indulgens amantibus, ſecundo quidẽ numine ſalutis, philoſophiæ ſtudium capeſſentibus. Quantum porrò numen,quàm mirificum genium veritatis habuiſſe,Chriſtianiſmi promulgationẽ olim exiſtimare debemus, quæ polytheiam vetuſtiſſimã abrogare per orbem terrarum potuerit?quæ omnia fana oraculáque deorũ exaugurare?quæ iura gentium,quæ cognationum,quæ gentilitatum delere?quæ naturæ commendatíonis vim, quæ mortem iuxtà vitámque pro nihilo eſſe ducendas,perſuadere? Sed ſcilicet vt Chriſtus è cœlo euangelus, ſapientiæ promulgator fuerat:ita Orci emiſſarius, ex Erebo obnunciator, atque ipſi germanæ ſapiẽtiæ & veritati oppoſitus anteuangelus,auſpicia diremit ſenſim & obturbauit inualeſcentis philoſophiæ,contemplatricis æternitatis,de cœlóque ſeruantis.cuius ſolertia factum eſt, dira atq; animabus exitiali,vt mũdus qui tanquã ludus eſſe debebat ſcholaſticus,animãtium ratione præditorum,diuerſoriúmque mortalium ad dei cognitionem conditorum:conciliabulum factum ſit errorum & vanitatum,è cœlo in terrã ſtudium hominum detrahentium. Verum(vt eò reuertamur)

philosophia prisca, alumnáque Hellenismi, insolẽtissimè verba mortalibus dederat, inane ac ridiculum simulachrũ commenta isothei cuiusdam sapientis, vt Homericũ verbum vsurpem. qui vir iudicio eius sapiens, numerósque omnes exquisitæ rationis assecutus, vitæ suæ tenorem inoffensa serie catorthomatum cõtexeret, rectorúmque officiorum: sicque nunquam peccator, nunquam non inculpatus, vitam ageret. id quod vni tantum cõtigit ipsi, quem sapientiæ auctorem, virtutum consumatarum parẽtem ac conditorem esse nouimus, viciorúmque deletorem. Quod si quibus ab eodem ipso datum est singulari indulgentia, vt sensuum petulãtiam, vt motus animi præcipites & abruptos, aut dementes & inconsultos, in potestate, quasique vinculis vinctos haberent domini deíque reuerentiæ, non minoris id donum vtique æstimandum est, quàm illud cõmentitium AEoli regis deíque poetici, qui ventorũ sic potens esse dictus est, omneis vt eos in vtrem quasi in carcerem cõpactos, Vlyxi nauigaturo dederit, vt est apud eundem Homerum: vnúmque tantum ventũ à puppi flantem vinculis illis exemerit, in patriam ferentem, cuius incredibili tenebatur Vlyxes desiderio. Immunitas est hæc singuláris omnino & eximia, rarissimíque exempli. quod olim prouidentia in diua eiusdem ipsius parẽte dei atque hominis: non modo à partu salutis integra atque intacta, sed etiam à næui natalitii condicione immuni, vt credimus: atque in vna fortasse præterea, aut in altera anima, aliquando vsurpauit. Certè Paulo suo dominus, cum mãcipio nouitio & gratissimo: tũ verò fictili lectissimo, iterum id & tertiũ pernegauit, poscenti & flagitanti angentis molestiæ vacationem. ídque post rerum cœlestium inspectionẽ negauit, ne intellectui quidem humano, nedum oculis, cedentium. gratiámque tantum tutelarem ei dedit,

muneris pernegati succidaneam, digitum trāsuersum (vt aiunt)ab eo non discedētem. Ita fert autem humanæ condicio infirmitatis, & ratiocinatio hallucinatrix, trāquillo vt interdum, interdum etiā in portu vt impingamus. quippe cum nusquam non, nunquámque non, tempestatem intus AEolus cieat, non Hippotades ille Homericus, sed tartarides. Huic enim AEoli nomen à mobilitate mirabili, & versutia sanè quàm versatili, conuenit. Tametsi tum maximè Vlyxi stoliditas sociorum suorum, animóque sensuum proteruitas, esse debet formidolosa, subdola cum ridet placidi pellacia ponti, vt inquit Lucretius. Improuiso enim nonnunquam tempestas fœdæ ac procellosa cietur, eóque nocentior est, quo minus erat suspecta. Nā quæ tempestas, quis præster, quis turbo ignitus in aere, torrentior est aut atrocior, quàm bilis in homine, cum repēte efferbuit? At verò ægritudo animi ori obducit tetra nubila tristitiæ, vultuosos homines efficiens. excandescentia cœlum & terras, rationem & appetitum brutum miscens, toruè intuetur & minaciter, ex oculísque eiaculatur fulgetra terribilia atque coruscantia, toto cum ardentis ab ore scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis. Qui etiam si ipse in felle amarulento, quasi in nube procellosa collectus, ad vindictæ præcipitis fulmina exarserit, impetu iam inde cæco amentíque furens, per omne fas, nefas, ius, iniuriámque fertur, calcata atque obtrita iuris humani diuiniq; reuerētia. Ecce tibi opposita è parte lætitia gestiens, quæ aliquem ob successum, immodicam sæpe affert oris, intempestiuámque serenitatem. Siquidem & frontem indecorè diffundit & exporrigit, intúsque liquefacit animum fluxa ac dissoluta affectione. Iam verò spes non dubia, iam deplorata expectatio, in eodem pectore alternantes, faciem hominis ad lætitiam

ambiguam ac tristitiam, quasi habitum cœli incerti reddunt & ancipitis. Hæc cū naturæ sponte in minore mundo fiunt, innatísque in homine viciorum fomitibus, perinde vt in mundo maiore cœlóque crassiore existit sæpe intemperies: tum furiæ illæ infernæ, temerariis è causis nocendi materiam nactæ, in mente composita nōnunquam, nihílque tale suspicāte, varios cient turbines, ab iísque periculum capitale creāt animæ: nisi ad sacræ philosophiæ præsidia, tanquam ad Asylū certissimū, is qui tumultu ex eo oppressus est, perfugium sibi comparauerit. Verum vt aliptæ exercēdis corporibus vtiles sunt & appositi: sic animis exercendis sollicitationes illæ mentium compositarum, sæpe sunt non incommodissimæ. Nam absque infestis earum crebrísq; incessionibus esset, multi supina quiete somniculosáque gaudentes: necopinatò opprimerētur tumultu, ab illo vigilum cimmeriorum præfecto, qui ab eo Græcum nomē inuenit, quòd delationes rerum capitalium apud deum factitet. Is cū optimo cuique atque cordatissimo negocium exhibere cæcum, intestinū & perpetuum gaudeat: excordibus tamen ferè eiusmodi molestiæ fœneratur immunitatē. in qua immunitate incauti mortales securíque, acquiscentes, rerum repente capitalium rei ab eo facti, apud deum clementem simul ac seuerum iudicem, damnatíque, subinde permittuntur lorariis imminētibus, in horrendam illam sedem pœnarum miseri, furiarúmque deportandi, semel atque in sempiternum. Hoc cū ab ipso, cuius nullum verbum nō ratum est futurum, cum à deo, cum ab ipsa veritate denique prædictum sit, palàm etiam atque pro concione, pro sententia, pro potestate dictatoria semel pronunciatum: trino insuper nundino (vt ita dicam) promulgatum. Verum cum hoc nihil testatius, nihil consignatius esse possit: & verò cum in actis adhuc

Seruatoris perſcriptum, in tabulis perpetuis proſcriptum ſit & expoſitum: ecquid cauſæ eſt tandem, quin mundus ab eodem ipſo ſæpe contumelioſè dictus, qui & ſenſus & prudentia communis à nobis appellatur: tametſi animans permultorum ſit capitum, nec aureis tamen ipſe habere, nec oculos videatur? ne ſenſum quidem vllum non ſtupidum, non torpentem, non emortuum, ad res dignoſcendas animæ commodiſſimas, eidémque nocentiſſimas? Ecquid (inquam) cauſæ eſt, quin noſtrum vnuſquiſque qui communi ſenſu regimur, nec ſecum ipſe religioſè, nec cũ propinquis, neceſſitudinéque initiali coniunctis, candidè, nec cum ipſa ſapientia: cum deóque non impiè, non irreuerenter agere manifeſtò compertus ſit: nec tamen ob id atrox præconium cœleſte perhorreſcere? Hactenus certè iuſtitia valet hodierno tempore, vt quæ ſunt Cæſaris Cæſari, non item quæ dei ſunt, deo reddat. Huiuſmodi ſunt præſtigiæ emiſſariorum mundi principis: ſic mortales fallunt Sirenum blandimenta, quas multi fugitantes, vt iam diximus, dederunt ſe ſolitariæ philoſophiæ. Ardua eſt enim & impeditiſſima vmbratilis illa palæſtra, cũ ciuilis vitæ theatro coniuncta eſt aut finitima. Ex AEgypto igitur excedendum, è Babylone erumpendum: & vt rem diuinam tranquillius domino attentiúſque faciamus, vnius diei ſaltem iter abeũdum eſt, atque etiam pluſculum, ſi intereſſe animæ ſalutiſq; viſum fuerit. Id quod ægrè, & reſpectantes identidem, auerſíſque propemodum veſtigiis faciunt, qui arctiorum neceſſitudinum nodis, aut commerciorum nexis, cum ipſa AEgypto coniuncti ſunt. Nam honoris compedes, & vincula ambitus atque cupiditatis, tum ſiqua ſunt alia argentea atque aurea retinacula, nec abrumpere iam valet, nec ſoluere philoſophia. Aurea verò huic ſimilis (ſi credimus) &

argentea erat scilicet illa vita, quæ à poetis decantata est, admirationíque habita: aureúsq; hanc vitam in terris Saturnus agebat. Mihi autem qui totos se in ambitus ærumnas dedunt, quasi Empedoclidæ quidam videntur esse, qui aut gloriæ inanis aut pecuniæ quærendæ desiderio, in craterem AEtnæ similem se coniiciunt, vt ad mortem vsque ardeant. nam vt inde in phlegetontem ipsum sidant, ominari vereor. Certè quidem qui è compositis & explicatis vitæ rationibus, ad gestientem illam cupiditatem omnes animi facultates effundunt, qui omni contẽtione incumbunt ad patrimonium suum aliorúmque nonnunquam coaceruandum, aut qui ad fastigium attollendum laris sui familiaris: non absimiles ipsi sunt eorum quondam curiosorum hominum, qui ad oraculũ Trophonii, antrúmque teterrimũ, descendere sustinebant nulla digna de causa. Placentulas enim crustuláque mellita secum ferentes, iisque sperantes reptilia mulsum ire, quæ introeuntibus occurrebant obuiam: capitalem in fraudem sese coniicere non prouidebant animo, in antrum intrò se dantes sinuosum & cauernosum: quo ex antro eodem exitu aditúque vti, homini cõtigit antè nemini, vt auctor est Philostratus. Atqui hos præposteram vitæ rationem sequi, atque etiam peruersam nemo non intelligit, qui quidem peritus sit, paulóque accuratius eorum subducere rationẽ institerit. Etenim nec nauatæ industriæ rebus illis, nec impensi temporis, nec cõtritæ ætatis, nec ærumnarum interim exhaustarum rationem ipsis constare facilè deprehẽderit. Fortuna enim vt choragus imperitus, temerè induit vnicuique in proscenium prodeunti, personam nec habilem ipsi sæpissimè nec vtilem. & vt fictrix sit hominum ipsa, vt Prometheus fuisse dicitur, non tamen formatrix est etiam eorum, vt est philosophiæ genius. Ad-

de quòd interim Christianismi stipendia non procedunt, iis qui castris Hellenismi, qui præputio (vt sic dicam) cupiditatis, nimiopere auctorati sunt. Sed enim legis euangelæ duo prima capita & præcipua, moribus propè antiquata sunt ordinum primariorum. Multúmque in vniuersum per(inquam multũ) sæcula iam decoxerunt Christianismo, tum fidei bonæ, tum spei, tum charitatis. Proh diui immortales, iudicium nostrum hebetissimum, immo verò prudentiæ iudicium, non iam communis, sed prætextatæ, sed purpuratæ ac trabeatæ, principibúsque personis insignitæ & conspicuæ. Nanq; si caliginem humani iudicii tanti ista bona licentis, tute dempseris aliquantisper: quod philosophia facit in æuùm: fortunata vtique ista condicio vitæ, & amplissima, quæ splendore suo oculos nostros præstringit, vt futilis & aspernanda continuò iacebit. Ad eundémque fermè modum fulgor ille fortunatæ vitæ conciderit. vt adamas fuligine sublita micans, carbunculúsq; in funda flagrans bratteola substrata, gemmeo decore & fulgetro exuuntur, ab illo si atrum, ab hoc si purpureum substramen exemeris, sícque demum fucum factum oculis miraberis. Quin & colossicos illos homines, capite (vt sic dicam) minutos inuenies, si quidem ad viuum vsque specillum philosophiæ demiseris, ad explorandum fortunatæ vitæ, fascibus istis succinctæ, vicium & miseriam. Quippe vt cognationis iura gentilitatísque retineant, & ciuitatẽ tamẽ & libertatem amittunt, qui sisyphium saxum magno cũ sudore subuoluunt, interdúmque horrore. assiduos enim eos & peruigiles antistites esse fortis fortunatricis necesse est: si vicissim ipsi assiduos comites habere flamines suos cupiunt, qui suo stipatu spectandos homines, æmulandósque faciunt. His adde quòd

duabus illi rebus mulctati ſunt, quas Democritus ſola eſſe, aut ſumma bona putabat, εὐθυμία & ἀκακία. quo apparere poteſt quanto cum diſpendio ocium honeſtum & compoſitum, negocio permutetur interdum, lauto quidem illo in ſpeciem & ſplendido: ſed tamen reuera futili & vitreo. Teſtor hic, vt alibi ſæpe feci, hoc acroama theatricum non eſſe, ſed academiæ potius aut peripati abſtruſi. Verum ſi degenerem iſtam rationem, qua vita in medio poſita, ciuilis, vrbana, aulicáque reguntur, philoſophia ſemel è mente hominis abſterſerit, rectæque rationi & quaſi natalitiæ hominem ipſum reſtituerit, ilicet prudentia communis verterit in ſtultitiam. Alioquin autem vt mores iam ad rationem peruerſam incubuerunt, nullo thure litabis, hæreat in ſtultis breuis vt ſemuncia recti. Iam verò animaduertere nos oportet, quòd vt tentationes ſunt permultæ ægrotationum in corpore: ſic tentationes furiarum in homine interiore, plurimæ illæ quidem & perennes, ſed cæcæ & abditæ, nec ab arteriæ micatu æſtimabiles. quales ſunt voluptatis inceſſentis ac titillantis affectiones, auaritiæ atq; cupiditatis ſtimuli, & cuiuſcunque permotionis procacis & petulantis. Inceſſit igitur mortalibus aut voluptaria, aut alia æquè improba proteruáque cupiditas? meminerint philoſophiæ alumni ſpecimen ſui dandum eſſe oculis dei ſpectatoris atque ſuperûm, ſub præſidióque domini tantum: norint ſe, ac ſibi perſuadeāt dimicaturos citra noxā memorabilē. & quidem quanuis aliquādiu athleta dominicus certamen experiatur durū atq; acerbū, lætabitur tamen deinde, ſibíq; gratulabitur, quòd ea ærumna exercitatior factus ſit. Cū autem alia aliis grauiora ſunt certamina, tū verò rerū vehemēter aduerſarū colluctatio cū æquitate animi, doloríſq;

vrentis commiſſio cum pertolerātia, fœdum ſæpe ſpectaculum edit cœlitum ordinibus, etiam ſi fœdius interdum quàm exitiabilius. Labat enim plærunque in atroci conflictatione virtus, quæ nōdum planè tyrocinium poſuit, ad dolorîſque impetum quatitur & vibrat conſtantia fidei, etiam meditata, etiā in alieno antea certamine ad palmam cohortatrix, ſtrenua & aſſidua. nulla porrò pars virtutis minus ad experimenta reſpondet. In nulla ferè vitæ parte ſæpius vanitatis profana philoſophia, luculentiúſque manifeſta ſemper fuit. Adde quòd intelligentiæ humanæ modus, ad prouidentiæ diuinæ conſilia perſpicienda incumbens, ſæpenumero cedit obſcuritati. tum elogiorum ſacrorum liberalitas, conſolationîſque supernæ fomenta, eos nonnunquam deſtituunt, qui fiduciam plenam non habent, ſed pro modo tantum coniecturæ ſuæ ſapiunt, communîſque prudentiæ. vtpote quæ iudicia rerum faciat ex euentorum varietate magis, quàm ex oraculorum auctoritate. Vnde fit vt vel ad fortunæ ſæuientis impetum, vel ad noxæ pertentantis appulſum, vel ad mœſtitiæ vehementis aculeum, mens humana torpeat, quaſi ſtupore perculſa atque hæſitantia. Mihi certè hoc velut carcinoma hominis interioris aliquādo viſum eſt, quod nec lenimento æquanimitatis, nec ſcalpello fortitudinis, nec cautere philoſophiæ: ita vel mitigari, vel tolli, vel domari tandem poſſit, vt ſubinde non rebellet, ſæpe etiam increſcat, & magis ferū redeat. id quod à doctis ac meditatis minus, ab experiētibus & in eo exercitatis lōgè melius intelligitur. fomētis igitur magis ac lenimētis philoſophiæ, quàm imperio coercetur rationis atq; ſeueritate. Lectio autem ſcripturæ oracularis, aſſiduáq; cōmentatio, valida depultrix eſt hæſitātiæ: fidei verò & fiduciæ blāda cōciliatrix cum ſecuritate perfuſæ: tum eodē in ipſo acquieſcētis quē

ſæpe iam diximus, vt auctore certiſſimo ſperatæ æternitatis. adde etiam ſpei bonæ ratæque ſuppeditatrix. At fortis fortunæ genius, felicitatis temporariæ rerúmque ſecũdarũ largitor, vel creditor durus potius & fœnerator, idem quoque importator eſt æternæ calamitatis ac deteſtandæ ſortis. Hic rurſus in mentem venit commentanti, hominum ſecordiæ dicam an væcordiæ? qui in exiſtimatione & arbitratu rerum ad vitam beatiſſimam ſpectantium & ferentium, tanta inertia, inſcitia, torpore præditi ſunt, animíque marcore, quarum inſpectionem deus cum naturæ excellẽtia, menti humanæ dedit. Qui ſi paulum cordatiores eſſemus, nequaquam præpoſterum amorem coleremus, maláque pro bonis tantoperè expeteremus. Quis autẽ noſtrum neſcit, quis non ſæpe fateri cogitur vrgente conſcientia, delitias vitæ, rerúmque ſecundarũ blandimenta, nec bona eſſe nec commoda, ſed bonorum imagines verius, & ludibria ſenſuum, illiciáque cordis pernicioſiſſima? Quis verò non dicere ſeriò ſolet, res aduerſas, vitæq; moleſtias, flagra eſſe domini, piſtrináque ſalutis, quibus familiam ſibi charam, deſponſam & adoptatam, in officio continet? Seuerum enim eſſe parentem eũdem ac dominum accepimus, & familiæ amantiſſimum. ab eóque ſeruos eoſdem frugi atque liberos, vapulare ſæpius, quàm nequam & abdicandos. Non ſumus porrò neſcii ærumnoſam eſſe viã virtutis, elogio quoque priſcæ ſapientiæ, ob ídque penè à via vehiculari prætoria, & militari, diuerſam atque auerſam, quæ à multitudine mortaliũ ſtolida & ſatagẽte tritæ ſunt. Videlicet plumbei ſumus homines, non aurei, nõ argẽtei, qui in fornace aduerſarum rerum liqueſcamus, non purgemur & exploremur. Atqui compertũ habemus ſeruatorem ipſum noſtrum, cuius demum auſpiciis vtentibus & fretis, ſperare fas eſt aditum cœli, hac eadem via ve-

ſtigia feciſſe perpetua, cum hic ſtudium ſapientiæ diſciplinámque inſtitueret, quam reſipiſcētiam appetentis ſalutis prænuncius, quaſiq; ſpeculator mūdi præmiſſus, appellauerat primus. Nec verò pediſſequos domini ipſius ſeruos & circūpedes, à manu quoque & à ſecretis, deniq; ſodalitiam manum, cohortem inſuper amicorum & comitum, quos honoratiſſimo loco ſemper numeróq; habuit, fratréſque ſalutauit: & porrò eos ipſos è quibus centurias ipſe primas conſcripſit, cohortéſque firmiſſimas aduerſus tot gentium tantarumque, efferatam multitudinem, non omneis (inquam) illas nationis beatiſſimæ primitias, eadē diſciplina in cœlum affectaſſe viam atque adeptas eſſe, inficias ire aut poſſumus, aut volumus. Hæc & alia eodē pertinētia, cum probè ſciamus ipſi, & vt nobis cōperta identidem commemoremus: cum eo demum nomine memoriam illorum vt cōſecratam colamus & veneremur: quid cauſæ eſſe dicemus, quamobrem nullus noſtrum, quāquam Chriſtianiſmi diſcipulorum, dieculam vel vnam, piſtrinum reſipiſcentiæ euangelicæ, pœnáſque pendētis domino conſcientiæ, verſare, eorum æmulatione ſuſtineat, animi cū æquitate? At diuos ipſos iā immortaleis, ipſos etiā vades Chriſti in re capitali, in quæſtione acerbiſſima factos, atque atrociſſima, ad eam molam verſandam libentes ſe & hilares dediſſe credimus, in eáque ærumna, quaſique in eo pietatis munere perfungendo, ad extremum vſque ſpiritum tolerauiſſe. alios inopiam rerum omnium qua vita carere poteſt, conſertis (vt dicitur) pectinatim manibus, totius corporis animíque contentione, pro pignore ſummi boni amplexos eſſe, & tanquam pro teſſera ſortis beatiſſimæ. Quarum rerum omina ſi abnuenda nobis, ſi votis conceptis & nuncupatis procuranda exiſtimamus & depellēda, vt malarum & noxiarum, id quod palàm at-

que exaudibili voce facimus, ad hostes atque ad inimicos ea reiicientes: cur sanctarum animarum exuuias eas ob res cõsecratas, osculo dignas religioso ducimus? idque iure ac meritò facimus? Cur crucis Christi assulas, ramenta, scobem, sicubi nos esse nactos cõfidimus, pro amuleto gestamus depulsorio? Atqui hæc ærumnosæ vitæ, cõflictatæ, ac vexatæ, indicia sunt & monumẽta. Specillum hoc profectò præcordiale, nullo fortasse minus certum & acre, inter alia permulta nobis admouit deus, ad explorãdam vel refellendam potius & demonstrandam fiduciæ nostræ conditam intus infirmitatem atque futilitatem. Quæ (malũ) est ista sensus ciuilis prauitásne dicam, an peruersitas? Nos fidem ipsi dedimus, sacramento enim adacti sumus in tinctura lauationéque mystica, ab eo instituta: viciſſimq; fidem ab ipso accepimus, testatam, scriptam, & obsignatã. Quotus autem quisque nostrum fœdere stat & pacto, inito die suo lustrico? Nimirum sceleris instar est perfidiosi, & capitalis, accepto dextræ diuinæ pignore, in eo minimè acquiescere. Amẽtia est nefaria in õptione bonorũ, & vitæ conditionis, fidem sequi (vt ita dicam) Mercurialem potius, & oculatam, ac circunforaneam, quàm in spe propinqua positam, quam spem ille ipse absolutè dictus, fide sua esse iussit. nec verò fide sua vnius (quanquam erat abunde) sed fide tot testium, pignoribus & capite oppositis, repromittere non grauatorum quæ ille pollicitus est. Tametsi ipsius cum sponsionem dico: omnes numeros certæ & exploratæ, & compertæ fiduciæ significo, qua nulla maior esse aut excogitari potest. Siquidem vnus ipse est, qui fidei conditor est, qui veritatis genius, & ratio substantiæ eius est: qui nullius non promiſſi potentiſſimus. At nos ab eodem ipso auctore, summi dei filio & institore, bonorum æternorum spem Græca mercamur fide (vt Plauti verbo

loquar)non Christiana, & pietatis cultoribus conueniente. Quid autem in causa est diræ huius mutationis ac degeneris? Circunstat nos demonstrationum theurgicarum fides, grammicis illis certiorum, atque mathematicis: quæ confessionem nobis exprimit hærentibus, non item assensionem. An expectamus illud tempus ad confirmandam opinionem, cum iam non veritatis argumenta validiora, sed horror nos mortis vadantis ad iudicium, circunstabit? cum iudex ipse omnium, pro imperio summo, pro potestate dictatoria, seueritate fortasse cẽsoria & Cassiana, vim illam lictorum Herebi, corporis animíque carnificum futurorũ, lege agere iubebit Adrastiæ? Credamus igitur obsecro, per ipsum, per superos, per illos iã diuos & immortales: credamus (inquam) quæ de superna infernáque æternitate, prædicta sunt proditáque diuinitus. nec assensione supersedendum putemus, donec in rem præsentem abducamur cum illa multitudine innumerabili ephecticorum: horret enim animus dicere, dũ obtorta gula trahamur, rapiamur, & auferamur. Atqui vbi iam theca animæ, vel exanguis senio vel infracta, vel præmaturè rupta non moratur animam, vereor vt integrum sit resipiscere. In leges, in instituta, in fidẽ Christianismi semel iurati sumus, sacramento domini & monarchæ solius, & rerũ potientis humanarum cœlestiúmque: conceptis verbis diximus: videamus quæso etiam etiámque, ne de rebus testatissimis addubitando, à susceptáq; persuasione paracleti spiritus interuentu, quouis modo desciscẽdo, inexpiabili religione, crimineque nos obligemus. Scelus est enim, scelus (inquam) & nefas est, tantam rem comperendinare, cum de causa liquere illico nobis debeat. Quos verò sic obligatos perduellis ille perpetuus nactus est, eos agere transuersos ac præcipites ferre solet, per sceleratam viam, per deuia, per auia:

procúlque à vestigiis Christi, indéque ad Charoniū, quod vocant, antrum detrudere ad extremum, vt lotophagos in vita, & immemores patriæ. appellat autem ambigētes primum mortales, in Christianismóque labantes, de reuerentia diuini numinis exuēda, de timore ac religione calcandis. Nempe quasi dei prouidētia immortalis, aliud curans, nec mortalium rebus inspiciendis vacet, nec votis eorum exaudiendis feriata sit, ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, quod dixit poeta Epicureus auctor apud quosdam grauissimus (vt rumor est incredibilis) animorū mortalitatis. deinde glaucoma cupiditatis, omniuagíque erroris nebulam ob oculos Cacus ille obiiciēs, excæcatos tandem deducit in abrupta væcordis licentiæ, quæ instar est Atheiæ. Cor autem humanū, bonarum & malarum cogitationum cōsiliorúmque receptaculum, prout his aut illis aditum ac liberam sedem dederit, ita de anima optimè vel deterrimè cōsulit. id quod ita demum in potestate est hominis philosophi, si id non de suo sibimet ipse spondere, sed de domini beneficentia meminit, quem cordis cuiusque nostrum claustra in manu habere præpotenti certum est. Quin & scopulis eiusdē domini iis opus est, qui domicilium suæ mentis bene versum & mundum seruare concupierint. Scopulæ autem virgæ sunt colligatæ, quibus quisquiliæ recremētáque rerum vtilium, id est redundantia, circunuerruntur, quibúsque sordes excutiuntur è conclauibus, quæ ad honoratos conuiuas hospitésq; lautè accipiendos, sternuntur & exornantur. Quonam igitur modo verbum dei accipere commodè atq; efficaciter possunt, idque in rem suam, atque animæ vertere, qui dieculā vnam feriari, ne diei quidem vnciam, animo quisquilioso soliti sunt, à cogitationibus, curis, desideriísque flagrātissimis rerum dissidētium cum theoria, acritérque pugnan-

tium? Ita, inter cœlipetas profiteri hæc hominum natio, censerique iure nequit, quæ viam veritatis & vitæ ingredi vehementer detrectat, quam ærumnosam diximus, in cœlúmque ferentem per mœrentem pœnitentiam. Atqui diuinitus ipsa nobis primum, ore anteābulonis verbi dei indicta est: deinde ab ipso verbo palàm ac pro imperio iniuncta. Sed quotus iam quisque nostrum tanti resipiscere & pœnitere vult emere, vel tãtulo potius, quod venit olim in prouerbium? Vsque adeò damnosi negociatores atque inscii sumus, qui foro vti rerum sempiternarum non didicimus, non cupimus, non discere laboramus. adeò cœlestis ille Orpheus, qui lenire tigres, qui cicures reddere leones, qui saxa mouere sono testudinis potuit musarũ æternarum, flectere mentes humanas desiit silice duriores. vsq; adeò Sirenum auocamentis, & blandimentis vitæ, auersas aureis habemus ab auscultatione magistræ sapientiæ. vsq; eò denique eloquentia ipsius Pithagoræ, suadæ parentis & conditoris, diuinæque orationis facultas: quæ torrente spiritus admirabili totum per orbem exæstuante, brutas animanteis efferásque verius quàm homines, ad concionem suam sacram celebrandam rapuit: flexanima iam non est, saxifragúmque illud verbum dei, caruncùlas præcordiales penetrare nunc exanimes & emortuas nequit: tantum interest inter delectitias copias prouidentiæ, & multitudinẽ reiectaneam, apud quam Pithò oracularis (quod Comicus Græcus inquit) ὁ πείθω, ἀλλ' ἦν πειθώ. Heu pietas, heu prisca fides, quo tandem abierunt gentium? in cœlúmne remigrarũt? paulatim igitur ad superos Astræa recessit hac comite fide scilicet prisca, heroicarúmque ætatum, atque duæ pariter fugêre sorores. Verũ enimuero qui virgas diuinas atq; emẽdatrices experti sunt, in rebúsque aduersis callum duxerunt patientiæ: iis casus calamitosi, damnáque faculta-

tes atterentia, omne etiam genus conflictationis & molestiæ, quædam velut tributa sunt, quæ mancipia frugi, dominóque fidelia, è peculio suo sanctiore pendere iure euãgelico debent, arbitratu domini, vnáq; accessionem æquitatis animi. Etenim dominus ipse vsura luculenta testatus est versuram se facturũ à familia sua, quæ in rebus quidem huiuscemodi fœnerari nõ grauaretur hilarem patiẽtiam. Quo liquere satis potest, quantum compendium in futurum ii faciant, qui in rebus acerbis atque etiam vrentibus, domino se dedentes ad pœnã, insuper ab officio seruili non discedunt, non modo flagra dei non expostulãt vt iniuriam fortunæ, aut iniquitatẽ queruntur sortis natalitiæ. Atqui intelligimus, si animaduertere vacat, esse omnino optabilius, bonorum istorum iacturam æquo animo, quasi in tempestate leuandæ nauis causa, & salutis ergô facere, quàm in naue exaggerata & prægrauata, vita periclitari: & verò vita illa, beata immortaliq; futura. Nam bonorum aut corporis, aut externorum, aut vtrorunque dispẽdium, æquo animo acceptũ, quidnã aliud est ipsum, quàm quod in diem fati ab omnibus dependẽdum est (qui dies iam indeà vitæ rudimentis cedere omnibus horis cœpit lege mortalitatis) ante diem paulum repræsentare nõ nolle, idq; domino fœnerari sesquicentesimo fœnore, longéque ampliore? Qui autem quærendarum possessionum, dominatuum, & prædiorum, augendarúmque facultatum, & gerendorum honorum cupiditati, nuncium remittentes, fortunámque suas sibi res habere iubẽtes, ad bonorum æternorum cupidinem, & ad philosophiæ christipetæ studium incumbere institerunt: ii mihi videntur creditorem illi quidem, sed optima atque plaudenda vertere cõdicione. Siquidem rationum suarum diaria atque calẽdaria, ab Orci ipsi mensa, dirísque institoribus eius atque numula-

riis, ad eius mensam creditoris transcribunt, qui condonare omnia solet benignissimè iis qui soluẽdo nõ sunt (quæ multo maxima pars est hominum, ne quid amplius dicã). nisi meditẽtur debitores ipsi ac decoctores, etiam inficiatores esse. Quanto igitur consultius est & commodius, nomina à Christo parente facere æqui animi atque patientiæ, nexum etiam fide bona inire abstinentiæ legísque reuerẽtiæ, quàm versuram repræsentatæ felicitatis facere ab hiantibus illis faucibus Orci, animarum voracissimis? Sed enim vt est apud auctorem priscũ, his populus ridet, multúmque torosa iuuẽtus, ingeminat tremulos naso crispante cachinnos. vulgóq; gladium verbi dei, qui Caucasias rupes olim secuit, qui iura gentium naturǽque rescidit, ἔπεα πτερόεντα facimus vrbanitate scelestissima. Malim equidem hoc loco Heraclitus ille videri, quàm Democritus, qui risu irrisúque prosequebatur ciuilem prudentiam. Nam in rebus hisce ridentes, eorum videntur esse mihi similes, quos aliquando in gladiatorum spectaculis aiunt, traiectis gladio præcordiis, moriendo risisse. Sit autem hæc disputationis nostræ summa, rerum secundarum tenorem, plærunque in Orci fauces insinuare ac desinere, vnde pedem sursum retulisse præter vnum ipsum, adhuc nemo compertus est: quod quidem proditum sit diuina auctoritate. aduersarum verò rerum atque patientiæ tyrocinium, in senectutem differre velle, summæ esse omnino imprũdentiæ, quod elogiis claris testatum est cœlestis sapientiæ. At cui plurimis velut emeritis stipendiis rerum aduersarum tolerantiæ, nihilominus ad extremum fides constitit, felix verò ille planè ob infelicitatem. Cuius vtinam sentẽtiæ memoria efficax & strenua, quàm cordatissimo cuique mortalium cordi est, tam in corde nobis inusta esset, cautere diuinæ prouidẽtiæ. Sed nihil æquè con-

trouersum est fortasse inter philosophiam christigenam, ac prudentiam communem. Homines enim à consuetudine vitæ inusta, à cogitatione secundarũ rerum blanda atque iucunda, abducere non minus penè est difficile, quàm qualitates à materia dirimere commentando, aut mentem ab anima: & hominem minime aspectabilem à corpulento & tractabili. quæ notha quadam intelligentia fieri, philosophia censet humana, parúmq; nobis familiari. Quare in rebus diuinis commentandis, non tam anima quàm animo ac spiritu opus est. Vt autem ad id redeam quod dicere cœperam, non magnopere mirum est, ipsum mũdi naufragicon seruatorem, rerum aduersarum tolerantiam insontem à nobis exigere, qui cum sua sodalitate nõ mitius egerit, vt superius dictum est, quàm sodalitatem à patre sibi datam & cõmendatam, salibus illis amicitiæ quotidianis dignatus est, qui sunt apud Græcos in prouerbio: iis etiam ipsis è mensa cœlestis sapientiæ translatitiis. Quippe qua cum sodalitate, fraternitatis & beneuolentiæ summæ necessitudinem tacitam pepigerat, protinus à primore congressu: qui etiam homines obscuros, tyrãnorum atque impietatis verberones, cognitores suos, veritatísq; antistites mundo dederit: ipsis etiam cruentum testimonium & capitale, ad furentis sæuitiæ concilia denunciarit. Qui ipse crucifer esse, ac furcifer traduci per ora multitudinis, post contumelias verborum, post iniurias verberum, post lorarios acerbissimos, fustuariúmque sustinuerit. Denique qui omnia exempla pœnarum pertulerit ante suppliciũ illud, longè omnium facinorum tum vi atque efficientia amplissimum, tum multifariam illustrissimũ, superis item & inferis, cœlo & elemẽtis, stupore naturæ luctúque testatissimum. Quæ omnia æterno senatusconsulto prouidentiæ, idcirco decreta fuerant, simul vt mortalibus statuere-

tur exemplum diuinæ & cœlestis sapiētiæ, mortali & fluxæ è regione obuersæ, simul, lex vt sanciretur apud homines æquanimis patiētiæ in rebus acerbissimis. Qua vtique parte theurgiæ, exemplarísque domini patientia, tyrannus ille mūdi clarissimè triumphatus est, vnà cum suis illis copiis cimmeriis ac teterrimis, cum omni cliētela crudelitatis, sæuitiæ, impietatis impurissimæ. Pandito nunc Helicona deus. Num tibi si linguæ centū sint, oráque centum, ferrea vox: possis ipse pro rei indignitate exclamare, in mores, in torporem, in veternum, in marcorem, in perfidiam diram fœdifragæ vitæ, communísq; prudētiæ? Incipe Calliope, si tamē nobis adesse potes. Ecquisnam igitur datæ dextræ tanto talíque mundi vindici & assertori, ab eóque acceptæ fidei, videtur nunc meminisse? num cui in mentem venire inter curas ciuiles, præmiorum pœnarúmque potest haud dubiè nos manentium? nónne omnes fermè lethæa potione inebriati, à sensu communi propinata, somnū obdormiuimus amnestiæ stygiæ, in lecto incuriæ perditæ, in culcitra supinæ conclamatǽque desidiæ? Id adeò è vita cognoscere quiuis potest, in medio posita. Mortales pusilli, ter & quater & centies ausi capitalia, & rei non dico comperendinati, sed in diem, in horas ampliati, etiā genio indulgere, symphoniacos poscere, ædes, prætoria, penates architectari æmulos regiarum sustinent? nec euentum iudicii formidant appetentis, suppliciíque sempiterni? Qui resipiscentiam mœrentem & lugubrem ordine & professione præferentes, sordidatis & squallētibus similes esse debebant, in auro, in purpura, in pompa, in theatrica transuectione sublimes ac stipati: eáque specie conspicui esse cupiunt? habitu etiam propemodum & cultu triumphali, omnium oculis designari? Ita toga pura innocentiæ priscæ, candidáque sacerdotum demissæ simplici-

tatis, ad togam pictam, propemodúmque palmatã, ad prætextam superbam fascium profanorum euaserunt, mundo degenerãte. O mores olim iam degeneres, ac discrepantes ab ordine Christigenarum, nedum sacricolarum. tametsi in nullo non ordine initiorum amnestia Christianismi disciplinam obruit, fideíque eius mirificam efficaciã. Quid enim? Sed cõsultius (vt opinor) fecerimus, si quæ exprimere nunc oratione nec opportunè, nec festiuè possumus: Timanthis illius pictoris exemplo, contegamus silẽtii velamento. Iure igitur & merito Hercules ille noster, ipséque deo genitus, cœli & mundi decus: cœlo etiam delapsus ad iuuãdos mortales, vel ad seruãdos potius animos immortales, ad internicionem generis sui iandiu pereuntes, idem ærumnarum mirabilium atque inauditarum con fector, ad imúmque exhaustor: Iolaos quoque suos & comites, ærumnosos esse iussit, vestigiáque sua per pauperiẽ, per ignominiam, per mundi contemptionẽ legere eos docuit, ad beatam vitam, rectà non dubiè ferentia. Nam ipse in cruce æs alienum obæratæ inferis mortalitatis dissoluerat: eiúsque chirographum è loco superiore & conspicuo inenarrabili beneficio expunxerat, nulla præscriptione temporis, nulla exceptione alioqui refutabile. Neque autẽ qui eorum quos diximus, omniúmque adeò domini asseclarum successores se profitentur esse, hæreditatem tãtum honorum bonorúmque creuere, vt eorum non paucissimi persuasisse sibi præ se ferunt: quorum è numero illi sunt, qui credunt ingens pauperiem viciũ, vt inquit Horatius. neq; non iisdem ipsi legibus in eorum locum vicésq; suffecti sunt, quanuis iam desitas moribus & obsoletas, qui in procuratione animarum rationéque dominica strenuè & pugnaciter olim testificati, aut inculpatè & innocẽter pietatem colentes, eadem in ipsa demortui sunt. Siquidem

instituta euangelica, non in personas, nõ in tempora, non in homines tantum æquales heroicarum ætatum, vt quidam iuris eius prudentes censere nunc videntur, sed in res ipsas potius, quæs de rebus nunc agitur: & verò in omnem posteritatem, perpetuóque scripta sunt. nimirum vt frugalitas antiqua & censoria, vt charitas vice publica flagrans, vt curæ, vt angores, vt mores sanctissimi, perpetui sint comites atq; asseclæ fascium sacrosanctorum, id quod diplomata hodie quoque præfantur pontificia, sollicitæ sanctitatis priscam formulã asseruantia. Verum id recordari atque animaduertere ii non queunt, qui sibi magis quàm Christo rem gerere statuerũt. Quare quid illis tandem futurum esse censemus, quorum fides collabefacta vibrantique simillima, versuram tandem soluendam minimè ipsos cogitare demonstrat: cúmq; non suis tantũ ipsorum, sed omnium etiam nominibus quibus pericula creantur capitalia eorum vel exemplo vel inertia. fœnerato etiam nunc atque vsura incuriæ grauissima, officiorum neglectorũ reliquamenta trahi. Scilicet eò iam mortales euasisse incuriæ manifestum est, temporum nequitia, nihil vt magnopere referre nũc putetur disciplinæ Christi constitutio: dummodo vsu & fructu opimarum obuentionum potiantur primæ & secundæ classis homines, magna pars Christianismi proceres, supina futuri æui securitate somniculosáque præditi, atque eo nomine sæpenumero nobiles & celebrati. At verò eã ipsi charitatẽ Christo debent imprimis, quæ nec arare ipsa sibi, nec serere, nec metere didicit: nec tamen vnquam cessare. Vni quippe vacat, studiis odiisque carenti, humanum lugere genus cæca cupiditate actum. Hæc est autem vna virtus secundum fidem rectam, & fixam, quæ sinum Abrahæ expandere, Orci fauces occludere mortalitati possit. Quod

ſi ſcelus eſt Chriſtum & veritatem in teſtificatione vadimonióq; capitali, teſtimonio ſuo fraudare, animæ ſuæ parcentem, & vitæ blandimentis adductũ: fidẽ ipſi non præſtare promiſſam, ambitioni, cupiditati, voluptati ſeruientem, animóq; obſequentem, ſenſibus ſuis indulgenti & addicto, quo nomine appellabimus? Profectò diuitiæ ſeruorum, & affluentia exuberans in miniſterio domini, inopiæ ac penuriæ patroni & aſſertoris, res ſunt infauſti nominis atque ominis, ad eius amicitiam gratiámque conciliandã. Quid verò ſi nihil quicquam penſi habere non obſcuriſſimi homines præ ſe ferunt, quonam pacto ad extremum cum rationibus dominicis paria facturi ſint? At difficile eſt ipſum ſeruili quoque frugalitati, vt quidem eſt opinio eiuſdem ordinis ſapiẽtiſſimorum, qui tabulas huiuſcemodi rationum conficere diligẽter ſoliti ſunt. Videlicet ſeruorum huiuſcemodi fides, vel herum ipſum ſibimet tabulas non conficere cenſet, vel accepta certè & expenſa ſibi, in rationes referre iam negligentius atque conniuentius: quod ſummæ eſt amentiæ. vel deploratam ſpẽ habet, quod vltimæ eſt miſeriæ: vel ſpei ſubſidium ſibi fingit in clementia eiuſdem heri. At is exacturum ſeſe nomina huiuſcemodi ad vltimum quadrantem teſtatus eſt. Vtrũ eſt hoc igitur vitæ agendæ rationes inſtituere, & eas temperare ad prædicta præſcriptáque dominica? an alogiſtiam potius quã vocant, in re perdita & profligata, aut in ratione impedita cõturbatáque meditari? Atqui id ſeruorum eſt nequam & piſtrino deſtinatorum, ergaſtulóque tetro, perpetuo, & miſerrimo: aut fugam circunſpectãtium, & tanquam vaſa colligantium. At verò fugitiuus nullus eſſe poteſt omnia pro imperio obtinentis domini vniuerſa oculis perluſtrantis, ſupera, infera, in medióque poſita, expoſita iuxtà atque condita. Ita nihil reliquum eſt

ad ſpem expectationémque certam dominici imperii con temptoribus, niſi vt ad Erebi aſylum ſe proripiant, pœnarum domicilium, dirum, horrendum, & ſempiternũ. Proh diui immortales, præcipites vitæ abruptáſque rationes. Chriſti prouincia fuit regnum euertere cupiditatis, aſtruere charitatis & beneuolẽtiæ. ii autẽ qui ſe chriſtos Chriſti eſſe gloriantur (de multis loquor, non de omnibus) ii etiam qui inter magiſtros cenſentur eius pecuariæ, eóque nomine honori (vt par eſt) & venerationi habentur, capitalis auaritiæ exempla prodere non verentur ſæpiſſime in medio eius atrio, ſed quaſi in theatro. Quanquã quid mirum (aiebat quidã ſatyriſcus è proſcenio) ſi ii qui in ouile domini per poſticum ingreſſi, vel pſeudothyrum potius, à domino olim obſtructum, & multis ætatibus nulli peruium: ſic fucum aliquando ſponſæ Chriſti ac dilectæ fecerunt, vt Iupiter ille Terentianus, per impluuium aureo imbre delapſus, Danae fucum fecit. Vtinam tanti eſſet in regnum cœlorum introire, in eóque inambulare, verſari, & permanere, ſenſus communis iudicio, quanti eſſe videmus clauium eius arbitrium ac cẽſuram, æſtimatione iſtius ordinis prudentiæ, Chriſti faſcibus auguſti, meritóque eius ipſius ampliſſimi. Age iam quo pertinere tandem, quid ſignificare, quid polliceri, quid minari apologos illos ſacros putamus euangeli ſeruatoris, quos audire cum recitantur, inter rem diuinam faciendum videmur magna cum attentione, quibúſque auſcultare aure admodum religioſa? num acroamata eſſe illa, num rhapſodias cenſemus, retinendæ multitudinis cauſa & oblectandæ, inter ſacra dicatas atque ceremonias? Vtinam tam tenaces animi noſtri eſſent monitorum ſapientiæ, diuinarúmque prædictionum memores, quàm rerũ multarũ nihil ad ſummã felicitatis humanæ pertinentiũ, ne dicam

incommodiſſimarum, capaces ſunt atque comprehenſores. Sed nos velut vaſa figuli, vel rimis perfluentia, vel luti vicio acceptum liquorem ſenſim remittentia, vel à clibano adhuc cruda extracta: rerum diuinarũ intelligẽtiam conceptam, atque opinionem, ſi non protinus, & alias res agitando, paulatim euaneſcere ſinimus, ex animiſque noſtris exoleſcere. ex quo fit, vt cum ad res minus ſecundas, ad iniurias vel hominum vel fortunæ perpetiendas, ad dolores ventum eſt: cum ad iram, auaritiam, ambitionémve compeſcendam: cum ad geſtiẽtem voluptatẽ, arcendam & comprimendam: tum denique, tum (inquam) vt friuola, tum vt futilia vaſa reperiamur. quippe ſonat vicium percuſſa: malignè reſpondet, viridi non cocta fidelia limo. At nos probè meditati & accincti ad certamen nobis eſſe videbamur in prima ſtatim commentatione, quaſique in vmbratili quadam proluſione. Cauſa eſt autem (vt opinor) quòd nos vt degener proles Abrahæ, & fide caſſa, animæ multum, corporis plurimũ, animi & ſpiritus parum, per (inquam) parum aut nihil animi & ſpiritus habemus ac retinemus. tum demum verò anima animus eſſe cœperit & ſpiritus, cum philotheoriæ ſtudio informata fuerit, prona & aſpirante dei benignitate. Eſt enim philoſophia eorum recoctrix hominum, qui poſt Chriſtianiſmum ſuſceptum, iterum relapſi ſunt in Helleniſmum: qui veluti colubri ſunt exutam ſenectutẽ denuò reſumentes: quod plærique facimus. Capitaliores tamen ſunt, qui ſapientiæ monita, dictatáque veritatis deuorantes in præſentia, vt iucunda & ſuauia: dein non reguſtantes ea, nec ſaliuam illam reuocãtes ſale diuino conditam, nihilo meliores inde fiunt, tanquã ſtupẽte palato cupiditatis aut voluptatis ad epulas myſtagogicas, quanlibet ambroſiã vehemẽter reſipiẽtes. alii cõclamati faſtidii auditores, aut alias obaudito-

res: auribus etiam fortaſſe redundantibus Sirenũ incantamentis, appulſam ſapientiæ cœleſtis auditionẽ continuo reſpuunt. Quæ etiam ſi ab illis quoquo pacto atque ægrè intrò admiſſa fuerit, tamen ad ſtomachum calloſum, morticiníſque aſſuetum, nõ magnopere facit ſuauitas illa doctrinæ cœleſtis & immortalis, ſermoníſque dei ſapor, viui & animantis. eorum verò deterrimi illi ſunt, qui velut atrophia laborantes, alimentum animæ non ſentiunt in tabe pertinaci. Hos nimirum ipſos, ipſa ſi cupierit ſalus, ſeruare non poterit, vt quodam loco inquit Comicus. Atque huius quidem formæ plurimi ſunt, auriti illi quidem, atque acres noxiarum Sirenum cantibus exaudiendis, vrbaníſque ſalibus ſummopere dociles: cæterũ auditu mulctati ad veritatis perceptionem, myſtica & miranda, falſa, ſalutariáque docentem. Hæc natio τὰ ἐν ᾅδου, καὶ τὰ ἐπάνω, cum Lucretio argumenta eſſe putant ſcenica & theatrica. Ad huiuſcemodi auditores ſapiẽtia dei, cum populo, cum primoribus, cum plebe, cum ordinibus agens: negabat tamen ſeſe orationem habere cum palàm proloqueretur. At prudentia vulgiuaga, homines quoſdam Gratiarum lacte nutritos, earúmque numine afflatos in nugis perdiſcendis, lautos & elegantes eſſe, & æmulandos ducit, tanquam ad vitam agendam commodè & feliciter fictos. Nobis igitur qui Helleniſmi ſenſibus perimbutum cor habemus, munienda via eſt verbo dei, ſecandáque ſemita aduentanti ſapientiæ: id quod Ioãnes ille ſoliuagus in ſolitudine clamitando monebat eſſe faciẽdum, vt Origenes inquit. In corpore autem humano partes duæ capaciſſimæ, quaſiq; officinæ animæ, cõuerrẽdæ ſunt diligẽter: ſummáq; cũ attentione præparãdæ, ad verbi ipſius aduentũ inuitandũ apud nos, atq; excipiendũ: altera volũtatũ & cogitationũ, in corde: altera ſenſorũ atq; animi cõceptuũ,

in cerebro nihil vt ſtatuamus ipſi ac velimus. nihil vt in mente verſemus, quod non ſit conſentaneum diſciplinæ verbi dei & Chriſti, atque orthodoxiæ. eſt enim cor humanum veluti fons quidam perennis, vnde ſermo interior & exterior, quaſi ductus aquæ fertur, vt inquit Baſilius. eſtque ſermo noſter, quaſi partus quidam mentis noſtræ, imagóq; ipſius: vt verbum diuinum, imago eſt patris expreſſiſſima. Sermo etiã humanus, mentis vim & facultatem ſecum fert, aut ſimilitudine eas refert, cum tamen in mente vt Chriſtus in patre, nihilo minus maneãt. Sed naturæ candorem atque ſimplicitatem in plurimis mortalium adulterant mendoſa oratio, vultúſque ei ſubſeruiẽs, vani mentis indices, & charitatis euangelicæ internicio. Auſcultandum verò nobis imprimis eſſe ſapientiæ, nobilis ille auctor ſapientiæ ſtudii admonuit, qui ſapientis cognomentum ob excellentiam inuenit. Is enim quaſi pædagogus quidam communis prudentiæ, ſi docilem ipſa ſe præberet: cũ ſæculis ipſe multis natus eſſet ante allapſum in mundum ipſius ſapientiæ, de ipſa ita inquit in Prouerbiis ſuis, Lignum vitæ eſt iis qui apprehenſam omni ope retinuerint, nec eos ipſa fallit qui ſe nixi fuerint. Eiuſdẽ ille verò ſapientiæ vel nomen tantum & vmbram odorari, & admirari viſus eſt, cum eam non nouiſſet, qui in ſatyra olim ſcripſit, Petite hinc iuuenéſque ſenéſque finem animo certum, miſeríſq; viatica canis. Hæc eſt vna deniq; ipſa quæ ſuauibus ſuis canticis, excãtare facilè poſſit mala mũdi carmina, quæ Sirenes ſæpe dictæ, ad perniciem ſummam incantauerunt incautius in mari euagantium. Cæterum auriũ diſcutere prius torporẽ neceſſe eſt, quæ ad ſpiritalia acroamata obſurduerunt atque ſalutaria. & enectum oportet humanæ prudentiæ ſenſum, ſi ibidem pollere numen cupimus diuinæ ſapientiæ. ſiquidem luculẽto

dissidio illarum naturæ discrepant, velut ortus & natales earundem. Hellenismi autem sapiẽtia duxit bellum olim magis, quàm gessit cum vitiis & erroribus vitæ, vel indixit tantum potius. gladius autem sapiẽtiæ diuinæ bellum ipsum decreuit & confecit, quacunque impressionem fecit. Proinde oportet discipulum sapiẽtiæ auribus circuncisis esse (quod antea dictum est) si ex eius magistræ doctrina, animi sui spiritúsque cõdicionem facturus est meliorem atque beatiorem. Cultor enim iuuenum purgatas inserit aures fruge Cleãtea, inquit idem Persius, de philosopho prisco loquens. quanto magis igitur euangelus ipse profanas aures atque erraticas, mysticis insiturus est auribus, à spiritúque oriundis, si operam ei demus bonam atque strenuam, fidei quoque bonæ comitem? Quapropter non iam in iugis Parnassi nobis cũ musis res habenda, nõ in porticu, non in academia, non in ambulatione arguta, de vita beata disputandum est: sed in schola euangelii, in olympo theoriæ, & velut in paradiso theosophieæ contemplationis philosophandum, siue philomorari potius id appellare placet communis sensus interpretatione: sic enim scriptura significasse dixisséque videtur. Hoc autem genus philosophiæ, mundíq; iudicio philomoriæ, in sanctario sapientiæ commentari, sanctioréque animorum in officina debet, in qua animus magis quàm anima excolitur: vbi facies subactæ mentis nouatur, ad meliorem frugem salubriorémque accipiendam atque reddendam. Admonitos autem lectores velim, id quod alibi non semel admonui, ad eos me nunc verba facere, qui vasa AEgyptiorum aurea & argentea, rogauerunt vtenda, quæ nunquam restituerent. idcircóque idonei sunt qui mysticæ sapientiæ ac transmarinæ iam discipuli fiant: quales fortasse sunt, qui in Socratico sinu (vt idẽ inquit Persius) de-

menta philosophiæ edocti sunt,quorum studia non paruis tantum(vt dicitur apud Græcos)sed magnis etiam mysteriis,matura sunt aut adulta. ad quos gentilis ille supradictus sapiētiæ, idem philosophiæ cœlipetæ mystagogus, ita inquit, Vir qui errauerit in via doctrinæ,in cœtu gigantum demorabitur.vel vt apud Græcos legitur, Vir qui aberrauerit à via iustitiæ,in conuentu gigantū requiescet. Gigantum populus homines sunt terrigenæ, inficiatores prouidentiæ,atque immortalitatis animæ,& contemptores diuinitatis. Quam ob causam à poetis quondam dicti sunt deos è cœlo deiicere voluisse. Homines vasto corpore,immani ventre,nullo penè pectore.quorū pedes in draconum volumina desinere proditum est : quod significat nihil illos supernum & cœleste, nihil cogitare diuinum: perpetuum verò eorū vitæ processum humi repere, ad inferósq; vergere,vt scripsit Macrobius. Omnino terræ filii,nulla cœlum necessitudine,nulla contingentes superos affinitate,nullum cum deo commercium habentes. materiariæ(vt ita dicam)& carnariæ animæ,cum terráq; prorsus concretæ.quales sunt plærunque homines adipe rerum secundarum obesi,ingenii interdum multū,mentis & spiritus non perinde habentes.Quorum genus aut generis indolem,penitus & radicitus post apertum cœlū & dei conuersationem inter mortales,non periisse,mirum est.Tales etiam sunt illi,quos diuus ille Paulus,diuersorium numinis paracleti cœlestium rerum indicis,progeniem appellat apithiæ,homines corneis præcordiorum fibris,nullam in deo fiduciam habētes:nec ab eo metuēdum esse quicquam censentes, non magis quàm ab Erebo,diri illius erroris & detestandi,atque ignorationis dei væsanæ,parēte & auctore.Nobis autem adhuc in doctrina verbi dei pueris,qui discendi rudimenta in cunabulis posuimus profanæ philo-

ſophiæ,quibus in ipſis tametſi terreſtribus,animus tamen alitur & vegetatur,ad beatæ vitæ cupiditatem,atque æternæ,aliud conſilium capiendum eſſe cenſeo. Nam ſapientiæ Græcorum magiſteriū,regēdi principatus animi prouinciā obtinere imperio conſulari & cenſorio poteſt:non item dictatorio,quod maiorum eſt auſpiciorum,numinéque præditorum paracletico.Quocirca ſtrenuiſſimo cuique philotheoriæ ſtudioſo, quæ beatitudinem illam pollicetur æternam,hoc omni animi contentione faciendum eſt,in orthodoxiæ vt portum recta via,à maiorum(vt dicitur)gentium Philotheoris inita atque munita,ſeſe conferat,omnibus cum ſuis animæ facultatibus.vt qui meminiſſe debeat,luſtrico ſe natali,atque initiali die,& verò in lucis veræ vitæque tyrocinio,ex AEgypto migraſſe,túncque Chriſtigenam & cœlitum affinem,è terrigena factū. Huius philoſophiæ ſumma,quāquam copioſam,variam, amœnam cōmentationem habet,atq; admirabilem:quanuis omnium ſtudiorum atque ſcientiarum claritatem ſuo ſplendore dubio procul obſcuret:tamen in crucis contemplatione,in Chriſtique in eam ſublati theurgia atq; œconomia,cum animaduertenda,tum animo comprehendenda complectēdáque vertitur, qui cardo eſt Chriſtianiſmi, quod firmamentū religionis, quod columē pietatis,quod decus polytheiæ fuſæ, fugatæ, proſtratæ, è mundóque exploſæ.denique quod immortalitatis pignus eſt,quæ fiducia,quæ fides,humani generis tranſcriptionis in numeros cœlitum,primanos,ſecundanos,& tertianos. Ab eóque velut fonte ac capite ſalutaris ſapientiæ,omnis ratio philoſophādi in theoria manat,indéque à nobis arceſſenda eſt. eò etiam ſemper reuoluenda ſpeculatio, ſi quando, aut ſi tantulum aqua theoſophiæ, eiúſque theorematum hæſerit in obice quopiam obiacēte,vt eſt mentis humanæ in-

ſtabilitas. Hæc illa eſt, illa (inquam) eſt victima, quam in crucem ſublatam ab hominibus ingratis atque impiis, diuinitatis vnitas, ternario diſtincta perſonarum, piacularẽ hoſtiam eſſe ac ſalutarem mundo voluit. ſiquidem hanc pro palladio in primordiis rerum amiſſo, pro numine læſo, effigiem ſtatuere, nefas quæ triſte piaret: nefas (inquam) contempti interdicti diuini vt expiaret, commiſſæq; mulctæ æternæ & calamitoſiſſimæ diſpendium ſarciret. Hoc illud eſt arcanum, quod ab æterno ſoli naturæ diuinæ notum fuit: cæteris omnibus abſconditum à mundi tyrocinio, ſuperis iuxtà atque inferis, quod Paulus idem ad Colloceníes ſcripſit. ſoliſque ſanctis dei locuples œconomia eiuſdẽ myſterii, in Chriſto ſemper abdita, innotuit quondam inter gentes & nationes, iiſque demũ quos deus aperire quod conditum erat, voluit. Hic ego centenas auſim depoſcere mentes, ad commentationem vnius huius loci, cum mihi animo obuerſatur tantæ rei imago: cum mihi in mentem venit, non dico mundi quædam inſignis aut temporum inclinatio ad res nouas edendas, ſed rerum humanarum ſummæ, ſtupenda & inaudita, inenarrabiliſque conuerſio, quæ ad triſtis illius mulctæ capitaliſque antiquationem incubuit, humaníque generis ſelectorum inter diuos & ſuperos adlectionem. Cum æterna prouidẽtia in gratiam natura cum humana redeũte, noxa & offenſio in gratiam verterunt atque benignitatem. cum pater ille cœleſtis, filium ſuum minorem, aſotum & erronem, familia quondam abdicatum, longo pòſt interuallo, rurſus in familiam fremente maiore filio, inuidentéque aſciuit, ex patruóque pater, ex Demea Mitio factus, gratuita indulgentia ſupplicem, feſtiuáque excepit. cum mundi liberator, & ſociam ciuitatem, & ſtipendiarias omneis prouincias, eodem iure immunitatis eſſe voluit: nouarúmq; tabularum

legem in vniuersum tulit aduersus Orci nexus atque calendaria. Denique cum deus homo natus, homines commercio cœli viciſſim, diuinitatíſque communione donauit. Quo ipſo in miraculo, illud alterum extitit miraculum, quòd tanta, tam admirabilis, naturǽque nouatrix, orbis rerum cõuerſio, ſurda & cæca fuit, pauciſſimíſq; mortalium vel viſa vel exaudita, vtpote mũdo res alias aliáſque agente. Peperit enim in loco obſcuro ſalutẽ homini prouidẽtia, puſilliſque in cunabulis eduxit: quam in vtero æternitatis à principio parturierat. tum noctis cõticinio & in brumæ tenebris, natus eſt Diphyes ille Cecrops, ſólq; è cœlo & terra diuina manu coagmentatus: qui breui orbem terrarum nominis ſui claritate impleuit, numiníſque maieſtate. O rem mentium excelſarum capaciſſimam, & retinentiſſimam. Hic cum veſtigia quidẽ ſui impreſſiſſima, per totum orbem terrarum monumentáq; reliquerit illuſtriſſima, hominũ tamen inertia capitali, ſtuporéque damnoſiſſimo, eadem ipſa fugere veſtigia exoleſceréque cœperunt, & ſimul monumentorum auctoritas quanlibet conſecrata, ſenſim obſoleſcere. & cũ cœli quidẽ motus ad mortis eius miraculũ obtorpuerit, ſol ſplendoris defectu laborauerit: durum tamen animantium genus homines, ſaxeúmque, hoc non quiuerũt perſentiſcere. Videlicet hæc illa eſt labes naturæ deprauatæ. animíq; humani, niſi aſſiduè exerceãtur harum rerum meditationibus: noxam citò contrahunt obliuionis atque torporis. Hæc (inquam) eſt ſolertia ſcelerata Autolyci tartarei, animarum ſublectoris: quem mire Homerus ἐριννὺν ἠεροφοῖτιν vocauit, quaſi furiam aeriuagam, & graſſatorem tenebricoſum: mortalium ſemper capitibus incubantem vt eis incommoditet. cuius ſubautolycus eſt (vt ita loquar) is qui à Chriſto mundus dictus eſt. Protheus quidam inauſpica-

tus iis qui in regno dei vitam agunt, omnia transformans sese in miracula rerum, circulatoriáque vanitate hominũ mentes auertens à rerum supra dictarum animaduersione. Hic igitur velut scopus, salutis indagatrici philosophiæ propositus sit: eò omnis animus contentus ad commentandum, incumbat, ab eo digitum transuersum ne aberret mens philosophi. Hæc enim est ara misericordiæ dicata, ad quam perfugium certissimum supplicibus patet rerum capitalium reis. Hoc altare edito loco, & vndiq; aspectabili, visendóque erectum: in quo pater optimus, maximus, Isaacum suum dilectissimum, primigenium eundẽ & vnigenum, sacrificatũ voluit. Cui filio numeris omnibus paterni splendoris, diuinæque maiestatis prædito, patrimonium amplissimum dominatus gentium ac nationum omnium, pater, omniúmque omnino rerum dispẽsationem superarum & inferarum, dederat: eáq; cum libera, cum sibi æquali potestate, cum pari & eodem secum imperio dederat. Hoc (inquam) ipso in altari, deus filium suum Christum, mactandum sacerdotibus dedidit, ad cædem eum exposcentibus: sæuitiæque & liuori paucorum victimã tradidit succidaneam atque piacularem pro innumera mortalium multitudine, ex Erebi nexu, è vinculísque eximenda reatus primordialis, & porrò inter diuos superósq; adoptanda. tanta (inquam) pro multitudine dilectissimum filium dedit, in quo filio intuendo & æstimando patria maiestas suauiter acquiescebat, atque pro eiuscemodi multitudine, quæ stellas cœli numero æquare posset, earúmque decori minimè, splendoríque cederet. Ante id tempus autem, mundus ab ornatu vtraque lingua dictus, nihil tam fuisse videri potest, quàm carcer tyrannorum principis, in quo carcere non tam homines quàm Orci custodiæ, à caluo (vt dicitur) ad caluum inter reos relatæ, erroribus variis

sceleribúsque vinctæ asseruabantur: affectibus etiam nefariis, bellis & discordiis exagitatæ interim, & vapulātes. indéque ad vltimum vitæ spiritum eductæ, per sceleratum vicum, nefastámque portam & Charoniam, τὴν ἐπὶ θάνατον, vt Græci dicunt, abducebantur in perpetuum. à qua sorte sæcula nostra exempta, nec grata memoria id beneficium prosequentia, quæ tandē animaduersio dei, quæ condicio maneat, ominari vereor. Proinde iure optimo atq; meritissimo à nobis deus poscit, non iam vt cruētis sacrificiis filio suo litemus: etsi patri æquali, pari, æquè pollenti: tamen in crucem acto sua sponte salutis hominum ergô. Non vt paria serui, quatenus fieri potest, cum domino facere aggrediamur: non vices vt beneuolētiæ aut pares aut similes (quod fieri non potest) ipsi exhibeamus exigit. id quod tamen heroica manus quondam, & numerosissima militum purpuratorum, quoad eius fieri potuit, fecit: volonúmque lectissimorum, in aciem illa quidem strenuè & fortiter, sed auspiciis seruatoris instructa, aduersus mundi principem, & contra eius copias immanes & efferatissimas. Cæterum voluntatem vt nostram eidem hero nostro atque domino, liberū vt arbitrium, quale illud quantúmque habemus cunque, vel quantulum si mauis, eidem vt mactemus: id verò ille poscit, cum iubere, cum imperare, cum cogere iure suo, eodémq; optimo, ipse si velit possit. Simul vetustum vt hunc hominem nostrum, vietum, veternosum, sordentem, illotum, & squallentem, in familia denique & comitatu cœlestis domini obsolentem: ad aram iugulemus eandem, in qua ipse dominus pro nobis occubuit: in cuius humerum pater æternus, superorum inferorúmque & vniuersi imperium summū principatúmque cum cruce imposuit. Hoc autem vnum ad verum naturam æstimantibus, nostri est vtcunque mancipii, cū re-

liqua ſint omnia tantum in peculio. Verum, hoc modò cum ſciamus deum nobiſcum agere, deum (inquã) immortalem cum mortalibus, patrem cum liberis, dominum cum ſeruis, quorum vitæ & necis liberam habet, omniúmque dierum atque horarum poteſtatem: ac ne id quidẽ modo, ſed opificẽ ipſum cum operibus norimus, & Prometheum cum figmẽtis ſuis, cum friuolis, cum vaſculis agere luteis: quæ confringere, quæ conterere, quæ in ignẽ abiicere temporis momento poteſt, ſimulac ſibimet ipſis videt illa, dominóque ipſi eſſe inutilia: Hæc igitur & alia eiuſdem modi, cum comperta ſint omnibus & inculcata, cũ aliàs, tum verò ipſius dei notione, nulli non natura anticipata: nos tamen tã profligata ac deplorata ratione viuimus ad beatam vitam quærendam & conſequendam, ad aram vt clementiæ ipſius & miſericordiæ, ne hoc quidem quaſi thuſculo ſaltem, liberalius ſacrificare ſuſtineamus, ipſi acceptiſſimò. Nam quid aliud eſt obſecro, corporeã voluptatem, quærendi & fruendi honorum bonorúmque cupiditatem, vlciſcendi libidinem improbam, denique Cerberi trifaucis tumidam ingluuiem, enecare & iugulare ad pedes in crucẽ acti Ieſu Chriſti: quàm thuſculo litare ſeruatori hominum, exiguo quidem illo, ſed odoratiſſimo, nidoríſque ad cœlum pertinentis? Quòd ſi cupiditates viciorum omnium errorúmque parentes, exanimare penitus, elideréque earũ reliquias nequimus, è terreno corpore, è ſolo (vt ſic dicam) tribuloſo, naturæ ſponte ſcatentes, gladio tamẽ verbi dei ſanctiore de philoſophia rogato & accepto, ita ſauciare eas poſſumus & concidere, vt exuccæ iam & languidæ deinde eſſe videantur. Hæc atque alia animorũ venena, cum prudentia ciuilis parũ animaduertere ſolita ſit, aut animaduerſa ſus déq; (vt olim loquebãtur) habere: nec verò cauenda & auerſanda ducere: philoſophiæ eſt vtique

germanæ veracis & cœlipetæ, id videre. quippe mortis & crucis commentatrix est ipsa, támque immortalitatis cupida, quàm prudentia illa communis, rerum est intereuntium nugarúmque, auida & studiosa: quo nomine eã philomoriã appellare verissimè possumus, vt è diametro oppositam philosophiæ. Ad eam igitur cogitationẽ sese accingat oportet Christigenarum philosophia, quàm fieri potest maximè: quandoquidem ab aliis ipsa curis feriata est, nihil ad rem qua de re imprimis agẽdum est pertinentibus. Quodnam autem alioqui dignum erit operæpretiũ disciplinæ orbicularis, quam encyclopædiam Græci vocant: per tot annos ætatis decursæ florẽtissimæ, si senectuti fortasse amœnum præbitura est, animi tantũ causa, non etiam animæ diuersorium? nec veteres eadem opera (vt inquit ille) auias mihi de pulmone reuellet? Atqui nulli erit vsui memorabili, nisi gradũ nobis factura est ad studia altiora, sanctiora atq; salubriora. Nisi verò non à ligno scientiæ noxiæ causa primordialis manauit, cui lignũ illud vitæ idémque sapientiæ, remedium attulit expiabile. Neque verò satis est hominis studiosi & eruditi subactum esse ingenium (vt Ciceronis verbo loquar) & iteratum, parũ est etiam excultũ & nitidum esse aruum animi. Nam nisi eam culturã sementis opportuna probáque exceperit, nulla inde fruges existet, quæ quidem culturæ responsura sit: vnde igitur & quò tanti laboris messis? Semen verò sapientia prolixè suppeditabit homini, in æde pietatis fideíq; philosophanti. & ipse sibi porrò philosophus è granariis duobus scripturæ admetietur, quæ vnicuique pulsanti, ac modulis suis poscenti, aperiri paulatim solent: ídque pro soli bonitate & culturæ industria, restibili fœcunditate prouenit, ampliúsque centuplicatò redit. Eadem etiã philosophia index thesaurorum sapientiæ, puteos animantis

aquæ, à priscis putcariis ipsius sapientiæ demonstrabit effossos, de quibus rigabit agri cultor huiuscemodi, ea quæ videbuntur neglecta exaruisse. Pretium autem erit operæ, cum inter hauriẽdum nectaream aquam, laborémque studii theorici exhauriẽdum, bibere ex ea licuerit nullo sensu laboris, & cum ingenti desiderio, inexplebili quidẽ illo fortasse, cæterum huiusmodi, haustus vt quisque, quantus vnicuique plenissimus esse potest, ad stomachum hominis pro portione faciat. Summa verò est comitas illa sapientiæ, incredibilisq; benignitas, quòd omnibus bona fide ab ipsa poscentibus, atque eam per ipsam fidem obsecrantibus, ducere largè & assiduè licet. & porrò priuatim non cisternam modo sibi lacúmque compluuium, sed puteum viuum fodere: ex eóque inter commentandum magna cum suauitate iugem aquam auferre, pro moduli cuiusque capacitate. nihil etiam singulos vetat, eorum quidem certè quibus cum nunc ipse verba facio, & aquilegem sibimet ipsi, & putearium esse, ad nutricationem mentis & interioris hominis. At hoc quid voueat dulci nutricula maius alumno? Quid homini (inquam) studiosissimo literatum antiquarum, atque vendibilium, magis est exoptandum, quàm in huiusmodi philosophiæ cõtubernio, emeritæ saltem senectutis annos aliquot exigere, nec inerteis nec effœtos? Mihi certe philologia, quã iam annos fermè quadraginta amare primum institi, curriculúmque ipsum honestarum disciplinarum quoquo modo decursum, cos quædam esse videtur aptanda gladio verbi domini, ad aciẽ ingenii exacuendam, ad significationes percipiendas mysticæ theologiæ, troporúmque eius symbolicorum. Quare nobis videndum est vt cẽseo maximoperè, ne ad Lotophagorum littora adhærescẽtibus ad horam vndecimam, sæpius frustra animi iã sibi moræ conscii immodicæ, in-

gemiſcendo dicāt, Quid ſtetimus hic tandiu ocioſi? Quin à perſuaſibilibus diſciplinis tandem, ad certam illam doctrinam, ac ſuapte fide nixam migramus philoſophiam? ἅλις δρυός ætati iam vergenti. ex illa encyclopædiæ ſylua nihil præter glandem legitur. ad Cereale ſtudium tranſeundum, quo ager domini conſitus eſt. Verùm (vt alibi diximus) huius philoſophiæ caput eſt, cum Paulo ſæpe dicto, principe eiuſdem & antiſtite, imprimis hoc profiteri, nos ſcire Ieſum Chriſtum, & ſcire in crucem actum: idque ſalutis mortalium gratia, atque immortalitatis. ad quem veluti ſcopulum, hominum æternæ vitæ rationem prædicationémque reſpuentium, arietina quidem Iudæorum pertinacia, hactenus in vniuerſum offenſa eſt inexpiabiliter. Gentilis verò philoſophia, eadem aut ſimili offenſione in pſeudoſophiam tādem eſt verſa, quæ reuera ſemper oxymoria fuerat. Hanc porrò effigiem circunferre ſemper eum & quocunque oportet, qui rectè & commodè philoſophari cupit, in ſinu cordis conditam: non leuiter ipſam (qualem vulgus hominum ſolet) deliniatam, ſed ſcalptam, ſed inciſam, ſed indelebili memoria intus penitúſque inuſtam. Nec verò eam modo in ſeceſſu & in ſolitudine: ſed vel mediam per AEgyptum, per Babylonem perferre, palámque & prædicabiliter, ſiquando negocium ſit nobis cum AEgyptiis atque Babyloniis. Licet enim & Babylone Hebræum eſſe, vt inquit Ambroſius in libro de anima. Hæc eſt autem virga, qua in AEgypto Moſes quondam memoranda edidit, claráque facinora theurgiæ. quæ in terram proiecta, in ſerpentémque verſa ſymbolum ſapientiæ, cunctos AEgypti ſerpentes ſapientéſque deuorauit, cum ſua ſapientia humi ſemper reptante. Quo intelligi poteſt maximè,

quantum ſit numinis,cuiuſmodíque,in hac philoſophia. Digna igitur eſt ærumna circunferendæ crucis, homine philoſopho, quámq; orthodoxiæ diſcipulus humeris ſuis iniunctam cupiat, & gaudeat: quando Herculem indecorum eſt ſine claua conſpici. In hac etiam ipſa ſita eſt, & verò clauis fixa trabalibus (vt dicitur)atque adamantinis, auctoritas fideſque Chriſtianiſmi. In hac confixa eſt ſceleſtiſſima principis mundi arrogantia, qui generis humani à deo ac veritate auerſi, imperium ſibi vēdicauerat, diro ac deteſtando errore mortalium. Quapropter, qui ad philoſophiam iſtam reſipiſcentiæ magiſtram ſeſe applicare ſtatuerunt, quod omnibus neceſſe eſt cœlipetarum viam capeſſentibus: ad ſtaurophoriam ii pariter ſemetipſos oportet vt comparent:quæ pars philoſophiæ,ab eodem illo ipſo, auctore rerum cœleſtium ſæpe dicto, inſtituta eſt & demonſtrata. Nam cum omnes Chriſti actiones ſint admodum admirabiles,cum omnia eius opera diuinitatem ſuſpiciendam præferant,ea tamen quæ per crucem acta ſunt atque adminiſtrata, omnium ſunt admirabiliſſima, vt inquit Damaſcenus. In hac maieſtas Chriſtianiſmi,eiúſq; placitorum vertitur.in hac ſumma theurgiæ atque œconomiæ Chriſti, quaſi in capite, in cardine, in firmamento rectæ philoſophiæ,vt poſita, ſic quærenda eſt. Hoc denique velut cornucopiæ habeto philotheorus, ſalutis indagator,cœleſtis viæ conſectator,in vita peregrinus: hoc (inquam) Amaltheæ cornu locuples in ſinu interiore teneto,ex quo viaticum animi contemplatoris largè & copioſè promptitet.Hoc eodem in palo,cippóque adeò illuſtriſſimo,medio mundi loco,ob ídque viſendo & monſtrabili erecto, chirographum illud vetus, graue, fœneratitium, longiſſimique temporis interuallis indies ingraueſcens, nedum indelebile, cum ſeruatore

ipſo confixum eſt: vt inductum ab eo & circunſcriptum, ad nummúmque vltimum diſſolutum, atque eo amplius. Cuius chirographi nexu mortalitas vniuerſim ſigillatímque, ſtygio fœneratori auctorata fuit tandiu, atque in eius ergaſtulis duriſſima condicione, diriſſimáque vincta, nullo ſenſu (quod mirum eſt, an miſerum potius) calamitatis ſuæ: in caligine denſiſſima merſa ignorationis dei, & ſummi boni, ac veritatis. Id tale tantúmque beneficium, humana oratione nequaquam enarrabile, cruci Chriſtóque acceptum referri debet vni, recordatione perenni, aſſidua, & accurata. quippe qui pro nobis tantum æris alieni dependerit, à maioribus noſtris contracti iam inde à primis vitæ incunabulis. Quorum omnis poſteritas iure quodam ſucceſſorio & erratico, deinceps ad eum diem, malorum tantum (vt clarum eſt) poſſeſſionem, non etiam bonorum agnouerat. Cruci igitur affixus, cõſtituto debiti grandis atque piacularis, in præteritum, in inſtans, in futurúmque facto, & ſortem ipſe & vſuras pro vniuerſitate dependit: ſicque ergaſtula iam vetuſta emiſit, iuſſa eſſe libera: quæ quidem certè ſalutari ſtigmate, notáque prouidentiæ, inuſta reperta ſunt. Poſtremo hoc teneamus vt enunciatum quoddam ratum orthodoxiæ, qui inter euocatos Chriſti cenſeri, qui in numeros illos æternos referri, qui delectarum copiarum, quæ ſupernis exercitibus in ſupplementum aggregandæ ſunt, numerum augere concupierint: id quod nemini non precamnr, vt expetendum imprimis, cui optimè cõſultum ipſi volumus, nobiſmet etiam ipſis ominari gaudemus. Quibus hæc (inquam) in mentem inſtinctu dei venerint, iis omnibus illud geſtamen Chriſtianiſmi, & velut labantis animi ſcipionem, aut fidei concuſſæ & languentis adminiculum, ſuſcipiendum eſſe, ad finémque vitæ conſtanter perfe-

rendum. Siquidem absque eo adiumento surgere iacentes animi, & stare recti nequeunt. Quis autem Christianorum hominum vel immortalitatis inconsiderantissimus in vita, non in morte crucem ipsam cum Christo significato, eius numine & ornamento, adorandam esse censet & amplectendam, vt baculum quoddam alexicacum? Quis funeri suo crucifixum præferri non precatur? Quis inter vltima mandata hæredibus non imperat? nisi forte simulacrorum inimici, stauromastiges quoque esse sustinent. omnes enim sanæ mentis merito tanquam tesseram cœlestis hospitii, crucem Christi aut eius omen, secum auferre hinc emigrantes cupiunt. Hoc denique sublato gestamine, signum dat nobis è littoris specula in mari euagantibus, theorica philosophia. Quocirca cum crucē domini supplicum velamen esse nouerimus, & misericordiæ pignus: & in misericordia vnam quidem, cæterum certam nobis spem salutis compertámq; esse positam: quid causæ est, quin planè futilis atque nugatoria sit prudentia ciuilis, tametsi honori habita inter eos, vt commoda, qui boni grauésque viri existimantur? Quidni enim bellam istam sapientiam hominum, nugas esse censeamus, si quidem Christigenam sese ingenti contentionē asserit, & cœlipetam: nec tamen Christum quærit sequitúrque seruatorem? Nisi verò Iesum Christum quærere est, Christum iam triumphantem quærere, Christum prouincia iam confecta, comitatu laureato insignem, in cœlúmque ouantem, immortali cum exercitu innumerabilíque ingredientem, cupere. à nobis enim huiuscemodi Christus sperandus est ille quidem, & exorandus: sed ita demum si Christum ipsum quæsierimus in cruce fixum atque cupierimus, cum quo nos cruci nunc affixos esse omnino necesse est, & staurophoros eius, quasíque calones esse, si cum

ipſo quidem certè nos à morte ac per ipſum, excitatos vo lumus & cupimus. Multos porrò chriſtos fuiſſe nos legimus, & Ieſus etiam plures: ſed vnum tantum cruci affixum, qui ſeruator, qui liberator, qui aſſertor & vindex eſt hominum. Age, ſi buccinæ veritatis, ſpiritu cœleſtis ſapientiæ plenæ, hæc quondam cecinerunt, quos prophetas ſacroſancta ſcripta vocãt: ſi ſermo dei ſalutis promulgator, hoc palàm conteſtatus eſt: ſi Paulus accenſus (vt ita dicam) cœleſtis dictaturæ, id verbis conceptis poſteritati prodidit, in crucifixóque ſummam expectationis ſuæ poſuit: ſi vades ipſius cruci affixi: ſi tot teſtes non fortuiti, non rogati, ſed diuinitus oblati, hoc fortunis & pignoribus ſuis, hoc capite cauerunt: Cur omen ſtaurophoriæ vſque adeò reiicimus & auerſamur, vt inimicis id noſtris capitalibus, vt hoſtibus imprecemur: à nobis autem, à charis pignoribus, ab amicis id noſtris abominando amoliamur? Ecquis eſt autem mortalium ſanæ mentis, qui cum hæc apud ſe exiſtens, maturè & perpenſè conſiderarit, non extemplo ab hilaribus (vt aiunt) ad cineralia tranſiturus ſit? Profectò ſi doctrinam euangeli, cum Pauli epiſtolis, qui veluti codicilli ſunt additi teſtamento ipſius, animaduertere velimus: neceſſe erit vt fateamur, ſatyram hanc eſſe quandam ſapientiæ delapſam è cœlo, ac deſtinatam ad reprehenſionem humanæ prudentiæ: acerbam quidem illam ſatyram primore ſenſu, & tanquam aduerſus contumaciam noſtram, monita ſapientiæ obaudienter excipientem, ſtrictam illam frameam verbi dei vibrantem: cæterum aures hominum ſummiſſè libentérque euangelo auſcultantium, mirè patefacientem ſymbolicæ ſapientiæ. verum ad præcordia eorum ipſa demum penitus inſinuat, quos dei prouidẽtia ſpiritus ſacroſancti appulſu pi gnerata eſt. Nunc autem vt mores ad ſtultitiam, ad vani-

tatem, ad nugas, ad incuriam denique, cõtemptionémque æternitatis, vergere iam cœperunt: sic breue curriculum vitæ nos peragimus (quibus quidem cõsenescere contigit, quæ minima pars est hominum) quasi inter aleam quandam ancipitem finium constituti, bonorum & malorum: ob ídque non magnopere de exitu casúve laborantes. Etenim tanta in securitate futuræ vitæ mersi sumus, tantáque incuria præditi an perditi, vt multi his de rebus sermocinantes, sortiri quid dicant ac censeant (vt est in prouerbio) videantur potius, quàm ratione pendere & æstimare. Cæcum vitæ propositum (superi immortales) dirámque amentiam. Scilicet improba Siren illa desidia, secordiáq; somniculosa, nos oppressit in tumultu, in naufragio, in incendio gliscente, in tanto discrimine. Tum spes & opinio longiusculæ vitæ, diem ex die ducit, & resipiscentiam plærique differimus in id tempus, quod resipiscendi spatium non admittit. Fati enim supremi aduentus inopinatus, mentem apud sese esse non sinit, sibíq; cõsulere attẽtius, vtpote tumultuariam manum Atropi, eãdémque indeprecabilem iniiciens. Nam iuuentus aut firma valetudo, cum semel vnicuique mortalium, caniciem seram & longos promiserit annos, cunctationi protinus homines sese dedunt, & procrastinationi. quam deinde incuria sequitur & obliuio vitæ ad decessionem expediendæ, rationúmque subducendarum neglectio, ad impetrandum ius illud ciuitatis supernæ & æternæ. At hoc propriũ munus est huius philosophiæ quã sectandã esse ducimus, nõ illius hallucinatricis, quæ veluti planus gẽtiũ ætatúmque profanarũ, verba Græciæ & Barbariæ dedit. Verũ illæ duæ ad sese redeũdi remoræ, lõgè latéq; in vitæ celebritate grassantur, quasi agminibus illis lucifugis, cœlóq; extorri multitudini subseruiẽtes, multósq; vbiq; gẽtiũ circũscribẽ-

tes,qua iuuenes, qua senes, qua valentes, qua languidos & semineces. Quo clarius intelligere possumus, non de nihilo illud esse, quod excubare nos dominus & peruigiles esse, sermocinationibus suis admonet sententiosissimis, mortisque subitum vadimonium, & furis nocturni aduentum, prouidere necopinatū. Qui etiam olim prouinciam suam obiens, primum illud edictum ore proprio ac propalam pronunciandum censuit, Resipiscite, appropinquauit enim regnum cœlorum. nimirum ipse legem mœrentis ob secus admissa conscientiæ, auctoritate sua sanciens: quam prænūcius eius, victimáque præcidanea antea promulgauerat. Id verò satis significat sapientiam humanā & mortalem, cum diuina & immortali plenam habere discrepantiam, ex edictóque illo suo Christum, ius vnicuique prouincialium tandem esse dicturum. Proinde cum rerum diuinarum æternarúmque enthei pronunciatores, præscita sua prædictáque reliquerint vitæ, conscripta luculenter & consignata: cum deus ipse Christus superûm iuxtà inferúmque potens, pœnas præmiáque ore veritatis atque sapientiæ pronunciarit: omnem nobis ansam vtique prolatandæ resipiscentiæ, procrastinādíque studii philosophiæ propriè dictæ, præcidit. In biuio igitur vitæ peregrinantis fac duos esse cippos: alterum euangeli doctrina, alterū anteuangeli incisum vel inscriptum, qui sensus est communis magisterio mūdi imbutus & institutus: inde autem vias duas à peregrinis iniri, alteram sursum versus spectantem, scansímq; ferentē peregrinos & viatores, asperam, angustam, pedestrem, ac raris diuersoriis. alterā in diuersum vergentem, pronā, planam, curulem & equestrem, tabernis multis diuersoriis distinctam, quibusdámque peramœnis, tum instrumento vitæ vario, visendo, ac copioso instructis. Da etiam huic, si placet, agendæ vitæ facilitatem non

dubiam, commoditatémque conſpicuam & luculentam. illinc fac è cõtrario omnia incommodis ſcatentia, curíſque angentibus. Harum (opinor) duarum vitæ formarum rara in vita exempla ſunt, propterea quòd ciuilis conuerſatio, & alia quæcunque celebritate hominum cõſtans, ex vtroque genere temperata eſt illa quidem, atq; permixta: cæterum maioribus minoribúſque modulis, prout eſt id quod tulit ac ſtatuit vnicuiq; ratio prouidentiæ. Hæc autem ab hominibus iccirco comprehendi non poteſt: quòd arcanas cauſas habet effectúſque qui mortalium cõiecturam fugiunt. Nemeſeos enim numen vnicuique ſuum ius, ſuámque ſortem tribuens, vt nomine ipſo præ ſe fert, non ex humani ſenſus formulis ius reddit diſtributiuũ, ſed vt Lacheſi illi cœleſti viſum eſt, diſpenſatrici prouidentiæ. At verò hæc veluti libraria quædam cœleſtis, vnicuique pẽſum ſuum vel parcè vel prolixè: tum operoſum & moleſtum, tum facile & iucundum appẽdit. Temeritas autem caſuum, & fortis fortunæ iniquitas, in rerum humanarum adminiſtrationem, bonorúmque & malorum admenſionem, iure quodam obſcuriſſimo cõniuẽtiæ diuinæ irrumpentes atque patientiæ: rationes conturbare vidẽtur ipſius Nemeſeos, ſummáq; cum imis permiſcere perplexiſſimé. Inde illa fors & fortuna, in cœlum quondam hominum errore ſublata: quæ tamen etiam hoc tempore, & ſummi actus rerum & infimi, eorúmque confinis gubernacula tenere vulgò exiſtimatur. Illa verò è cornu copiæ mundi, è penúque fatorum non modo pro poteſtate, ſed etiã pro numine promere mortalibus, quibuſdámque profundere. non aliter atque olim, cum ſimulachrum eius pingebatur gubernaculum manu tenens cum copia, tanquam rerum ipſa regimẽ haberet in poteſtate. Quæ cauſa eſt vt in ciuilis vitæ aulicæq; præcipuè rationibus, & acceptorum pa-

ginam & expesorum impleant non eius modo beneficia, sed etiam maleficia. æquè enim & bonorum & malorum dispensatrix vel dilargitrix potius esse dicitur, è doliisque illis Homericis fundere summa iniquitate. Huius esse creditur beneficentia, mundi penè monarchia sub Alexādro magno (quod mirari possimus) ab ethnarchia nata. Hæc memoria nostra quosdam, terræ quidem filios, sed è Pygmæorum gente, triduo aut triennio colossicos fecit, talésque trinoctio vt concepti è Ioue esse viderētur: quod de Hercule traditum est in fabulis. Itaque cum huius intemperiæ ludibriis, perpetua & inexpiabilis est rationi dimicatio: cuius auxiliares copiæ sunt spes bonorū æternorū, fides dei promissorū, cū charitate Christi numeris omnibus absoluta, nec æmulam aliam admittente cupiditatem. Fortunæ autem auxilia sunt mundus iam sæpe dictus, caro, id est voluptas, & cupiditas. illa, in omne genus animātium imperiosissima domina: hæc, tantum in hominum. Iudice autē philosophia orthodoxiæ affini atq; alumna, & cuncta & singula auspiciis reguntur prouidentiæ: etsi sæpe tum iniquitate mortalium, tum larium stygiorū instinctu consilióque, negocia & facinora suscepta sunt & instituta. Neq; verò in schola philosophiæ, fortuna rerū clauum tenens pingitur, aut fingitur: sed aleam potius ma nu mouēs: quo ludo oblectari etiam ab antiquis dicta est, vt inquit Eustathius. Quapropter rerum euentis mortales rerum peritos, vltra modum permoueri, ægrescereque vehementius non cōuenit, sed illis tanquam actis quibusdam cœlestium Parcarum, prouidentiæ vtique diuinæ certo quodam modo arcanóque ancillantium, quoad eius facere possumus, acquiescere. Esto verò hoc animo hominis sapientiæ discipuli, præiudicatum in præteritum, in præsens, & in posterum, quicquid tempore & cœli cōuersione

fiat, factúmve à mundi sit molitione, atque etiam ad vsq; conflagrationem eius futurum, nihil vtique fieri, fore, factum esse, absque eius ipsius auspiciis, qui causarũ omnis generis auctor iã inde ab initio fuit, & cœli vertiginis arbiter in perpetuum. Id quod attentius paulum, sæpiúsque æstimatum, efficiet in rebus vt aduersis secundísque, perinde sentire de amore diuino erga nos indulgentiáque debeamus. Ecquid autem est aliud patientiam rebus aduersis, & fortasse destinato dei certóque consilio, accommodare, quàm paucorum annorum, an mensium, an dierum, molestiam deuorare? Sæpe verò œconomia ipsius prouidentiæ, cuidam quasi numini fortunæ ascribitur, ignoratione nostra, rationísque stupore. Flexuosa enim ratione hominum coniectura sæpe vtitur: atque in multas erratiunculas digrediente, quæq; erratio potius, quàm ratio dici debeat. Ac tametsi humanæ mentis Mercurius, id est ratiocinatio, quæ sæpe mendosa est, prouidentiæ cõsilia atque eorum causas, interpretari & explicare nequit: æquitas tamen animi tanquam arbitra quædam honoraria, ac iuris diuini consultior, controuersiam illam prouidentiæ ac fortunæ, in iudicio communis sensus omni memoria, in omníque gente, apud doctos agitatam: conuocato senatu sanctioris philosophiæ, dirimere semel atque in perpetuum: iudicaréque secundum illam partem debet, quæ patrocinium cœlestis sapientiæ meruit, & simul suffragium beatæ multitudinis. In iudicio enim rerum tantarum, ad summámque bonorum & malorum recta pertinentium, simul vt Mercurius humanus hærere cœpit, ratióque torpere, ad cœlestem illum consulendum protinus Mercuriũ adeundum est. sermonem dico dei, inter oracula receptum omnium quondam mortalium consensũ, & piè consecratum, rerum cœlestium nobis diuinitus enarratorem datũ:

adhibita eodem & aduocata ratione ab eo condocefacta, non etiam ab ista prudētia communi informata, quæ notiones nobis suggerit erraticas, atque à veritate deuias germanáque sapientia. Quis autem sanæ mētis homo, cūctetur ore, mente, pedibus in sententiam transire sapientiæ? atqui resipiscere, & ante actorum pœnitere, post errorem est intellectum in auctoritate esse velle sapientiæ, vt præstantioris & consultioris magistræ. Quare cum aduentantis regni dei prænuncius resipiscere nos iubet, nihil aliud, quàm diuersam & auersam viam, ab instituta iure gentiū vita, nobis ineundam esse docet: secundum quam vitā animus iure suo decedens, quasique vir vxori rerum suarum regimine summo cedens, & principatu sese abdicans, sensibus temerariis habenas arbitrii fœdissimè permisit. Ita qui verè resipiscere instituit, quod plærique præ se ferunt, is viam, veritatem, & vitam sequatur necesse est: quæ vita ex animantibus homines spirituales efficit. mors est enim non vita si scripturam audimus, Hellenismi sensus, consilium mundi, & propositum. vt nō mirum sit, quòd Christus regnum suum, à mundi tyrannide diremisse, nō semel testatus est. Quo vel vno argumento liquere potest, quàm irritæ sint precationes nostræ, qui identidem aduentū regni dei exposcentes, deúmque votis nequicquam fatigantes in ea ipsa verba conceptis, interim quàm longissimè possumus, ab eo regno aberramus. Profecto labat fides, & conspicuè vibrat, etsi conuelli non potest. & quod Plato in vniuersitate, analogiam esse voluit, id est δεσμὸν τοῦ παντὸς, in Timæo, hoc idem est Christi charitas sponsalitia, in ecclesia. quanquam id appositius esse censeo & commodius, quod è Philone Eusebius dixit, verbum dei, mundi & naturæ vinculum esse, atque retinaculum: illud verò idem & fidei firmamentum est in vniuersitate ecclesiæ, vt manife-

ſtè apparet. Fidem autem intelligi volo, non inertem, nõ ceſſatricem, non manibus conſertis in ſecuritate acquieſcentem, ignauáque fiducia fretam deſtinatricis prouidentiæ: ſed ſtrenuã & actuoſam, fœtámq; æmula probáq; charitate. Verum enimuero vt dicere cœperam, vita etſi varietates multas & mirabiles habet, δοιοὶ γάρ τι πίθοι κατακέαται ἐν Διὸς ὔδει, δώρων δια δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων, tamen plærunq; bona malis mixta: & verſa vice, mala bonis tẽperata ſunt, dũtaxat apud homines rectum iudicium habentes. Nemo certè adhuc inuẽtus, qui malorum expers fuerit, eodem teſte poeta rerum humanarũ prudentiſſimo, vt hiſce ex verſibus eius intelligimus, ᾧ μοὺ καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος, ἄλλοτε μὲν τι κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. & verò abundè atque indulgẽter (inquit Plinius) à fortuna cum eo deciditur, qui iure dici non infelix poteſt. Sed fac eſſe vt illa via latè patens atque frequentiſſima, præ ſe ferat omnia homini ceſſura animi è ſententia, ad implenda vitæ deſideria: num in eo tandem viarum diuortio Hercules conſtitutus, non ille quidem Iunonis inclementia, & gloriæ cupidine exagitatus, ſed pietate Chriſtianiſmi inſtinctus atque imbutus: ſi ipſi optio permittatur, vtram malit inire viam, Paridis ſtatim exemplo, Minerua contempta, voluptatem præſentem ſecuturus ſit? an Themidis ſupradictæ potius oraculũ aditurus, ex eiúſque reſponſis conſilium agendæ peregrè vitæ capturus, commodiorem vt in partem, id eſt ad ſalutem procliuiorem, ſummam rationũ vitæ conferat? Equidem ſic futurum opinor: neminémque conſultum veréque prudentem, facturum, præſentem vt bonorum copiã, vt theatricum faſtum, vt viam denique cæcam & præcipitem eligat, præ via euangelica, ad cælúmq; ferente, præſertim aduerſus quod ipſe pepigit ac ſpopondit die luſtrico ac purifico. Quippe qui probè intelligat, illa bona, bo

nis iſtis, cœleſtia terrenis, vera imaginariis, æterna temporariis, ſumma infimis, diuina fortuitis, continuari & cohærere non poſſe contra fidem oraculorum. Proinde ſi dominus de torrente in via bibit, & nos ſaltē in hac via mœrentis ob culpam pœnitentiæ, ſuper agelaſton petram ſedentes acquieſcamus. Nam quid aliud eſt homo euangelicæ diſciplinæ retinēs, niſi ille apud Terentium in ſeſe ſuā ob culpam animaduertens, ἑαυτὸν τιμωρούμενος, de ſemetipſo deo dans ſua ſponte ſupplicium? Quod qui facere pergūt, iis dominus non veniam ſolum deprecantibus: ſed etiam vltro grande pretium operæ pollicitus eſt. At nos aut Liberi ſacris & Veneris operātes, aut promiſſa iuxtà mináſque dei, vt Iunonis aſſeclæ, ſtudiis cupiditatis ambitúſque poſthabentes: momo tamē cœleſti litaturos nos ſperamus ad vltimum, nec de hoc magnopere interim angimur aut laboramus. Verum illa Saturno ſata Iuno, vt virtutis inimica ſemper à priſcis inducta eſt: viríſque fortibus cœlū petentibus inuidens, vt inquit Auguſtinus in decimo de ciuitate dei. Quæ cum hera à Græcis appellata ſit, ancipiti vt videtur omine colitur deuotiſſimè ab hominibus ſeruitutē cupiditati, non Chriſto ſeruatori ſeruientibus. eius etiam heræ clientum, atque in fide patrocinióque poſitorū, longè plures inter heroes, quàm inter diuos relati commemorātur. Nēpe quaſi ἀεροβατοῦντές τε, καὶ ταῖς νεφέλαις συνόντες, & cum dæmonum natione aeriuagi. Summa autem noſtræ diſputationis eò pertinet, vt intelligamus, virga Moſis iter per mare pādendū nobis eſſe, hoc eſt cœleſtis ſapiētiæ diſciplina, ſcripturæq; auctoritate: quæ virtutem dei, ſummámque theurgiæ totius admirandæ, in Chriſto cruci affixo ſitam eſſe ac fuiſſe, nos docuit, atque in eius fide rata, in animóque fixa & perſidente, ad opera ſemper accincta, qua Chriſtianiſmus conſtat. Hanc enim vnam ar-

cem habemus:hoc præsidium religionis rectæ, cœlitúsque proditæ. Cuius auctoritatem & maiestatem, rituúmq; eius normalem disciplinam, si summi morum censores, maiorum vestigiis admoniti, sartam ac tectam per manus deinceps posteris tradidissent, longè melius vtique, præclarius, & salubrius, cum genere humano tot iam sæculis actũ esset. Sed illa est scilicet potestas principis tenebrarum, hominum vt singulorum mentes sine noxa, moréſque vniuersorum, diu permanere non possint, nisi omnibus vngulis, omni ope cautionis diuinitus adminiculatæ, obuiam eatur illi.& natura comparatum est deprauata & viciata, vt vita & mundus in peius sensim deteriúsque veterascant. Quam in partem iamiam vix erit multorum opinione, idmque est fortasse, vt incrementum dies afferre posse videatur. quippe vbi fas versum (inquiunt) atq; nefas, tot bella per vrbes, eáque nefaria: tam multæ scelerũ impiarúmque opinionum facies, non vllus aratro dignus honos, cuinam? dicet aliquis. Nempe quo terra subigitur humana, ad fruges accipiendas animis salutares, & refundẽdas vicissim. Proinde hominem philosophum hæc æstimantem, oportet & necesse est, cruce dominica humeris suis iniuncta, quasi quadam ærumna, Christum ipsum crucifixum, diui Pauli delitias, in sinu circunferre. tũ Christianismi placita, fixa in corde suo, incisáq; habere, literis Latinis & Græcis, ac si fieri potest etiam Hebraicis: hócque quod dicturus sum, vt enunciatum theosophiæ suapte auctoritate nixum fixúmque, consertis manibus retinendũ est. Qui lignum vitæ, idémque sacrosanctæ disciplinæ, copiosæ, variæ, amœnæ ac mirabilis, interioris hominis dente nõ attigerit: qui in caudicem eius & stirpẽ iudicii morsum non impegerit cum magna suauitate: ipsum nequaquam posse de puteo aquæ viuæ, atque etiam animantis homines iu-

gis & perpetuæ, ſalubriter haurire. Quod qui facere ſuperſederit, aliis ſtudiis nimiopere deditus, is non philoſophiæ ſtudio, ſed aut philomoriæ (vt dictũ eſt) aut pſeudoſophiæ teneri, fallaciſque aut inanis ſimulachri ſcientiæ, ad extremum vt comperiatur neceſſe eſt: quod genus à Græcis κενοσπουδία dicitur. A diuturniore ergo potu aquarum AEgyptiarum, ſiccã ſaltem eſſe ætatẽ iam ingraueſcentem, conuenit profeſſioni philoſophiæ: quo facilius hauriat philoſophus & ſuauius è puteo euangelico. Nam Chriſtianiſmi alumnum eſſe, & ſimul Helleniſmi perpetuum diſcipulũ, cothurnum eſt quodammodo Theramenis perpetuum induere, in confinióque habitare, atque vitam agere pietatis atque Polytheiæ, vel Atheiæ potius impuriſſimæ. Igitur ἅλις iam δρυός, quod antea dictũ eſt: nec Cereali munere inuẽto & perguſtato, in ſylua deinde Helleniſmi diutius expatiandum. ex qua tanquam ſylua paſcua, vt glande ſues læti, ad extremum tantum incõſulti quidam redeunt, frugibúſque non guſtatis diem obeunt iudicii decretorium in perpetuum, non ſuum, ſed inimici, atrocis & infeſti vehementer criminatoris. Porrò autem qui Chriſtum cruci affixum in ſinu fouere & continere cupiunt, expreſſámque & eminentem effigiem ſummi boni æterníque colere: iis hoc quoq; faciẽdum eſt, vt cincti ſint circa lumbos quàm accuratiſſimè atque exactiſſimè. Nec verò vnquam committendum, vt per incuriam diſcinctis, aut per incontinẽtiam, fides & charitas excidant, pignora ſummæ ſpei, quas ipſi in ſinu ſuo confouere cœperunt. tãetſi Chriſtus ipſe, quem in limen templi admittere diebus cõſtitutis & aliàs, vnicuique ſolenne eſt, perpaucis autem penitus & hoſpitali mente: ſi ſemel in cordis intima inſinuarit: ibíque diuerſorium ſibi loco mundo, ſcopíſque iam dictis reprehenſantis ſeſe cum mœſtitia conſcientiæ, rectè atque or-

dine circunuerso, elegerit atque ceperit: non facilè deinde sic emigrare solet inde, præsidio vt suo exutum hospitem destituat. Absque hoc verò hospite, cōtubernalem habere pacatæ mentis statum, euthymiamque illam nemo potest, interioris hominis felicitatem, cuius prisca philosophia nominis tántum splendorem, sanè augustum & expetendum, vehementer admirata est. Sed enim Christo dei verbo atque sapiētiæ, hospiti amplissimo atque suauissimo, & verò votorum philosophiæ summam, pignúsque summi boni, secum vnà ferenti, via domum aduenienti munienda est & præparanda, supplicium ipsi suppliciter de se dando per mœrentem ob secus admissa ægritudinem. dirigenda etiā & explananda, vt vates ille maximus, appetentis salutis præmetator & prænūcius, admonuit: à quo Christus ipse lustrari mystica immersione voluit. Ita autē ferre mihi videtur ordo, ratio & processus elementaris philosophiæ ac philotheoriæ, vt verbū dei in præcordia admissum, paulatim in corde concipiatur: dein ex informi & adhuc inanimo, sensim commentando formetur in modum expressiorem, diuinitúsque deinde animetur, vix iam semianimo exteriore homine. Ab hoc profectu Christus ipse cum in corde iam animatus est, tum animans est animi, atq; etiam inspirans, ob idque in corde regnare auspicatur: & porrò tyrannidem mundi, eiúsque principis potentatum, loco mouisse videtur, & eiecisse fortasse. ex quo fit vt homunciones sæpe, plus quàm heroes euadāt: famiolàque vasa paulum antea & futilia, interdum fiant aurea, dominóque præpotenti grata & vtilia. tales enim fuerunt permulti olim viri sancti, quibus numen illud paracletū incubans, spiramētum vitæ cœlestis luteam in faciem mirificè inspirauit. Hi sunt qui spiritu domini tincti atque imbuti, summum bonum in vita, summámque definiunt

felicitatem, summa fidei amorisque dei affectione: quique omnium actionum suarum, consiliorúmque ac desideriorum summam, fructum etiam omnem eorum, atque operæpretium vitæ, in duabus illis virtutibus sita esse existimant, amplissiméque ad extremum constatura esse mortalibus. Nobis autem studium sapientiæ auspitiis Christi capessentibus, hoc omni ope contendendum est, vt ab infantia verbi dei, ad adultam fidem eius intelligentiámque assurgere commentando possimus. quod quia sine magisterio indulgentiæ diuinæ impulsúque fieri nequit, ideò à nobis precibus imploranda est atq; obsecrationibus. Animus autem farragine literarum humanarum disciplinarúmque farctus, cum ad sapientiæ studium contentionem sui transcripserit: historiæ theurgicæ pabulo primum delectabitur, nisi genio præditus sit ad salubrem doctrinam refractario atque dissono. deinde animãte & mystico intellectu quasi epulis diuinis & pane cœlesti aletur. Vnde sensim euehetur ad intelligentiam anagogicam & spiritualem: longè maiorem ipsam augustiorémque profanæ philosophiæ fastigio. Quidnã porrò iucundius hoc, quid verò euthymiæ illi beatæ affinius esse potest, quàm huiusmodi philosophiæ studentes, ad mortis antè prouisæ, atq; præmeditatæ vadimonium excubantes: porróque ad mortis certamen proludentibus similes, præpetem spem amplecti, tenere & fouere, hominem quidem illam quãquam adhuc mortalem, sublimem nihilominus, in cœlúmq; rapientem? Verum enimuero cum magni cuiusdam sit negotii animum reuocare à commercio sensuum, moré sque à consuetudine abducere diuturna, quæ iam callum obduxit in sensu cõmunis prudentiæ: iccirco philosophiæ priscæ elementis opus est, studium augustioris philosophiæ capessentibus: quàm Cicero in Tusculanis ait culturã esse

animi, quæ extrahit vicia radicitus, & præparat animos ad satus accipiendos, qui tandem adulti, fructus vberrimos ferant. Et in tertio de Oratore dialogo, Philosophia est (inquit) omnium optimarum rerũ cognitio, atque in iis exercitatio. Quod tamen nunc qui facere optima fide cœperint, philomori magis (vt dixi) ciuili prudẽtiæ, quàm philosophi videbũtur: vtpote cuius aures occalluerint ad monita sapientiæ, ad iussa, ad interdicta legis summæ, ad præmiorum iuxtà pœnarúmque immortalium denunciationes. Proinde qui in literis antiquis, honestísq; vtraque lingua disciplinis feliciter eruditi, ad sacram ipsi philosophíam conuertere parem animi contentionem non magnopere laborant semini diuino accipiendo: aut cum id statuerint, in ætatem iam causariam differunt exuccámque, facere: ii mea sententia tam absurdum consilium vitæ capiunt, quàm de agricultura illi perperam statuunt & incommodè, qui segetes in agro supra modum inarescere sinunt, messis fructum sustinendum esse putantes, ad inanitatem vsq; spicarum aut siliquarum. Qui verò aut animi causa, aut gloriæ comparandæ studentes, in externis disciplinis consenescere cõstituerunt: atque in extremo actu fabulæ huius vitæ, animam quoque agere non verentur: hos quidem ipsos non tam philosophari in literis cẽsuerim, quàm cum Fauni (vt prisca voce vtar) vxore fatuari: id quod significat amore musarum lasciuiorũ captos, afflatúq; spiritus proteruitatis, fanatico atq; insano impetu vaticinari, quod Hesiodus fecit in illa sua Theogonia, stemmatéq; teterrimô Titanum atque Tartaridarum. A quo ipso forsitan proximè abesse videri possunt, alumnorum vatũ Polytheiæ perpetui admiratores, qui lepore poetico insanè delectati, sacrosanctæ doctrinæ salutarísq; studium ob id flocci faciunt, veluti ad eruditionem politio-

rem ineptum & incōmodum: in summa sanè ipsi versantes inanitate studii, adumbratámque tantum persequentes philosophiam. Siquidem vaniloquam in vniuersum philosophiam externam, fatuam ac Fauni coniugem esse, nemo inficiari potest: duntaxat non impudēs atque impius, aut certè non imperitus. Quòd si sale condita sit eadem philosophia: & verò si salibus aspersa germanæ æternæque sapientiæ, atque diuinitus proditæ, haud dubitarim ipse eam primæ commendationis esse dicere, inter res quidem certè humanas, optandas & consectādas ingenuis animis atque excellentibus. Animi porrò nō exigui tantum, sed etiam diuina pro nihilo ducentis esse mihi videtur, & tanquam demissi cuiusdam infernatísque philosophi, inter homines rerum humanarum prudentes, facundiā omni studio eloquentiámque comparare: quod plæriq; facimus: inter eos verò qui sapientiæ student, ac de ratione summi boni adipiscendi differunt, infantē esse non nolle, aut certè non omni ope vitare. Vltra modum autem & ætatem amœnitati tantum studere literarum, summæ est amētiæ: nisi verò amentium non est, animi causa animam suam perdere, aut de eius salute perpetua negocium sibi non faciendum ducere. nempe quasi ex actis tantum destinatricis prouidentiæ, ius beatæ vitæ petendum habeamus: non etiā ex pietatis & religionis studiis, exposcendáq; per mœrentem pœnitentiam venia, sperare debeamus. Atqui post sermonis mortalis peritiam atque philologiæ, ipsa quoq; sapientiæ dialectos, immortalis & sempiternæ, cognitu est vtique dignissima, vt summum ac salubre fastigium eloquentiæ columénque illustre impositura. Id quod ii demum hominum doctissimorum (vt opinor) contemnere soliti sunt, qui præputiū Hellenismi, post Christianismi sacramentum retinentes, creta an carbone notandæ sint

animæ ad extremum, aut nihil aut parum interesse nostra putant. nihil verò referre, inter dei filios & cœlites ipsi referendi sint, an inter Tartaridas & Orcicolas. Verum hi ex eorum natione sunt, οἳ τὸν οὐρανὸν λέγοντες ἀναπείθουσιν, ὥς ἐστι πνιγεὺς, κἀτὶ περὶ ἡμᾶς οὗτος, ἡμεῖς δ᾽ ἄνθρακες, vt inquit ille Comicus. Hactenus enim ipsi nec amplius cœlestibus de rebus sempiternísque philosophantur. quorum contubernium atque sodalitatem, vt diram & capitalem, eos auersari oportet, qui aduersus Sirenum sæculariū delinimenta, & sæpe lustralium, circuncidere sensus suos statuerunt, cultróque selectioris philosophiæ, accidere desideria cupiditatis improbæ. Deus autem omni genere doctrinæ, ad cognitionē sui ac nostri condocefactos nos volens, præsertim hac ætate literarum meliorū strenua instauratrice, præcidisse nobis omnem spem mihi videtur causandæ ignorantiæ. quo impendio magis attenti esse debemus, ad aureis perpurgandas veritati exaudiendæ. O tenebræ Cimmeriæ vita quæ lux ab antiquis appellata est. Abrahamus ille medius fidius, in scriptura decantatus, vt fidelium decus ac parens, in tanta luce literarum, in summa illustratione proditæ quondam promulgatæque veritatis, diffidentiam exprobrare nobis capitalem, dirámque mihi videtur incuriam immortalitatis beatissimæ: qui in spem ipse maiora spe, fidéque pollicitationis sibi factæ, credidit. quod Paulus ille sanctioris veritatis calamus, ad Romanos scribens, testatus est clarissimé. Tametsi nō capitalior est nostra diffidentia, qui in gentem Abrahamidarum nos professione tantum verbóque adoptauimus: quàm sceleratior confidentia, quòd in lubrico & præcipiti loco stantes, tamē securi, supini, somniculosi, veterno deniq; diro oppressi, acquiescimus. Proinde (vt finem dicēdi faciam ea de re, quæ nec dicendo, nec scribendo, nec commentando finem vl-

lum inuenit)literarum bonarum(vt vocamus)doctrinam, philosophiámque antiquam & externam,sic cedere sapientiæ oraculari & consecratæ oportet,vt sensum rationi. nec modo manus illi vt meliori, vt superiori, vt multum augustiori dare:sed sese etiam ipsam, atq; suas omneis copias & facultates,quanlibet instructas & pugnaces,præbere eidē necesse est ac permittere.nec verò manus quolibet modo dare,quasiq; defunctoriè, sed vinculis quidē illas Christianismi constringendas,timorísque dominici: cæterum æquis atq; liberalibus, & porrò dignissimis natione mortalium immortalitatis admiratorum,hominúmq; animis natalibus restitutorum. Hæc enim post compertam veritatem atque agnitam,sola vocari meritò philosophia potest,fidelium tantum ipsa magistra, & mystagogos, quos Græci πεπεισμένους appellāt. Qui sibi rerum diuinarum atque sempiternarum veritatem ita persuaserunt adducti,vi illa admirabili Pithûs euāgelicæ,abduci vi fide Iesu Christi euangeli alia nulla vi queant,nō humana, non dæmonia,non prece,non precio,non terrore,nō præmio. quippe qui non suam,non sensuum,non rationis fidē,non disciplinarum sequantur. sed grandis illius pronunciatoris, rerúmque in spe positarum,certissima certiore, repromissoris,classici & assidui,vt prisci loquebātur. Habet autem & hoc genus philologiæ musæum suum amœnissimum, suǽque encyclopediæ spatium,studio dignum trisæculari Nestoribúsque discipulis:habebūt enim illic homines doctissimi,vbi philologiæ genium accipere lautè & opiparè possint,epulis sanctioribus. gustabunt etiam interdū nonnihil contemplationis sublimipetæ, & tanquam extaticæ: qui etsi extemporalis breuísque suauitatis fructus est, ἀλλὰ τόδ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρός ἐστιν ἀπορρώξ. Neque verò asininum iugum domini est aut bubulum, quod multis æta-

tibus existimatum fuit & persuasum vulgo. Sed & equestre curriculum decurrere,& quadrigarium potest theorica philosophia,non tam mortis contemplatrix,quàm immortalitatis.idq; iure proprio,nō occupatitio.lōgè enim maiores(quod Augustinus inquit) diuitiæ Solomonis regis fuerunt, quàm aurum, quàm argentum, quàm supellex, quàm vestis, à Mose quondam Iudæisque, ex AEgypto ablata & deportata. Proteus enim est propriè sermo dei, omnia transformans sese in miracula rerum. Quem sermonem si fide tenere,si studio colere,si amore complecti instíterimus: docebit nos ille omnia quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur. Sed vinculo triplici vinciendus est hic Proteus arctissimè, fidei, spei, & charitatis Christi. Quantum est autem theorema illud huiusce philosophiæ, genus humanum è mancipio tyrannidis inferorum, humanitate filii dei suppliciòque exemptum esse?& simul inter cœlum & terram interuentore Christo tantum taléque commercium initum esse, vt immortalitas cum mortalitate sponsalitiū vinculum commerciúmque contraxerit & coierit, communicato iure diuinitatis atque æternæ beatitatis? Quāta porrò amœnitas est in libris originum sacrarum, elementa considerare prodentis se homini veritatis sub persona dramaticæ simplicitatis, & mirè symbolicæ?ibi videas Mosen veluti fores cœli adhuc clausas pulsantem, quas Christus postea à se reclusas, patere delectæ multitudini voluit sibíque dedititiæ. Huius lex temporarium edictum fuit è cœlo missum: quod ille ipse iam dictus, id est Christus, postea magna ex parte inductum,ad edictum perpetuum redegit: cui nec derogari quicquam ab alio,nec obrogari potest.& Moses quidem cum sua lege tanquam pegasus fuit, id est fama (sic enim pegasum interpretantur) salutis iamiam aduenien-

tis, id eſt ipſius prænuncius: qui muſis ſacroſanctis fontem illum aperuit enthei vaticinii, veraciúmque prædictionum. In vniuerſum verò in ſcripturæ ſenſu multiplici, quaſi in Iano quodam cœleſti, commentari magna cum voluptate licet, eadémque ſaluberrima. Qui Ianus quatergeminus principium & finem rerum temporúmq; & intermedia tenet. aditus etiam multos habet ad veritatem ſummi boni atque ſapientiæ comperiendam. Vnus eſt aditus, vt volunt, per hiſtoriam, quæ fidem rerum geſtarum facit. Alter eſt aditus allegoriæ, quæ ea ſignificat quæ credenda nobis ſunt, non ſine ingenti gratia troporum & figurarum. Admittimur intrò etiam per ea quæ in mores recipienda ipſa ſcriptura docet occulta ſignificatione. Sublime autem attollitur commentatio per eam quam anagogen Græci & ἀνάτασιν vocant quaſi theotiæ quoddam auguraculum. Hæc autem literatores planè homines fortaſſe ſiqui ſunt, non probabunt, quorum ad ſtomachum literatura magis quàm myſtica doctrina facit: doctiſſimi tamen viri olim & Græci & Latini, in iis ingenia præſtantiſſima opportunè exercuerunt. Nam quo ſtomacho homines eſſe oportet, qui ſalibus diuinis non delectentur? vagina eſt hiſtoria: gladius eſt literaturæ ſpiritus. Enimuero marcētis animi ſpeíque homines eſſe oportet, quos poſt diſciplinas liberales ſtudiúmque eloquentiæ, lectio ſacra non iuuet, quorum animi fœno quaſi animantes tantum alantur, ambroſia non vegetentur. Proinde ſi ſtudioſiſſimi homines poſthac doctiſſimíque faciant, vt ex Helleniſmi campo & curriculo, tempeſtiuè ſe in lucum Chriſtianiſmi condere & abſtrudere inſiſtant, tanquam ad AEgeriæ iam ſanctioris conſuetudinem atque philologiæ animum transferentes: eo pacto fiet vtique & inſtituto, delitiæ vt hominum ad ingenii cultum natorum,

non modo literæ bonæ & elegantes, sed frugiferæ etiam & salutares tum vocentur in posterum, tum esse videantur. Quippe quarum succo perimbuta aurea argenteáque vasa, ex illa animarum massa diuinitus exempta, ad honorémque electa, non splēdidiora modo in æde domini exposita, sed etiam vtiliora fiant, atque ad instrumentum eius ornamentúmque præstantiora.

ERRATA.

2	11	precario,
	12	aperiente tum
2.	21	extemporali
.6	12	.Externa
11.	8	.omnium
13.	3	dedit,
.47	3	interuallo:
	10	itáque
	11	prouidentiæ. Tum
47.	5	procurari,
53.	31	ſane:
55.	8	ſubſeruientes,
.56	11	OE-
.61	23	comperendinetur:
.63	4	inceſſens
65.	26	inconſiderantiores
70.	1	cupidos
72.	12	dicuntur.
.76	1	ctum ſucco
.78	7	πάντα
.91	23	cenſeant,
.99	10	intermortuos
111.	12	frugi conſeruatorem,
.118	16	preſſiſſima per totum orbem terrarum,
	28	ἱερινὴ

Priuilegium in hanc ſententiam impetratū eſt à regia maieſtate.

CVM Gulielmus Budæus Regis Conſiliarius, libellorúmque ſupplicū in Regia Magiſter ordinarius: apud Regem verba feciſſet de Libris de Tranſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum: poſtulans vt de eorum editione priuilegium irrogaretur auctoritate atque imperio Regio: de ea re Regi placuit priuilegiū ſanciri in Budæi poſtulationem conceptum, ne fraudi eſſet ac diſpedio chalcographorum magiſtro, cui Budæus opus edendum mādauiſſet: ſi, vt ſperabatur, emendatos eos elegantérque conformatos edidiſſet, aliíque magiſtri poſtea operæ impenſæ atque olei fructum ei præripuiſſent. eámq; ob rem regia maieſtas diploma iuſſit priuilegii. quo diplomate interdictum omnibus voluit huius libri impreſſione quinquennio proximo ab editione, præterquam cui quibúſve Budæus id licere voluerit. additúmq;, ſi qua alia in prouincia extra Regis ditionem iidem libri imprimerentur, ne cuiquam liceat venales in regno publice proponere, niſi id permiſſu Budæi ciúſve qui Budæi mandato ediderit, factū fuerit. Qui contra hæc quippiam admiſerit, pœna eſt in ſanctione æſtimata, vt libri impreſſi, aut inter promercales habiti cum characteribus chalcotypis publicentur. Priuilegium ſubſcriptum, ſigno Regio obſignatum eſt, menſe Februario, anno triceſimoquarto ſupra mille & quingentos.

